REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

BILTEN SUDSKE PRAKSE

2018

Izdavač:

Ustavni sud Republike Kosovo

Uređivački odbor:

Gospođa Arta Rama-Hajrizi, Predsednik Ustavnog Suda, Prof. Dr Ivan Čukalović, potpredsednik Ustavnog suda Gospodin Almiro Rodrigues, sudija Ustavnog suda, Prof Dr Snežana Botušarova, sudija Ustavnog suda, Gospodin, Milot Vokshi, generalni sekretar Ustavnog suda, Pravna jedinica Ustavnog suda

Napomena: Sudijama – članovima redakcije Biltena sudske prakse 2018: Ivan Čukalović, Snezhana Botusharova i Almiro Rodrigues, je istekao devetogodišnji mandat kao sudije Ustavnog suda, u junu 2018. godine. Dana 9. avgusta 2018. godine, za nove sudije Ustavnog suda dekretirani su: Safet Hoxha, Remzije Istrefi-Peci, Radomir Laban i Nexhmi Rexhepi.

Pripremio:

Anita Çavdarbasha
Bardh Bokshi
Burim Hoxha
Jeton Bytyqi
Veton Dula

© 2019 Ustavni sud Republike Kosova

Autorska prava:

Nijedan deo ovog izdanja ne sme se reprodukovati ili prenositi u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiranje i snimanje, ili bilo kog skladišta informacija i sistema za preuzimanje, bez prethodnog pismenog odobrenja Ustavnog suda Republike Kosovo, osim ako nije izričito dozvoljeno kopiranje od strane nadležnog autorskim pravima.

Napomena:

Prema članu 116.4 Ustava Republike Kosova, odluke Ustavnog suda Kosova objavljuju se u Službenom glasniku Republike Kosova, što je primarni izvor za odluke Ustavnog suda. Ovaj Bilten ne zamenjuje primarni izvor za odluke Ustavnog suda. U slučaju sukoba ili nedoslednosti između odluka objavljenih u ovom Biltenu i odlukama objavljenim u Službenom listu Republike Kosovo, prednost ima.

Svrha sažetka odluka je da obezbedi opšti činjenično i pravno pregled predmeta i kratak rezime o odlukama Ustavnog suda. Pregled odluka i presuda ne mogu zameniti odluke Ustavnog suda niti predstavljaju stvarni oblik odluka/presuda Ustavnog suda.

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

BILTEN SUDSKE PRAKSE

2018

USTAVNOG SUDA REPUBLIKE KOSOVA

Pregled sadržaja

1. Predgovor 9
2. KI150/16, podnosilac zahteva: Mark Frrok Gjokaj, ocena ustavnosti rešenja Vrhovnog suda Republike Kosovo CLM. br. 11/2016 od 13. septembra 2016. godine 11
3. KI47/17, podnosilac zahteva: Selvete Aliji, Zahtev za ocenu ustavnosti rešenja AC. br. 2812/2016 Apelacionog suda Kosova od 9. decembra 2016. godine 42
4. KO84/18, podnosilac zahteva: Albin Kurti i 11 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo, Zahtev za ocenu ustavnosti odluke br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizje Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo 61
5. KI 122/16 Podnosilac: Riza Dembogaj, koji traži ocenu ustavnosti rešenja CML. br. 6/2016 Vrhovnog suda Republike Kosovo od 13. septembra 2016. godine 92
6. KI115/16 Podnosioci zahetva: Branko Ljumović, Ranko Ljumović i Anica Vukićević-Ljumović, ocena ustavnosti presude AC-II-12-0126 Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju od 21. aprila 2016. godine 112
7. KI 62/17 Podnosilac zahetva: Emine Simnica, koja traži ocenu ustavnosti odluke PN. II. br. 1/17 Vrhovnog suda Kosova od 31. januara 2017. godine, koja se odnosi na odluku PML. br. 300/16 Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine 128
8. KI69/16 Podnosilac zahteva: Nora Dukagjini-Salihu, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova Rev. br. 295/2015 od 9. decembra 2015. godine 144
9. KO12/18, podnosioci zahteva: Albulena Haxhiu i 30 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo, ocena ustavnosti odluke br. 04/20 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine 161
10. Slučajevi br. KI146/17, KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17, podnosioci zahteva: Isni Thaçi, Zeqir Demaku, Fadil Demaku, Nexhat Demaku i Jahir Demaku, ocena ustavnosti presude PML. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova od 19. jula 2017. godine 204

11. KO45/18, Podnosioci zahteva: Glauk Konjufca i 11 drugih poslanika Skupstine Republike Kosovo, Ocena ustavnosti Zakona br. 06/L-060 o Ratifikaciji sporazuma u vezi sa državnom granicom izmedju Republike Kosovo i Crne Gore. 239

12. KI122/17, Zahtev za ocenu ustavnosti rešenja Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda od 11. avgusta 2017. godine i rešenja IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini od 14. juna 2017. godine.....262

13. KI97/16, podnosilac zahteva: "IKK Classic", ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova E. Rev. 15/2016 od 16. marta 2016. godine. 307

14. KO79/18, podnosilac zahteva: *predsednik Republike Kosovo*, zahtev za tumačenje člana 139, stav 4 Ustava Republike Kosovo 323

15. KI102/17, podnosilac zahteva: Meleq Ymeri, ocena ustavnosti Administrativnog uputstva br. 09/2015 Ministarstva rada i socijalne zaštite za kategorizaciju korisnika penzije platiša doprinosa prema kvalifikacionoj strukturi i dužini vremena uplata doprinosa-penzijskog staža. 344

16. KI152/17, Podnosilac, Shaqir Totaj, zahtev za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda Republike Kosovo A. A. U. ZH. br. 63/2017 od 7. decembra 2017. godine 349

17. KI53/18, podnosilac zahteva: Hajri Ramadani, zahtev za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine 361

18. KI112/17, podnosilac zahteva: Deno Denović, ocena ustavnosti presude ARJ. br. 7/2017 Vrhovnog suda Kosova od 16. maja 2017. godine.....370

19. Slučaj br. KI34/18, podnosilac zahteva: Albert Berisha, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda PML.br. 225/2017, od 18. decembra 2017. godine.....383

20. KI143/16, Podnosilac: Muharrem Blaku i drugi, zahtev za ocenu ustavnosti presude Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova za pitanja koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju ASC-11-0012 od 22. septembra 2016. godine.....403

21. KI76/18, podnosilac zahteva: Pjetër Boçi, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 279/2017 od 26. marta 2018. godine i rešenja Apelacionog suda Kosova PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine.....422

22. KI110/17 Podnosilac zahteva: Sekule Stanković, koji traži povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti presude Rev.br. 233/2014 Vrhovnog suda Kosova od 3. septembra 2014. godine.....436

23. KI74/18, podnosilac zahteva: Gëzim Murati, ocena ustavnosti neodređenih odluka ili akata javnih organa 441

24. INDEKS PRAVNIH TERMINA.....447

25. INDEKSI ČLANOVIMA USTAVA.....456

26. KRŠENJE ČLANOVA 24, 31, 32, 46, I 54 USTAVA.....457

Predgovor

Imam posebnu čast i zadovoljstvo da u svojstvu predsednice Suda napišem ovaj predgovor za 8. Bilten sudske prakse Ustavnog suda. Bilten je postao referentna tačka, koristan i često citiran od strane onih koji rade u oblasti ustavnog prava i osnovnih ljudskih prava i sloboda. I ovaj put smo posvećeni da prikažemo neke od glavnih rezultata našeg rada u toku 2018. godine.

Ovo izdanje Biltena sadrži određeni broj posebnih i najvažnijih slučajeva, uključujući i zahteve koje su podneli poslanici Skupštine u vezi sa vršenjem funkcije potpredsednika Skupštine, povećanjem plata državnih funkcionera i za ocenu Zakona o ratifikaciji sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore, kao i zahtev koji je podneo predsednik Republike za tumačenje člana 139. Ustava u vezi sa imenovanjem članova Centralne izborne komisije.

Tokom ove godine, Sud je takođe doneo i druge važne odluke koje se odnose na individualne zahteve u kojima su razmatrana pitanja prava na pravično i nepristrasno suđenje, tumačenja i primene zakona u skladu sa osnovnim ljudskim pravima: pravom na obrazloženu odluku, pravom na izvršenje pravosnažnih, *res judicata* odluka i pravom na pristup pravdi.

Važno je napomenuti da bi budući podnosioci zahteva i njihovi zastupnici, koji nameravaju da podnesu zahtev Ustavnom sudu, trebalo pažljivo da konsultuju ovaj Bilten, ali i prethodne biltene, i da ocene da li bi njihov slučaj mogao da ima bilo kakve izglede za uspeh, pozivajući se na slične odluke Suda. Mora se jasno shvatiti da se pravo na žalbu, u principu, ne može uskratiti nijednom podnosiocu zahteva, ali bi bilo korisno da se prethodno upoznaju sa sudskom praksom Suda i da imaju objektivnu ocenu o uspehu njihovog zahteva.

Cilj objavljivanja odluka Suda u Biltenu je da se široj javnosti pokaže da sudije Ustavnog suda donose svoje odluke nezavisno i potpuno transparentno, primenjujući najviše standarde ljudskih prava i ustavnog pravosuđa.

Na kraju, želela bih da se zahvalim i izrazim svoje posebno priznanje celokupnom osoblju Suda, zahvaljujući čijem radu i podršci je omogućeno objavljivanje ovog izdanja Biltena sudske prakse Ustavnog suda.

Arta Rama-Hajrizi

Predsednica Ustavnog Suda

KI150/16, podnosilac zahteva: Mark Frrok Gjokaj, ocena ustavnosti rešenja Vrhovnog suda Republike Kosovo CLM. br. 11/2016 od 13. septembra 2016. godine

KI150/16, presuda od 19. decembra 2018. godine, objavljena 31.12.208

Ključne reči: *individualni zahtev, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, res judicata, prihvatljiv zahtev, nema povrede ustavnih prava*

Dana 13. septembra 2016. godine, Vrhovni sud Kosova je, rešenjem [CLM. br. 11/2016], odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti državnog tužioca protiv rešenja [AC. br. 1579/015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda Kosova, kojim se smatrao završen izvršni postupak, jer je postignuto apsolutno zastarevanje i ukinute su sve radnje preduzete u ovoj izvršnoj stvari.

Podnosilac zahteva je u svom zahtevu tvrdio da je rešenje [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda doneto uz povredu prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava.
Podnosilac zahteva, u suštini, navodi da je Apelacioni sud prevazišao zakonska ovlašćenja propisana u članu 52. Zakona o izvršnom postupku, tako što je preinačio rešenje Osnovnog suda u Đakovici [PPP.br. 50/2015] od 2. aprila 2015. godine, smatrajući izvršni postupak okončanim i ukidajući sve prethodne radnje u vezi sa rešenjem [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Osnovnog suda u Đakovici koje je dozvolilo privremenu meru.
Sud je utvrdio da tok konkretnog slučaja uključuje vanredne okolnosti, obuhvatajući i pravosnažne i kontradiktorne odluke jedne sa drugom istog suda u istoj izvršnoj stvari. Shodno tome, u okolnostima konkretnog slučaja, ukidanje svih preliminarnih radnji preduzetih u izvršnoj stvari, uključujući i preliminarna rešenja *res judicata*, je u funkciji „*ispravljanja sudskih grešaka i grešaka u pravdi*“. Izbegavanje njihovog poštovanja, u okolnostima konkretnog slučaja, je opravdano i potrebno kao rezultat „*okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*“, kao što je predviđeno u sudskoj praksi ESLJP-a.

Sud je utvrdio da je zahtev podnosioca prihvatljiv i uzimajući u obzir posebne karakteristike slučaja, navode koje je pokrenuo podnosilac zahteva i činjenice koje je predstavio, Sud, na osnovu standarda postavljenim u svojoj sudskoj praksi i u sudskoj praksi ESLJP-a, ne utvrđuje da je povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

PRESUDA

u

slučaju br. KI150/16

Podnosilac

Mark Frrok Gjokaj

Ocena ustavnosti rešenja Vrhovnog suda Republike Kosovo CLM. br. 11/2016 od 13. septembra 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Mark Frrok Gjokaj, sa prebivalištem u selu Osek Paša, opština Đakovica (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), koga zastupa Teki Bokshi, advokat iz Đakovice.

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava rešenje [CLM.br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda Kosova (u daljem tekstu: Vrhovni sud) u vezi sa rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda Kosova (u daljem tekstu: Apelacioni sud).

3. Podnosilac zahteva nije naveo kada je primio rešenje koje osporava.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar zahteva je ocena ustavnosti gore navedenog rešenja Vrhovnog suda, kojim podnosilac zahteva tvrdi da su mu povređena prava garantovana članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članom 29. [Pravo na slobodu i sigurnost], članom 30. [Prava optuženog], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP), članom 46. [Zaštita imovine] Ustava u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 (Zaštita imovine) EKLJP-a i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka] i 47. [Individualni zahtevi] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

6. Dana 31. maja 2018. godine, Ustavni sud Republike Kosovo je (u daljem tekstu: Sud) na administrativnoj sednici usvojio izmenu-dopunu Poslovnika, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 dana nakon njegovog objavljivanja. Shodno tome, tokom razmatranja zahteva, Sud će se pozivati na pravne odredbe novog Poslovnika na snazi.

Postupak pred Sudom

7. Dana 7. decembra 2016. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu.

8. Dana 23. decembra 2016. godine, Sud je tražio od podnosioca da popuni formular zahteva.

9. Dana 27. decembra 2016. godine, podnosilac zahteva je podneo Sudu formular zahteva.

10. Dana 16. januara 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caka-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Snezhana Botusharova (predsedavajuća), Ivan Čukalović i Bekim Sejdiu.

11. Dana 1. februara 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva o registraciji zahteva i tražio da podnese Sudu punomoćje za zastupnika za koje navodi da ga ima pred Sudom i tražio da kompletira zahtev relevantnom dokumentacijom, odnosno relevantnim odlukama redovnih sudova. Istog datuma, Sud je obavestio Vrhovni sud o registraciji zahteva.

12. Dana 6. aprila 2017. godine, Sud je ponovo tražio od podnosioca zahteva da podnese Sudu relevantnu dokumentaciju u vezi sa njegovim zahtevom.

13. Dana 8. maja 2017. godine, podnosilac zahteva je podneo Sudu tražena dokumenta.

14. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudija: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

15. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziu Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

16. Dana 10. septembra 2018. godine, predsednica Suda je donela odluku o zameni sudija: Snezhane Botusharove i Ivana Čukalovića, kao članova Veća za razmatranje, i umesto njih za članove Veća za razmatranje imenovala sudije: Artu Rama-Hajrizi i Nexhmija Rexhepija.

17. Dana 8. novembra 2018. godine, Sud je obavestio o zahtevu i dostavio kopiju istog, u svojstvu zainteresovane strane, tuženom, odnosno M.R. Sud je obavestio M.R. da eventualne komentare može da podnese Sudu u roku od 7 (sedam) dana.

18. U određenom roku od 7 (sedam) dana, Sudu nije podnet nijedan komentar od strane M.R. u vezi sa zahtevom podnosioca.

19. Dana 12. novembra 2018. godine, obaveštenje i kopija zahteva su vraćeni iz pošte Sudu sa objašnjenjem da se M.R. ne nalazi na navedenoj adresi.

20. Dana 19. decembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i većinom glasova iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

21. Istog datuma, Sud je većinom glasova glasao da je zahtev prihvatljiv i da su osporena rešenja, rešenje [CLM. br. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda u vezi sa rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda, u skladu sa članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. [Pravo na pravično suđenje] EKLJP-a.

Pregled činjenica

22. Neodređenog datuma, F.GJ., predak podnosioca zahteva, je podneo tužbu Opštinskom sudu u Đakovici protiv M.R., za određivanje prava službenosti.

Rešenja o određivanju i dozvoljavanju izvršenja privremene mere

23. Dana 25. decembra 1996. godine, Opštinski sud u Đakovici je rešenjem [C.br. 270/96], usvojio zahtev za privremenu meru i naložio M.R. da dozvoli F.GJ. da koristi postojeći put, koji spaja glavni put sela sa parcelama predaka podnosioca zahteva. U navedenom rešenju je, između ostalog, naglašeno da će privremena mera trajati do okončanja spora između strana pravosnažnom odlukom.

24. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva i drugi parničari, kao naslednici F.GJ., su podneli zahtev Opštinskom sudu u Đakovici za dozvoljavanje izvršenja rešenja [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine istog suda.

25. Dana 3. februara 1997. godine, Opštinski sud u Đakovici je rešenjem [E.br. 419/97], dozvolio izvršenje rešenja [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine protiv dužnika M.R.

26. Na osnovu spisa predmeta proizilazi da se ovo rešenje nikad nije izvršilo. Štaviše, iz spisa predmeta proizilazi da je dužnik, odnosno M.R., ovo rešenje primio 9. juna 2009. godine.

Zahtev podnosioca za izvršenje rešenja za privremenu meru

27. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva se obratio Opštinskom sudu u Đakovici, tražeći izvršenje rešenja [C.br. 270/1996] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici, koje je prema njegovim navodima, postalo pravosnažno od 16. juna 1997. godine.

28. Dana 25. juna 2010. godine, Opštinski sud u Đakovici je rešenjem [E.br. 419/97] dozvolio rekonstrukciju spisa ovog izvršnog predmeta.

29. Dana 28. i 29. juna 2010. godine, dužnik, odnosno M.R. je izjavio dve žalbe. Jednu je uputio Opštinskom sudu u Đakovici na rešenje [E.br. 419/97] od 3. februara 1997. godine ovog suda za dozvoljavanje izvršenja, tražeći da se ukinu svi izvršni postupci preduzeti u ovoj izvršnoj stvari. Drugu je uputio Okružnom sudu u Peći protiv rešenja [C.br. 270/97] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici, koji je postavio privremenu meru, tvrdeći bitnu povredu odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja i pogrešnu primenu materijalnog prava, i predložio da Okružni sud preinači pobijeno rešenje tako što će odbiti određivanje privremene mere ili vratiti spornu stvar na ponovno suđenje prvom stepenu.

Postupak kao rezultat prve žalbe dužnika M.R.

30. Dana 31. maja 2011. godine, Opštinski sud u Đakovici je rešenjem [E.br. 419/97] usvojio prigovor dužnika M.R., i obustavio postupak izvršenja određenog rešenjem [E.br. 419/97] od 3. februara 1997. godine Opštinskog suda u Đakovici. Opštinski sud u Đakovici je, između ostalog, obrazložio da u nemogućnosti da obezbedi izvorni dosije i uzimajući u obzir da je prošlo 15 (petnaest) godina od kada je doneto rešenje i da izvršenje rešenja nikad nije ostvareno, uprkos činjenici da izvršenje u ovom slučaju treba da se smatra kao urgentno pitanje, izvršenje rešenja o privremenoj meri je "*izgubilo svoj smisao*". Pored toga, prema navedenom rešenju, sud nije mogao da utvrdi da je rešenje o određivanju privremene mere pravosnažno i izvršno.

31. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva i drugi parničari su izjavili žalbu Apelacionom sudu protiv rešenja [E.br. 419/97] od 31. maja 2011. godine Opštinskog suda u Đakovici, tvrdeći povredu odredaba izvršnog postupka, pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja i pogrešnu primenu materijalnog prava.

32. Dana 2. maja 2013. godine, Apelacioni sud je rešenjem [AC.br. 4864/2012], odbio, kao neosnovanu, žalbu poverilaca, odnosno podnosilaca zahteva. Apelacioni sud je potvrdio rešenje [E.br. 419/97] od 31. maja 2011. godine Opštinskog suda u Đakovici.

Postupak kao rezultat druge žalbe dužnika M.R.

33. Dana 4. aprila 2013. godine, Apelacioni sud je rešenjem [CA.br. 3662/2012], postupajući po žalbi M.R. od 29. juna 2010. godine, odbio njegovu žalbu, kao van roka. Apelacioni sud je obrazložio da je rešenje [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici postalo pravosnažno 16. juna 1997. godine. Apelacioni sud je takođe obrazložio da je navedeno rešenje uručeno dužniku 9. juna 2009. godine i shodno tome, dužnik je, odnosno tuženi, žalbu izjavio nakon roka od 15 (petnaest) dana koji je propisan u Zakonu br. 03/L-006 o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP).

Drugi zahtev podnosioca za izvršenje rešenja o privremenoj meri

34. Dana 7. novembra 2013. godine, podnosilac zahteva i drugi parničari su podneli predlog Osnovnom sudu u Đakovici za izvršenje rešenja [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici, koje je potvrđeno rešenjem [Ca. br. 3662/12] od 4. aprila 2013. godine Apelacionog suda, nakon što je proglasio žalbu dužnika, kao van roka.

35. Dana 11. novembra 2013. godine, Osnovni sud u Đakovici je rešenjem [Cp.br. 1281/2013], odredio izvršenje na osnovu rešenja [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici.

36. Dana 11. decembra 2013. godine, dužnik je, odnosno M.R., podneo prigovor Osnovnom sudu u Đakovici na gore navedeno rešenje Osnovnog suda. Dužnik se pozvao na rešenje [Ac. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda, koje je potvrdilo obustavu izvršnog postupka u okolnostima ovog slučaja.

37. Dana 14. maja 2014. godine, podnosilac zahteva i drugi parničari su podneli zahtev Osnovnom sudu u Đakovici za prenos predmeta privatnom izvršitelju.

38. Dana 15. maja 2014. godine, Osnovni sud u Đakovici je prema spisima predmeta, pre nego što je odlučio u vezi sa prigovorom dužnika M.R. od 11. decembra 2013. godine protiv rešenja [Cp. br. 1281/2013] od 11. novembra 2013. godine, zaključkom [E. br. 1281/2013] usvojio zahtev podnosioca i preneo izvršni predmet [E. br. 1281/13] privatnom izvršitelju. Prema pravnoj pouci, protiv navedene odluke nije bila dozvoljena žalba.

39. Dana 21. jula 2014. godine, Osnovni sud u Đakovici je rešenjem [CP.br. 281/13], odbio, kao neosnovan, prigovor dužnika M.R., podnet protiv rešenja [CP. br. 1281/2013] od 11. novembra 2013. godine Osnovnog

suda u Đakovici i dozvolio izvršenje, naglašavajući da žalba protiv ove odluke ne zadržava izvršni postupak.

40. Dana 24. jula 2014. godine, dužnik M.R. je izjavio žalbu Apelacionom sudu na to rešenje, odnosno rešenje [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici. Dužnik se ponovo pozvao na rešenje [Ac. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda, koje je potvrdilo obustavu izvršnog postupka u okolnostima ovog slučaja.

41. Dana 7. oktobra 2014. godine, Apelacioni sud je rešenjem [AC.br. 3356/14] odbio, kao neosnovanu, žalbu i potvrdio rešenje [CP.br. 1281/2013] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici. Apelacioni sud je obrazložio da je rešenje [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine postalo pravosnažno i bilo izvršni naslov od 4. aprila 2013. godine, kada je potvrđeno rešenjem [CA. br. 3662/2012] Apelacionog suda.

42. Dana 24. marta 2015. godine, privatni izvršitelj je zaključkom [P.br. 02/14] obavestio dužnika M.R. o određivanju izvršenja za 31. mart 2015. godine na predlog podnosioca zahteva na osnovu rešenja [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici.

Ukidanje rešenja o privremenoj meri

43. Dana 30. marta 2015. godine, dužnik M.R. je podneo zahtev Osnovnom sudu u Đakovici, tražeći da se obustavi izvršni postupak privatnog izvršitelja i ukinu sve proceduralne radnje preduzete u ovoj izvršnoj stvari. Dužnik M.R., se, između ostalog, ponovo pozvao na rešenje [Ac. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine, koje je potvrdilo obustavu izvršnog postupka. Poverilac, odnosno podnosilac zahteva, nije podneo odgovor na ovu žalbu.

44. Dana 2. aprila 2015. godine, Osnovni sud u Đakovici je rešenjem [PPP. br. 59/15] odbio zahtev, kao neosnovan, i utvrdio da nije primetio nepravilnosti u izvršnom postupku. Pored toga, Osnovni sud u Đakovici je obrazložio da je rešenje [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine potvrđeno rešenjem [CA.br. 3660/2012] od 4. aprila 2013. godine i shodno tome, rešenje kojim je određena privremena mera postalo je pravosnažno, a na osnovu Zakona o izvršnom postupku br. 04/L-139 (u daljem tekstu: ZIP), i izvršni dokument. Žalba na ovo rešenje, prema istom, je bila dozvoljena pred Apelacionim sudom.

45. Dana 13. aprila 2015. godine, dužnik M.R. je izjavio žalbu Apelacionom sudu na rešenje [PPP. br. 59/15] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda u Đakovici, tvrdeći povredu odredaba izvršnog postupka i povredu odredaba materijalnog prava. Dužnik je, između ostalog, tražio da izvršni postupak ostane obustavljen i da se ukinu svi preliminarni izvršni postupci. Odgovor na žalbu je podneo i podnosilac zahteva. Obe strane su se pozvale na rešenje Apelacionog suda, rešenje [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine i rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine, odnosno kontradiktorne jedne sa drugom u njihovu korist.

46. Dana 4. aprila 2016. godine, Apelacioni sud je rešenjem [AC. br. 1579/2015] usvojio, kao osnovanu, žalbu dužnika M.R., i preinačio rešenje [PPP. br. 59/2015] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda u Đakovici, smatrajući okončanim izvršni postupak na osnovu člana 66. ZIP-a zbog apsolutne zastarelosti u vezi sa članom 361. ZOO-a i ukinuo sve radnje preduzete u ovoj izvršnoj stvari. Apelacioni sud je, između ostalog, obrazložio da se na osnovu člana 66. ZIP-a, izvrši postupak okončava po službenoj dužnosti kada istekne apsolutni rok zastarevanja za izvršenje, uslov koji se ispunio u okolnostima ovog slučaja.

47. Dana 25. maja 2016. godine, na zahtev podnosilaca, državni tužilac Kosova je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti [KMLC.br. 30/2016], na rešenje [AC. br. 1579/015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda, tvrdeći bitnu povredu odredaba parničnog postupka, sa predlogom da se navedeno rešenje ukine i ostavi na snazi rešenje [PPP. br. 59/2015] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda u Đakovici ili, predložio je, da se predmet vrati na ponovno suđenje.

48. Dana 13. septembra 2016. godine, Vrhovni sud je rešenjem [CLM. br. 11/2016] odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti državnog tužioca i obrazložio da je on na osnovu ZPP-a ograničen samo na ispitivanju povreda koje ističe javni tužilac u svom zahtevu, dok poslednje navedeni, prema Vrhovnom sudu "*nema zakonsku podršku u bitnim povredama propisanim u odredbi člana 247, stav 1 a) ZPP-a*".

Navodi podnosioca

49. Podnosilac zahteva tvrdi da su mu rešenjem [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda povređena prava garantovana članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članom 29. [Pravo na slobodu i sigurnost], članom 30.

[Prava optuženog], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a, članom 46. [Zaštita imovine] Ustava u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 (Zaštita imovine) EKLJP-a i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

50. Podnosilac zahteva navodi da je rešenje [CP. br. 1281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici, kojim je dozvoljeno izvršenje rešenja o privremenoj meri i koje je potvrdio i Apelacioni sud rešenjem [AC.br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine, pravosnažno. Prema ovim odlukama, rešenje [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine je postalo pravosnažno i bilo izvršni naslov od 4. aprila 2013. godine, kada je potvrđeno rešenjem [CA.br. 3662/2012] Apelacionog suda.

51. Podnosilac zahteva je dalje tvrdio da je rešenje [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda doneto uz povredu njegovih prava i osnovnih sloboda garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava, pošto je, prema tvrdnji, Apelacioni sud prevazišao zakonska ovlašćenja propisana članom 52. ZIP-a, preinačavanjem rešenja [PPP. br. 50/2015] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda i smatrajući izvršni postupak okončanim i ukidajući sve prethodne radnje u vezi sa prvobitnim rešenjem o privremenoj meri iz 1996. godine.

52. Pored toga, podnosilac navodi da njegov zahtev ima veze sa slučajem Suda KI70/16, rešenje o neprihvatljivosti od 5. oktobra 2017. godine.

53. Podnosilac zahteva se obraća Sudu sa zahtevom da se poništi rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda u vezi sa rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda.

Prihvatljivost zahteva

54. Sud prvo razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti propisane Ustavom, dalje utvrđene Zakonom i navedene Poslovnikom.

55. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".

56. Sud u nastavku takođe razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, kao što je propisano Zakonom. S tim u vezi, Sud se prvo poziva na član 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 48
[Tačnost podneska]

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori".

Član 49
[Rokovi]

"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku...".

57. Što se tiče ispunjavanja ovih uslova, Sud ocenjuje da je podnosilac zahteva ovlašćena strana i osporava akt javnog organa, odnosno rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda, nakon što je iscrpeo sva pravna sredstva propisana zakonom. Podnosilac zahteva je takođe naveo prava i osnovne slobode za koje tvrdi da su mu povređena, u skladu sa uslovima član 48. Zakona, i podneo je zahtev u skladu sa rokovima propisanim u članu 49. Zakona.

58. Sud se dalje poziva i na uslove prihvatljivosti propisane u Poslovniku. U tom smislu, Sud primećuje da je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti propisane u tačkama a), b) i c) stava 1 pravila 39.

59. Međutim, u okolnostima ovog slučaja, Sud se poziva i na tačku b) stava 3 pravila 39 prema kojoj Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim kada isti nije *ratione materiae* u skladu sa Ustavom.

60. U ovom smislu, Sud primećuje da uzimajući u obzir da su u okolnostima ovog slučaja sudski postupci koji su rezultirali osporenim rešenjima za predmet razmatranja imali „*privremenu meru*" i shodno

tome, odnose se na „*preliminarne postupke*“, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP), član 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a u principu nisu primenjivi.

61. Shodno tome, da bi utvrdio da li je ovaj zahtev *ratione materiae* u skladu sa Ustavom, Sud će prvo razraditi, a zatim primeniti načela predviđena u sudskoj praksi ESLJP-a i praksi Suda u pogledu primenjivosti proceduralnih garancija člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLHP-a u okolnostima ovog slučaja, odnosno „*preliminarnih postupaka*“.

Primenjivosti člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a u „preliminarnim postupcima“

62. Sud naglašava da praksa ESLJP-a ograničava primenjivosti člana 6. EKLJP-a u „*preliminarnim postupcima“*. Shodno tome, primenjivosti proceduralnih garancija člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, u okolnostima ovog slučaja, Sud će utvrditi pozivanjem na sudsku praksu ESLJP-a. (Vidi, i: presudu u slučaju br. KI122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A*.S., od 30. aprila 2018. godine, stav 124).

63. Sud prvo primećuje da se delokrug člana 6. EKLJP-a u građanskom delu primenjuje na postupke koji utvrđuju „*građanska prava ili obaveze*“. (Vidi slučaj ESLJP-a: *Ringeisen protiv Austrije*, predstavka br. 2614/65, presuda od 22. juna 1972. godine). ESLJP je utvrdio da kako bi član 6 u svom građanskom kontekstu bio primenjiv, „*mora da postoji spor u vezi sa „građanskim pravom“, kojim se može reći, barem na osnovu argumentacije, da je priznato u lokalnom pravu, bez obzira da li je zaštićeno i Konvencijom. Spor mora biti tačan i ozbiljan; može se odnositi ne samo na samoodrživost prava, već i na delokrug i način njegovog ostvarivanja; i na kraju, ishod postupka treba direktno uticati na navedeno pravo; nejasne veze ili dalekosežne posledice nisu dovoljne da se aktivira član 6 stav 1*“. (Vidi, ESLJP, *Mennitto protiv Italije*, predstavka br. 33804/96, presuda od 5. oktobra 2000. godine, stav 23; *Gülmez protiv Turske*, predstavka br. 16330/02, presuda od 20. maja 2008. godine stav 28, *Michallef protiv Malte*, br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine stav 74).

64. Sud dalje naglašava da se „*preliminarni postupci*“, poput onih koji se odnose na izdavanje privremene mere/mere bezbednosti, ne smatraju da utvrđuju „*građanska prava i obaveze*“ i stoga, u principu, ne spadaju u delokrug takve zaštite člana 6. EKLJP-a. (Vidi: slučajeve

ESLJP-a: *Wiot protiv Francuske*, predstavka br. 43722/98, presuda od 7. januara 2003. godine, *APIS a.s. protiv Slovačke*, predstavka br. 39754/98, presuda od 13. januara 2000. godine, *Verlagsgruppe NEËS MbH protiv Austrije*, predstavka br. 62763/00, presuda od 23. oktobra 2003. godine, *Libert protiv Belgije*, predstavka br. 44734/98, presuda od 8. jula 2004. godine; *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 83, vidi, i: slučaj Suda KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S*, presuda od 30. aprila 2008. godine, stav 126).

65. Međutim, u određenim slučajevima, ESLJP je primenio član 6. EKLJP-a u *„preliminarnim postupcima“* kada je smatrao da su sigurnosne mere bile odlučujuće ili ključne za građanska prava podnosioca zahteva. (Vidi, između ostalog, slučajeve ESLJP-a: *Aerts protiv Belgije*, predstavka br. 25357/94, presuda od 30. jula 1998. godine; *Boca protiv Belgije*, predstavka br. 50615/99, presuda od 15. novembra 2012. godine, *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 75; vidi, i: slučaj Suda KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S.*, presuda od 30. aprila 2008. godine, stav 127).

66. Presudom *Micallef protiv Malte* u 2009. godini, ESLJP je promenio svoj prethodni stav u pogledu neprimenjivanja proceduralnih garancija iz člana 6. EKLJP-a u *„preliminarnim postupcima“*. (Vidi, takođe: slučaj Suda KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S*, presuda od 30. aprila 2018. godine, stav 128). Prilikom promene ovog stava, ESLJP je, između ostalog, obrazložio sledeće:

> *“Isključenje privremenih mera iz delokruga člana 6 do sada je bilo opravdano zbog činjenice da te mere u načelu ne utvrđuju građanska prava i obaveze. Međutim, u okolnostima kad se mnoge države ugovornice suočavaju s velikim brojem nerešenih predmeta u svojim preopterećenim pravosudnim sistemima, što dovodi do preterano dugih sudskih postupaka, odluka sudije o sudskoj zabrani često će biti istog značaja kao i odluka o meritumu tužbe za znatno razdoblje, a u izuzetnim slučajevima čak i trajno. Iz toga sledi da se često u postupcima u kojima se odlučuje o privremenim merama i u glavnim postupcima zapravo odlučuje o istim „građanskim pravima ili obavezama“ koje imaju isti posledične dugotrajne ili trajne efekte“. (Vidi: slučaj ESLJP-a, Micallef protiv Malte, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 79*).

67. Međutim, ovom presudom se nisu eliminisala sva ograničenja u pogledu primenjivosti člana 6. EKLJP-a u vezi sa privremenim merama. Predmetnom presudom se uslovila primena člana 6. EKLJP-a u *„preliminarnim postupcima“* o podobnosti istih, kao što su *„građanska prava ili obaveze*“. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 83). Međutim, ova kvalifikacija je uslovljena ispunjavanjem dva osnovna uslova: a) *„preliminarni postupak“* treba da pokriva *„građansko*“ pravo, i b) ovaj postupak treba efikasno da odredi građansko pravo. (Vidi: između ostalog, slučaj ESLJP-a, *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stavovi 84 i 85, i slučaj Suda KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S*, presuda od 30. aprila 2018. godine, stavovi 129-131).

68. Konkretno, što se tiče prvog uslova, navedeno pravo mora biti *„građansko*“, kako u sudskom razmatranju, tako i u postupcima koji se odnose na privremenu/sigurnosnu meru, u okviru autonomnog značenja tog pojma prema članu 6. EKLJP-a. (Vidi, *inter alia*, slučajeve ESLJP-a: *Grčka rafinerija i Stratis Andreadis protiv Grčke*, predstavka br. 13427/87, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 39, *König protiv Nemačke*, predstavka br. 6232/73, presuda od 28. juna 1978. godine, stavovi 89-90, *Ferrazzini protiv Italije*, predstavka br. 44759/98, presuda od 15. jula 1999. godine, stav 24-31, *Rochev, Ujedinjeno kraljevstvo*, predstavka br. 32555/96, presuda od 9. decembra, 1994. godine, stav 119, i *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 84).

69. Što se tiče drugog uslova, ESLJP ističe da se priroda privremene mere/mere bezbednosti mora ispitati, s obzirom na to da će se član 6. EKLJP-a primenjivati kad god se može smatrati da se nekom efektivnom merom stvarno utvrđuje građansko pravo ili obaveza. (Vidi: slučaj ESLJP-a *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda od 15. oktobra 2009. godine, stav 85).

Primena gore navedenih načela u okolnostima ovog slučaja

70. S tim u vezi, i u okolnostima ovog slučaja, Sud primećuje da je privremena mera uvedena do rešavanja građanskog spora između strana koji se odnosi na pravo službenosti. Sud takođe primećuje da *„preliminarni postupak“*, odnosno privremena mera u okolnostima ovog slučaja, pokriva *„građansko*“ pravo, čime se ispunjava prvi uslov za primenjivanje proceduralnih garancija iz člana 6. EKLJP-a. Osim toga, u pogledu drugog uslova, Sud primećuje da privremena mera

prvo uvedena 1996. godine, u stvari efikasno definiše predmetno građansko pravo. Sud primećuje da privremena mera za koju su sprovedeni svi sudski postupci dalje, u suštini i delotvorno rešava pravo građanskog spora između strana u korist podnosioca zahteva. Shodno tome, svi sudski postupci su bili fokusirani na uvođenju i osporavanju privremene mere, a nisu se bavili rešavanjem građanskog spora.

71. Shodno tome, imajući u vidu pravo uključeno u *„preliminarnim postupcima“,* odnosno privremenu meru i odlučujući karakter predmetnog građanskog prava, Sud utvrđuje da okolnosti ovog slučaja, na osnovu prakse ESLJP-a, ispunjavaju uslove za primenu proceduralnih garancija sadržanih u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

72. Shodno tome, Sud utvrđuje da je zahtev podnosioca *ratione materiae* u skladu sa Ustavom.

73. Sud na kraju takođe smatra da ovaj zahtev nije očigledno neosnovan u skladu sa pravilom 39 (2) Poslovnika i nije neprihvatljiv ni na koji drugi način na osnovu Poslovnika. Shodno tome, zahtev treba da se proglasi prihvatljivim. (Vidi: slučaj ESLJP-a *Alimuçaj protiv Albanije*, predstavka br. 20134/05, presuda od 9. jula 2012. godine, stav 144, vidi i slučaj KI97/16, podnosilac zahtjeva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 38).

Relevantne zakonske odredbe

ZAKON BR. 04/L-139 O IZVRŠNOM POSTUPKU

GLAVA V
SPROVOĐENJE IZVRŠENJA
[...]

Član 52
Nepravilnosti povodom obavljanja izvršenja
1. Stranka ili drugi učesnik postupka može zatražiti od suda podneskom da otklanja nepravilnosti učinjene od izvršnog organa tokom obavljanja izvršnih radnji. Ovaj zahtev se podnosi sudu kao izvršitelju, u roku od sedam (7) dana od dana događanja pretendirane nepravilnosti.
2. Prema zahtevu iz stava 1. ovog člana, ako je podnosilac to predložio, sud donosi rešenje u roku od tri (3) dana od dana podnošenja podnesaka.

GLAVA VII
ODLAGANJE, SUSPENZIJA ILI OKONČANJE IZVRŠENJA

[...]

Član 66
Okončanje izvršnog postupka

1. Ako ovim zakonom nije predviđeno drugačije, izvršenje će se završiti po službenoj dužnosti ukoliko je izvršni dokumenat poništen, ukinut, izmenjen, stavljen van snage, ili je na neki drugi način postao bez efekta, ili ako se potvrda o njegovoj izvršnosti poništava pravosnažnom odlukom. Izvršenje će se takođe završiti po službenoj dužnosti ukoliko je jedan slučaj obustavljen dva (2) puta i po treći put ispunjava kriterijume za obustavljanje, kako je utvrđeno članom 65. stav 1. ovog zakona.
2. Izvršenje će se završiti po službenoj dužnosti i kada u skladu sa zakonskim odredbama kojima se uređuju obligacioni odnosi, treće lice namiruje obavezu u korist izvršnog poverioca umesto dužnika.
3. Izvršenje će se okončati i kada je to postalo nemoguće ili kada se iz drugih razloga ne može sprovoditi, kao i po isteku apsolutnog roka zastarevanja izvršenja.
4. Nakon namirenja potraživanja poverioca donosi se odluka o završetku izvršnog postupka.

GLAVA VIII
PRAVNA SREDSTVA

Član 67
Redovna pravna sredstva

1. U izvršnom postupku, redovna sredstva pobijanja su:
1.1. Prigovor; i
1.2. Žalba.

Član 68
Vanredni pravni lekovi

1. Nije dozvoljena revizija niti ponavljanje postupka u izvršnom postupku.
2. Povratak na prethodno stanje dozvoljeno je samo u slučaju ne očuvanja rokova za podnošenje prigovora i žalbe protiv izvršivih odluka za prinudno izvršenje.

Član 69
Prigovor protiv odluka o izvršenju
1. Prigovori se mogu podneti samo protiv rešenja izvršnog organa kojima je odobreno izvršenje.
2. Prigovori semoraju podneti u pisanoj formi, osnovnom sudu koji je izdao odluku o izvršenju protiv koje se podnosi prigovor kada je sud izvršni organ.
3. Prigovori će se podneti u pisanom obliku pri osnosvnom sudu, kako je utvrđeno stavom 5., člana 5. ovog zakona, kada je izvršni organ privatni izvršitelj.
4. Osnov za prigovor mora biti podržavan odgovarajućim dokazima. Dokazi o prigovoru treba da se podnose u pisanom obliku, u suprotnom će prigovor biti odbijen.
5. Prigovori protiv odluke o izvršenju ili naloga o izvršenju mogu se isključivo podneti shodno odredbi člana 71 ovog zakona.
6. Prigovor sadrži podatke izvršnog rešenja protiv kog je podneta žalba, razloge prigovora i potpis dužnia.
7. Odluka kojom se odbija predlog o izvršenju može se napadnuti samo žalbom poverioca izvršenja, shodno člana 77 ovog zakona.

[...]

Član 71
Razlozi za prigovor
1. Prema članu 69. ovog zakona, prigovor može biti osnovan samo ako:
1.1. dokumenat, na osnovu kojeg je doneta odluka o izvršenju ili nalog o izvršenju, nije izvršni naslov ili nema svojstvo izvršnosti;
1.2. je dokument, na osnovu kojeg je doneta odluka o izvršenju ili nalog o izvršenju ukinut, poništen, izmenjen ili na neki drugi način stavljen van snage, odnosno ukoliko je na neki drugi način izgubio svoje dejstvo ili je konstatovano da je bez pravnog efekta;
[...]
1.4. je istekao vremenski rok u okviru kojeg se, prema zakonu, može tražiti izvršenje;
[...]

Član 74
Pravosnažnost i izvršnost rešenja u izvršnom postupku
1. Rešenje protiv koje nije u zakonskom roku uložen prigovor, postaje pravosnažan i izvršiv.
2. Rešenje protiv koje je odbijen prigovor postaje izvršiv, i ukoliko protiv istog nije dozvoljena žalba, ono postaje pravosnažna.

3. Rešenje kojim je odbijen prigovor postaje pravosnažno ako se protiv istog u zakonskom roku ne podnosi žalba, ili ako se podneta žalba odbija kao neosnovana.

[...]

Član 77
Žalba protiv odluke o prigovoru
1. Protiv odluke o prigovoru stranke imaju pravo žalbe.
2. Žalba protiv odluke o prigovoru podnosi se preko prvostepenog suda za drugostepeni sud, u roku od sedam (7) dana od dana prijema.
3. Kopija žalbe će se dostavlja protivnoj stranci i drugim učesnicima koji mogu podneti odgovore na žalbu u roku od tri (3) dana.
4. Nakon prijema odgovora na žalbu ili po isteku roka za odgovor, predmet zajedno sa svim priloženim spisima dostavlja se drugostepenom sudu, u roku od tri (3) dana. U vezi sa žalbom, drugostepeni sud će odlučiti u roku od petnaest (15) dana.
5. Žalba protiv rešenja ne zadržava izvršni postupak, osim ako su date garancije za puni iznos potraživanja u skladu sa članom 78. ovog zakona.
6. Ako je dužnik kao žalbena stranka uspešan u njegovoj žalbi i ako je njegova imovina izvršena u skladu sa odlukom o izvršenju, on može da zahteva protivizvršenje, shodno odredbi ovog zakona o protivizvršenju.

[...]

Član 79
Žalbe na nepravilnosti tokom sprovođenja izvršenja
1. Stranka ili drugi učesnik u postupku može podneti žalbu u sudu, u vezi nepravilnosti koje su učinjene od strane izvršnog organa tokom sprovođenja izvršnog postupka. Ovaj zahtev se podnosi sudu u pismenom podnesku, u roku od sedam (7) dana od nastupanja navodne nepravilnosti.
2. Prema zahtevu iz stava 1. ovog člana, ako je podnosilac to predložio, sud donosi rešenje u roku od tri (3) dana od dana podnošenja podnesaka.
3. Stranke ili drugi učesnici u postupku imaju pravo žalbe protiv rešenja iz stava 2. ovog člana u skladu sa odredbama člana 77 ovog zakona.

ZAKON BR. 04/L-077 O OBLIGACIONIM ODNOSIMA
PODGLAVLJE 2
ROK ZASTARELOSTI
[...]

Član 361
Potraživanja utvrđena pred sudom ili drugim nadležnim organima
1. Sva potraživanja koja su utvrđena pravnosnažnom sudskom odlukom ili odlukom drugog nadležnog organa, ili poravnanjem pred sudom ili drugim nadležnim organom, zastarevaju za deset (10) godina, pa i ona za koja zakon inače predviđa kraći rok zastarelosti.
2. Ipak, sva povremena potraživanja koja proističu iz takvih odluka ili poravnanja i dospevaju na naplatu u budućnosti, zastarevaju u roku predviđenom za zastarelost povremenih potraživanja.

Meritum zahteva

74. Sud podseća da podnosilac zahteva tvrdi da je gore navedeno rešenje Vrhovnog suda u vezi sa rešenjem [AC.br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda doneto uz povredu njegovih prava garantovanih članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članom 29. [Pravo na slobodu i sigurnost], članom 30. [Prava optuženog], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a, članom 46. [Zaštita imovine] Ustava u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 (Zaštita imovine) EKLJP-a i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

75. Sud u početku primećuje da, u pogledu tvrdnji o povredi članova 22, 29, 30, 46 i 53, Ustava, podnosilac zahteva ne pruža Sudu nikakvo obrazloženje u prilog navodnim povredama ovih članova. Shodno tome, Sud će se preusmeriti na razmatranje tvrdnji podnosioca zahteva o povredi proceduralnih garancija člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

76. S tim u vezi, Sud podseća da podnosilac zahteva navodi da je donošenjem rešenja [AC.br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine, Apelacioni sud prevazišao svoje nadležnosti propisane zakonom, tako što je preinačilo rešenje [PPP. br. 59/2015] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda u Đakovici. Podnosilac zahteva pored toga navodi da su oba prethodna rešenja u okolnostima ovog slučaja, rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine Apelacionog suda u vezi sa

rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici, postala pravosnažna i shodno tome, *res judicata*.

77. U tom smislu, Sud ističe da su suštinske tvrdnje podnosioca zahteva, koje se odnose na navodne povrede proceduralnih garancija garantovane članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, detaljno tumačene u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, na osnovu koje je Sud, na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava obavezan da tumači prava i osnovne slobode garantovane Ustavom. Shodno tome, pri tumačenju tvrdnji o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a u pogledu poštovanja ili mogućnosti promene pravosnažne odluke, Sud će se pozivati na sudsku praksu ESLJP-a.

78. Pri oceni ovih navoda podnosioca zahteva, Sud će prvo razraditi opšta načela u vezi sa pravom na pravnu sigurnost i poštovanje sudske pravosnažne odluke, kao što je propisano u ESLJP-u i Sudu, da bi ih zatim primenio u okolnostima ovog slučaja.

Opšta načela u vezi sa pravom na pravnu sigurnost i poštovanjem sudske pravosnažne odluke

79. Sud na početku podseća da pravo na pravično i nepristrasno suđenje zahteva da se stvar koja je postala *res judicata* smatra nepovratnom, u skladu sa načelom pravne sigurnosti. (Vidi: slučaj ESLJP-a: *Brumărescu protiv Rumunije*, predstavka br. 28342/95, presuda od 28. oktobra 1999. godine, stav 61, takođe slučaj Suda KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S.*, presuda 30. aprila 2018. godine, stav 149, i slučaj KI 67/16, podnositeljka zahteva: *Lumturije Voca*, rešenje o neprihvatljivosti od 4. januara 2017. godine, stav 87).

80. Ovaj stav je u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, koji je naglasio da je jedan od osnovnih aspekata vladavine prava načelo pravne sigurnosti, što podrazumeva poštovanje načela *res judicata*, koje je konačan oblik načela sudskih odluka. (Vid: između ostalog, slučajeve ESLJP-a, *Ponomaryov protiv Ukrajine*, predstavka br. 3236/03, presuda od 3. aprila 2008. godine, stav 40; *Ryabikh protiv Rusije*, predstavka br. 52854/99, presuda od 24. jula 2003. godine, stavovi 52 i 56; i slučaj Suda KI 67/16, podnositeljka zahteva: *Lumturije Voca*, rešenje o neprihvatljivosti od 4. januara 2017. godine, stav 85.). Ovaj princip, prema ESLJP-u, utvrđuje da „*nijedna strana nema pravo da traži preispitivanje pravosnažne i obavezujuće odluke samo da bi se dobilo preispitivanje i razmatranje slučaja*“. (Vidi, između ostalog, slučaj ESLJP-a, *Ryabikh protiv Rusije*, predstavka br. 52854/99,

presuda od 24. jula 2003. godine, stav 52, i slučaj Suda KI67/16, podnositeljka zahteva: *Lumturije Voca*, rešenje o neprihvatljivosti od 4. januara 2017. godine, stav 86). Prema ESLJP-u, „*odstupanje od ovog načela se opravdava samo kada to postane neophodno okolnostima suštinskog ili uverljivog karaktera*“. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Ponomaryov protiv Ukrajine*, predstavka br. 3236/03, presuda od 3. aprila 2008. godine, stav 40).

81. U cilju poštovanja ovog načela, ESLJP je svojom sudskom praksom zaključio da u razmatranju žalbi, viši sudovi treba da vrše svoja zakonska ovlašćenja kako bi ispravili sudske greške i greške u pravdi, a ne da ponovo razmatraju, samo da bi predstaviti novi stav. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Ryabikh protiv Rusije*, predstavka br. 52854/99, presuda od 24. jula 2003. godine, stav 52, i slučaj KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S.*, presuda 30. aprila 2008. godine, stavovi 152 i 153). Ovo poslednje je, prema ESLJP-u, moguće samo u vanrednim okolnostima. Konkretnije, u tom pogledu, ESLJP je utvrdio:

> *“Nadležnost viših sudova treba da se primeni kako bi se ispravile sudske greške i greške pravde, ali ne i sprovesti novo preispitivanje. Preispitivanje ne treba tretirati kao prikrivenu žalbu, a sama prilika da se dobiju dva stava na ovu temu nije osnova za preispitivanje. Udaljavanje od načela se opravdava samo ako je tako nešto potrebno na osnovu okolnosti i suštinsko uverljive i obavezujuće prirode*“. [...] (Vidi, na primer: slučaj ESLJP-*s Ryabikh protiv Rusije*, predstavka br. 52854/99, presuda od 24. jula 2003. godine, stavovi 52 i 56).

82. Pored toga, ESLJP je preko slučaja *Nikiti protiv Rusije* dodatno utvrdio definiciju pojma *res judicata*, utvrđujući opšte uslove na osnovu kojih će se odluka smatrati kao takva. (Vidi, i: slučaj Suda br. KI 122/17, podnosilac zahteva: *Česká Exportní Banka A.S*, presuda 30. aprila 2018. godine, stav 150). Na osnovu navedene presude, odluka će biti *res judicata* ako: a) je odluka neopoziva, jer nema dodatnih raspoloživih sredstava, ili b) kada je rok za korišćenje istih završen. Konkretno, ESLJP je naglasio:

> *“Prema objašnjavajućem izveštaju Protokola br. 7, koji se poziva na Evropsku Konvenciju o međunarodnoj validnosti krivičnih presuda "odluka je konačna" ako je, prema tradicionainom izrazu, stekla silu res judicata. Ovo je slučaj kada je neopoziva, ovo je kada nema više dostupnih redovnih pravnih sredstava, ili, kada su stranke iscrpele takva sredstva iIi dozvolile da im istekne*

rok a da nisu ih iskoristile". (Vidi: slučaj *Nikitin protiv Rusije*, predstavka br. 50178/99, ESLJP, presuda od 15. decembra 2004, godine, stav 37).

83. Shodno tome, i na osnovu prakse ESLJP-a, u principu odluka postaje pravosnažna i dobija status *res judicata* ako: a) je odluka neopoziva, jer nema daljih raspoloživih sredstava; ili b) kada je rok za korišćenje istih istekao. Isto se smatra nepovratno u skladu sa principom pravne sigurnosti, kao jedan od osnovnih aspekata vladavine prava. Pored toga, nadležnost sudova se ne može prevazići prilikom ocene takvih odluka u pogledu novog razmatranja predmeta ili davanja novog stava koji nema osnov za ponovno razmatranje.

84. Međutim, sudska praksa ESLJP-a predviđa izuzetak od ovih principa: *okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*. Konkretnije, u vršenju funkcija sudova da *„isprave sudske greške i greške pravde*", odstupanje od načela poštovanja pravosnažne odluke, odnosno *res judicata*, je opravdano samo ako je takva stvar *„neophodna zbog okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*".

85. Na kraju i u tom smislu, Sud podseća da je ESLJP utvrdio da, pored pravosnažnih odluka o meritumu, i odluke koje se odnose na *„preliminarne postupke*" mogu takođe postati *res judicata*. (Vidi, između ostalog: slučaj *Okyay i drugi protiv Turske*, presuda od 12. jula 2005. godine, predstavka br. 36220/97, stavovi 72-75 i druge reference u predmetu, vidi, i: slučaj Suda br. KI122/17, *Česká Ekportní Banka A.S.,* presuda Ustavnog suda od 18. aprila 2018. godine, stav 158).

Primena gore navedenih principa u okolnostima ovog slučaja

86. Sud prvo podseća da su strane u sporu još od 1996. godine do konačne odluke Vrhovnog suda 2016. godine, koju podnosilac zahteva osporava pred Sudom, prošli kroz sudske postupke u vezi sa izvršenjem rešenja [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici, kojim je usvojen prvo zahtev za privremenu meru. Uprkos činjenici da je isti sud preko rešenja [E.br. 419/97] od 3. februara 1997. godine dozvolio izvršenje ove mere, ona nikada nije izvršena. Strane u sporu su se još od 2009. godine obratile redovnim sudovima, tražeći, odnosno osporavajući, izvršenje privremene mere iz 1996. godine. Naredni sudski postupci su rezultirali brojnim odlukama, kontradiktorne jedne sa drugima.

87. S jedne strane, 4. aprila 2013. godine, Apelacioni sud je rešenjem [CA. br. 3662/2012], odbio žalbu tuženog, odnosno dužnika M.R., podnetu protiv rešenja [C.br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici, kao van roka, potvrđuju tako pravosnažnost privremene mere utvrđene 1996. godine. Sud primećuje da protiv gore navedenog rešenja Apelacionog suda nije bila dozvoljena žalba. Shodno tome, podnosioci zahteva navode da je nakon ovog rešenja, pitanje privremene mere postalo presuđeno pitanje.

88. S druge strane, mesec dana kasnije, isti sud je, odnosno Apelacioni sud, rešenjem [AC.br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine potvrdio rešenje [E. br. 419/97] od 31. maja 2011. godine Opštinskog suda u Đakovici i potvrdio usvajanje žalbe tuženog, odnosno dužnika M.R. i obustavio izvršenje privremene mere. Sud primećuje da protiv gore navedenog rešenja Apelacionog suda nije bila dozvoljena žalba. Shodno tome, tuženi je, odnosno dužnik M.R., tokom svih daljih sudskih postupaka navodio da je nakon ovog rešenja pitanje privremene mere postalo presuđeno pitanje.

89. Sud naglašava činjenicu da je Apelacioni sud u istom slučaju doneo dva suprotna rešenja, jedno u korist podnosioca zahteva, a drugo u korist dužnika M.R.-a Pored toga, Sud ponavlja da protiv tih rešenja Apelacionog suda nije bila dozvoljena žalba, a prema tome, prema članu 74. ZIP-a, obe odluke su postale pravosnažne i shodno tome, *res judicata*.

90. To je takođe naglašeno u poslednjem rešenju Apelacionog suda, odnosno rešenju [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine, koje podnosilac zahteva osporava pred Sudom. Apelacioni sud je u svom obrazloženju skrenuo pažnju na činjenicu da je Apelacioni sud rešenjem [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine potvrdio rešenje [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine i obrazložio da je ono bilo pravosnažno i shodno tome, izvršno. Međutim, isti sud je, mesec dana kasnije, odnosno 2. maja 2013. godine, rešenjem [AC. br. 4864/2012] potvrdio rešenje [E. br. 419/97] od 31. maja 2011. godine Osnovnog suda u Đakovici i potvrdio obustavu izvršenja privremene mere. S tim u vezi, Apelacioni sud je, između ostalog, naglasio:

> *"Shodno tome, u konkretnom slučaju se javljaju dva rešenja prvostepenog suda i dva rešenja drugostepenog suda – protivrečna jedna sa drugim, iako se odnose na istu izvršnu stvar, konkretnije na izvršenje istog izvršnog naslova koje je rešenje Opštinskog suda u Đakovici sa brojem, C. br. 270/1996 od*

25.12.1996. godine, za uvođenje privremene mere – određene pre 20 godina od aktuelnog trenutka (1996-2016)".

91. Međutim, što se tiče ova dva rešenja, Sud primećuje da je poslednja odluka u ovoj fazi postupka bilo rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda, koje je obustavilo izvršni postupak, čiji nastavak podnosilac zahteva nikada nije tražio, uprkos činjenici da je način nastavka suspendovanog postupka bio propisan u odredbama ZIP-a, konkretnije u članu 65. ovog Zakona, a koji se u suprotnom smatra da je istekao nakon roka od 6 meseci. Apelacioni sud je to istakao i osporenim rešenjem u Sudu od strane podnosioca zahteva. U tom smislu, Apelacioni sud je, rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine, naglasio:

"U međuvremenu, drugi put, poverioci nisu čak ni imali pravo da podnesu novi predlog za izvršenje 11.11.2013. godine, koji je drugi put dozvolio prvostepeni sud prema rešenju E. br. 1281/2013 od 11.11.2013. godine, potvrđeno rešenjem drugostepenog suda Ac. br. 3356/2014 od 21.07.2014. godine - ali su mogli da traže nastavak postupka obustavljen izvršenja u smislu odredaba ZIP-a".

92. Uprkos tome, Sud podseća da su podnosioci zahteva usmerili svoje postupke ka izvršenju rešenje Apelacionog suda, odnosno rešenje [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine, koje je, proglašenjem žalbe dužnika kao van roka, potvrdilo rešenje [C. br. 270/96] od 25. decembra 1996. godine Opštinskog suda u Đakovici za određivanje privremene mere. Kao rezultat toga, podnosilac zahteva se 7. novembra 2013. godine obratio Osnovnom sudu u Đakovici s predlogom za izvršenje gore pomenutog rešenja istog suda.

93. Nakon ovog zahteva podnosioca, slede i brojne sudske odluke, koje se zasnivaju samo na rešenju [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine, uprkos činjenici da je tuženi, odnosno dužnik M.R, putem prigovora i žalbi, pokrenuo činjenicu da je postojalo još jedno pravosnažno rešenje, odnosno rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda.

94. Kao posledica toga i na početku, Osnovni sud u Đakovici je rešenjem [Cp. br. 1281/2013] od 11. novembra 2013. godine odredio izvršenje. Izvršenje je potvrđeno i rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici nakon što je odbilo prigovor dužnika, M.R. Izvršni slučaj je u međuvremenu prebačen privatnom izvršitelju. Pored toga, i žalba dužnika M.R, koja je podneta

Apelacionom sudu na rešenje Osnovnog suda odbijena je rešenjem [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014, a time je potvrđeno rešenje [CP. br. 1281/2013] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici. Nakon toga, u martu sledeće godine, odnosno 2015. godine, dužnik M.R je obavešten o određivanju izvršenja.

95. Podnosilac zahteva navodi da je rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. bilo *res judicata*. On takođe navodi da su se nakon određivanja izvršenja preko zaključka [P. br. 02/14] od 24. marta 2015. godine, žalbe dužnika, M.R., mogle odnositi samo na nepravilnosti u izvršenju izvršenja u smislu člana 52. ZIP-a, te da se ni na koji način putem narednih odluka sudova može razmatrati dozvoljenost izvršenja, već samo nepravilnosti u njegovoj primeni. Stoga, prema podnosiocu zahteva, prilikom donošenja rešenja [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine, Apelacioni sud je prekoračilo nadležnosti propisane zakonom, razmatrajući i dozvoljenost izvršenja van nepravilnosti u sprovođenju izvršenja, te samim tim, povredio je ustavna prava podnosioca zahteva.

96. U tom smislu, i pored toga, Sud će razmotriti tvrdnje podnosioca u vezi sa osporenim rešenjem Apelacionog suda, naime, rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine. Sud će ispitati tri bitna pitanja koja se odnose na navode podnosioca zahteva o povredi njegovih osnovnih prava i sloboda: a) da li je rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine Apelacionog suda u vezi sa rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici postalo pravosnažno; b) da li je Apelacioni sud osporenim rešenjem povredio osnovna prava i slobode podnosioca zahteva izmenom rešenja [PPP. br. 59/2015] od 2. aprila 2015. godine Osnovnog suda u Đakovici, i smatrajući završenim izvršni postupak i ukidajući sve preliminarne postupke preduzete u izvršnim stvarima u okolnostima ovog slučaja; i c) da li je rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda rezultiralo povredom ljudskih prava i osnovnih sloboda podnosioca zahteva.

97. Što se tiče prvog pitanja, Sud na početku primećuje da ZIP predviđa mogućnost žalbe na nepravilnosti prilikom izvršenja ne samo preko člana 52. ZIP-a na koji se podnosilac zahteva poziva, već i preko člana 79. ZIP-a. Ova dva člana predviđaju mogućnost stranama u postupku da svojim žalbama traže uklanjanje nepravilnosti prilikom izvršenja izvršnih radnji. Štaviše, članovi 52 i 79 se takođe pozivaju i na član 77. ZIP-a. Ovaj poslednje navedeni reguliše žalbe protiv odluke o prigovoru, određujući takođe da žalbe ne zadržavaju izvršni postupak, osim u slučajevima predviđenim zakonom, i ostavljaju mogućnost

protivizvršenja u slučaju uspešnih žalbi. Međutim, član 77. ZIP-a ne ograničava izričito nadležnost suda u slučaju žalbe u vezi sa nepravilnostima prilikom izvršenja. Shodno tome, rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine Apelacionog suda u vezi sa rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici nije postalo pravosnažno u smislu člana 52. ZIP-a, na koji se poziva podnosilac zahteva, već u smislu člana 74. ZIP-a.

98. U tom smislu, Sud se poziva na član 74. ZIP-a, koji definiše pravosnažni oblik i izvršnost odluka u izvršnom postupku. Prema ovom članu se, između ostalog, navodi *„Rešenje kojim je odbijen prigovor postaje pravosnažno ako se protiv istog u zakonskom roku ne podnosi žalba, ili ako se podneta žalba odbija kao neosnovana*".

99. Sud primećuje da je rešenje [Cp. br. 1281/2013] od 11. novembra 2013. godine Osnovnog suda u Đakovici odredilo izvršenje. Prigovor protiv rešenja je odbijen rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici. Protiv ovog rešenja podnesena je žalba Apelacionom sudu, koja je rešenjem [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine odbila istu kao neosnovanu. Shodno tome, odbijen je prigovor i žalba, a na osnovu stava 3 člana 74. ZIP-a, rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine Apelacionog suda u vezi sa rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici je postalo pravosnažno.

100. Što se tiče drugog pitanja, odnosno ocene da li je Apelacioni sud osporenim rešenjem povredio osnovna prava i slobode podnosioca zahteva ukidanjem odluke *res judicata*, Sud će se pozvati na sudsku praksu ESLJP-a koja je napred razrađena u pogledu poštovanja odluka *res judicata* i relevantnih izuzetka. S tim u vezi, Sud podseća da je ESLJP na osnovu svoje sudske prakse odredio da se udaljavanje od načela poštovanja pravosnažne presude, odnosno *res judicata,* opravdava samo ako tako nešto postane *„neophodno zbog okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*".

101. S tim u vezi, Sud se poziva na glavne argumente osporenog rešenja Apelacionog suda na osnovu kojih je isti okončao izvršni postupak i poništio sve radnje preduzete u ovom izvršnom predmetu, i to na: a) postizanje apsolutnog zastarevanja u okolnostima konkretnog slučaja iz člana 361. ZOO-a, osnova za okončanje izvršnog postupka po službenoj dužnosti iz člana 66. ZIP-a; b) rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda, kojom je obustavljen izvršni postupak, čiji nastavak nije tražio podnosilac zahteva u roku od 6 meseci propisanim odredbama ZIP-a, što je rezultiralo završetkom

izvršnog postupka, prema odredbama istog; i c) dva rešenja Apelacionog suda iz 2013. godine, rešenje [CA. br. 3662/2012] i rešenje [AC. br. 4864/2012], odnosno, oba pravosnažna, kontradiktorna jedno sa drugim.

102. U tom smislu, Sud se poziva na rešenje [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda, koje je, između ostalog, opravdalo na sledeći način:

> *"U članu 71 ZIP-a su predviđeni razlozi prigovora, gde je u stavu 1 tačka 1.4 ovog člana kao razlog prigovora predviđeno „isticanje roka u koje shodno zakonu može da se traži izvršenje".*
>
> *Međutim, u članu 379 stav ZOO (stari) je predviđeno da: „Sva potraživanja koja su utvrđena pravnosnažnom sudskom odlukom ili odlukom drugog nadležnog organa, ili poravnanjem pred sudom ili drugim nadležnim organom, zastarevaju za deset godina, pa i ona za koja zakon inače predviđa kraći rok zastarelosti", gde se isto predviđa u članu 361 stav 1 ZOO Republike Kosovo, br. 04/L-077 na snazi od 19.12.2012. godine.*
>
> *U konkretnom slučaju u smislu ovog člana ZOO, nastalo je apsolutno zastarevanje rešenja prvostepenog suda sa brojem, C. br. 270/1996 od 25.12.1996. godine, pravosnažno od dana 16.6.1997. godine, koje se odnosi na privremenu meru, pošto je proteklo 20 godina od pravosnažnosti rešenja suda za izvršenje koje se traži, stoga ovaj sud kao drugostepeni sud ocenjuje da su ispunjeni zakonski uslovi predviđeni u članu 71 stav 1 tačka 1.4 vezano za član 66 stav 3 ZIP za okončanje izvršnog postupka u ovoj izvršnoj stvari".*

103. Sud primećuje dva efekta ovog rešenja u okolnostima konkretnog slučaja: a) okončanje izvršnog postupka, i b) ukidanje svih prethodnih izvršnih radnji, uključujući pravosnažna rešenja.

104. Apelacioni sud je okončanje izvršnog postupka zasnivao na trećem stavu člana 66. ZIP-a, prema kojem se izvršni postupak završava po službenoj dužnosti, ako je, između ostalog, izvršenje postalo nemoguće, iz drugih razloga se ne može primeniti i kada se prekorači apsolutni rok za izvršenje. Ovo poslednje je propisano u članu 361. ZOO-a.

105. Po okončanju izvršnog postupka, Apelacioni sud je poništio i sve prethodne izvršne radnje, među kojima i 3 rešenja koja su postala

pravosnažna u ovom izvršnom postupku, odnosno rešenje [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine, rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine i rešenje [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine Apelacionog suda u vezi sa relevantnim rešenjima nižeg suda. Ova pravosnažna rešenja su, kao što je napred navedeno, bila kontradiktorna jedno sa drugim, dajući pravo i poveriocu i dužniku u istoj stvari, odnosno izvršenju rešenja za privremenu meru iz 1996. godine.

106. U ovakvim vanrednim okolnostima, Sud smatra da je poništenje kontradiktornih pravosnažnih odluka istog suda u istoj izvršnoj stvari u funkciji *„ispravljanja sudskih grešaka i grešaka pravde“,* kao što je utvrđeno sudskom praksom ESLJP-a, i da je izbegavanje da se poštuje pravosnažna odluka u okolnostima ovog slučaja opravdano i neophodno kao rezultat okolnosti *„suštinskog i ubedljivog karaktera*“.

107. Sud podseća da okolnosti ovog slučaja uključuju istoriju staru dvadeset godina utvrđivanja i osporavanja privremene mere i prvo dva kontradiktorna pravosnažna rešenja istog suda doneta u vremenskoj razlici od mesec dana u 2013. godini. Kao što je gore razrađeno, jedno, odnosno rešenje [AC. br. 4864/2012] od 2. maja 2013. godine Apelacionog suda je obustavilo izvršni postupak i uzimajući u obzir da se nastavak istog nije tražio u predviđenom roku prema ZIP-u, izvršni postupak je okončan. Uprkos ovoj činjenici, sudovi su nastavili da se bave izvršnim postupkom na osnovu drugog pravosnažnog rešenja, odnosno rešenja [CA. br. 3662/2012] od 4. aprila 2013. godine Apelacionog suda, i pored toga što je dužnik skrenuo pažnju da postoji još jedna druga pravosnažna odluka u njegovu korist u svim prigovorima i žalbama. Postupci koji su sledili, rezultirali su i drugim pravosnažnim rešenjem, odnosno rešenjem [AC. br. 3356/14] od 7. oktobra 2014. godine Apelacionog suda u vezi sa rešenjem [CP. br. 281/13] od 21. jula 2014. godine Osnovnog suda u Đakovici, koji su još jednom potvrdili izvršenje privremene mere prvobitno određene u 1996. godini. Sud primećuje da ove činjenice uključuju vanredne okolnosti i odražavaju *„sudske greške i greške u pravdi*“, a koje ispunjavaju uslov propisan ESLJP-om na osnovu koga najviši sudovi imaju razlog *„suštinskog i ubedljivog karaktera*“ da naprave izuzetke ili izbegnu poštovanje odluke *res judicata*.

108. Štaviše, Sud takođe podseća da strane u postupku, prema spisima predmeta, nikad nisu nastavile parnični spor o pravu službenosti. Isto je istakao i Apelacioni sud, koji je objasnio da je njegovo rešenje ograničeno na razmatranju predmetne stvari, odnosno privremene

mere, istovremeno objašnjavajući da strane mogu nastaviti parnični postupak u vezi sa pravom na službenost. Konkretno, Apelacioni sud je naglasio:

> *"Međutim, poveriocima se ne uskraćuje pravo da produže parnični postupak u vezi sa pravom servituta prelaza u ponovljeni predmet (ako postoji), ili nekom drugom posebnom tužbom da traže ostvarenje ovog prava koje oni tvrdi da im pripada".*

109. Shodno tome i uzimajući u obzir posebne karakteristike slučaja, navode pokrenute od strane podnosilaca zahteva i činjenice koje su oni predstavili, Sud, na osnovu standarda postavljenim u svojoj sudskoj praksi u sličnim slučajevima i sudskoj praksi ESLJP-a, ne utvrđuje da je osporeno rešenje Apelacionog suda, odnosno rešenje [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine, doneto uz povredu osnovnih prava i sloboda podnosioca zahteva garantovana članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

110. Što se tiče trećeg pitana, Sud primećuje da prethodno rešenje Vrhovnog suda, doneto nakon zahteva za zaštitu zakonitosti koji je podneo državni tužilac, nije rešavalo meritum slučaja, jer je, prema Vrhovnom sudu, na osnovu ZPP-a, ograničen samo na ispitivanju povreda koje javni tužilac naglasi u svom zahtevu, a poslednje navedeni nema pravnu podršku na bitnim povredama utvrđenim odredbom člana 247. stav 1. a) ZPP-a.

111. Pored toga, u ovom smislu, podnosilac zahteva nije dokazao da su postupci u Vrhovnom sudu bili nepravični ili proizvoljni ili da su njegova osnovna prava i slobode zaštićene Ustavom povređena kao rezultat osporenih rešenja. Sud ponavlja da je tumačenje zakona zadatak redovnih sudova i da je stvar zakonitosti. Podnosilac zahteva nije dokazao nijedno ustavno pitanje. (Vidi: slučaj KI63/16, podnosilac zahteva: *Astrit Pira*, rešenje o neprihvatljivosti od 8. avgusta 2016. godine, stav 44, i vidi, i: slučaj KI150/15; KI161/15; KI162/15; KI14/16; KI19/16; KI60/16 i KI64/16, podnosioci zahteva: *Arben Gjukaj, Hisni Hokha, Driton Pruthi, Milazim Lushtaku, Esat Tahiri, Azem Duraku i Sami Lushtaku*, rešenje o neprihvatljivosti od 15. novembra 2016. godine, stav 62).

112. Shodno tome i uzimajući u obzir posebne karakteristike slučaja, navode pokrenute od strane podnosilaca zahteva i činjenice koje su oni predstavili, Sud, na osnovu standarda postavljenih u svojoj sudskoj praksi u sličnim slučajevima i sudskoj praksi ESLJP-a, ne utvrđuje da

je osporeno rešenje Vrhovnog suda, odnosno rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda, doneto uz povredu osnovnih prava i sloboda podnosioca zahteva garantovana članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

113. Na kraju, Sud primećuje da podnosilac zahteva takođe navodi da se njegov zahtev treba tretirati isto kao pitanje u slučaju Suda KI70/16 (rešenje o neprihvatljivosti od 4. septembra 2017. godine), gde je podnosilac zahteva bio F.K. i gde se tražila ocena ustavnosti presude [Rev.br. 185/2015] od 28. decembra 2015. godine Vrhovnog suda.

114. Što se tiče navoda podnosioca zahteva o povezanosti njegovog zahteva sa slučajem KI70/16, Sud ponavlja da, uprkos njegovom zahtevu, podnosilac zahteva uopšte nije pojasnio taj navod, odnosno nije pružio nikakav argument koji bi dokazao postojanje međusobne veze između ova dva navedena slučaja. Pored toga, Sud nije našao nikakvu vezu između zahteva podnosioca i rešenja o neprihvatljivosti u slučaju KI 70/16.

Zaključak

115. Sud naglašava da je jedan od osnovnih aspekata vladavine prava načelo pravne sigurnosti, koje podrazumeva poštovanje načela *res judicata*, što je načelo pravosnažnosti sudskih odluka. Iste se smatraju nepovratnim u skladu sa načelom pravne sigurnosti. Izbegavanje ovog načela, u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, može biti samo rezultat „*okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*“. Kao što je gore objašnjeno, Sud zaključuje da okolnosti konkretnog slučaja spadaju u ovu kategoriju izuzetka.

116. Sud smatra da tok konkretnog slučaja uključuje vanredne okolnosti, obuhvatajući i pravosnažne i kontradiktorne odluke jedne sa drugom istog suda u istoj izvršnoj stvari. Shodno tome, u okolnostima konkretnog slučaja, ukidanje svih preliminarnih radnji preduzetih u izvršnoj stvari, uključujući i preliminarna rešenja *res judicata*, je u funkciji „*ispravljanja sudskih grešaka i grešaka u pravdi*“. Izbegavanje njihovog poštovanja, u okolnostima konkretnog slučaja, je opravdano i potrebno kao rezultat „*okolnosti suštinskog i ubedljivog karaktera*“, kao što je predviđeno u sudskoj praksi ESLJP-a.

117. Shodno tome, na osnovu gore navedenog i uzimajući u obzir posebne karakteristike slučaja, navode pokrenute od strane podnosilaca zahteva i činjenice koje su oni predstavili, Sud, na osnovu standarda

postavljenih u svojoj sudskoj praksi i sudskoj praksi ESLJP-a, ne utvrđuje da je povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a i shodno tome, smatra da je rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda u vezi sa rešenjem [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda u skladu sa Ustavom.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113.7 i 116.1 Ustava, članovima 47 i 48, Zakona i pravilima 56 (1), 63 (1) (5) i 74 (1) Poslovnika, 19. decembra 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI većinom glasova da je rešenje [CLM. br. 11/2016] od 13. septembra 2016. godine Vrhovnog suda Kosova i rešenje [AC. br. 1579/2015] od 4. aprila 2016. godine Apelacionog suda Kosova u skladu sa članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a;

III. Ovu presudu dostaviti stranama;

IV. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

V. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka-Nimani	Arta Rama- Hajrizi

KI47/17, podnosilac zahteva: Selvete Aliji, Zahtev za ocenu ustavnosti rešenja AC. br. 2812/2016 Apelacionog suda Kosova od 9. decembra 2016. godine

KI47/17, presuda, povreda člana 31. Ustava, od 21. novembra 2018. godine, objavljena 09.12.2018

Ključne reči: *individualni zahtev, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, jednakost oružja, ustavna povreda*

Dana 11. marta 2016. godine, prema navodima podnositeljke zahteva, ista je otišla u Matičnu kancelariju kako bi uzela izvod i iz izvoda je saznala da je njeno bračno stanje promenjeno, te da se "*u Centralnom matičnom registru vodi kao razvedena"*. U kancelariji Centralnog matičnog registra u Prištini, nakon zahteva za pojašnjenje, dobila je kopiju presude C. br. 280/2014 od 16. oktobra 2015. godine, kojom je utvrđeno da je njen brak sa bivšim suprugom razveden presudom Osnovnog suda u Prištini.

Budući da nije znala da postoji presuda o razvodu braka, ona je pokrenula sudski postupak za ponavljanje postupka.

Rešenjem CN. br. 49/2016 od 13. juna 2016. godine, sudija pojedinac je odbacio, kao nedozvoljen, zahtev podnositeljke za ponavljanje postupka. U obrazloženju tog rešenja je istaknuto da je u članu 88. Zakona Kosova o porodici propisano da *"Ako je brak prestao ili je bio poništen pravosnažnom sudskom presudom"*.

Apelacioni sud Kosova je 9. decembra 2016. godine, rešenjem Ac.br 2812/2016 odbio, kao neosnovanu, žalbu podnositeljke zahteva, i potvrdio rešenje CN.br 49/2016 istog suda, doneto u prvom stepenu.

Podnositeljka zahteva je pred Ustavnim sudom tvrdila povredu člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a [Pravo na pravično suđenje].

Sud je, nakon razmatranja zahteva, zaključio da „je sprovođenje sudskog postupka bez prisustva tužene (podnositeljke zahteva) i donošenje presude o razvodu braka bez obaveštenja podnositeljke zahteva, povredilo garancije člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a, i tom slučaju utvrdio da je došlo do povrede prava na pravično i nepristrasno suđenje, poništio je sve sudske odluke koje se odnose na podnositeljku zahteva u ovom pravnom pitanju i naložilo ponovni postupak, istovremeno tražeći poštovanje ustavnih prava podnositeljke zahteva, kao što su navedena u presudi

PRESUDA

u

slučaju br. KI47/17

Podnosilac

Selvete Aliji

Zahtev za ocenu ustavnosti rešenja AC.br.2812/2016 Apelacionog suda Kosova od 9. decembra 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Podnositeljka zahteva je Selvete Aliji iz Gnjilana (u daljem tekstu: podnositeljka zahteva), koju zastupa Elmi Qerimi, advokat iz Gnjilana.

Osporena odluka

2. Podnositeljka zahteva osporava ustavnost rešenja AC.br.2812/2016 Apelacionog suda Kosova od 9. decembra 2016. godine, koje je primila 13. januara 2017. godine i kojim je odbijen zahtev za ponavljanje postupka protiv rešenja CN. br. 49/2016, donetog od strane sudije pojedinca u Apelacionom sudu.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporenog rešenja, kojim podnositeljka zahteva tvrdi da su joj povređena prava garantovana

Ustavom Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), odnosno članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata] i 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosova (u daljem tekstu: Ustav), u vezi sa članom 6. [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije o ljudskim pravima [EKLJP].

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na članu 113, stavovima 1 i 7 Ustava, članu 47. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon), i pravilu 32 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

5. Dana 31. maja 2018. godine, Ustavni sud je na administrativnoj sednici usvojio izmene –dopune Poslovnika, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosova 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 (petnaest) dana nakon njegovog objavljivanja. Shodno tome, tokom razmatranja zahteva, Sud će se pozivati na pravne odredbe novog Poslovnika na snazi.

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 14. aprila 2017. godine, podnositeljka je poslala preko pošte zahtev Ustavnom sudu (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 19. aprila 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Bekima Sejdiua za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Ivan Čukalović (član).

8. Dana 16. juna 2018, završen je mandat sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018, završen je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

9. Dana 9. avgusta 2018, predsednik Republike Kosova je imenovao novoizabrane sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziu Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

10. Dana 21. septembra 2018. godine, predsednica Suda je donela odluku da zameni Veća za razmatranje i za Veće su imenovane sledeće sudije: Arta Rama-Hajrizi (predsedavajuća), Selvete Gërxhaliu-Krasniqi i Gresa Caka-Nimani (član).

11. Dana 19. maja 2017. godine, Sud je obavestio podnositeljku o registraciji zahteva i poslao kopiju zahteva Apelacionom sudu.

12. Dana 29. novembra 2017. godine, Sud je tražio od Osnovnog suda u Prištini (u daljem tekstu: Osnovni sud) pun dosije predmeta koji se odnosi na zahtev podnositeljke. Ovaj zahtev je ponovljen još dva puta.

13. Dana 17. januara 2018. godine, Sud je primio traženi dosije.

14. Dana 11. oktobra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.

15. Dana 11. oktobra 2018. godine, Sud je odlučio da obavesti o zahtevu treće strane u postupku, koje mogu imati neposredan interes u vezi sa suđenjem stvari navedene uz ustavni zahtev.

16. Dana 15. oktobra 2018. godine, Sud je obavestio u vezi sa zahtevom lice S.H., koje je kao bivši supružnik, u postupku pred redovnim sudovima bio suprotna strana podnositeljke zahteva. Osobi S.H. je poslata kopija zahteva i istovremeno je obaveštena da moguće komentare na zahtev može dostaviti Sudu u roku od 7 (sedam) dana od dana prijema obaveštenja.

17. Dana 15. oktobra 2018. godine, Sud je poslao kopiju i obavestio o zahtevu advokata S.H., koji je zastupao podnositeljku u postupku pred redovnim sudovima. Sud je obavestio dotičnog advokata da se mogući komentari mogu dostaviti Sudu u roku od 7 (sedam) dana.

18. U određenom roku od 7 (sedam) dana, Sudu nije dostavljen nijedan komentar od strane S.H., niti od njegovog advokata koji ga je zastupao u postupku pred redovnim sudovima u vezi sa zahtevom podnositeljke.

19. Dana 19. oktobra 2018. godine, obaveštenje i kopija zahteva su vraćeni Sudu od strane pošte, uz obrazloženje da S.H. nije bio na navedenoj adresi.

20. Dana 21. novembra 2018. godine, Sud je jednoglasno odlučio da proglasi zahtev prihvatljivim i utvrdio da je došlo do povrede člana 31. Ustava [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] u vezi sa članom 6. [Pravo na pravično suđenje] EKLJP-a.

Pregled činjenica slučaja

21. Dana 22. oktobra 2014. godine, S.H. (bivši supružnik podnositeljke zahteva) je preko svog zastupnik podneo tužbu Osnovnom sudu za razvod braka, sa obrazloženjem "*da su bračni odnosi između parničara ozbiljno poremećeni i da ne postoji verovatnoća ponovnog uspostavljanja njihovog zajedničkog života*".

22. Dana 6. novembra 2014. godine, zastupnik tužioca je Osnovnom sudu podneo predlog za imenovanje advokata, kao privremenog zakonskog zastupnika tužene strane - odnosno podnositeljke zahteva - jer, prema njegovim rečima, njeno prebivalište i adresa nisu poznati.

23. U predlogu je navedeno ime advokata, H.J., koji je predložen da bude imenovan od strane suda kao privremeni zastupnik tužene strane (podnositeljke zahteva).

24. Dana 26. marta 2015. godine, Osnovni sud je rešenjem C.br 2869/2014 imenovao navedenog advokata H.J., kao privremenog zakonskog zastupnika za podnositeljku zahteva.

25. Dana 14. aprila 2015. godine, ovo rešenje je objavljeno u dnevnom listu "Epoka e Re."

26. Dana 15. oktobra 2015. godine, Osnovni sud je zakazao ročište za pokušaj mirenja, gde su bili prisutni tužilac, njegov advokat i privremeni zastupnik podnositeljke zahteva.

27. Iz zapisnika ročišta se može videti da je predsednik sudskog veća utvrdio da se ročište za pokušaj mirenja neće održati "*pošto nije prisutna tužena, ali su angažovali njenog zastupnika*". Međutim, na osnovu istog zapisnika, Sud zaključuje da su se strane prisutne na tom ročištu izjasnile za tužbu i izrazile svoje stavove o meritumu podnete tužbe.

28. Istog dana, 15. oktobra 2015. godine, Osnovni sud je održao ročište u prisustvu tužioca i zastupnika strana u sporu i doneo presudu C.br 2860/2014, kojom je razveo brak između podnositeljke zahteva i njenog bivšeg supružnika.

29. Dana 6. januara 2016. godine, presuda je postala pravosnažna, pošto protiv nje nijedna od strana u postupku nije izjavila žalbu.

30. Dana 11. marta 2016. godine, prema navodima podnositeljke zahteva, ona je otišla u Matičnu kancelariju kako bi uzela izvod i iz izvoda je saznala da je njeno bračno stanje promenjeno, te da se "*u Centralnom matičnom registru vodi kao razvedena*".

31. Dana 18. marta 2018. godine, podnositeljka zahteva je otišla u kancelariju Centralnog matičnog registra u Prištini i dobila kopiju presude C.nr.280/2014 od 16. oktobra 2015. godine, kojom je utvrđeno da je njen brak sa bivšim suprugom razveden presudom Osnovnog suda u Prištini.

32. Dana 21. marta 2016. godine, podnositeljka zahteva je preko zakonskog zastupnika, koga je sada sama izabrala, podnela Osnovnom sudu za Apelacioni sud predlog za ponavljanje postupka okončanog pravosnažnom presudom u Osnovnom sudu u Prištini.

33. Podnositeljka je u zahtevu naglasila da joj nije bilo omogućeno prisustvo na glavnoj raspravi stvari, budući da nikad nije bila obaveštena o početku sudskog postupka u kojem bi ona bila tužena strana, iako "*su tužilac i njegov zastupnik znali gde se nalazi tužena",* međutim, iako su bili upoznati sa tim činjenicama, nisu ih predstavili.

34. Dana 26. aprila 2016. godine, suprotna strana u postupku je podnela odgovor protiv zahteva za ponovno pokretanje postupka, osporavajući argumente podnositeljke zahteva da je tužilac znao gde se ona nalazi i naglašavajući da je upravo iz tog razloga tražio da joj se imenuje privremeni zakonski zastupnik.

35. Dana 13. juna 2016. godine, Apelacioni sud je rešenjem CN.br 49/2016, donetim od strane sudije pojedinca, odbacio, kao nedozvoljen, zahtev podnositeljke za ponavljanje postupka. U obrazloženju ovog rešenja se ističe da član 88. Zakona Kosova o porodici propisuje: *"Ako je brak prestao ili je bio poništen pravosnažnom sudskom presudom, protiv sudske odluke kojom je brak razveden odnosno kojom je brak poništen ne može da bude uložen vanredni pravni lek, što znači da je u ovom slučaju presuda postala pravosnažna 06.01.2016. godine".*

36. Apelacioni sud, izvan proceduralnog aspekta na osnovu koga je odbacio zahtev za ponavljanje postupka, nije dao nikakvo objašnjenje ili obrazloženje u vezi sa postupkom koji je sproveden u Osnovnom sudu

37. Dana 8. jula 2016. godine, podnositeljka zahteva je, na osnovu pravne pouke navedene u rešenju CN. br. 49/2016, izjavila žalbu Apelacionom sudu, tvrdeći postojanje bitne povrede pravila parničnog postupka, pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava.

38. Podnositeljka zahteva je u žalbi tvrdila postojanje ustavne povrede prava na pravično i nepristrasno suđenje, posebno načela jednakosti oružja, ponavljajući argument da joj nije omogućeno prisustvo na suđenju.

39. Dana 9. decembra 2016. godine, Apelacioni sud je rešenjem Ac.br 2812/2016 odbio, kao neosnovanu, žalbu podnositeljke zahteva, i potvrdio rešenje CN.br 49/2016 istog suda, doneto u prvom stepenu.

40. Apelacioni sud je u svom rešenju, između ostalog, obrazložio da *"[...] da se sudija pojedinac ovog suda pri odlučivanju o žalbenom rešenju pravilno pozvao i primenio zakonsku odredbu člana 88. ZKP-a, kada je našao da je predlog za ponavljanje postupka okončanog pravosnažnom presudom Osnovnog suda u Prištini C. br. 2860/2014 od 15.10.2015. godine nedozvoljen i da se kao takav mora odbaciti, a koji stav kao pravilan i zakonit podržava i veće ovog suda"*.

41. Apelacioni sud je dalje obrazložio da je *„uzeo u obzir sve žalbene navode punomoćnika tužene, koji se odnose na povrede odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primenu materijalnog prava, za koje veće ovog suda nije smatralo opravdanim da razradi svaki pojedinačno"*.

Navodi podnosioca

42. Podnositeljka zahteva u suštini tvrdi da je sudski postupak sproveden u Osnovnom sudu, bez njenog prisustva, bez prethodnog obaveštenja, kao i postupci sprovedeni na osnovu njene žalbe u Apelacionom sudu, rezultirao povredom člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a, odnosno povređeno joj je pravo na javnu i nepristrasnu raspravu i načelo jednakosti oružja.

43. Podnositeljka zahteva navodi da je tvrdnje za iste povrede pokrenula i u Apelacionom sudu u oba slučaja, gde je pored pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava, kao zakonske razloge za poništenje presude Osnovnog suda, istakla da su presuda prvostepenog suda i rešenje

drugostepenog suda od strane pojedinačnog sudije donete "nepoštujući međunarodne standarde za ljudska prava".

44. Pored toga, podnositeljka zahteva naglašava da "*tuženoj nije omogućeno da učestvuje u glavnoj raspravi i parnični postupak je okončan bez njenog učešća, član 6 (1) EKLJP predviđa da „svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona*".

45. U tom smislu, podnositeljka zahteva ističe da "*je tokom 2014. godine prekinula faktički život sa tužiocem, a tužilac je znao gde živi tužena, na kojoj adresi, zato što su on i podnositeljka zahteva dug vremenski period živeli zajedno na istoj adresi, kontaktirao je sa njom i rekao joj da će kada bude započeo postupak za razvod braka ista biti obaveštena o tome jer će dobiti poziv od strane nadležnog organa*".

46. Podnositeljka zahteva, takođe, naglašava da su "*nalazi sudije pojedinca Apelacionog suda u njegovom rešenju u suprotnosti sa odredbom člana 83. ZPP-a, jer prema toj odredbi, sud u roku od 7 dana, kada je tuženom postavljen privremeni zastupnik treba da izda oglas koji će biti objavljen u Službenom listu i istaknut na oglasnoj tabli postupajućeg suda, a ne da se odluke o privremenim zastupnicima objavljuju u dnevnim listovima.*"

47. Podnositeljka zahteva traži od Suda da proglasi zahtev prihvatljivim; poništi osporene sudske odluke i dozvoli ponavljanje postupka koji je okončan presudom Osnovnog suda u Prištini.

Relevantne zakonske odredbe

Zakon Kosova o porodici – Zakon br. 2004/32

III. RAZVOD

Član 68. Razvod

(1) Brak može da bude raskinut razvodom samo na osnovu odluke suda.
(2) Jedan ili oba supružnika mogu uz zajednički dogovor da zatraže razvod braka podnošenjem tužbe pred nadležnim sudom.
(3) Pravo na podizanje tužbe za razvod braka ne prelazi na naslednike, ali naslednici tužioca mogu da produže već započeti postupak u cilju dokazivanja osnovanosti tužbe.

(4) Kad jedan supružnik podnese tužbu za razvod braka, a drugi supružnik izričito izjavi da ne odbacuje osnovanost zahteva iz tužbe, najkasnije do zaključenja glavne rasprave, smatraće se da su supružnici podneli sporazumni predlog za razvod braka.

Član 85. Utvrđivanje činjenica na koje se bazira zahtev

U bračnim sporovima ne može da bude doneta odluka zbog odsustva ili presuda ustupkom.

Član 88. Vanredni pravni lekovi nisu dozvoljeni

Ako je brak prestao ili je bio poništen pravosnažnom sudskom presudom, protiv sudske odluke kojom je brak razveden odnosno kojom je brak poništen ne može da bude uložen vanredni pravni lek.

Zakon br. 03/L-006 o parničnom postupku

e) Presuda zbog odsustva

Član 151

151.1 Kada tuženom nije dostavljena tužba za odgovor, nego samo zajedno sa pozivom za pripremno ročište , a on ne dođe na ročište do njegovog okončanja , ili na prvo ročište za glavnu raspravu,ukoliko pripremna rasprava nije uopšte određena, sud po predloga tužioca ili prema službenoj dužnosti daje presudu kojom usvaja tužbeni zahtev (presuda zbog odsustva) ukoliko se ispune sledeči uslovi:

a) ukoliko je tuženi uredno pozivan na ročište;

b) ako tuženi nije osporavao tužbeni zahtev putem prestavke;

[...]

POGLAVLJE XXIV
GLAVNI PRETERES

1) Vođenje glavnog pretresa
Član 423

423.4 Ukoliko na ročište o glavnoj raspravi ne dolazi tuženi koji je u redno pozvan, u tom slučaju glavni pretres stvari vodi se bez njegovog prisustva.

Prihvatljivost zahteva

48. Sud prvo razmatra da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom i dalje navedene Zakonom i Poslovnikom.

49. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".

50. Sud dalje ocenjuje da li je podnositeljka zahteva ispunila uslove prihvatljivosti, koji su dalje utvrđeni u Zakonu i Poslovniku. U tom smislu, Sud se prvo poziva na član 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 48
Tačnost podneska

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori".

Član 49 Zakona
Rokovi

„Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. U svim ostalim slučajevima, rok počinje na dan javnog objavljivanja odluke ili akta. [...]".

51. Sud dalje treba da razmotri da li je podnositeljka zahteva ispunila uslove prihvatljivosti propisane u pravilu 39 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika.

52. U tom smislu, Sud se poziva i na pravilo 39 Poslovnika, gde se propisuje:

> *(1) Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:*
>
> *[...]*
>
> *(d) ako zahtev tačno razjašnjava i, adekvatno iznosi činjenice i navode da su prava ili odredbe ustava povređene".*

53. Sud zaključuje da je podnositeljka zahteva ovlašćena strana, da je iscrpla pravna sredstva i da je zahtev podnet u zakonskom roku.

54. Što se tiče roka, Sud smatra da je neophodno da istakne da je Apelacioni sud (rešenje CN. br. 49/2016) prvobitno odbacio predlog podnositeljke zahteva za ponavljanje postupka zaključenog presudom Osnovnog suda. Prema datoj pouci u ovom rešenju, podnositeljka zahteva je uložila žalbu pred istog Apelacionom sudom, koja je takođe odbijena (rešenje Ac. br. 2812/2016). U oba slučaja, Apelacioni sud je obrazložio da, prema važećim zakonima, odluka o razvodu braka, odnosno poništenje braka, ne može se osporiti vanrednim pravnim sredstvima.

55. Sud dalje ističe da u konkretnom slučaju, podnositeljka zahteva predstavlja argumentovanu tvrdnju da je ona žrtva povrede njenih prava zagarantovanih Ustavom, ne kao rezultat samo jednog određenog akta, nego kao rezultat kontinuirane situacije, izazvana bez njene krivice.

56. Sud se poziva na praksu ESLJP-a, u kojoj se navodi da u slučaju kontinuirane situacije koja dovodi do povrede ljudskih prava, rok počinje da teče od početka, svakog dana, a tek kada se prekine kontinuirana situacija, počinje rok od 6 (šest) meseci koji predviđa EKLJP za podnošenje zahteva (vidi: *mutatis mutandis*, *Cakir protiv Kipra*, *Varnava i drugi protiv Turske*, presuda ESLJP od 18. septembra 2009. godine, *Mocanu i drugi protiv Rumunije*, presuda ESLJP-a od 17. septembra 2014. godine, stavovi 263-267).

57. U svetlu ovih objašnjenja, Sud smatra da se u ovom slučaju radi o navodima o povredi ustavnih prava kao posledica kontinuirane

situacije – odnosno sprečavanje podnositeljke zahteva da dobije suđenje koje poštuje standarde predviđene članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP-a.

58. Isto tako, Sud smatra da zahtev pokreće *prima facie* obrazložen ustavni navod, a koji nije očigledno neosnovan.

59. Shodno tome, Sud će oceniti meritum slučaja, razmatrajući navode kao što su predstavljeni u zahtevu.

Ocena merituma zahteva

60. Sud dalje podseća da se srž zahteva podnositeljke odnosi na tvrdnju o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje, garantovano članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP-a.

61. U tom smislu, Sud smatra da se tvrdnje podnositeljke zahteva o povredi člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a uglavnom odnose na povredu prava na pravičnu raspravu, odnosno dve osnovne, sastavne komponente ovog prava:

a. Pravo da bude prisutna tokom glavnog pretresa
b. Načelo jednakosti oružja

62. Sud će navedene tvrdnje o povredi člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a razmatrati svaki odvojeno prema redosledu kojim su predstavljeni u zahtevu:

Član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje]

1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.

2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda.

[...]

Član 6. EKLJP-a [Pravo na pravično suđenje]

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao naneti štetu interesima pravde.

[...]

Ocena Suda

63. Kako bi se bavio tvrdnjama o povredi člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a, Sud se poziva na svoju sudsku praksu u sličnim slučajevima i na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (u skladu s ustavnom obavezom koja proizilazi iz člana 53. Ustava).

64. Sud primećuje da dosledna praksa EKLJP-a ističe da se pravičnost postupka ocenjuje na osnovu postupka u celini (vidi: presudu ESLJP-a od 6. decembra 1988. godine, *Barbera, Messegué i Jabardo protiv Španije*, br. 10590/83, stav 68). Shodno tome, prilikom ocenjivanja merituma navoda podnositeljke zahteva, Sud će se pridržavati tog načela (vidi: presudu Suda u slučaju KI104/16, podnosioca zahteva: *Miodraga Pavića* od 4. avgusta 2017. godine).

65. Sud takođe naglašava da se pravo na pravično suđenje, garantovano članom 31. Ustava i članom 6, stav 1 EKLJP-a, mora tumačiti u svetlu načela vladavine prava, koje zahteva postojanje efikasnog sudskog pristupa koji omogućava zaštitu građanskih prava (*Beleš i drugi protiv Češke Republike,* presuda ESLJP-a od 12. novembra 2012. godine, stav 49).

Pravo da bude prisutan tokom glavnog pretresa

(a) Opšta načela

66. Sud se poziva na praksu ESLJP-a koji je utvrdio da, iako nije izričito propisano u članu 6. EKLJP-a, pravo na prisustvo tokom rasprave predstavlja deo prava na pravično i nepristrasno razmatranje.

67. Pored toga, prema sudskoj praksi ESLJP-a, pravo strane u postupku da bude prisutna na glavnoj raspravi je nerazdvojivo povezano sa pravom na delotvorno prisustvo u postupku i načelom proceduralne kontradiktornosti (vidi: *Sejdović protiv Italije* [VV] br. 56581/00, stavovi 81-95, ESLJP 2006-II.)

68. Ovo je naročito važno kada su postupci kontradiktorne prirode. Država je obavezna da okrivljenom uruči efikasno i odgovarajuće obaveštenje za ročište i preduzme mere kako bi osigurala njegovo prisustvo (vidi: slučaj *Poitrimol protiv Francuske*, presuda ESLJP-a od 23. novembra 1993. godine).

69. Međutim, ESLJP takođe navodi da u ne-krivičnim sporovima pravo strane da bude lično prisutna na suđenju je uvek garantovano samo u slučajevima kada je karakter, način života ili ponašanje strane od neposrednog značaja za suđenje slučaja (vidi: *Mulydermans protiv Belgije*, presuda ESLJP-a od 23. oktobra 1991. godine, br. predstavke 12217/86). U drugim slučajevima, dovoljno je da stranu zastupa advokat, odnosno zastupnik.

Primena prakse Ustavnog suda i ESLJP-a u okolnostima ovog slučaja

70. Sud podseća da je u ovom slučaju, podnositeljka zahteva bila strana u građanskom postupku, da je tvrdila da nije prisustvovala ročištu prvostepenog suda i da nije imala mogućnost žalbe, jer nije bila obaveštena o suđenju.

71. Sud zaključuje da je jedno ročište glavne rasprave, u kojoj su razrađene činjenice slučaja, održano u Opštinskom sudu u Prištini, u prisustvu tužioca i gde je tuženu (podnositeljku zahteva) zastupao advokat koga je izabrao sud bez njenog znanja.

72. Sud dalje primećuje da podnositeljka zahteva nije bila obaveštena o sadržaju ročišta glavne rasprave i da se iz dosijea predmeta ne može utvrditi da je Osnovni sud pokušao da obavesti podnositeljku zahteva o održavanju ročišta.

73. Iz dosijea predmeta Osnovnog suda, jasno se utvrđuje da nijedna dostavnica koja se odnosi na sprovođenje postupaka u ovom slučaju nije dostavljena na ime podnositeljke zahteva, koja je bila u svojstvu tužene u postupku, već je sva službena prepiska obavljena sa privremenim zastupnikom koga je imenovao sud.

74. Sud dalje utvrđuje da je Apelacioni sud odbio zahtev podnositeljke za ponavljanje postupka, a zatim i žalbu na rešenje kojim je odbijeno ponavljanje postupka po proceduralnom pitanju, odnosno pozvao se na to da pravna sredstva nisu dozvoljena na osnovu zakona, a da nije uopšte razmotrio navode koje je pokrenula podnositeljka zahteva, i nije održao raspravu sa stranama u postupku.

75. Stoga, Sud sada mora razmotriti da li bi podnositeljka zahteva trebala imati koristi od potpune garancije rasprave u postupku, koji je sproveden u Osnovnom sudu, a zatim i u postupcima sprovedenim po žalbi pred Apelacionim sudom.

76. Sud primećuje da je, kao što je gore navedeno, ESLJP je u svojoj presudi u slučaju *Döry protiv Švedske* [vidi: presudu ESLJP-a od 12. novembra 2002. godine], jasno naglasio da "*u slučajevima gde je postojala rasprava u prvom stepenu ili od koje se odustalo na tom nivou, nema apsolutnog prava na raspravu u bilo kom žalbenom postupku*".

77. U ovom slučaju, Sud smatra da za podnositeljku zahteva nije bilo rasprave u kojoj je efektivno učestvovala u prvostepenom postupku, niti je podnositeljka zahteva dobrovoljno odustala od ovog prava. Što se tiče tog prava, ona se žalila najvišim stepenima domaćih sudova, ali njene žalbe nisu uzete u obzir, tačnije ona nije dobila zaslužen tretman. Pored toga, podnositeljka zahteva se žalila, odnosno, iznosila navode i o načinu na koji joj je dodeljen privremeni zastupnik.

78. Sud, takođe, iz dosijea predmeta, primećuje da Osnovni sud nije pokušao da stupi u kontakt sa podnositeljkom zahteva, iako je imala svojstvo strane u postupku i nije dao nikakvo objašnjenje o tom pitanju.

79. Sud dalje, na osnovu tumačenja ESLJP-a u slučaju *Muyldermans protiv Belgije* (presuda ESLJP-a od 23. oktobra 1991. godine, predstavka br. 12217/86), utvrđuje *da je karakter, način života ili ponašanje strane od neposrednog značaja za suđenje slučaja*" do te mere da bi rasprava sa njenim prisustvom bila obavezna kako bi se ispunile garancije iz člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP-a u smislu prava na pravično i nepristrasno suđenje.

80. U ovim okolnostima slučaja, Sud utvrđuje da je došlo od povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, prava na pravično i nepristrasno suđenje u pogledu prava da bude prisutan na glavnoj raspravi.

Jednakost oružja

81. U svojoj sudskoj praksi, ESLJP je utvrdio da je načelo „jednakosti oružja“ jedan od ključnih elemenata prava na pravično suđenje (vidi: slučaj *Neumeister protiv Austrije*, ESLJP, predstavka br. 1936/63, presuda od 27. juna 1968. godine, stav 2), prema kome „*svaka strana u postupku mora imati razumnu mogućnost da predstavi svoj slučaj - uključujući i dokaze - pod uslovima koji ga neće staviti u nejednak položaj u odnosu na suprotnu stranu*“ (vidi, takođe: *Nideröst-Huber protiv Švajcarske*, 18. februar 1997. godine, stav 23, *Kress protiv Francuske* [VV], br. 39594/98, stav 72, ESLJP 2001-VI, *Yvon protiv Francuske*, br. 44962/98, stav 31, ESLJP 2003-V i *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, br. 62543/00, stav 56, ESLJP 2004-III i *Grozdanoski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, br. 21510/03, od 31. maja 2007. godine).

82. Načelo jednakosti oružja dalje znači da svako ko je strana u postupku mora imati jednake mogućnosti da predstavi svoj slučaj i da se mora uspostaviti „pravedna ravnoteža“ među stranama [vidi: *Dombo Beheer B.V. protiv Holandije*, presuda ESLJP-a od 27. oktobra 1993. godine].

83. U tom smislu, pravo da se prisustvuje suđenju ne treba smatrati kao formalno pravo gde se stranama garantuje samo fizičko prisustvo tokom građanskog procesa, već, naprotiv, proceduralni zakoni na prvom mestu, kao i sudija tokom suđenja, treba da pruže jednaku mogućnost stranama da iznose argumente i dokaze radi odbrane svojih interesa. Nepoštovanje ovog načela ne zavisi od pravičnog ili nepravičnog utvrđivanja činjenica. Povreda ove proceduralne garancije sama po sebi dovodi do povrede prava na pravično suđenje (vidi: *Bulut protiv Austrije*, presuda ESLJP-a od 22. februara 1996. godine, vidi, takođe: *Komanicky protiv Slovačke,* ESLJP, 4. jun 2002. godine, stav 45).

Primena načela u ovom slučaju

84. Sud primećuje da na prvostepenom suđenju u Osnovnom sudu u Prištini, podnositeljka zahteva ne samo da nije lično prisustvovala, već nije bila ni obaveštena o održavanju suđenja. Pored toga, podnositeljka zahteva nije bila ni upoznata sa sadržajem tužbe i nije imala priliku da podnese odgovor na tužbu.

85. Sud dalje primećuje da privremeni zakonski zastupnik, koga je imenovao sud na osnovu predloga tužioca, nije osporio tužbu, a kada je doneta presuda, nije uopšte izjavio žalbu.

86. Od suštinskog je značaja za koncept pravičnog suđenja, kako u krivičnom tako i u građanskom postupku, da se strani u sporu ne uskrati mogućnost da slučaj efikasno predoči sudu i da on ili ona dobiju mogućnost na jednakost oružja, što je osnovni element pravičnog suđenja (vidi, između ostalog: *De Haes i Gijsels protiv Belgije*, 24. februar 1997. godine, stav 53, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-I, Steel i Morris*, gore citirani, stav 59).

87. U situaciji kada podnositeljka zahteva uopšte ne prisustvuje prvostepenoj raspravi; kada joj nije data mogućnost da iznese argumente, bilo direktno ili preko svog zakonskog zastupnika; kada se argumenti suprotne strane saslušaju i uzmu u obzir i kada strana, odnosno podnositeljka zahteva, nema nikakvog načina da ih ospori, tada je očigledno da se načelo jednakosti oružja u postupku nije poštovalo.

88. Sud dalje primećuje da kada je sudija pojedinac Apelacionog suda odbacio, kao nedozvoljen, zahtev podnositeljke za ponavljanje postupka, i kada je Apelacioni sud potvrdio takvo rešenje, jer prema zakonu na snazi vanredna pravna sredstva nisu bila dozvoljena kada presuda za razvod braka postane pravosnažna, nisu uopšte uzeli u obzir navode podnositeljke zahteva o uslovima i okolnostima u kojima je prvostepena presuda postala pravosnažna i nikada se nisu bavili tvrdnjama o ustavnoj povredi koje je ona pokrenula.

89. Sud dalje utvrđuje da je Apelacioni sud, iako je naglasio da je upoznat sa navodima podnositeljke zahteva, ocenio da "*nije potrebno da svaki od njih odvojeno elaboriše...*".

90. Sud ističe da redovni sudovi nisu obavezni da rešavaju sve navode koje predstavi podnosilac zahteva. Međutim, oni moraju rešiti navode koji su relevantni za pitanje koje se razmatra, čak štaviše, ako su ona pokrenuta u različitim fazama postupka, kao što se desilo sa ovim zahtevom (vidi u tom smislu: slučaj Ustavnog suda KI135/14, presuda od 8. februara 2016. godine). Neuspeh u rešavanju tako ozbiljnih navoda podnositeljke, bez obzira na pravnu osnovu po kojoj je odbijen, kao nedozvoljen, njen zahtev, ili žalba protiv rešenja sudije pojedinca, čini te sudske odluke neusaglašene sa ustavnim garancijama iz člana 31. Ustava ili člana 6. EKLJP-a.

91. Sud ističe da prema članu 102. [Opšta načela sudskog sistema] tačka 3. Ustava "*sudovi sude na osnovu Ustava i Zakona*". Stoga, prilikom razmatranja slučajeva pred njima, sudovi takođe imaju obavezu da zaštite ljudska prava i slobode zagarantovane Ustavom.

92. Kao zaključak iz gore navedenih argumenata, Sud zaključuje da presuda Osnovnog suda C.br. 2860/2014 i rešenja Apelacionog suda CN br. 49/2016 i Ac.br. 2812/2016, nisu poštovala ustavne standarde prava na pravično i nepristrasno suđenje, te stoga Sud utvrđuje da je došlo do povrede člana 31. Ustava [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], u vezi sa članom 6.1 EKLJP-a [Pravo na pravično suđenje].

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članovima 20. i 47. Zakona i pravilom 59 (1) Poslovnika, 21. novembra 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI, zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI, da je došlo do povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI, ništavom presudu Osnovnog suda u Prištini C.br 2860/2014 od 15. oktobra 2015. godine i rešenja Apelacionog suda CN.br 49/2016 i Ac.br. 2812/2016;

IV. DA VRATI presudu Osnovnog suda u Prištini C.br 2860/2014 od 15. oktobra 2015. godine na ponovno suđenje, u skladu sa presudom ovog Suda;

V. DA NALOŽI Osnovnom sudu u Prištini da obavesti Sud u skladu sa pravilom 66 (5) Poslovnika u vezi sa merama preduzetim za sprovođenje presude Suda;

VI. DA OSTANE snažno posvećen ovom pitanju, očekujući izvršenje ovog naloga;

VII. DA NALOŽI da se ova presuda dostavi stranama i, u skladu sa članom 20.4 Zakona, objavi u Službenom listu;

VIII. Da ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Bekim Sejdiu	Arta Rama-Hajrizi

KO84/18, podnosilac zahteva: Albin Kurti i 11 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo, Zahtev za ocenu ustavnosti odluke br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizje Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo#

KO84/18, presuda, usvojena 3. decembra 2018. godine, objavljena 24. decembra 2018. godine

Ključne reči: institucionalni zahtev, predsedništvo Skupštine Republike Kosovo, parlamentarne grupe, potpredsednik/ca Skupštine

Zahtev je podnelo 12 (dvanaest) poslanika Skupštine na osnovu člana 113. 5 Ustava Republike Kosovo.
Podnosioci zahteva su tražili od Ustavnog suda ocenu ustavnosti odluke br. 06/V145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine (u daljem tekstu: osporena odluka), usvojene od strane Skupštine 4. juna 2018. godine. Podnosioci zahteva su takođe tražili uvođenje privremene mere, odnosno tražili su da se *"obustavi vršenje funkcije potpredsednice Skupštine Kosova [Aide Dërguti]"*.
Podnosioci zahteva su tvrdili da osporena odluka nije u skladu sa članovima 7. [Vrednosti], i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.
I. Sud je prvo ocenio da li podnet zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, kao što je propisano u Ustavu i dalje navedeno u Zakonu o Ustavnom sudu i Poslovniku o radu Suda. Sud je ocenio da zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom i dalje navedene Zakonom i predviđene Poslovnikom o radu, kao i da pokreće važna ustavna pitanja u vezi sa izborom i razrešenjem potpredsednika Skupštine. Shodno tome, Sud je utvrdio da je zahtev podnosilaca prihvatljiv.

II. Što se tiče merituma zahteva, Sud je, razmatrajući i rešavajući svaki navod podnosilaca zahteva, ocenio i utvrdio sledeće:

Kao prvo, Sud je razmatrao tvrdnju podnosilaca zahteva da je položaj potpredsednika/ce Skupštine prema članu 67. stav 3. Ustava, isključivo rezervisan za tri najveće parlamentarne grupe, koje proizilaze iz političkih partija ili koalicija koje su dobile najviše mesta u Skupštini, kao rezultat izbora za Skupštinu. U tom smislu, Sud je ocenio da prema tumačenju stava 3. člana 67. Ustava, proizilazi da zadržavanje položaja potpredsednika Skupštine nije u direktnoj vezi i ne predstavlja interese parlamentarne grupe koja ga je predložila za tu poziciju u predsedništvu Skupštine. Shodno tome, Sud je utvrdio da navod podnosilaca zahteva, pozicija potpredsednika/ce Skupštine, prema člana 67. stav 3 Ustava, isključivo rezervisana za tri najveće

parlamentarne grupe, koje proizilaze iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu. nije osnovan.

Kao drugo, što se tiče postupka sprovedenog za razrešenje potpredsednice Skupštine, Sud je podsetio da je prema stavu 5, člana 67. Ustava propisano da se potpredsednici Skupštine mogu razrešiti većinom od dve trećine (2/3) celokupnog broja poslanika. S tim u vezi, Sud je takođe podsetio da je 4. juna 2018. godine, nakon diskusija u Skupštini, koje su se sprovele u vezi sa predlogom LVV-a o razrešenju Aide Dërgutit sa pozicije potpredsednice Skupštine, gde je u sali bilo prisutno 94 (devedesetičetiri) poslanik, 16 (šesnaest) poslanika je glasalo za predlog LVV-a, 26 (dvedesetišest) poslanika je glasalo protiv i 47 (četrdeset) poslanika je bio uzdržano. Shodno tome, predlog LVV-a nije dobio potreban broj glasova prema članu 67, stav 5, Ustava za razrešenje Aide Dërgutit sa pozicije potpredsednika Skupštine i tom prilikom, nisu ispunjeni uslovi propisani u članu 67, stav 5, da se Aida Dërguti razreši sa pozicije potpredsednice.

Kao treće, podnosioci zahteva su navodili *"[o]dbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja ne predstavlja političku volju i demokratski glas, kao što to propisuje Ustav, predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje regulišu sastav predsedništva Skupštine"*. Što se tiče ovog navoda, Sud je, pozivajući se na ustavne odredbe, odredbe Poslovnika o radu i svoju sudsku praksu, ocenio da su poslanici obavezni da učestvuju u radu Skupštine, uključujući i njihovo učešće na glasanju u vezi sa predlozima predstavljenim na osnovu Ustava i drugim povezanim pravilima. Međutim, Sud je ponovo istakao da su poslanici slobodni da odlučuju kako će glasati u vezi sa predstavljenim predlozima i mogu da glasaju za protiv ili da se uzdrže, uzimajući u obzir najbolji interes zemlje u skladu sa Ustavom i drugim pravilima.

Kao zaključak, Sud je utvrdio da je odluka br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV-a o razrešenju Aide Dërgutit sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo u skladu sa članovima 7. i 67. Ustava.

III. Što se tiče zahteva podnosilaca za uvođenje privremene mere, Sud je nakon što je utvrdio da je osporena odluka u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava, zaključio da je zahtev bespredmetan i, kao takav, zahtev za privremenu meru je odbijen.

PRESUDA

u

slučaj br. KO84/18

Podnosilac

Albin Kurti i 11 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo

Ocena ustavnosti odluke br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizje Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija, i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev su podneli: Albin Kurti, Glauk Konjufca, Fatmire Mulhaxha-Kollçaku, Liburn Aliu, Drita Millaku, Xhelal Sveçla, Arbër Rexhaj, Fitore Pacolli, Rexhep Selimi, Arbërie Nagavci, Shemsi Syla i Sami Kurteshi (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), svi su poslanici Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: Skupština).

2. Podnosioci zahteva su ovlastili poslanika Skupštine Samija Kurteshija da ih zastupa u postupcima pred Ustavnim sudom Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

Osporeni akt

3. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost odluke br. 06/V145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne

grupe Lëvizja Vetëvendosje! o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine (u daljem tekstu: osporena odluka), usvojene od strane Skupštine 4. juna 2018. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je osporena odluka, koja navodno nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti], i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

5. Podnosioci zahteva dalje traže od Suda uvođenje privremene mere, kojom bi se bi se *"obustavilo vršenje funkcije potpredsednice Skupštine Kosova [Aide Dërguti]"*.

Pravni osnov

6. Zahtev ja zasnovan na stavu 5. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava i članovima 27. [Privremene mere], 42. [Tačnost zahteva] i 43. [Rok] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon), kao i pravilima 56 [Zahtev za uvođenje privremenih mera] i 74 [Zahtev u skladu sa članom 113.5 Ustava i članovima 42. i 43. Zakona] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik o radu).

7. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmenu - dopunu Poslovnika o radu, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 (petnaest) dana nakon njegovog objavljivanja. Sledstveno, pri razmatranju zahteva, Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika o radu koji je na snazi.

Postupak pred Sudom

8. Dana 12. juna 2018. godine, podnosioci su podneli zahtev Sudu uz priložena dokumenta.

9. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

10. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziju Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

11. Dana 17. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Remzije Istrefi-Peci za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje u sastavu sudija: Selvete Gërxhaliu-Krasniqi (predsedavajuća), Radomir Laban i Nexhmi Rexhepi.

12. Dana 24. avgusta 2018. godine, Sud je obavestio o registraciji zahteva: podnosioce zahteva, predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: predsednik Skupštine) i premijera Republike Kosovo (u daljem tekstu: premijer).

13. Predsednik Skupštine je bio zamoljen da obavesti poslanike da komentare, ako imaju, u vezi sa zahtevom podnosilaca mogu dostaviti do 20. septembra 2018. godine. Od Sekretarijata Skupštine je traženo da dostavi Sudu relevantna dokumenta u vezi sa osporenom odlukom.

14. Dana 28. avgusta 2018. godine, Sekretarijat Skupštine je dostavio Sudu sledeća dokumenta:

    a. Transkript Konstitutivne sednice Skupštine, održane 3, 4, 10, 14, 24. avgusta i 7. septembra 2017. godine;
    b. Odluku Skupštine o izboru triju (3) potpredsednika Skupštine, br. 06-V-003, od 7. septembra 2017. godine;
    c. Obaveštenje o osnivanju nove parlamentarne grupe – grupa Nezavisnih poslanika (GNP), br. 06/S701D0-52, od 14. marta 2018. godine;
    d. Predlog parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti, br. 06/1108/D0-615, od 17. aprila 2018. godine;
    e. Transkript plenarne sednice Skupštine Republike Kosovo, održane 3. maja, 1. i 4. juna 2018. godine (u daljem tekstu: Transkript); i
    f. Odluku Skupštine Republike Kosovo o nerazrešenju potpredsednice Skupštine, Aida Dërguti, br. 06-V -14, od 4. juna 2018. godine.

15. Dana 19. septembra 2018. godine, Sud je postavio Forumu Venecijanske Komisije sledeća pitanja:

    1) Kakav je postupak za razrešenje zamenika predsednika parlamenta u vašoj zemlji?

    a) Ako zamenik predsednika parlamenta napusti parlamentarnu grupu koja ga je predložila za to mesto, da li će on automatski izgubiti položaj zamenika predsednika?

b) U tom slučaju, da li je potrebno da Parlament glasa o razrešenju?
c) Ako je odgovor na pitanje b) pozitivan, da li su poslanici parlamenta obavezni da glasaju o takvom predlogu?

2) Da li postoji relevantna praksa u pogledu:

a) razrešenja zamenika predsednika parlamenta? i
b) Bilo koja sudska praksa kojom se smatralo da je glasanje protiv određenog predloga kvalifikovano kao "zloupotreba prava glasa" od strane poslanika parlamenta?

16. Dana 20. septembra 2018. godine, Visar Ymeri, u svojstvu predstavnika parlamentarne grupe Socijaldemokratske Partije (u daljem tekstu: SDP) dostavio je komentare u vezi sa zahtevom.

17. Dana 24. septembra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioce zahteva u vezi sa komentarima koje je podneo SDP i pozvao ih da dostave svoje komentare, ako imaju, do 1. oktobra 2018. godine.

18. Istog dana, Sud je, takođe, obavestio i predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine i premijera u vezi sa komentarima koje je podneo SDP. Predsednik Skupštine je zamoljen da dostavi kopije svih komentara svim poslanicima Skupštine.

19. Dana 1. oktobra 2018. godine, podnosioci zahteva se dostavili odgovore na komentare SDP-a.

20. Dana 3. oktobra 2018. godine, Sud je obavestio predsednika Republike Kosovo, predsednika Skupštine i premijera u vezi sa odgovorom podnosilaca na komentare SDP-a. Predsednik Skupštine je zamoljen da dostavi kopije svih komentara svim poslanicima Skupštine.

21. Između 19. septembra i 28. oktobra 2018. godine, Sud je primio odgovor na pitanja postavljena Forumu Venecijanske Komisije od strane Ustavnih ili Vrhovnih sudova Austrije, Holandje, Luksemburga, Nemačke, Hrvatske, Švedske, Republike Češke, Bugarske, Slovačke, Južne Afrike, Norveške, Kosta Rike, Makedonije i Letonije.

22. Dana 3. decembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.

23. Istog datuma, Sud je većinom glasao da je osporena odluka u skladu sa Ustavom.

Pregled činjenica

24. Dana 11. juna 2017. godine, održani su izbori za Skupštinu.

25. Dana 8. jula 2017. godine, Centralna izborna komisija je certifikovala izborne rezultate.

26. Dana 24. jula 2017. godine, predsednik Republike Kosovo je odlučio je da se konstitutivna sednica Skupštine održi 3. avgusta 2017. godine.

27. Dana 3. avgusta 2017. godine, Skupština je održala konstitutivnu sednicu, kojom je predsedavao najstariji poslanik Skupštine.

28. Prema dnevnom redu, Skupština je formirala *ad hoc* Komisiju za verifikaciju kvoruma i mandata (u daljem tekstu: *ad hoc Komisija*).

29. Istog dana, *ad hoc* Komisija je podnela izveštaj, na osnovu liste i certifikovanih rezultata izbora, i konstatovala je mandate kao što sledi:

    a. Partija Demokratike e Kosovës, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës, Nisma për Kosovën, Partia e Drejtësisë, Lëvizja për Bashkim Partia Shqiptare Demokristiane e Kosovës, Partia Konservatore e Kosovës, Alternativa Demokratike e Kosovës, Republikanët e Kosovës, Partia e Ballit, Partia Socialdemokrate, Balli Kombëtar i Kosovës (u daljem tekstu: PDK, AAK i Nisma), 39 poslanika;
    b. Lëvizja "Vetëvendosje!" (u daljem tekstu: LVV), 32 poslanika;
    c. Lidhja Demokratike e Kosovës dhe Aleanca Kosova e Re (u daljem tekstu: LDK i AKR), 29 poslanika;
    d. Građanska Iniciativa Srpska lista, 9 poslanika;
    e. Kosova Demokratik Tyrk Partisi, 2 poslanika;
    f. Koalicija "Vakat", 2 poslanika;
    g. Nova Demokratska Stranka, 1 poslanik;
    h. Samostalna Liberalna Stranka, 1 poslanik;
    i. Partia Demokratike e Ashkalinjve të Kosovës, 1 poslanika;
    j. Partia Liberale Egjyptiane, 1 poslanik;
    k. Jedinstvena Goranska Partije, 1 poslanik;
    l. Partia e Ashkalinjve për Integrim, 1 poslanik; i
    m. Partia Rome e Bashkuar e Kosovës, 1 poslanik.

30. Predsedavajući je nastavio sa dnevnim redom za konstituivnu sednicu Skupštine, izbor predsednika Skupštine i potpredsednike, koja je prekinuta.

31. Dana 7. septembra 2017. godine, nakon nekoliko prekida, nastavljena je konstitutivna sednica Skupštine sa dnevnim redom izbor predsednika i potpredsednika Skupštine.

32. Na predlog PDK-a, AAK-a i Nisme, Kadri Veseli je izabran za predsednika Skupštine.

33. Skupština je zatim nastavila sa izborom potpredsednika, gde su PDK, AAK i Nisma predložili poslanika Xhavita Halitija, LVV je predložila poslanicu Aidu Dërguti, dok su LDK i AKR predložili poslanika Kujtima Shalu. Nakon glasanja, konstatovano je da su predloženi poslanici dobili potrebne glasove za potpredsednike Skupštine.

34. Istog dana, Skupština je izabrala i jednog potpredsednika iz redova ne većinske zajednice, poslanicu Müfera Şinik kao i jednog potpredsednika iz redova parlamentarne grupe Liste Srpske, poslanika Slavka Simića.

35. Dana 14. marta 2018. godine, 12 (dvanaest) poslanika, među njima i potpredsednica Skupštine Aida Dërguti, obavestili su predsednika Skupštine o osnivanju nove parlamentarne grupe, Grupa Nezavisnih poslanika.

36. Dana 19. aprila 2018. godine, predsedništvo Skupštine je razmatralo i stavilo na dnevni red sednice za 3. maj 2018. godine, predlog parlamentarne grupe LVV o razrešenju potpredsednice Skupštine Aide Dërguti.

37. Dana 1. juna 2018. godine, Skupština je nastavila diskusije u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti. Međutim, zbog nedostatka kvoruma, glasanje o ovom predlogu je odloženo.

38. Dana 4, juna 2018. godine, Skupština je glasala u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti. Prema transkriptu, u sali je bilo prisutno 94 (devetdesetičetiri) poslanika, 16 (šesnaest) poslanika je glasalo za, 26 (dvadesetišest) poslanika je glasalo protiv, a 47 (četerdesetisedam) poslanika je bilo uzdržano.

39. Sledstveno, Skupština nije razrešila Aidu Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine.

Navodi podnosilaca

40. Podnosioci zahteva navode da osporena odluka nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.

41. Podnosioci zahteva prvenstveno navode da Ustav u članu 64. stav 1 propisuje da prilikom osnivanja organa Skupštine, mesta treba da se podele proporcionalno broju dobijenih glasova na izborima za Skupštinu. Prema njima *"[...] partijama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima su podeljena mesta jednaka broju mandata poslanika, što je proporcionalno sa brojem glasova dobijenih na izborima za Skupštinu"*.

42. Podnosioci zahteva argumentuju da *"najveću parlamentarnu grupu, prema članu 67. 2 Ustava treba smatrati partiju, koaliciju, [...] koje imaju najviše mesta u Skupštini, u smislu člana 64 (1) Ustava, od bilo koje druge partije, koalicije, građanske inicijative i nezavisnih kandidata koji su učestvovali kao takvi na izborima"*.

43. Podnosioci zahteva navode da *„prema članu 67. stav 3 Ustava, položaj potpredsednika/ce Skupštine je rezervisan isključivo za tri najveće parlamentarne grupe koje imaju pravo da predlažu jednog potpredsednika koji se biraju istom većinom glasova kao što se bira i predsednik Skupštine Kosova"*.

44. Podnosioci takođe objašnjavaju da *"Ustav Kosova, tačnije član 67, stav 6 propisuje da se izborom predsednika i potpredsednika formira predsedništvo Skupštine. Ovo je pravno-politička formula uspostavljanja predsedništva Skupštine Kosova koja eksplicitno sadrži normu za utvrđivanje tri najveća subjekta koji se automatski kvalifikuju za predstavljanje u predstavništvu Skupštine sa po jednim potpredsednikom/com. Sastav predsedništva Skupštine odražava snagu političkih partija proizašlih iz parlamentarnih izbora preko demokratskog glasa i shodno tome, snagu ili veličinu parlamentarne grupe u Skupštine Kosova"*.

45. Podnosioci zahteva dalje navode da "*pravo da predlaže i da ima svog političkog predstavnika imaju eksplicitno tokom čitavog saziva tri*

najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija dobijenim tokom opštih parlamentarnih izbora".

46. Podnosioci zahteva tvrde da *„vršenje funkcije položaja potpredsednika od strane navedene poslanice [Aida Dërguti] vodi do potpunog poremećaja u radu predsedništva Skupštine i apsolutnog negiranja predstavljanja parlamentarnih grupa koje imaju najvišu političku moć u odnosu na parlamentarnu grupu koja je uzurpirala položaj potpredsednika u suprotnosti sa članom 67. stavovi 3, 6, 8 i članom 7. stav 1 Ustava. Takođe, zadržavanje položaja potpredsednika od strane gđe Aide Dërguti, koja sada predstavlja četvrtu parlamentarnu grupu, ozbiljno krši jednakost u predstavljanju parlamentarne grupe [LVV-a] u odnosu na druge parlamentarne grupe u vršenju funkcija u okviru predsedništva Skupštine Kosova u suprotnosti sa članom 67, stav 3, 6 i 8 i članom 7, stav 1 Ustava".*

47. Podnosioci zahteva takođe tvrde da je "*svrha člana 67, stav 3 koji u svom sadržaju izražava, promoviše pravo da se iz tri najvećih parlamentarnih grupa koje proizilaze iz moći koalicija ili političkih partija dobijenih preko demokratskog glasa predstavljaju u svim telima Skupštine, odnosno u predstavništvu Skupštine Kosovo [...]. Suprotno tome se kvalifikuje kao povreda člana 67, stavovi 3, 6, 8 i člana 7, stav 1 Ustava Kosova".*

48. Podnosioci zahteva dalje navode da *"što se tiče glasanja poslanika za razrešenje gđe Dërguti sa položaja potpredsednika, kao što je izrazio Ustavni sud da „oni mogu da glasaju kako žele", prema Ustavnom sudu, i glas poslanika treba da bude u skladu sa ustavnim odredbama, uzimajući u obzir svrhu relevantnih odredbi i da ne bude zloupotrebljen i u suprotnosti sa principom poverenja, koji se primenjuje i u ustavnom pravu. Ako glasanje kao radnja ne predstavlja osnovnu normu, već sredstvo za primenu i oživljavanje norme kao primarni cilj, ono ne može porušiti normu. Odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja ne predstavlja političku volju i demokratski glas, kao što to propisuje Ustav, predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine".*

49. Što se tiče zahteva za privremenom merom, podnosioci zahteva navode da *"pošto je [LVV] rangirana kao druga partija prema slobodnim i opštim demokratskim izborima i budući da je parlamentarna grupa [LVV] formirana kao druga parlamentarna grupa na osnovu izbornih rezultata, time što nije predstavljena u*

predstavništvu Skupštine nanosi nepopravljivu štetu za samu parlamentarnu grupu, kao nosioca volje građana potvrđene preko slobodnih, demokratskih i opštih izbora. Dakle, vršenje takve funkcije od strane navedene poslanice, koja je deo četvrte parlamentarne grupe koja nije proizašla ili formirana iz parlamentarnih izbora, predstavlja nepredstavljanje pune volje građana koji su glasali preko slobodnih, demokratskih glasova [LVV] na osnovu čega je stvorena parlamentarna grupa [LVV] unutar Skupštine Kosova".

50. Na kraju, podnosioci zahtevaju od Suda da proglasi zahtev prihvatljivim i da osporenu odluku proglasi neustavnom.

Sažetak komentara primljenih od SDP-a

51. U svom odgovoru na zahtev podnosilaca, SDP navodi: "*Predsedništvo Skupštine je administrativni organ Skupštine, a taj karakter mu se dodeljuje i na osnovu odredaba člana 67. stav 6 Ustava. [...] Dodeljivanjem administrativnog karaktera, pravna priroda Predsedništva Skupštine definiše se kao kolegijalni organ".* Pozivajući se i na odredbe Zakona o opštem upravnom postupku br. 05/L -03, člana 37, SDP navodi: "*U konkretnom slučaju se radi o organu, kao što je Predsedništvo Skupštine, koji je sastavljen od nekoliko lica mandatiranih po ustavnom osnovu i koja vrše ulogu odlučivanja o pitanjima, koja su definisana i ustavnom odredbom, da se odlučivanje ovog kolegijalnog organa sastoji u osiguranju administrativnog funkcionisanja Skupštine".*

52. SDP dalje tvrdi da: *„Iako odredbe člana 67. Ustava nisu taksativno utvrdile mandat Predsedništva Skupštine, podrazumeva se da Predsedništvo Skupštine ograničava svoj mandat kao organa Skupštine u skladu sa članom 66. Ustava, odnosno stavom 1, koja odredba je utvrdila tok mandata od dana konstitutivne sednice koja se održava u roku od trideset dana od dana zvaničnog objavljivanja izbornih rezultata. Čak i u smislu ove odredbe, s obzirom na to da izbor Predsedništva Skupštine predstavlja uslov za konstituisanje Skupštine, mandat Predsedništva Skupštine je povezan sa mandatom Skupštine kao organom, a ne sa mandatom poslanika".*

53. Prema SDP-u *"odredbe Ustava utvrđuju da se izbor predsednika i potpredsednika Skupštine mora obaviti u postupku glasanja u kojem je potrebna većina glasova svih poslanika, što teoretski predstavlja apsolutnu većinu. Inače, za njihovo razrešenje je potrebna kvalifikovana većina koja podrazumeva glasove 2/3 ukupnog broja poslanika.* Stoga, prema njima *"ustavni zahtev je parlamentarni*

konsenzus za razrešenje bilo kog od članova Predsedništva Skupštine [...] Osim toga, takve funkcije treba shvatiti u zastupanju na nivou Skupštine, što podrazumeva da ni predsednik, niti potpredsednici nisu funkcioneri partije, već organa Skupštine koji upravlja Skupštinom u organizaciono-administrativnom smislu".

54. SDP takođe navodi da *„Podnosioci zahteva KO84/18, pokušavaju da tumače mandat članova Skupštine u okvirima imperativnog mandata [...]. Članovi Predsedništva imaju slobodan mandat i to je u potpunosti u savremenom duhu pravno-političkog uređenja u ustavnim sistemima. Čak, prekid sistema imperativnih mandata, mnogi autori, kao što je Pasquale Pasquino, u svom eseju „One and Three: Separation of Powers and the Independence of Judicare in Italian Constituion", smatra da je ukidanje imperativnih mandata jedan od osnovnih principa savremenog predstavničkog vladanja."* Prema PSD, navodi podnosilaca da su *„poslanici trebali glasati za predlog o razrešenju potpredsednice Skupštine, narušava slobodu vršenja mandata poslanika, ustavnog prava zagarantovanog članom 70. stav 1 Ustava, konkretizovanog članom 3. stav 1 i 2 Zakona o pravima i odgovornostima poslanika".*

55. Što se tiče zahteva za privremenom merom, SDP smatra da *"smatraju nepotrebnim bilo kakvo komentarisanje u vezi sa predlogom podnosilaca za privremenu meru, imajući u vidu sadržaj zahteva, predmet zahteva za zaštitu i pravnu nemogućnost prouzrokovanja bilo kakve štete koja bi morala da bude nenadoknadiva".*

56. Na kraju, SDP smatra da je zahtev podnosilaca očigledno neosnovan i treba da bude proglašen neprihvatljivim.

Sažetak odgovora LVV-a na komentare SDP-a

57. U svom odgovoru na komentare SDP-a, LVV navodi da *"pošto se predstavljanje u predsedništvu Skupštine sastoji od poslanika tri najvećih parlamentarnih grupa, predstavljanje u predsedništvu ima politički karakter, sa ustavnom odgovornošću za administrativno funkcionisanje Skupštine Kosova".* U nastavku, LVV objašnjava da *"zamena predsednika od strane potpredsednika Skupštine, koji je mogao biti iz redova [LVV-a] ima politički karakter u odnosu na nadležnosti koje vrši predsednik Skupštine, a posebno u predstavljanju Skupštine [...]. Stoga, smatramo da predsedništvo Skupštine ima čisto politički karakter i vrši političko-administrativne funkcije [...]".*

58. LVV takođe navodi da *"slobodan mandat treba da se tumači u okviru nepolitičkog i bilo kog drugog uticaja, prestanka i poništenja mandata poslanika. Zahtev parlamentarne grupe [LVV] nije bio usmeren ka uzimanju mandata navedenom poslaniku [...]"* navodeći da *"Parlamentarna grupa [LVV] i njena predstavnička uloga u organima Skupštine, tačnije u predsedništvu Skupštine, je neuporediva u odnosu na zadržavanju jedne pozicije od strane poslanika koji sada predstavlja drugu parlamentarnu grupu, odnosno drugi politički subjekat. To čini obaveznim po prioritetu i važnosti primenu ustavne odredbe, odnosno člana 67, stav 3 Ustava Kosova [...].*

Sažetak komentara primljenih od Foruma Venecijanske Komisije

59. Sud pre svega primećuje da se iz odgovora Foruma Venecijanske Komisije vidi da postoje različite ustavne prakse što se tiče pitanja izbora i razrešenja potpredsednika Skupštine.

60. S tim u vezi, Ustavni sud Austrije izjavio da *"Predsednik, drugi predsednik i treći predsednik biraju se iz redova svih članova parlamenta. Ne postoje drugi formalni uslovi za izbor, iako su u praksi tri predsednika izabrana samo iz redova triju najvećih parlamentarnih grupa. Ako jedan od predsednika napusti parlamentarnu grupu koja ga je predložila za predsedništvo, on ili ona ne izgubi taj položaj automatski, niti se on ili ona može ukloniti sa tog položaja. U stvari, takav slučaj se već dogodio: 1993. godine, Treći predsednik Nacionalnog veća, koji je bio nominiran od strane treće najjače parlamentarne grupe, napustio je tu grupu i pridružio se drugim članovima te grupe da bi započeli novu političku partiju, ali je uspešno zadržao svoj položaj do kraja izbornog mandata".*

61. Vrhovni sud Holandije objasnio je da *"član 61. Ustava i unutrašnji propisi parlamenta samo predviđaju da članovi parlamenta imenuju predsednika iz svojih redova. Novi predsednik se bira nakon svakog parlamentarnog izbora i njegov mandat se završava kada se održavaju novi izbori".*

62. Ustavni sud Luksemburga je objasnio da *"relevantni Luksemburški zakon koji se odnosi na Skupštinu (koja je poznata kao "poslanička komora") nema nikakav postupak za razrešenje potpredsednika [...].* Prema njima *" poslanici, koji prema članu 3 Ustava predstavljaju (preko poslaničke komore) svoju državu i koji glasaju ne pozivajući se na svoje birače i tokom glasanja samo uzimaju u obzir interese Velikog vojvode [Luksemburga], i dalje ostaju kao poslanici*

Skupštine, čak i ako tokom svog mandata napuste političku grupu kojoj su pripadali ranije i sa kojom strankom su izabrani. U tom slučaju, iako takav slučaj još se nije desilo, potpredsednik ne može biti razrešen ako ne napusti položaj dobrovoljno".

63. Ustavni sud Nemačke je objasnio da je u Skupštini Federalne Nemačke *"svaka parlamentarna grupa zastupljena sa najmanje jednim potpredsednikom; predsednik i potpredsednici se biraju prostom većinom glasova. Ako kandidat ne postigne većinu glasova, izbori će se ponoviti. Ustav [Nemačke] i Poslovnik o radu Bundestaga ne sadrže nikakve odredbe za razrešenje predsednika ili potpredsednika".*

64. Ustavni sud Hrvatske je izjavio da *"razrešenje zamenika predsednika Skupštine mogu predložiti parlamentarne grupe ili najmanje četrdeset (40) poslanika Skupštine [...] a Skupština usvaja odluku većinom glasova, pod uslovom da je većina članova prisutna na sednici".*

65. Vrhovni Administrativni sud Švedske je naglasio da *"Članovi parlamenta imenuju između sebe jednog predsednika i tri zamenika predsednika za jedan izborni period (četiri godine) u isto vreme. Partijske grupe u Skupštini su one koje predlažu kandidate za razne položaje".* Oni su dodali i to da tokom perioda do narednih parlamentarnih izbora, nijedan od (zamenika) predsednika *„ne može biti razrešen odlukom Skupštine. Međutim, oni imaju mogućnost da sami daju ostavku sa položaja".*

66. Ustavni Sud Republike Češke je objasnio da u Češkoj Republici *„zamenik predsednika skupštine može se razrešiti samo na predlog 2/5 svih poslanika [...]; 1/3 svih poslanika [...]; mora biti prisutna tokom glasanja, a predlog mora prihvatiti većina njih".* Prema njima, jedini način za razrešenje potpredsednika Skupštine je ako predlog za razrešenje dobije potreban gore navedeni broj glasova.

67. Ustavni sud Bugarske je objasnio da *„razrešenje predsednika i potpredsednika Skupštine nije predmet ustavnog razmatranja i da je to izričita nadležnost same Skupštine".* Ovo je zbog toga što je pitanje razrešenja potpredsednika regulisano Poslovnikom o radu Bugarske Narodne Skupštine i eventualno kršenje istog ne može predstavljati ustavno kršenje. Oni su, takođe, naveli da Poslovnik o radu Bugarske Narodne Skupštine, član 5. stav 2 predviđa da se potpredsednici Skupštine razrešavaju sa položaja pre isteka mandata kada napuste parlamentarnu grupu koja je ih predložila, razrešenjem iz te iste grupe

ili u slučaju otpuštanja parlamentarne grupe. U takvim slučajevima, razrešenje se vrši bez rasprave ili glasanja.

68. Ustavni sud Slovačke je naglasio da u Slovačkoj ako potpredsednik Skupštine napusti parlamentarnu stranku koja ga je predložila za taj položaj, on ili ona ne gubi položaj potpredsednika Skupštine. Oni navode da se takav slučaj desio nedavno dodavši da *„nakon parlamentarnih izbora 2016. godine, koje su praćene formiranjem koalicije sa četiri strankama, (jedna od njih zvana Siet'). Jedan od članova Siet' je bio izabran za potpredsednika (jedan od četiri potpredsednika). Kasnije tokom 2016. godine, on je napustio Siet' i pridružio se drugoj stranki u koaliciji. Međutim, on je zadržao položaj potpredsednika [Skupštine]."*

69. Ustavni sud Južne Afrike je naveo da u Južnoj Africi kada potpredsednik parlamenta više nije član jedne političke stranke ne gubi automatski položaj potpredsednika Parlamenta. Osim ako se sprovede ustavni proces za njegovo/njeno razrešenje, moguće je da jedan potpredsednik ostane na tom položaju i kada više ne pripada nijednoj političkoj stranki. Stoga, da bi se razrešio jedan potpredsednik Parlamenta, potrebno je da većina poslanika glasa za predlog za razrešenje. Takođe, prema odgovoru Ustavnog suda Južne Afrike, kada se stavlja predlog na glasanje u Parlamentu, poslanici "*imaju tri opcije (a) da glasaju za, (b) da glasaju protiv, ili (c) da se uzdrže“*.

70. Ustavni sud Norveške je naveo da u Norveškoj Parlament bira predsednika i 5 (pet) potpredsednika prostom većinom glasova poslanika Parlamenta. Za razrešenje potpredsednika sa položaja, potrebno je da se predlog o razrešenju podnese od 1/5 poslanika i da za predlog za razrešenjem glasa prosta većina poslanika.

71. Ustavni sud Kosta Rike je naveo da Parlament bira predsedništvo na početku svakog saziva. Potpredsednik Parlamenta i potpredsednici moraju da ispune iste uslove kao i predsednik Republike. Oni su takođe naglasili da se prema njihovom Ustavu ne predviđaju sankcije protiv poslanika koji napuste političke partije koje su im pomogle da se biraju. Prema njima, "*važno je napomenuti da većina tih poslanika izvršavaju njihov mandat do kraja saziva i ne postaju deo neke druge političke grupe"*.

72. Ustavni sud Makedonije je razjasnio da su jedine ustavne odredbe u vezi sa potpredsednicima Parlamenta one iz člana 67. Ustava Makedonije, koje određuju da Parlament, iz redova poslanika, bira

predsednika i jednog ili više potpredsednika, većinom glasova svih poslanika. Oni dodaju da, prema članu 21. Poslovnika o radu Parlamenta, broj potpredsednika se određuje od strane predsednika Parlamenta, i oni se biraju među poslanicima koji pripadaju različitim političkim partijama koje se zastupaju u Parlamentu. Jedan od potpredsednika se bira iz najveće opozicione partije. Oni takođe objašnjavaju da Poslovnik o radu Parlamenta ne sadrži odredbe u vezi sa razrešenjem potpredsednika.

73. Ustavni sud Letonije je naveo da u Letoniji položaj potpredsednika Skupštine nije vezan sa članstvom u parlamentarnim grupama. Ako potpredsednik odluči da izađe iz parlamentarne grupe koje ga je predložila za taj položaj, nema automatski posledice po održavanju njegovog položaja. Oni su takođe naveli da prema njihovom pravnom sistemu, poslanici nemaju obavezu da glasaju za određeni predlog i ako bi se to desilo, ova obaveza bi bila u suprotnosti sa članom 28. Ustava Letonije koji predviđa da se članovi Skupštine (Seimas) ne mogu uzeti na odgovornost u nekom sudskom, upravnom ili disciplinskom postupku u vezi sa njihovim glasanjem.

Relevantne odredbe Ustava

Član 7 [Vrednosti]

1. Ustavni red Republike Kosovo se zasniva na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, društvenog prava, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije.

2. Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života.

[...]

Član 64 [Struktura Skupštine]

1. Skupština ima sto dvadeset (120) poslanika koji su izabrani tajnim glasanjem,na osnovu otvorenih lista. Mesta u Skupštini su podeljena između svih partija, koalicija, građanskih inicijativa i nezavisnih kandidata, proporcionalno broju važećih glasova dobijenih na izborima za Skupštinu.

2. U sklopu ove podele, dvadeset (20) od od sto dvadeset (120) mesta je garantovano za predstavnike zajednica koje nisu većina na Kosovu, [...].
[...]

Član 65 [Nadležnosti Skupštine]

Skupština Republike Kosovo:
[...]
(6) vrši izbor i razrešava Predsednika i potpredsednike Skupštine;
[...].

Član 67 [Izbor predsednika i potpredsednika]

1. *Skupština Kosova iz svojih redova bira Predsednika i pet (5) potpredsednika.*

2. *Predsednika Skupštine predlaže najveća parlamentarna grupa i bira se većinom glasova svih prisutnih poslanika Skupštine.*

3. *Tri (3) potpredsednika predložena iz tri najveće parlamentarne grupe, se biraju većinom glasova svih poslanika Skupštine.*
4. *Dva (2) potpredsednika predstavljaju zajednice koje ne čine većinu u Skupštini i oni se biraju većinom glasova svih poslanika. Jedan potpredsednik će biti iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovanja mesta za srpsku zajednicu, a drugi iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za ostalne zajednice koje ne čine većinu.*

5. *Predsednik i potpredsednici Skupštine se mogu razrešiti većinom od dve trećine (2/3) celokupnog broja poslanika.*

6. *Predsednik i potpredsedavajući čine Predsedništvo Skupštine. Predsedništvo je odgovorno za administrativno funkcionisanje Skupštine, na način koji je propisan Poslovnikom o radu Skupštine.*

7. *Predsednik Skupštine:*

   (1) predstavlja Skupštinu;
   (2) određuje dnevni red, saziva i predsedava sednicama;

(3) potpisuje akta usvojena od strane Skupštine;
(4) vrši i ostale funkcije na osnovu ovog Ustava i Poslovnika o radu Skupštine.

8. *U slučaju odsustva ili nemogućnosti vršenja funkcije, Predsednika Skupštine zamenjuje jedan od potpredsednika.*
[...]
[...]

Član 70 [Mandat poslanika]

1. *Poslanici Skupštine su predstavnici naroda i ne podležu nikakvom prinudnom mandatu.*
[...].

Član 74 [Vršenje funkcije]

Poslanici Skupštine Kosova vrše svoju funkciju u najboljem interesu Republike Kosovo i u saglasnosti sa ovim Ustavom, zakonima i poslovnikom o radu Skupštine.

Relevantne odredbe Poslovnika Skupštine

Član 12 [Izbor predsednika i potpredsednika Skupštine]

1. *Na konstitutivnoj sednici IV saziva, Skupština iz svojih redova bira predsednika i potpredsednike. Predsednik i potpredsednici čine Predsedništvo Skupštine.*

2. *Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od najveće parlamentarne grupe da predloži kandidata za predsednika Skupštine. Predsednik Skupštine bira se većinom glasova svih poslanika Skupštine.*

3. *Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od tri najveće parlamentarne grupe da predlože po jednog kandidata za potpredsednike Skupštine, koji se biraju većinom glasova poslanika Skupštine.*

4. *U sastavu Predsedništva i ostalim radnim telima Skupštine poštuje se polni sastav Skupštine.*

5. *Predsedavajući konstitutivne sednice saziva zahteva od poslanika koji drže garantovana mesta za srpsku zajednicu i od poslanika koji drže garantovana mesta za ostale zajednice, koje*

nisu većinske, da predlažu po jednog kandidata za potpredsednika Skupštine. Potpredsednici, shodno ovoj tački, biraju se većinom glasova poslanika Skupštine.

6. *Predsedavajući konstitutivne sednice saziva, objavljuje rezultat glasanja za izbor predsednika i potpredsednika Skupštine. Novo izabranog predsednika Skupštine poziva da zauzima svoje mesto.*

Član 14 [Mandat Predsedništva]

1. *Mandat predsednika Skupštine i članova Predsedništva je u skladu sa mandatom Skupštine.*

   [...]

3. *Predsednik Skupštine može da podnese ostavku Skupštini. Čin ostavke u pismenoj obliku prethodno podnosi Predsedništvu Skupštine. Nakon usvajanja ostavke, politička partija ili koalicija koja je imenovala prethodnog predsednika Skupštine, predlaže novog kandidata za predsednika.*

4. *Ista procedura se primenjuje i u slučaju ostavke nekog od članova Predsedništva.*

5. *Razrešenje predsednika Skupštine ili člana Predsedništva Skupštine, na predlog političke partije ili grupe, koja ga je predložila, vrši se prema proceduri njihovog izbora.*

Član 16 [Sednice Predsedništva]

1. *Sednice Predsedništva saziva i istim predsedava predsednik Skupštine.*

2. *Predsednik Skupštine saziva sednicu Predsedništva, ukoliko to zahteva jedna parlamentarna grupa, ili najmanje pet (5) odsto, odnosno šest (6) poslanika Skupštine.*

3. *Odluke Predsedništva donose se konsenzusom. U nedostatku konsenzusa odlučuje se većinom glasova prisutnih koji glasaju. U slučaju jednakog broja glasova, odlučuje glas predsednika.*

4. *Sednici Predsedništva Skupštine, bez prava glasa, mogu da prisustvuju predstavnik predsednika Republike Kosova i Vlade. Sekretar Skupštine prisustvuje sednicama Predsedništva po službenoj dužnosti.*

5. Predsedništvo Skupštine, o određenim pitanjima, poziva na sednicama Predsedništva i predsednike parlamentarnih grupa.

Član 51 [Kvorum i glasanje na sednicama Skupštine]

1. Skupština ima kvorum kada je prisutno više od polovine poslanika Skupštine.

2. Prisustvo poslanika na sednici verifikuje se elektronskim sistemom glasanja, dizanjem ruku ili prozivkom. O načinu verifikacije prisustva poslanika, odlučuje predsedavajući sednice.

3. Odluke sa sednica Skupštine su važeće, ukoliko je za vreme njihovog donošenja, u sali bilo prisutno više od polovine poslanika Skupštine. Zakoni, odluke i ostala akata Skupštine smatraju se usvojenim, ukoliko za njih glasa većina prisutnih poslanika i koji glasaju. Izuzetak čine slučajevi kada se Ustavom Republike Kosova predviđa drugačije.

4. Glasanje se vrši na sledeći način:

a) otvorenim glasanjem, dizanjem ruku: „za“, protiv“ ili „uzdržano“,
b) tajnim glasanjem, ili
c) registrovanim glasanjem, koje obuhvata elektronsko glasanje, i
d) glasanje prozivkom poslanika ponaosob.

5. Registrovano glasanje vrši se u slučajevima kada taj način glasanja zahteva predsednik Skupštine ili jedna poslanička grupa i kada o tome odlučuje Skupština. Kada se vrši registrovano, glas svakog poslanika „za“, „protiv“ ili „uzdržan“, registruje se imenom i prezimenom. Kad je glasanje elektronsko, na ekranu se pojavljuje broj učesnika, broj glasača i potpuni rezultat glasanja o svakome ponaosob. Poslanik ima pravo da obrazlaže svoj glas „za“, „protiv“ ili „uzdržan“ i da traži elektronsku kopiju rezultata glasanja.

6. U slučaju jednakog broja glasova „za“ i „protiv“ konstatuje se da predlog nije usvojen.

7. Objavljivanje elektronskog glasanja poslanika vrši se u roku od tri radna dana, nakon plenarne sednice.

Prihvatljivost zahteva

74. Sud prvo ocenjuje da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje precizirani Zakonom i predviđeni Poslovnikom o radu.

75. Najpre, Sud se poziva na stav 1. člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji određuje da:

> *"Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način."*

76. Pored toga, Sud se takođe poziva na član 113. (5) Ustava koji određuje da:

> *"Deset (10) ili više poslanika Skupštine može, u roku od osam (8) dana od usvajanja, da ospori ustavnost bilo kog zakona koji je usvojila Skupština, kako zbog sadržaja tako i zbog procedure sprovođenja."*

77. U početku, Sud podseća da podnosioci zahteva osporavaju ustavnost osporene odluke samo u pogledu njenog sadržaja.

78. U vezi s tim, Sud primećuje da je zahtev podnet od strane 12 (dvanaest) poslanika Skupštine, u skladu sa članom 113. (5) Ustava. Prema tome, podnosioci zahteva su ovlašćena strana.

79. U nastavku, Sud uzima u obzir član 42. [Tačnost podneska] Zakona, koji određuje:

> *"1. Uz podnesak podnešen u skladu sa članom 113, stav 6 Ustava, se između ostalog, podnose i sledeće informacije:*
>
> > *1.1. imena i potpisi svih poslanika Skupštine koji osporavaju ustavnost zakona ili odluke donesene od strane Skupštine Republike Kosovo;*
> >
> > *1.2. Ustavne ili odredbe nekog akta ili zakona koje se tiču ovog zakona; i*
> > *1.3. dokaze na koje se zasniva spor."*

80. Sud se takođe poziva i na pravilo 74. [Podnesak u skladu sa članom 113.5 Ustava i članovima 42. i 43. Zakona] Poslovnika o radu, koje predviđa da:

"[...]

(2) U podnesku podnetim prema ovom pravilu, sledeće informacije se, inter alia, moraju podneti:

(a) imena i potpise svih poslanika Skupštine koji osporavaju ustavnost zakona ili odluke usvojene od strane Skupštine Republike Kosovo;

(b) Ustavne odredbe ili odredbe nekog akta ili zakona koje se tiču ovog podnesak; i

(c) dokaze na koje se zasniva spor.

(3) Podnosioci podneska treba da prilože podnesku kopiju osporenog zakona ili odluke usvojene od strane Skupštine, registar i lične potpise poslanika koji podnose podnesak i punomoćje osobe koja ih zastupa pred Sudom.

81. Sud primećuje da su podnosioci zahteva naveli imena poslanika sa potpisima, dostavili su ovlašćenje za lice koje ih zastupa pred Sudom, specifično su naveli odluku koju osporavaju i podneli kopiju iste, pozvali su se na relevantne ustavne odredbe s kojom oni tvrde da osporena odluka nije u saglasnosti i podneli su dokaze kako bi potkrepili njihove tvrdnje. Stoga, Sud smatra da su kriterijumi određeni članom 42. Zakona i dalje precizirani pravilom 74. Poslovnika o radu ispunjeni.

82. U vezi sa rokom određenim od *„8 (osam) dana od dana usvajanja*", Sud primećuje da je osporena odluka usvojena 4. juna 2018. godine, dok je zahtev Sudu podnet 12. juna 2018. godine.

83. Sud podseća da je u skladu sa pravilom 30. (1) Poslovnika o radu, poslednji rok za podnošenje zahteva, *„kada je rok određen u danima, vreme se računa počev od narednog dana nakon što se desio neki događaj"*.

84. U slučaju ovog zahteva, to je sutrašnji dan nakon usvajanja osporene odluke. Sledstveno, Sud zaključuje da je zahtev podnet u vremenskom roku predviđenom članom 113. (5) Ustava.

85. Prema tome, Sud zaključuje da su podnosioci zahteva ispoštovali uslove prihvatljivosti, određene Ustavom i dalje precizirane Zakonom i predviđene Poslovnikom o radu.

86. Sud takođe smatra da zahtev pokreće važna ustavna pitanja u vezi sa izborom i razrešenjem potpredsednika Skupštine i shodno tome, zahtev podnosilaca je prihvatljiv.

Meritum zahteva

87. Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde da osporena odluka nije u saglasnosti sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.

88. U vezi sa zahtevom podnosilaca, Sud primećuje da podnosioci u suštini tvrde da je položaj potpredsednika/potpredsednice Skupštine, prema članu 67. stav 3. Ustava, rezervisan isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz političkih partija ili koalicija koje su dobili najviše mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu. Oni dodaju da zastupanje u predsedništvu Skupštine ima politički karakter i da tu treba da se zastupaju 3 (tri) najveće parlamentarne grupe tokom čitavog saziva Skupštine.

89. Sledstveno, prema njima, osporena odluka o ne-razrešenju potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti (sada kao deo jedne nove parlamentarne grupe), negira LVV-u, kao drugi najglasaniji subjekat na izborima 11. juna 2017. godine, položaj potpredsednika Skupština, garantovan članom 67. stavom 3. Ustava.

90. Štaviše, prema podnosiocima, uzimajući u obzir da isključivo pravo da budu zastupljeni u predsedništvu Skupštine pripada 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama, glasanje poslanika o nerazrešenju potpredsednice, predstavlja zloupotrebu njihovog „prava na glasanje“.

U vezi sa članom 67. stavom 3. Ustava

91. Sud najpre ocenjuje da li odredbe člana 67. stav 3. Ustava i druge povezane odredbe daju pravo određenim parlamentarnim grupama da se tokom čitavog saziva zastupaju u predsedništvu Skupštine poslanicima koji pripadaju parlamentarnoj grupi koja ih je predložila.

92. U vezi s tim, Sud podseća da član 67. stav 3. Ustava uređuje pitanje predlaganja i glasanja o predlogu za potpredsednike Skupštine, tako što određuje da: *„3 (tri) potpredsednika predložena iz tri najveće*

parlamentarne grupe, se biraju većinom glasova svih poslanika Skupštine“.

93. Prema gore navedenoj odredbi, za izbor 3 (tri) potpredsednika treba da se ispune dva uslova, i to, a) da se predlažu od tri najvećih parlamentarnih grupa i b) da dobiju glasove većine svih poslanika Skupštine.

94. Što se tiče prvog uslova, Sud primećuje da Ustav u članu 67. stav 3. izričito definiše da pravo da se predlože 3 (tri) kandidata za pozicije potpredsednika pripada isključivo 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama. Sud ocenjuje da je pravo 3 (tri) najvećih parlamentarnih grupa da predlažu kandidate za pozicije potpredsednika Skupštine od suštinskog značaja za održavanje temelja efikasne i smislene demokratije u konstituisanju Skupštine zasnovane na vladavini prava. Shodno tome, Sud primećuje da sve dok pravo predlaganja pripada 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama, te grupe nisu obavezno ograničene da predlažu kandidate iz njihove parlamentarne grupe. Sud ističe da stav 3, člana 67. Ustava omogućava široku slobodu predlaganja kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, neograničavajući predlaganje određene parlamentarne grupe.

95. Za razliku od jezika stava 3, člana 67, koji omogućava široku slobodu predlaganja, u stavu 4, člana 67. Ustava izričito se propisuje: „*Dva (2) potpredsednika predstavljaju zajednice koje ne čine većinu u Skupštini i oni se biraju većinom glasova svih poslanika*. U istom stavu Ustava se u nastavku izričito propisuje: “*Jedan potpredsednik će biti iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovanja mesta za srpsku zajednicu, a drugi iz redova poslanika Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za ostale zajednice koje ne čine većinu*“.

96. A što se tiče drugog uslova, Sud podseća da kako bi se smatrali izabranim, predloženi iz parlamentarnih grupa se ne biraju automatski potpredsednici Skupštine nakon predlaganja parlamentarnih grupa, već podležu procesu glasanja u Skupštini. Predloženi od parlamentarnih grupa se biraju za potpredsednika Skupština, samo ukoliko dobiju glasove većine svih poslanika Skupštine. Stoga, potpredsednici Skupštine, iako se predlažu od određenih parlamentarnih grupa, oni su izabrani Skupštine za vršenje pozicije potpredsednika Skupštine, osim ako se razreše ili izgube mandat poslanika na osnovu odredaba Ustava ili drugih povezanih odredaba.

97. S tim u vezi, Sud podseća na član 67. stav 6. Ustava, koji određuje da:

> *"Predsednik i potpredsedavajući čine Predsedništvo Skupštine. Predsedništvo je odgovorno za administrativno funkcionisanje Skupštine, na način koji je propisan Poslovnikom o radu Skupštine".*

98. Posle završetka procesa glasanja, članovi predsedništva Skupštine, u svojstvu potpredsednika Skupštine, ne predstavljaju interese parlamentarnih grupa koje su ih predložili, već pre svega predstavljaju interese Skupštine kao celine, osiguravajući funkcionisanje Skupštine i njenih organa. Prema tome, Sud ocenjuje da, prema stavu 6. člana 67. Ustava, članovi predsedništva Skupštine nisu predstavnici parlamentarnih grupa ili političkih partija u ovom organu i u svojstvu članova predsedništva Skupštine nisu pozvani da štite interese parlamentarnih grupa ili političkih partija Skupštine.

99. To, štaviše, imajući u vidu i činjenicu da je broj potpredsednika Skupštine izričito definisan u Ustavu, i ne sve parlamentarne grupe ili političke partije imaju pravo da predlažu kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, to pravo se priznaje samo 3 (triju) najvećih parlamentarnih grupa.

100. Pored toga, Sud takođe podseća na član 16. stav 2. i 5. Poslovnika o radu Skupštine, koji određuje da:

> *„2. Predsednik Skupštine saziva sednicu Predsedništva, ukoliko to zahteva jedna parlamentarna grupa, ili najmanje pet (5) odsto, odnosno šest (6) poslanika Skupštine".*
>
> *[...]*
>
> *5. Predsedništvo Skupštine, o određenim pitanjima, poziva na sednicama Predsedništva i predsednike parlamentarnih grupa.“*

101. Sud primećuje da prema Ustavu i Poslovniku Skupštine, o određenim pitanjima koja dotiču interese parlamentarnih grupa u predsedništvu Skupštine, sve parlamentarne grupe se zastupaju od strane predsednika parlamentarnih grupa.

102. Sud takođe primećuje da u demokratskim zemljama postoje različite prakse prilikom izbora i razrešenja potpredsednika Skupštine. Međutim, u svim državama koje su dostavile odgovore u vezi sa pitanjima koja je Ustavni sud uputio Ustavnim sudovima preko

Foruma Venecijanske Komisije, izuzev Bugarske, gde je tako nešto definisano na poseban način Poslovnikom Skupštine, izlazak iz određene parlamentarne grupe ne podrazumeva i automatsko udaljavanje sa položaja potpredsednika. Tako da u praksi ovih zemalja, za razrešenje potpredsednika Skupštine zahteva se posebno glasanje i određen broj glasova da bi se ostvarilo takvo razrešenje.

103. Pored toga, što se tiče navoda podnosilaca zahteva da je pozicija potpredsednika/ce Skupštine, prema članu 67, stav 3 Ustava, rezervisana isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proističu iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, Sud se poziva na slučaj KO119/14 gde je utvrđeno: *„Kao najveću parlamentarnu grupu, shodno članu 67. (2) Ustava, treba smatrati partiju, koaliciju, građansku inicijativu i nezavisne kandidate koji imaju više mesta u Skupštini, u smislu člana 64. (1) Ustava, od bilo koje druge partije, koalicije, građanske inicijative i nezavisnih kandidata koji su učestvovali kao takva u izborima“* (vidi: presudu u slučaju KO119/14, podnosilac zahteva: *Xhavit Haliti i 20 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo,* stav 116).

104. U vezi s tim, Sud primećuje da je, kao rezultat izbora za Skupštinu, održanih 11. juna 2017. godine, LVV kao druga najveća parlamentarna grupa osigurala pravo da predloži kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine. Na osnovu ovog prava, LVV je predložila gđu. Aidu Dërguti, kao kandidata za poziciju potpredsednika Skupštine, koja je dobila neophodne glasove da bude član u predsedništvu.

105. Međutim, Sud ocenjuje da član 67. stav 3. Ustava propisuje da 3 (tri) najveće parlamentarne grupe na početku saziva imaju pravo da predlažu kandidata za potpredsednika Skupštine. Međutim, nakon izbora predloženih kandidata za potpredsednika, pravo parlamentarnih grupa da predlože kandidate za potpredsednika se stiče samo ako bilo koji od potpredsednika izgubi mandat poslanika prema članu 70. Ustava ili ako je razrešen prema postupku koji je propisan u članu 67. stav 5. Ustava.

106. Na osnovu gore navedenog, Sud smatra da navod podnosilaca zahteva da je pozicija potpredsednika/ce Skupštine prema članu 67. stav 3. Ustava rezervisana isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, nije osnovan.

U vezi sa postupkom sprovedenim za razrešenje potpredsednice Skupštine

107. U nastavku, Sud podseća da je razrešenje potpredsednika Skupštine regulisano specifičnim odredbama Ustava, konkretnije članom 67. stav 5. Ustava, koji predviđa da "*Predsednik i potpredsednici Skupštine se mogu razrešiti većinom od dve trećine (2/3) celokupnog broja poslanika*".

108. Sledstveno, za razrešenje potpredsednika Skupštine potrebno je da se ispune uslovi iz člana 67. stav 5. Ustava.

109. U vezi s tim, Sud podseća da je prema stavu 5. člana 67. Ustava predviđeno da se potpredsednici Skupštine razrešavaju dvotrećinskom većinom (2/3) od celokupnog broja poslanika, za razliku od stava 3. člana 67. koji predviđa da je za njihov izbor potreban glas većine svih poslanika.

110. U ovom zahtevu, Sud podseća da je LVV podneo predlog za razrešenjem potpredsednice Skupštine, Aide Dërguti.

111. Dana 19. aprila 2018. godine, predsedništvo Skupštine je razmotrilo i stavilo ovaj predlog na dnevni red za sednicu.

112. Sud takođe podseća da nakon diskusija od 1. juna 2018. godine, koje su održane povodom predloga LVV-a, dana 4. juna 2018. godine, Skupština je glasala o predlogu LVV-a, gde je u sali bilo prisutno 94 (devedeset i četiri) poslanika, gde je utvrđeno da ima kvoruma za odlučivanje. Od njih, 16 (šesnaest) poslanika je glasalo za predlog LVV-a, 26 (dvadeset i šest) poslanika je glasalo protiv i 47 (četrdeset i sedam) su bili uzdržani.

113. Kao zaključak, Sud utvrđuje da u ovom slučaju, predlog LVV-a nije dobio potrebne glasove i shodno tome, nisu ispunjeni uslovi za razrešenje Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine kao što je izričito propisano u članu 67, stav 5 Ustava.

U vezi sa navodom podnosilaca o "zloupotrebi prava na glasanje"

114. U nastavku, Sud još jednom podseća da podnosioci zahteva tvrde da su prema članu 67 Ustava, pozicije potpredsednika Skupštine rezervisane isključivo za tri najveće parlamentarne grupe i shodno tome, "*[o]dbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja ne*

predstavlja političku volju i demokratski glas, kao što to propisuje Ustav, predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj".

115. S tim u vezi, Sud podseća da je napred utvrdio da prema članu 67, stav 3 Ustava, nije garantovano predstavljanje 3 (triju) najvećim parlamentarnim grupama u predstavništvu Skupštine, već je garantovano njihovo pravo da predlažu kandidate za pozicije potpredsednika, za koje se kasnije glasa u Skupštini.

116. Shodno tome, prilikom glasanja za predlog o razrešenju potpredsednica gđe. Aide Dërguti, Skupština nije postupala u suprotnosti sa članom 67. Ustava.

117. Pored toga, što se tiče glasanja u Skupštini, Sud se poziva na stav 1. člana 70. [Mandat poslanika] Ustava, koji određuje da:

> *„1. Poslanici Skupštine su predstavnici naroda i ne podležu nikakvom prinudnom mandatu."*

118. Sud se takođe poziva na član 74. [Vršenje funkcije] Ustava, koji predviđa da:

> *„Poslanici Skupštine Kosova vrše svoju funkciju u najboljem interesu Republike Kosovo i u saglasnosti sa ovim Ustavom, zakonima i poslovnikom o radu Skupštine".*

119. Sud takođe podseća na član 3. [Slobodan mandat] Zakona br. 03/L-111 o pravima i odgovornostima poslanika (objavljen u Službenom listu dana 20. jula 2010. godine), koji predviđa:

> *„1. Poslanik je predstavnik građana i za vreme svog mandata podleže samo svojoj savesti.*
> *2. Poslanik obavlja svoje zadatke u skladu sa ustavnim odredbama, zakonom i Poslovnikom Skupštine.“*

120. Sud se takođe poziva na stavove 4 i 6, člana 51. [Kvorum i glasanje na sednicama Skupštine] Poslovnika Skupštine, koji propisuju:

„4. Glasanje se vrši na sledeći način:

a) otvorenim glasanjem, dizanjem ruku: „za“, protiv“ ili „uzdržano“,
b) tajnim glasanjem, ili
c) registrovanim glasanjem, koje obuhvata elektronsko glasanje, i
d) glasanje prozivkom poslanika ponaosob.

[...]

6. *U slučaju jednakog broja glasova „za“ i „protiv“ konstatuje se da predlog nije usvojen“.*

121. S tim u vezi, Sud takođe podseća na svoju sudsku praksu gde je utvrdio da "*kada se konstituiše Skupština, svi poslanici moraju biti prisutni i da glasaju kako oni hoće, javno ili tajno, za, protiv ili da se uzdrže i ne mogu biti izuzeti od toga*". (Vidi: slučaj br. KO119/14 *Podnosioci Xhavit Haliti i 29 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo u vezi sa ocenom ustavnosti Odluke br. 05-V-001 izglasane od strane 83 poslanika Skupštine Republike Kosovo o izboru predsednika Skupštine Republike Kosovo*, od 17. jula 2014. godine, stav 128.)

122. Uzimajući u obzir gore navedeno, Sud smatra da su poslanici obavezni da učestvuju u radu Skupštine, uključujući i njihovo učešće na glasanju u vezi predlozima podnetim na osnovu Ustava i drugih povezanih pravila. Međutim, Sud ponovo ističe da su poslanici slobodni da odluče kako će glasati o predstavljenim predlozima i oni mogu da glasaju za, protiv ili uzdržani, uzimajući u obzir najbolji interes države u skladu sa Ustavom i drugim pravilima.

123. Sledstveno, Sud smatra da navod podnosilaca da odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja više ne zastupa političku snagu i demokratski glas kao što predviđa Ustav "*predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine",* nije osnovan.

124. Na kraju, Sud takođe podseća da podnosioci zahteva tvrde da je Skupština ne glasanjem za predlog LVV-a o razrešenju potpredsednice Skupštine povredila i član 7. [Vrednosti] Ustava. U vezi sa ovim navodom, Sud primećuje da podnosioci zahteva nisu predočili nijedan dokaz i nisu potkrepili njihov navod o povredi ovog člana Ustava.

Zaključak

125. Kao zaključak, Sud smatra da navod podnosilaca zahteva da je položaj potpredsednika/ce Skupštine prema članu 67. stav 3. Ustava rezervisan isključivo za 3 (tri) najveće parlamentarne grupe koje proizilaze iz glasova političkih partija ili koalicija koje su dobile mesta u Skupštini kao rezultat izbora za Skupštinu, nije osnovan.

126. Sud takođe smatra da navod podnosilaca zahteva da odbijanje da se razreši navedena potpredsednica, koja više ne zastupa političku snagu i demokratski glas kao što predviđa Ustav "*predstavlja zloupotrebu prava glasanja i krši ustavni cilj koji stoji iza odredaba koje uređuju sastav predstavništva Skupštine",* nije osnovan.

127. Sledstveno, Sud nalazi da je odluka br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe LVV o razrešenju Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.

Zahtev za privremenom merom

128. Sud podseća da podnosioci zahteva takođe zahtevaju od Suda da donese odluku o uvođenju privremene mere, odnosno *„obustavljanje vršenja funkcije potpredsednice Skupštine Kosova [Aide Dërguti]*".

129. Sud je napred zaključio da je osporena odluka u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava.

130. Stoga, u skladu sa članom 27. 1 [Privremene mere] Zakona i pravilom 57. [Donošenje odluke o privremenim merama] Poslovnika o radu, zahtev za privremenom merom je bespredmetan i kao takav se odbija.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113.5 i 116.2 Ustava, članovima 20. i 42. Zakona i na osnovu pravila 59 (1) (a) Poslovnika o radu 3. decembra 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI, jednoglasno, zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI, većinom glasova, da je odluka br. 06/V-145 Skupštine Republike Kosovo u vezi sa predlogom parlamentarne grupe Lëvizja Vetëvendosje! za razrešenjem Aide Dërguti sa pozicije potpredsednice Skupštine Republike Kosovo, u skladu sa članovima 7. [Vrednosti] i 67. [Izbor predsednika i potpredsednika] Ustava;

III. DA ODBIJE, jednoglasno, zahtev za privremenom merom;

IV. DA DOSTAVI ovu presudu podnosiocima zahteva, predsedniku Republike Kosovo, predsedniku Skupštine Kosova i Vladi Kosova;

V. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona; i

VI. DA PROGLASI da ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Remzije Istrefi-Peci	Arta Rama-Hajrizi

KI 122/16 Podnosilac: Riza Dembogaj, koji traži ocenu ustavnosti rešenja CML. br. 6/2016 Vrhovnog suda Republike Kosovo od 13. septembra 2016. godine

Podnosilac zahteva navodi da je rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine doneto uz povredu njegovih prava garantovanih članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP, članom 49. Ustava, članom 54. Ustava u vezi sa članom 13. EKLJP i 102. Ustava jer su redovni sudovi prilikom ocene vremenskih rokova njegove tužbe primenili pogrešan zakon. Podnosilac zahteva navodi da su redovni sudovi u njegovom predmetu očigledno pogrešno primenili i tumačili zakon.

Radni odnos podnosioca zahteva sa Policijskim inspektoratom Kosova raskinut je 2007. godine. Podnosilac je osporavao odluku o raskidu radnog odnosa od 2007. godine, prvo u upravnom postupku, a potom i u sudskom postupku, koji je pokrenuo 7. novembra 2007. godine. Datum početka sudskih postupaka, odnosno rokovi njegove žalbe, podvrgnuti su razmatranju u osam odluka redovnih sudova, koji su primenili tri različita zakona, od kojih su svi sadržavali različite rokove za podnošenje žalbi u sporu podnosioca. Konačno, odbijanjem zahteva za zaštitu zakonitosti državnog tužioca, Vrhovni sud je zaključio da je prvobitni zahtev podnosioca neblagovremen, iako je to obrazložio na osnovu Zakona o NNOK-u iz 2010. godine, koji nije bio na snazi u vreme kada je započet spor podnosioca zahteva.

Nakon ocene slučaja u celini, Sud je zaključio da je u slučaju podnosioca zahteva zakon očigledno pogrešno primenjen, što je rezultiralo proizvoljnim zaključcima za podnosioca zahteva. Prema tome, na osnovu sudske prakse ESLJP-a, Sud je utvrdio da su prekršena prava podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje, garantovana članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP.

PRESUDA

u

slučaju br. KI122/16

Podnosilac

Riza Dembogaj

Ocena ustavnosti rešenja CML. br. 6/2016 Vrhovnog suda Republike Kosovo od 13. septembra 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija.

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Riza Dembogaj iz sela Labjan, opština Peć (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda Republike Kosovo od 13. septembra 2016. godine, kojim je odbijen, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti, podnet od strane državnog tužioca protiv rešenja [C. br. 437/2015] Osnovnog suda u Prištini od 25. januara 2016. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporenog rešenja, kojim su navodno podnosiocu zahteva povređena prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike

Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP), članom 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije], članom 54. [Sudska zaštita prava] u vezi sa članom 13. (Pravo na delotvoran pravni lek) EKLjP-a i 102. [Opšte načela sudskog sistema] Ustava.

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 21. oktobra 2016. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

6. Dana 14. novembra 2016. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caku-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Snezhana Botusharova (predsedavajuća), Ivan Čukalović i Bekim Sejdiu.

7. Dana 21. novembra 2016. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i zahtevao da dostavi osporene odluke Sudu. Istovremeno, Sud je poslao kopiju zahteva Vrhovnom sudu.

8. Dana 29. novembra 2016. godine, podnosilac zahteva je dostavio Sudu rešenje [C.br. 437 15] Osnovnog suda u Prištini i podnesak kojim je dalje precizirao svoj zahtev.

9. Dana 26. januara 2017. godine, Sud je od podnosioca zahteva da podnese ostala relevantne odluke.

10. Dana 31. januara 2017. godine, podnosilac je kompletirao zahtev i dostavio Sudu oduke Okružnog i Apelacionog suda, takođe je Sudu dostavio žalbu podnesenu Nezavisnom Nadzornom Odboru za Civilnu Službu Kosova (u daljem tekstu: NNOK) i zahtev državnog tužioca za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu.

11. Dana 06. februara 2018. godine, Sud je poslao kopiju zahteva NNOK-u, tražeći razjašnjenje u vezi sa slučajem podnosioca i Osnovnom sudu u Prištini, tražeći dostavu kompletnog dosijea predmeta.

12. Dana 08. februara 2018. godine, Osnovni sud u Prištini je obavestio Sud da se po žalbi podnosioca od 05. decembra 2016. godine, predmet nalazi pred Apelacionim sudom.

13. Dana 09. februara 2018. godine, NNOK je Sudu dostavio kompletan dosije predmeta.

14. Dana 26. februara 2018. godine, Sud je zatražio informaciju od Apelacionog suda u vezi sa statusom predmeta podnosioca zahteva pred Apelacionim sudom.

15. Dana 02. marta 2018. godine, Apelacioni sud je obavestio Sud da se po žalbi podnosioca od 05. decembra 2016. godine, ovaj predmet nalazi u proceduri pred Apelacionim sudom.

16. Dana 07. marta 2018. godine, Sud je od podnosioca zahtevao da dostavi informaciju vezano za status njegove žalbe pred redovnim sudovima.

17. Dana 19. marta 2018. godine, podnosilac je dostavio Sudu odluku [CA. br. 4504/2016] od 09. marta 2018. godine Apelacionog suda.

18. Dana 30. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

19. Dana 1. maja 2007. godine, podnosilac zahteva je zaključio ugovor na period od tri godine, odnosno do 1. maja 2010. godine, kao inspektor policije u Istražnoj jedinci u Policijskom inspektoratu Kosova sa statusom civilnog službenika (u daljem tekstu: PIK).

20. Dana 4. maja 2007. godine, podnosilac zahteva je podneo ostavku u Kosovskoj policijskoj službi (u daljem tekstu: KPS), gde je radio nekoliko godina pre nego što je počeo da radi kao inspektor policije u PIK-u. Na osnovu spisa predmeta proizilazi da je pre ostavke podnosilac zahteva bio pod istragom od strane Jedinice za profesionalne standarde u okviru KPS-a.

21. Dana 28. maja 2007. godine, PIK je obavestio podnosioca zahteva da je privremeno suspendovan do konačne istrage u vezi sa njegovom mogućom umešanosti u teškoj disciplinskoj povredi u KPS-u. Dana 31. maja 2007. godine, podnosilac zahteva je uložio žalbu protiv privremenog suspendovanja.

22. Dana 13. juna 2007. godine, PIK je doneo odluku br. 1306/2007 (u daljem tekstu: odluka), o prekidu ugovora o radu sa podnosiocem zahteva, sa obrazloženjem da su informacije dobijene tokom procesa verifikacije prošlosti pokazale da je podnosilac zahteva bio pod istragom od strane Jedinice za profesionalne standarde KPS-a zbog teških disciplinskih povreda.

Upravni postupak

23. Dana 18. juna 2007. godine, podnosilac zahteva je podneo žalbu menadžmentu osoblja Ministarstva unutrašnjih poslova (u daljem tekstu: MUP), na koju, prema njegovim navodima, nikada nije dobio odgovor. Istog datuma, podnosilac zahteva je podneo žalbu NNOK-u, navodeći da mu je radni odnos prekinut u suprotnosti sa primenjivim zakonom.

24. Dana 21. juna 2007. godine, podnosilac je podneo zahtev za ponovno zapošljavanje u KPS-u, pravo koje se, prema relevantnim zakonskim odredbama unutar određenog vremenskog perioda, daje pripadnicima KPS-a koji su dobrovoljno ostavili službu. Dana 6. septembra 2007. godine, njegov zahtev je odbijen od strane KPS-a, sa obrazloženjem da u slučaju podnošenja ostavke tokom istražnog proces, na osnovu principa smernica KPS-a, bivšim pripadnicima KPS-a ne mogu da se usvoje zahtevi za ponovno vraćanje u službu.

25. Dana 14. avgusta 2007. godine, NNOK je odlukom [02/259/207] odbacio žalbu podnosioca zahteva, kao preuranjenu, i obavezao PIK da razmotri žalbu podnosioca podnetu menadžmentu osoblja i da donese meritornu odluku o stvari. U obrazloženju odluke, NNOK se zasnovao na odredbama Uredbe UNMIK-a 2001/36 o civilnoj službi Kosova (u daljem tekstu: Uredba 2001/36).

26. Dana 24. avgusta 2007. godine, podnosilac zahteva se još jednom obratio menadžmentu osoblja pri MUP-u, a podneo je i dodatni zahtev za preispitivanje odluke NNOK-a.

27. Dana 29. avgusta 2007. godine, uzimajući u obzir da podnosilac zahteva, prema navodu, nikad nije dobio odgovor na žalbu uloženu

MUP-u, on se ponovo obratio NNOK-u žalbom, ponovo navodeći da mu je radni odnos sa PIK-om prekinut u suprotnosti sa primenjivim zakonom.

28. Dana 6. novembra 2007. godine, pošto MUP i dalje nije odgovorio na žalbu, podnosilac zahteva je ponovo uložio žalbu NNOK-u. Prema podnosiocu zahteva, on nikad nije primio odgovor ni od NNOK-a na svoju žalbu.

Prva grupa postupaka pred sudovima

29. Dana 7. decembra 2007. godine podnosilac zahteva je podneo tužbu Opštinskom sudu u Prištini, tvrdeći da je prilikom prekida radnog odnosa sa PIK-om povređena Uredba 2001/36 i relevantna administrativna uputstva i shodno tome, odluka je nezakonita.

30. Dana 9. jula 2008. godine, Opštinski sud u Prištini je presudom [Cl. 520/2007] prihvatio tužbeni zahtev podnosioca, kao osnovan, i proglasio odluku PIK-a nezakonitom, između ostalog, sa obrazloženjem da nije sproveden postupak za prekid radnog odnosa tokom probnog perioda. Opštinski sud je ovom presudom obavezao MUP da podnosioca zahteva vrati na radno mesto i nadoknadi lične dohotke za period i na način određen u navedenoj presudi. U obrazloženju navedene presude, Opštinski sud se zasnovao na odredbama Uredbe 2001/36.

31. Protiv ove presude, PIK je podneo žalbu Okružnom sudu u Prištini, tvrdeći povrede odredaba parničnog postupka, pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava, tražeći da se preinači pobijena presuda i odbije tužbeni zahtev tužioca, odnosno podnosioca zahteva, kao neosnovan, ili da se poništi presuda i stvar vrati na ponovno suđenje prvostepenom sudu.

32. Dana 6. aprila 2009. godine, prema spisima predmeta, skoro dve godine nakon podnošenja žalbe, NNOK je odlukom [02/278/07] odbio žalbu podnosioca zahteva, kao neosnovanu, i potvrdio odluku izvršnog direktora PIK-a [br. 1306/2007] od 13. juna 2007. godine, kao zakonitu. NNOK je, zasnivajući se na članu 11.1 Uredbe UNMIK-a 2008/12 o izmeni Uredbe 2001/36, između ostalog, obrazložio da je postupak prekida radnog odnosa tokom probnog perioda sproveden u skladu sa primenjivim zakonskim odredbama. NNOK je obrazložio da zakonske odredbe jasno propisuju da poslodavac može da prekine

radni odnos tokom probnog perioda ako su „*informacije dobijene tokom procesa zapošljavanja utvrđene kao neistinite*“.

33. Dana 12. januara 2012. godine, Okružni sud u Prištini je presudom [Ac. br. 199/2009] prihvatio žalbu PIK-a, poništio presudu [C1. 520/2007] Opštinskog suda u Prištini od 9. jula 2008. godine, i stvar vratio na ponovno razmatranje prvostepenom sudu.

34. Okružni sud je poništavanje presude Opštinskog suda, između ostalog, obrazložio na osnovu dozvoljenosti i pravovremenosti žalbe. Prema sudu, na osnovu člana 83. Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa na snazi (objavljen u „Službenom listu SFRJ-a“ br. 60/89, 42/90 i „Službenom listu SFRJ-a“ br. 42/92, 24/94) (u daljem tekstu: Zakon o radu), rok za podnošenje tužbe u nadležnom sudu je bio 15 dana nakon okončanja roka od 30 dana za donošenje odluke od strane nadležnog organa i shodno tome, žalba tužioca je, odnosno podnosioca zahteva, bila van roka.

Druga grupa postupaka pred sudovima

35. Dana 30. oktobra 2012. godine, Osnovni sud u Prištini je presudom [C. br. 290/12] proglasio tužbu tužioca, odnosno podnosioca zahteva, kao blagovremenu, i ponovo usvojio tužbeni zahtev, kao osnovan, i proglasio odluku PIK-a nezakonitom, između ostalog, sa obrazloženjem da nije sproveden postupak za prekid radnog odnosa tokom probnog perioda. Navedenom presudom, sud je obavezao PIK da podnosioca zahteva vrati na radno mesto i da mu nadoknadi lične dohotke za period i na način određen u navedenoj presudi. U obrazloženju navedene presude, Opštinski sud se zasnovao na odredbama Uredbe 2001/36.

36. Dana 27. decembra 2012. godine, na presudu [C. br. 290/12] Osnovnog suda, PIK je podneo žalbu, tvrdeći povrede odredbi parničkog postupka, pogrešnog i nepotpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pogrešne primene materijalnog prava, tražeći da se preinači pobijena presuda i odbije tužbeni zahtev tužioca, odnosno podnosioca zahteva, kao neosnovan, ili da se poništi presuda i stvar vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

37. Dana 12. februara 2015. godine, Apelacioni sud je rešenjem [CA. br. 1977/2013] prihvatio žalbu PIK-a i poništio presudu [C. br. 290/2012] Osnovnog suda od 30. oktobra 2012. godine i stvar vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Apelacioni sud je, između ostalog, argumentovao da je Osnovni sud prilikom proglašavanja

nezakonitom odluku PIK-a o prekidu radnog odnosa podnosioca zahteva trebao da uzme u obzir i odluku [02/278/07] NNOK-a od 6. aprila 2009. godine koja je u međuvremenu doneta. U obrazloženju navedene presude, Apelacioni sud je posebno pojasnio da se u navedenom sporu primenjuju odredbe Uredbe 2001/36.

Treća grupa postupaka pred sudovima

38. Dana 25. januara 2016. godine, Osnovni sud u Prištini je rešenjem [C. br. 437/15] odbacio tužbu podnosioca zahteva, kao neblagovremenu. Osnovni sud u Prištini je, pozivajući se na član 83. Zakona o radu, obrazložio da je podnosilac zahteva imao na raspolaganju samo 15 dana za podnošenje tužbe nakon roka od 30 dana u okviru koga nadležni organ donosi odluku.

39. Dana 3. marta 2016. godine, podnosilac zahteva se obratio Osnovnom sudu zahtevom za vraćanje u pređašnje stanje u vezi sa rešenjem od 25. januara 2016. godine i obrazložio da mu advokat nije blagovremeno uručio dopise i shodno tome, izgubio je rok da pobije rešenje od 25. januara 2016. godine pred Apelacionim sudom.

40. Dana 7. marta 2016. godine, Osnovni sud u Prištini je rešenjem [C. br. 437/15] odbio zahtev podnosioca za vraćanje u pređašnje stanje. Podnosilac zahteva je ovo rešenje pobio pred Apelacionim sudom.

41. Dana 9. marta 2018. godine, Apelacioni sud je odbacio, kao neprihvatljivu, žalbu podnosioca zahteva protiv odluke [C. br. 437/15] od 7. marta 2016. godine, kojom je odbijen zahtev podnosioca za vraćanje u pređašnje stanje.

Zahtev za zaštitu zakonitosti

42. Dana 12. aprila 2016. godine, državni tužilac Kosova je na zahtev podnosioca podneo zahtev za zaštitu zakonitosti (KMLC. br. 20/2016) na rešenje [C. br. 437/15] od 25. januara 2016. godine Osnovnog suda u Prištini, smatrajući da je Osnovni sud pogrešno primenio zakonsku regulativu u svojoj presudi. Prema državnom tužiocu, da se primenila tačna zakonska regulativa, Uredba 2001/36 umesto Zakona o radu, žalba podnosioca zahteva bi trebalo da se proglasi blagovremenom i razmotrio bi se meritum njegovog tužbenog zahteva.

43. Dana 13. septembra 2016. godine, Vrhovni sud Kosova je rešenjem [CML. br. 6/2016] odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti državnog tužioca. Vrhovni sud je obrazložio svoje rešenje na činjenici

da je prvobitna tužba podnosioca zahteva podneta Opštinskom sudu u Prištini nakon roka. Međutim, Vrhovni sud ističe da se u ovom sporu ne primenjuje Zakon o radu, već Uredba 2001/36 i Zakon br. 03/L-192 o Nezavisnom nadzornom odboru za civilnu službu Kosova iz 2010. godine (u daljem tekstu: Zakon o NNOK).

Navodi podnosioca

44. Podnosilac zahteva tvrdi da je rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine doneto uz povredu njegovih prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a, članom 49. [Pravo rad i obavljanje profesije] Ustava, članom 54. [Sudska zaštita prava] u vezi sa članom 13. (Pravo na delotvorni pravni lek) EKLjP-a i 102. [Opšta načela sudskog sistema] Ustava.

45. Podnosilac zahteva tvrdi da su redovni sudovi primenili pogrešan zakon u njegovom slučaju. Prema njegovim tvrdnjama, primena pogrešnog zakona je rezultirala proglašenjem van roka njegovog tužbenog zahteva i, shodno tome, nije mogao da dobije konačan odgovor od sudova u pogledu merituma njegovog slučaja. S tim u vezi, podnosilac zahteva tvrdi da mu je povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

46. Podnosilac zahteva takođe navodi da su primenom pogrešnog zakona u pogledu pravovremenosti njegovog tužbenog zahteva redovni sudovi onemogućili sudsku zaštitu prava garantovana članom 54. Ustava. Pored toga, podnosilac zahteva tvrdi da su redovni sudovi postupali u suprotnosti sa članom 102. Ustava, ne uspevajući da odluče na osnovu primenjivog zakona u skladu sa Ustavom.

47. Na kraju, podnosilac zahteva takođe tvrdi da mu navodni nezakonit prekid radnog odnosa krši prava garantovana članom 49. Ustava.

48. Podnosilac zahteva traži od Suda da poništi odluku [CML 06/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine i vrati stvar na ponovno suđenje.

Ocena prihvatljivosti zahteva

49. Sud ispituje da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, utvrđene Ustavom, dalje propisane Zakonom i predviđene Poslovnikom.

50. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji utvrđuju:

> *1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom.*

51. Sud takođe razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, kao što je propisano u Zakonu. S tim u vezi, Sud se poziva na članove 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 47
[Individualni zahtevi]

> *„1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagarantovana prava i slobode krši neki javni organ.*
>
> *2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva*".

Član 48
[Tačnost podneska]

> *„Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori".*

Član 49
[Rokovi]

> *„Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku".*

52. Što se tiče ispunjenja ovih uslova, Sud nalazi da je podnosilac podneo zahtev u svojstvu ovlašćenog lica, kojim osporava akt javnog organa, odnosno rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine, nakon što je iscrpeo sva pravna sredstva predviđena

zakonom. Podnosilac zahteva je takođe razjasnio prava i osnovna slobode za koje tvrdi da su povređene u skladu sa uslovnima iz člana 48. Zakona i podneo je zahtev u skladu sa rokovima iz člana 49. Zakona.

53. Sud na kraju ocenjuje da ovaj zahtev nije očigledno neosnovan u skladu sa pravilom 36 (1) (d) Poslovnika. Sud dalje navodi da zahtev nije neprihvatljiv ni po jednom drugom osnovu. Stoga, zahtev treba da se proglasi prihvatljivim (vidi: slučaj ESLjP-a *Alimuçaj protiv Albanije*, predstavka br. 20134/05, presuda od 9. jula 2012. godine, stav 144, vidi, i: slučaj KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 38).

Relevantne zakonske odredbe

ZAKON O OSNOVNIM PRAVIMA IZ RADNOG ODNOSA
(*Objavljen u „Službenom listu SFRJ-a“, br. 60/89, 42/90 i „Službenom listu SFRJ-a“ br. 42/92, 24/94*)

Član 83

(...)

Radnik koji nije zadovoljan konačnom odlukom nadležnog organa u organizaciji ili ako taj organ ne donese odluku u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva, odnosno prigovora, ima pravo da u narednom roku od 15 dana traži zaštitu svojih prava pred nadležnim sodom.

(...)

UREDBA BR. 2001/36 UNMIK/REG/2001/36 OD 22. DECEMBRA 2001. GODINE O JAVNIM SLUŽBAMA NA KOSOVU

Član 11
Žalbe

(...)

(d) Za svaku žalbu koju razmatra, Odbor u roku od devedeset (90) dana od dana završetka žalbenog postupka izdaje pisanu odluku u kojoj piše šta je odlučeno kao i pravni i činjenični osnov za taku odluku.

(...)

ZAKON BR. 03/ L-192 O NEZAVISNOM NADZORNOM ODBORU ZA CIVILNU SLUŽBU od 16.08.2008. GODINE

Član 12
Žalbe

1. Civilni službenik koji je nezadovoljan odlukom organa za zapošljavanje , u vezi sa pretenzijama za kršenje pravila i načela utvrđenih Zakonom o Civilnoj službi Republike Kosovo, može se žaliti Odboru.

(...)

3.4 da o svakoj žalbi koja se podnese, Odbor u roku od šesdeset (60) dana posle završetka žalbenog postupka treba da donese pismenu odluku obrazlažući svoju odluku i zakonsku faktičku osnovu te odluke.
(...)

Član 14
Pravo na žalbu

Protiv odluke Odbora , nezadovoljna strana koja smatra da odluka Odbora nije zakonita, može pokrenuti upravni spor pred nadležnim sudom, u roku od trideset (30) dana od dana kada joj je uručena odluka. Pokretnaje upravnog spora ne zadržava izvršenje odluke Odbora.

Meritum zahteva

54. Sud podseća da podnosilac zahteva tvrdi da je rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine doneto u suprotnosti sa njegovim pravima garantovanim u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, članom 49. i članom 54 Ustava u vezi sa članom 13. EKLjP-a i 102. Ustava, jer su redovni sudovi primenili pogrešan zakon prilikom ocene pravovremenosti njegove tužbe. Shodno tome, podnosilac zahteva navodi da su redovni sudovi u njegovom slučaju na očigledno pogrešan način primenili i tumačili zakon, čime su mu povredili prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano Ustavom.

55. S tim u vezi, Sud prvo naglašava da je pravo na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a i njegova primena detaljno tumačeno od strane Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP) kroz njegovu sudsku praksu, u skladu sa kojom je Sud na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava obavezan da tumači prava i osnovne slobode garantovane Ustavom. Shodno tome, kada je reč o tumačenju tvrdnji o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje kao rezultat očigledne pogrešne primene i tumačenja zakona, Sud će se pozvati na sudsku praksu ESLjP-a.

56. Kao opšte pravilo, navodi o pogrešnom tumačenju odredbi zakona od strane redovnih sudova se odnose na oblast zakonitosti i kao takvi nisu u nadležnosti Suda i stoga, u principu Sud ih ne može razmatrati. (Vidi: slučaj br. KI06/17, podnosilac zahteva: *L.G. i petoro drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. oktobra 2016. godine, stav 36).

57. Sud je više puta ponovio da nije njegov zadatak da se bavi greškama u činjenicama i zakonu, koje su navodno izvršili redovni sudovi (zakonitost), osim i u meri u kojoj su mogle povrediti prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost). On sam ne može oceniti zakon koji je doveo dotle redovni sud da usvoji jednu umesto neke druge odluke. Da je drugačije, Sud bi delovao kao sud „*četvrtog stepena*“, što bi rezultiralo prevazilaženjem granica postavljenim pod njegovom jurisdikcijom. U stvari, uloga je redovnih sudova da tumače i primenjuju odgovarajuća pravila procesnog i materijalnog prava. (Vidi: slučaj *García Ruiz protiv Španije*, ESLjP-s br. 30544/96, 21. januara 1999. godine, stav 28, vidi, i: slučajeve KI70/11, podnosioci zahteva: *Faik Hima Magbule Hima i Bestar Hima*, rešenje o neprihvatljivosti od 16 decembra 2011. godine, KI06/17, podnosilac zahteva: *L.G. i petoro drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. oktobra 2016. godine, stav 37).

58. Ovaj stav je stalno zauzimao Sud, na osnovu sudske prakse ESLjP-a koja jasno navodi da nije uloga ovog Suda da razmatra zaključke redovnih sudova u vezi sa činjeničnim stanjem i primenom materijalnog prava. (vidi: ESLjP, *Pronina protiv Rusije*, odluka o prihvatljivosti od 30. juna 2005. godine, predstavka br. 65167/01, KI06/17, podnosilac zahteva: *L.G. i petoro drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. oktobra 2016. godine, stav 38).

59. Sud, međutim, naglašava da sudska praksa ESLjP-a takođe definiše okolnosti pod kojima treba napraviti izuzetke od ovog stava. ESLjP je naglasio da sve dok domaći organi, odnosno sudovi, imaju primarnu

obavezu da reše probleme u vezi sa tumačenjem zakona, uloga Suda je da se osigura ili verifikuje da efekti ovog tumačenja budu kompatibilni sa Konvencijom. (Vidi: slučajeve ESLjP-a,, *Miragall Escolano i drugi protiv Španije*, br. 38366/97, stavovi 33-39; *Koshoglu protiv Bugarske*, br. 48191/99, presuda od 10. maja 2007. godine, stav 50). Prema tome, iako je uloga Suda ograničena u pogledu ocene tumačenja zakona, on mora osigurati i preduzeti mere kada primeti da je sud primenio zakon na očigledno pogrešan način u konkretnom slučaju što je moglo rezultirati proizvoljnim zaključcima. (Vidi: slučajeve ESLjP-a, *Anheuser-Busch Inc.*, presuda, stav 83, *Kuznetsov i drugi protiv Rusije*, br. 184/02, presuda od 11 januara 2007, stavovi 70-74 i 84; *Păduraru protiv Rumunije*, br. 63252/00, stav 98;. *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, br. 48553/99, stavovi 79, 97 i 98; *Beyeler protiv Italije* [VV], br. 33202/96, stav 108, i *Koshoglu protiv Bugarske*, presuda od 10. maja 2007. godine, stav 50; vidi i slučaj: KI06/17, podnosilac zahteva: *L.G. i petoro drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. oktobra 2016. godine, stav 40).

60. Između ostalog, u slučaju *Anđelković protiv Srbije* (presuda od 9. aprila 2013. godine, br. 1401/08, stav 24), ESLjP je ponovio da neće dovesti u pitanje tumačenje zakona od strane sudova, osim ako je očigledno proizvoljno ili ako su odluke tih sudova proizvoljne ili na neki drugi način očigledno neopravdane. U ovom slučaju, ESLjP navodi:

> „*Sud na početku podseća da njegov zadatak nije da preuzima ulogu domaćih sudova. Prvenstveno je na domaćim vlastima, posebno sudovima, da reše probleme tumačenja domaćeg zakonodavstva* (vidi, među mnogim autoritetima, *Brualla Gómez de la Torre protiv Španije*, 19. decembar 1997. godine, stav 31., *Izveštaji o presudama i odlukama* 1997 VIII). *Sud neće postavljati pitanje tumačenja domaćeg prava od strane domaćih sudova, osim u slučaju očigledne proizvoljnosti* (vidi, *mutatis mutandis*, *Ádamsons protiv Letonije*, broj 3669/*03*, stav 118., 24. jun 2008. godine), *drugim rečima, kada uoči da je primena prava od strane domaćih sudova u određenom slučaju bila očigledno pogrešna ili takva da su izvedeni proizvoljni zaključci i/ili uskraćivanja pravde* (*vidi, mutatis mutandis, Farbers i Hatlanova protiv Litvanije (odluka), broj 57313/00, 6. septembar 2001. godine, i, mada u kontekstu člana 1. Protokola broj 1, Bayeler protiv Imalije [VV], broj 33202/96, stav 108, ESLjP 200-I*).

61. Shodno tome, u skladu sa sudskom praksom Suda i sudskom praksom ESLjP-a, zadatak je redovnih sudova da ocenjuju činjenice i dokaze

koje su izveli. (Vidi: obrazloženje ESLjP-a, *Thomas protiv Ujedinjenog kraljevstva* od 10. maja 2005. godine, predstavka br. 19354/02). Zadatak suda je da razmotri da li je došlo do povrede ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na delotvorna pravna sredstva, itd), i da li je primena zakona, eventualno, bila proizvoljna ili diskriminatorna. (Vidi, na primer: slučajeve ESLjP-a *Koshoglu protiv Bugarske*, presuda od 10. maja 2007. godine, br. 48191/99, *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugalije*, presuda od 11. januara 2007. godine, br. 73049/01, *Kuznetsov i drugi protiv Rusije* od 11. januara 2007. godine, br. 184/02, *Khamidov protiv Rusije,* presuda od 15. novembra 2007. godine, br. 72118/01, *Anđelković protiv Srbije*, presuda od 9. aprila 2013. godine, br. 1401/08, *Dulaurens protiv Francuske*, presuda od 21. marta 2000. godine, br. 34553/97; vidi, takođe: slučaj KI06/17, podnosilac zahteva: *L.G. i petoro drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 25. oktobra 2016. godine, stav 41).

62. Što se tiče primene principa ustanovljenih od strane ESLjP-a o očigledno pogrešnoj primeni ili tumačenju zakona u ovom slučaju, Sud prvo podseća da podnosilac zahteva tvrdi da su redovni sudi u stvari primenili pogrešan zakon u njegovom slučaju se tiče ocene pravovremenosti tužbenog zahteva, čime su mu onemogućili razmatranje slučaja u meritumu. Podnosilac zahteva je konstantno tvrdio u redovnim sudovima da se u njegovom sporu primenjuje Uredba 2001/36 i relevantna administrativna uputstva na snazi u 2007. godini, odnosno u vreme prekida radnog odnosa, primenjenog u kontekstu njegove žalbe. Primena Zakona o radu i Zakona o NNOK-u iz 2010. godine je rezultirala, prema tvrdnji, u očigledno pogrešnom interpretaciji pravovremenosti njegovog tužbenog zahteva. Prema podnosiocu zahteva, očigledno pogrešna primena zakona je rezultirala povredom njegovih prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano Ustavom.

63. U tom smislu, Sud podseća da je spor podnosioca zahteva počeo 2007. godine, kada je njegov radni odnos u PIK-u prekinut. Podnosilac zahteva je radio u KPS-u nekoliko godina, gde je podneo ostavku nakon što se zaposlio u PIK-u. PIK-a je prekinuo radni odnos podnosiocu zahteva tokom probnog perioda, jer je tokom procesa verifikacije njegove prošlosti, utvrdio da on nije prijavio činjenicu da je tokom prethodnog zaposlenja u KPS-u bio pod istragom. Po prekida radnog odnosa u PIK-u, podnosilac zahteva je podneo zahtev za vraćanje u KPS, koji je odbijen. Podnosilac zahteva, u stvari, tokom sudskih postupaka ne osporava nijednu odluku vezanu za njegov odnos sa KPS-om, već sa PIK-om. Rešenje [br. 1306/2007] od 13. juna

2007. godine PIK-a je ta odluka koju podnosilac zahteva osporava još od 2007. godine u početku u upravnom, a zatim u sudskom postupku.

64. U tom smislu, Sud podseća da je NNOK odlukom [02/259/207] od 14. avgusta 2007. godine, prvo odbio zahtev podnosioca, kao preuranjen. Drugi zahtev NNOK-a, podnosilac zahteva je podneo 29. avgusta 2007. godine. Podnosilac zahteva nije dobio odgovor od NNOK-a i shodno tome, 7. novembra 2007. godine je podneo tužbu i tako počeo sa sudskim postupcima. Ova dva datuma, datum podnošenja zahteva NNOK-u 29. avgusta 2007. godine i datuma podnošenja tužbe Opštinskom sudu u Prištini 7. novembra 2007. godine, su bila predmet ocene u redovnim sudovima u pogledu pravovremenosti tužbe podnosioca zahteva, ali primenjujući tri različita zakona od strane redovnih sudova, Uredbe 2001/36 na snazi 2007. godine, Zakona o radu i Zakona o NNOK-u 2010. godine. Sva tri zakona postavljaju različite vremenske rokove u vezi sa početkom sudskih postupaka u radnim sporovima.

65. Sud primećuje da sva tri zakona postavljaju različite rokove za pokretanje sudskih postupaka u radnim sporovima: a) član 83 Zakon o radu predviđa da: „radnik koji nije zadovoljan konačnom odlukom nadležnog organa u organizaciji ili ako taj organ ne donese odluku u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva, odnosno prigovora, ima pravo da u narednom roku od 15 dana traži zaštitu svojih prava pred nadležnim sudom“; b) član 11.2, stav (d) Uredbe br. 2001/36, propisuje: „ Odbor u roku od devedeset (90) dana od dana završetka žalbenog postupka izdaje pisanu odluku u kojoj piše šta je odlučeno kao i pravni i činjenični osnova za takvu odluku“, protiv koje se žalba podnosi nadležnom sudu u roku od 30 dana; dok c) Zakon o NNOK-u iz 2010. godine predviđa da Odbor treba da odluči u roku od 60 dana (12.3.4.), protiv koje se žalba nadležnom sudu treba podneti u roku od 30 dana (član 14).

66. Sud takođe podseća da su redovni sudovi primenili tri različita zakona u ukupno osam sudskih odluka u slučaju podnosioca zahteva. Četiri Opštinskog, odnosno Osnovnog suda, od kojih se tri odnose na njegov tužbeni zahtev, a četvrta samo na zahtev za vraćanje u prethodno stanje. Prve tri primenjuju dva različita zakona u oceni pravovremenosti njegovog tužbenog zahteva. Presude [Cl. 520/2007] od 9. jula 2008. godine i [C. br. 290/12] od 30. oktobra 2012. godine, koje su proglasile njegov tužbeni zahtev blagovremenim i shodno tome, razmotrili meritum slučaja, primenjuju Uredbu 2001/36, dok je rešenje [C. br. 437/15] od 25. januara 2016. godine proglasilo zahtev van roka, primenjujući Zakon o radu.

67. Podnosilac zahteva ima i tri odluke Okružnog suda i Apelacionog suda, od kojih dve razmatraju njegov slučaj, a treća, samo žalbu protiv odbijanja vraćanja u pređašnje stanje. Prve dve, presuda [Ac. br. 199/2009] od 12. januara 2012. godine i rešenje [Ca. br. 1977/2013] od 12. februara 2015. godine, primenjuju dva različita zakona, prva Zakon o radu, a druga, Uredbu 2001/36.

68. Na kraju, Vrhovni sud takođe odbacuje zahtev za zaštitu zakonitosti državnog tužioca sa obrazloženjem da je zahtev van roka, ali posebno objašnjavajući da se Zakon o radu ne primenjuje u ovom sporu, već Uredba 2001/36, dok prilikom ocenjivanja pravovremenosti prvobitne žalbe, Vrhovni sud primenjuje treći zakon, odnosno Zakon o NNOK-u iz 2010. godine, zakon koji nije bio na snazi u vreme spora.

69. Posebno, Vrhovni sud u svom rešenju posebno objašnjava da se u ovom slučaju ne primenjuje Zakon o radu, već Uredba 2001/36. Međutim, Vrhovni sud se takođe poziva na Zakon o NNOK-u iz 2010. godine. Vrhovni sud je naveo:

> „*Vrhovni sud Kosova je našao da je Osnovni sud u Prištini pravično odlučio kada je odbacio tužbu tužioca kao van roka, međutim u konkretnom slučaju treba da se sprovede Uredba o civilnoj službi Kosova, br. 2001/36 i Administrativno naređenje o sprovođenju ove Uredbe, br. 2003/2, na osnovu kojeg je imao status civilnog službenika. Dakle, postupak o zaštiti prava iz radnog odnosa civilnih službenika se ostvaruje na osnovu ovog zakona i Zakona o Nezavisnom nadzornom odboru za civilnu službu Kosova (br. 03/L-192) koji je bio na snazi u vreme kada je tužiocu raskinut ugovor o radu*".

70. Staviše, pri izračunavanju vremenskih rokova na osnovu kojih Vrhovni sud odbacuje zahtev za zaštitu zakonitosti državnog tužioca, podržavajući zaključak Osnovnog suda o pravovremenosti tužbe podnosioca zahteva, Vrhovni sud ne primenjuje odredbe Uredbe 2001/36, koje smatra primenjivim u slučaju podnosioca zahteva, već primenjuje Zakon o NNOK-u iz 2010. godine, koji nije bio na snazi u vreme spora u 2007. godine, čiji se rokovi za podnošenje tužbe razlikuju od onih utvrđenih u Uredbi 2001/36. Vrhovni sud je obrazložio:

> „*Tužilac kao civilni službenik je trebalo da u roku od 30 dana, od dana kada je poslodavni organ morao da donese odluku u vezi sa njegovom žalbom, da se žali Nezavisnom nadzornom odboru za civilnu službu Kosova, (Zakon br. 03/L-192). O svakoj žalbi koja*

se podnese pri Nezavisnom odboru, on u roku od 60 dana treba da izda odluku (član 12.3.4). Ovo je određeno i Administrativnim uputstvom br. 2005/02 Pravila i procedure žaljenja u NNO. Tužilac je menadžeru osoblja MUP-a podneo žalbu 18.06.2007. godine, a NNO-u 19.08.2007. godine, dok je tužbu sudu podneo 7.12.2007. godine i poslednji rok za tužbu je bio 30.11.2007. godine, iz ovoga proizilazi da je tužba podneta van zakonskog roka".

71. I na kraju, u odgovoru na navode državnog tužioca o primeni rokova iz Uredbe 2001/36 u ovom slučaju, Vrhovni sud nastavlja da primenjuje rokove iz Zakona o NNOK-u iz 2010. godine. Vrhovni sud obrazlaže na sledeći način:

„Navodi državnog tužioca u zahtevima za zaštitu zakonitosti da u konkretnom slučaju treba da se sprovede Uredba br. 31/2006 i da je rok istekao 29.12.2007. godine, a tužba je podnesena 7.12.2007. godine, ne stoje iz razloga koji su navedeni iznad, tužilac je podneo tužbu nakon roka od 90 dana i NNO je trebalo da odluči u roku od 60 dana, a ne u roku od 90 dana, kako navodi državni tužilac u njenom zahtevu".

72. U tom smislu, Sud podseća da je Vrhovni sud prilikom odbacivanja zahteva za zaštitu zakonitosti državnog tužioca, zaključio da se u ovom slučaju ne primenjuje Zakon o radu, već Uredba 2001/36, dok je u obrazloženju odbacivanja zahteva primenio rokove iz Zakona o NNOK-u iz 2010. godine, što rezultira različitim rezultatima u vezi sa rokom tužbe podnosioca zahteva nego u slučaju da se primenila Uredba 2001/36.

73. U tom smislu, Sud primećuje da u svom obrazloženju, Vrhovni sud primenjuje Zakon koji je stupio na snagu 2010. godine, odnosno Zakon o NNOK-u u sporu od 2007. godine, uprkos činjenici da je sam priznao da je Uredba 2001/36 primenjiva. Sud je već primetio da su rokovi za podnošenje tužbe, kao što je utvrđeno u oba zakona, različiti. Sud je isto tako primetio da odredbe Zakona o NNOK-u nisu bile primenjive u vreme kada je podnosilac zahteva podneo prvobitnu tužbu u 2007. godini.

74. Sud, stoga, primećuje da je Vrhovni sud očigledno pogrešno primenio zakon, rezultirajući u proizvoljan ishod za podnosioca zahteva. Pored toga, Vrhovni sud nije pružio nikakve razloge za primenu Zakona o NNOK-u iz 2010. godine u okolnostima ovog slučaja.

75. Pored toga, Sud se poziva na sudsku praksu ESLjP-a, a posebno na slučaj *Barac i drugi protiv Crne Gore* (presuda ESLjP-a od 13. decembra 2011. godine, stav 32), koji navodi da *se „ne može smatrati da se održalo pravično suđenje ako razlog dat u relevantnoj odluci u domaćem pravu nije predviđen domaćim zakonima i drugim propisima i, stoga je pravno nevažeći”*. (Vidi, i: mutatis mutandis, *De Moor protiv Belgije*, 23. juna 1994. godine, stav 55, in fine, Serija A br. 292-A; i *Dulaurans protiv Francuske*, br. 34553/97, stavovi 33-39, 21. marta 200. godine).

76. Shodno tome, Sud mora utvrditi da rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine, kojim je odbačen, kao neosnovan, zahtev za zaštitom zakonitosti podnet od strane državnog tužioca protiv rešenja [C. br. 437/2015] Osnovnog suda u Prištini od 25. januara 2016. godine nije ispunilo uslove „pravičnog suđenja“ iz člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a zbog očigledno pogrešne ili proizvoljne primene zakona.

77. S tim u vezi, Sud naglašava da se ovaj zaključak isključivo odnosi na osporeno rešenje Vrhovnog suda sa stanovišta primene adekvatnog zakona u pogledu pravovremenosti tužbenog zahteva podnosioca i ni na jedan način ne prejudicira ishod merituma njegovog slučaja.

78. Na kraju, Sud smatra da nije neophodno da se razmatraju tvrdnje podnosioca zahteva u pogledu člana 54. Ustava u vezi sa članom 13. EKLjP-a i članova 49. i 102. Ustava, budući da je utvrdio povredu člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a.

Zaključak

79. U zaključku, na osnovu sudske prakse ESLjP-a, Sud utvrđuje da, s obzirom da je u okolnostima ovog slučaja obrazloženje odluke Vrhovnog suda rezultiralo proizvoljnim rezultatom za podnosioca zahteva, povređeno je pravo podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a.

80. Kao rezime, u skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine se proglašava ništavim i stvar se vraća Vrhovnom sudu na preispitivanje.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113 (7) i 116 (1) Ustava, članovima 47. i 48. Zakona i pravilima 56 (1), 63 (1) (5) i 74 (1) Poslovnika, na sednici od 30. maja 2018. godine, većinom

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI da je došlo od povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično i nepristrasno suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI ništavim rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine;

IV. DA VRATI rešenje [CML. br. 6/2016] Vrhovnog suda od 13. septembra 2016. godine na preispitivanje u skladu sa ovom presudom Ustavnog suda;

VI. NALAŽE Vrhovnom sudu da obavesti Sud, u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika o radu, o merama preuzetim za sprovođenje ove presude Suda;

VII. DA OSTANE snažno posvećen ovom pitanju u skladu sa ovim nalogom;

VII. DA DOSTAVI ovu presudu stranama;

VIII. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IX. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka-Nimani	Arta Rama-Hajrizi

KI115/16 Podnosioci zahetva: Branko Ljumović, Ranko Ljumović i Anica Vukićević-Ljumović, ocena ustavnosti presude AC-II-12-0126 Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju od 21. aprila 2016. godine

KI115/16, presuda od 29. maja 2018. godine, objavljena 19. juna 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, imovinski spor, Posebna komora Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju, prihvatljiv zahtev, povređeno pravo podnosiocima zahteva za pravično i nepristrasno suđenje, podnosiocima zahteva je bilo uskraćeno pravo na obrazloženu sudsku odluku*

Podnosilac zahteva je osporavao Presudu [AC-II-12-126] od 21 aprila 2016 Žalbenog veća posebne komore Vrhovnog Suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju (u daljem tekstu Žalbeno Veće) u vezi sa Presudom [C. br. 2021/2007] od 29 jula 2010 Opštinskog suda u Prištini.

Žalbeno veće je presudom [AC-II-12-126] usvojilo žalbu Kosovske Agencije za privatizaciju i poništilo presudu [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini, koji je potvrdio imovinska prva podnosioca zahteva.

Podnosioci zahteva tvrde da su povređena njihova prava garantovana a) članom 24. Ustava, jer ih je, prema njihovim tvrdnjama, Žalbeno veće stavilo u nejednak položaj ne poštujući svoju vlastitu sudsku praksu; b) član 31 Ustava, jer presuda Žalbenog veća nije obrazložena u vezi sa glavnim tvrdnjama podnosilaca zahteva, a osim toga, protekom roka za žalbu, presuda Opštinskog suda je postala pravosnažna presuda *res judicata*; i c) Član 46 Ustava u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer su prema tvrdnjama, od momenta pravosnažnosti presude Opštinskog suda, stekli i *"legitimna očekivanja"* na prava svojine, definisanih na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava.

Sud je, na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i nakon razmatranja navoda podnosilaca zahteva, utvrdio da Žalbeno veće, neobrazlažući osnovne zahteve podnosilaca zahteva u pogledu pravovremenosti žalbe Agencije za privatizaciju Kosova, čiji je rezultat poništio presudu Opštinskog suda, povredio je pravo podnosilaca predstavke na pravično i nepristrasno suđenje koje je garantovano članom 31 Ustava u vezi sa članom 6 (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima. Kao rezultat

ove povrede, podnosiocima zahteva bilo je lišeno prava na obrazloženu sudsku odluku.

PRESUDA

u

slučaju br. KI115/16

Podnosioci

Branko Ljumović, Ranko Ljumović i Anica Vukićević-Ljumović

Ocena ustavnosti presude Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju AC-II-12-0126 od 21. aprila 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija.

Podnosilac zahteva

1. Zahtev su podneli Branko Ljumović, Ranko Ljumović i Anica Vukićević-Ljumović (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), koje zastupa Visar Vehapi, advokat iz Prištine.

Osporena odluka

2. Podnosioci zahteva osporavaju presudu [AC-II-12-126] Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova o pitanjima koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju (u daljem tekstu: Žalbeno veće) od

21. aprila 2016. godine u vezi sa presudom [C. br. 2012/2007] Opštinskog suda u Prištini od 29. jula 2010. godine.

3. Osporena presuda je podnosiocima zahteva uručena 17. maja 2016. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude kojom je, navodno, došlo do povrede prava podnosilaca zahteva koja su garantovana članom 3. [Jednakost pred zakonom], članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članom 24. [Jednakost pred zakonom], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i članom 46. [Zaštita imovine] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 1 Protokola 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP) i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo, br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda (u daljem tekstu: Poslovnik o radu).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 17. septembra 2016. godine, podnosioci zahteva su poštom podneli zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 19. oktobra 2016. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caka-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

8. Dana 9. novembra 2016. godine, Sud je obavestio podnosioce i Žalbeno veće o registraciji zahteva.

9. Dana 29. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i preporučilo Sudu prihvatljivost zahteva.

Pregled činjenica

10. Dana 2. februara 1959. godine, majka podnosilaca zahteva je zaključila ugovor o kupoprodaji [br. Vr. 570/60] sa poljoprivrednom zadrugom "Orlović" (u daljem tekstu: poljoprivredna zadruga) o prodaji nepokretnosti. Ugovor je, dana 2. marta 1960. godine, overen kod Okružnog suda u Prištini. Podnosioci zahteva navode da im nikada nije nadoknađen iznos određen u navedenom Ugovoru.

11. Dana 14. avgusta 2007. godine, podnosioci zahteva su podneli tužbu Posebnoj komori Vrhovnog suda o pitanjima koja se odnose na Kosovsku povereničku agenciju (u daljem tekstu: PKVS), dok su 17. septembra 2017. godine, podneli tužbu i Opštinskom sudu u Prištini.

12. Preko relevantnih tužbi, podnosioci zahteva su tražili da se utvrdi da je ugovor o kupoprodaji nepokretnosti ništav i da se društveno preduzeće PIK „Kosova Export" u Kosovu Polju (u daljem tekstu: „Kosova Export") obaveže da, kao pravni naslednik poljoprivredne zadruge, tužiocima, odnosno podnosiocima zahteva, vrati u posed spornu nepokretnost.

13. Dana 20. novembra 2007. godine, PKVS je tužbu podnosilaca zahteva rešenjem [SCC-07-0322] prosledila Opštinskom sudu u Prištini. U navedenom rešenju je, između ostalog, istaknuto da se svaka žalba protiv odluke Opštinskog suda, mora uložiti PKVS-u.

14. Dana 29. jula 2010. godine, Opštinski sud u Prištini je presudom C. br. 2021/2007 usvojio tužbeni zahtev podnosilaca zahteva, proglasivši ništavim ugovor o kupoprodaji [br. Vr. 570/60] između podnosilaca zahteva i poljoprivredne zadruge, jer prema presudi nije utvrđeno da je cena koja je dogovorena u ugovoru o kupoprodaji isplaćena, i obavezujući tuženu stranu „Kosova Export" da podnosiocima zahteva isplati naknadu na način određen u ovoj presudi. Putem pravne pouke, presuda Opštinskog suda je poučila stranke da je protiv navedene presude dozvoljena žalba u roku od 60 dana.

15. Dana 18. novembra 2010. godine, Kosovska agencija za privatizaciju (u daljem tekstu: KAP) je postupajući kao administrator „Kosova Export", uložila žalbu Žalbenom veću PKVS-a na presudu [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini, pozivajući se na bitne povrede odredaba parničnog postupka, pogrešno utvrđeno činjenično stanje i povredu materijalnog prava.

16. Dana 26. novembra 2010. godine, društveno preduzeće Ratar (u daljem tekstu: Ratar) je takođe uložilo žalbu protiv presude [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda, tražeći da se ožalbena presuda poništi i predmet vrati na ponovno suđenje ili da se ožalbena presuda preinači i odbije tužbeni zahtev.

17. Dana 20. septembra 2011. godine, podnosioci zahteva su podneli zahtev Žalbenom veću, osporavajući legitimitet Ratara, kao procesne stranke, i argumentovali da samo KAP ima legitimitet da zastupa društvena preduzeća u sudskom postupku. Podnosioci zahteva su isti navod ponovili podneskom od 22. jula 2013. godine.

18. Dopisom od 22. jula 2013. godine, podnosioci zahteva su takođe osporili i zakonski rok u kome je uložena žalba KAP-a protiv presude [C. br. 2021/2007] Osnovnog suda od 29. septembra 2010. godine. Podnosioci zahteva su argumentovali da je na osnovu Uredbe UNMIK-a br. 2008/4 o izmeni Uredbe UNMIK-a br. 2002/13 o osnivanju Posebne komore Vrhovnog suda za pitanja koja se odnose na Kosovsku povereničku agenciju (u daljem tekstu: Uredba 2008/4), žalba KAP-a protiv presude Osnovnog suda bila van roka.

19. Dana 27. maja 2014. godine, podnosioci zahteva su podneli predlog Žalbenom veću za usvajanje preliminarne sudske zabrane, zahtevajući sprečavanje KAP-a da preduzme bilo koju radnju u vezi sa spornom imovinom. Dana 25. septembra 2014. godine, Žalbeno veće je odbacilo zahtev podnosilaca zahteva u vezi sa preliminarnom sudskom zabranom.

20. Dana 18. februara 2016. godine, žalba KAP-a od 18. novembra 2010. godine i žalba Ratara od 26. novembra 2010. godine, su uručene podnosiocima zahteva za komentare u roku od 21 dana. Podnosioci zahteva nisu podneli komentare Žalbenom veću u navedenom roku.

21. Dana 31. marta 2016. godine, podnosioci zahteva su se još jednom obratili Žalbenom veću, osporavajući procesni legitimitet Ratara u postupku i ponavljajući navode u vezi sa rokom žalbe KAP-a protiv presude Osnovnog suda, zasnivajući svoje argumente, osim na Uredbi 2008/4, i na sudskoj praksi Žalbenog veća.

22. Dana 21. aprila 2016. godine, Žalbeno veće je presudom [AC-II-12-126] usvojilo žalbu KAP-a i poništilo presudu [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini.

23. Žalbeno veće je zasnovalo obrazloženje svoje presude na sledećem stavu:

> *"Prvostepeni sud je usvojio pravni lek koji ne postoji kao pravno stvaran. Iz ove tužbe je jasno da tuženi nije vlasnik nepokretnosti koje su bile predmet ugovora iz 1959. godine. Zahtevanje druge imovine umesto prvobitne je pravno nemoguće. U takvim slučajevima kada je ugovor otkazan, poništen ili raskinut i tuženi nije vlasnik originalnog predmeta ugovora moguća je samo novčana nadoknada. Dakle, ožalbeno rešenje je pogrešno i treba da se ukine, a tužba odbije, kao neosnovana".*

Navodi podnosilaca

24. Podnosioci zahteva tvrde da su im povređena prava garantovana u članu 3. [Jednakost pred zakonom], članu 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članu 24. [Jednakost pred zakonom], članu 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i članu 46. [Zaštita imovine] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 1 Protokola 1 uz EKLJP i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

25. Podnosioci zahteva navode da je presuda [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini od 29. jula 2010. godine postala pravosnažna istekom zakonskog roka za žalbu, kao što je propisano u Uredbi 2008/4 i shodno tome, odluka je postala *res judicata*. U tom smislu, podnosioci zahteva navode da je žalba KAP-a protiv presude Opštinskog suda podneta Žalbenom veću van roka od 30 dana koji je propisan Uredbom 2008/4 i da je Žalbeno veće, usvajajući ovu žalbu kao blagovremenu, povredilo njihova ustavna prava na jednakost pred zakonom i na pravično i nepristrasno suđenje, garantovana u članovima 24. i 31. Ustava.

26. Što se tiče posebnih tvrdnji o povredi člana 24. Ustava, podnosioci zahteva naglašavaju da je usvajanjem žalbe KAP-a kao blagovremene, Žalbeno veće postupilo u suprotnosti sa svojom sudskom praksom u pogledu roka za žalbe, i na taj način postavilo podnosioce zahteva u drugačiji položaj u istim okolnostima. U tom smislu, podnosioci zahteva se pozivaju na rešenja Žalbenog veća PKVS, i to ASC-10-0012 od 29. aprila 2010. godine; ASC-10-005 od 17. avgusta 2010. godine; ASC-10-0040 od 17. avgusta 2010. godine; SCA-09-0096 i AC-2-II-0120 od 20. juna 2013. godine. Podnosioci zahteva navode da je ova sudska praksa Žalbenog veća potvrđena i rešenjem Ustavnog suda u

slučaju KI145/13 (Rešenje o neprihvatljivosti od 8. maja 2014. godine).

27. Što se tiče posebnih tvrdnji o povredi člana 31. Ustava, podnosioci zahteva navode povredu načela pravne sigurnosti iznoseći argument da je presuda Opštinskog suda postala pravosnažna i da je žalba uložena protiv iste bila van roka. U tom smislu, podnosioci zahteva se pozivaju na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) u slučajevima *Stere i drugi protiv Rumunije*; *Bronowski protiv Poljske*; *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine* i *Ryabykh protiv Rusije*. Podnosioci zahteva tvrde i povredu prava na obrazloženu odluku, naglašavajući, između ostalog, da presuda Žalbenog veća nije rešavala nijednu njihovu tvrdnju, a posebno one koje se odnose na rok žalbe KAP-a.

28. Podnosioci zahteva tvrde i povredu prava garantovanih članom 46. Ustava u vezi sa članom 1 Protokola 1 uz EKLJP. Oni tvrde da je njima, time što je presuda Opštinskog suda postala pravosnažna, potvrđeno pravo svojine. Navedena presuda je postala, prema tvrdnji, *res judicata*, i shodno tome, podnosioci zahteva su pored potvrđivanja svojine, dobili i „*legitimno očekivanje*“ definisano na osnovu sudske prakse ESLJP-a. U tom smislu, podnosioci zahteva se pozivaju na slučajeve *Sporrong i Lonnroth protiv Švedske*; *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*; *Slivenko protiv Litvanije* i *Beyeler protiv Italije*.

29. Na kraju, podnosioci zahteva traže od Suda da utvrdi da je osporena presuda doneta uz povredu članova 3, 22, 24, 31, 46. i 53. Ustava; da proglasi ništavom presudu [AC-II-12-0126] Žalbenog veća od 21. aprila 2016. godine, a da presudu [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini od 29. jula 2010. godine ostavi na snazi, kao *res judicata*.

Prihvatljivost zahteva

30. Sud razmatra da li su podnosioci zahteva ispunili uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom i navedene Zakonom i Poslovnikom o radu.

31. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *“1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom."

32. Sud takođe razmatra da li su podnosioci zahteva ispunili uslove prihvatljivosti, kao što je propisano u Zakonu. S tim u vezi, Sud se poziva na članove 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 47
[Individualni zahtevi]

"1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagarantovana prava i slobode krši neki javni organ.

2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva."

Član 48
[Tačnost podneska]

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori."

Član 49
[Rokovi]

"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku...".

33. Što se tiče ispunjenja ovih uslova, Sud utvrđuje da su podnosioci zahteva podneli zahtev u svojstvu ovlašćene stranke, kojom osporavaju akt javnog organa, odnosno presudu [AC-II-12-126] Žalbenog veća PKVS-a od 21. aprila 2016. godine, nakon što su iscrpeli sva pravna sredstva predviđena zakonom. Podnosioci zahteva su takođe naveli osnovna prava i slobode za koje tvrde da su povređena u skladu sa uslovima iz člana 48. Zakona i podneli zahtev u skladu sa rokovima utvrđenim u članu 49. Zakona.

34. Sud na kraju ocenjuje da ovaj zahtev nije očigledno neosnovan u skladu s pravilom 36 (1) (d) Poslovnika o radu. Sud u nastavku

naglašava da nije neprihvatljiv ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga, zahtev mora da se proglasi prihvatljivim (Vidi, takođe: slučaj ESLJP-a, *Alimuçaj protiv Albanije*, predstavka br. 20134/05, presuda od 9. jula 2012. godine, stav 144, vidi, i slučaj KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 38).

Relevantne zakonske odredbe

UNMIK / Uredba / 2008/4
5 februar 2008

O IZMENAMA I DOPUNAMA UREDBE UNMIK BR. 2002/13 O OSNIVANJU POSEBNE KOMORE VRHOVNOG SUDA KOSOVA ZA PITANJA KOJA SE ODNOSENA KOSOVSKU POVERENIČKU AGENCIJU

[...]

Član 9, Presude, odluke i žalbe

Član 9.5
Presuda ili odluka pretresnog veća mora da bude uručena stranama u roku od trideset (30) dana od usvajanja. U roku od trideset dana od njenog prijema, strana može da uloži žalbu apelacionom veću za preispitivanje te presude ili odluke.

[...]

Administrativno naređenje UNMIK-a 2008/6
11 jula 2008

O IZMENAMA I DOPUNAMA ADMINISTRATIVNOG NAREĐENJA UNMIK BR. 2006/17 SPROVOĐENJU IMPLEMENTACIJA UMNIK UREDBE BR. 2002/13 O OSNIVANJU POSEBNE KOMORE VRHOVNOG SUDA KOSOVA ZA PITANJA KOJA SE ODNOSE NA KOSOVSKU POVERENIČKU AGENCIJU

[...]

Član 59
Izjavljivanje žalbe

59.1 Žalba mora da bude podnesena Specijalnoj komori u roku od dva meseca od uručenja presude stranci koja podnosi žalbu.

Meritum zahteva

35. Sud podseća da podnosioci zahteva osporavaju presudu Žalbenog veća, kojom je poništena presuda Opštinskog suda, kojom je prvobitno podnosiocima zahteva potvrđeno pravo svojine na spornoj imovini. Sud takođe primećuje da je osnovno pitanje u okolnostima ovog slučaja pravovremenost žalbe KAP-a protiv presude Opštinskog suda.

36. S tim u vezi, Sud primećuje da je presuda Opštinskog suda doneta 29. jula 2010. godine. Prema spisu predmeta, rezultira da je KAP primila istu 30. septembra 2010. godine. Navedena presuda je, putem pravne pouke, poučila stranke da bilo koju žalbu protiv ove odluka treba da podnesu Žalbenom veću u roku od 60 dana. S druge strane, Uredbom UNMIK-a 2008/4 je predviđeno da rok za žalbu iznosi 30 dana od trenutka kada stranka primi odluku, dok Administrativno naređenje 2008/6 utvrđuje da je rok za žalbu 60 dana. KAP je podnela žalbu dana 18. novembra 2010. godine, odnosno više od mesec dana nakon prijema presude Opštinskog suda.

37. Razlika u rokovima za podnošenje žalbi Žalbenom veću, kao što je utvrđeno Uredbom 2008/4 i Administrativnim naređenjem 2008/6, u stvari predstavlja suštinu navoda podnosilaca zahteva. Poslednje navedeni tvrde da je Žalbeno veće prihvatilo žalbu KAP-a uprkos činjenici da je istekao rok od 30 dana utvrđen Uredbom i štaviše, prema tvrdnji, u suprotnosti sa ustanovljenom praksom Žalbenog veća, uz to da niti razmatra niti obrazlaže kontinuirane tvrdnje podnosilaca zahteva u vezi sa istekom roka za žalbu KAP-a.

38. U tom smislu, podnosioci zahteva tvrde da su im povređena prava garantovana a) članom 24. Ustava, jer ih je, prema tvrdnji, Žalbeno veće postavilo u nejednak položaj postupajući suprotno svojoj sopstvenoj sudskoj praksi; b) članom 31. Ustava, jer presuda Žalbenog veća nije obrazložena u vezi sa bitnim navodima podnosilaca zahteva, a osim toga, da je istekom zakonskog roka za žalbu, presuda Opštinskog suda postala *res judicata*; i c) članom 46. Ustava u vezi sa članom 1. Protokola 1. uz EKLJP, jer su prema tvrdnji, na osnovu pravosnažnosti presude Opštinskog suda, oni stekli i „*legitimna očekivanja*“ vezano za njihovo pravo na imovinu, definisana na osnovu sudske prakse ESLJP-a.

39. U rešavanju navoda podnosilaca zahteva, Sud se poziva na sudsku praksu ESLJP-a u skladu sa kojom Sud mora, na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, da tumači osnovna prava i slobode garantovane Ustavom. S tim u vezi, Sud će prvo obraditi tvrdnje podnosilaca zahteva u pogledu povrede prava na obrazloženu sudsku odluku, a posebno u pogledu nedostatka obrazloženja koje se odnosi na pravovremenosti žalbe KAP-a u smislu sudske prakse PKVS-a.

40. S tim u vezi, Sud podseća da pravo na pravično suđenje uključuje pravo na obrazloženu odluku. ESLJP je ponovio da, prema svojoj jurisprudenciji, koja odražava načelo koje se odnosi na pravilno sprovođenje pravde, odluke sudova i tribunala treba adekvatno da pokažu razloge na kojima su zasnovana. (Vidi: *Tatishvili protiv Rusije*, presuda ESLJP-a od 22. februara 2007. godine, stav 58).

41. ESLJP je takođe utvrdio da, iako vlasti uživaju značajnu slobodu u izboru odgovarajućih sredstava kako bi se osiguralo da njihovi pravosudni sistemi ispunjavaju uslove iz člana 6 (1) EKLJP, njihovi sudovi bi trebali *„pokazati sa dovoljno jasnoće razloge na kojima su zasnivali svoju odluku“*. (Vidi: *Hadjianastassiou protiv Grčke*, presuda ESLJP-a od 16. decembra 1992. godine, stav 33; vidi, i: slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 45).

42. Funkcija obrazložene odluke, prema ESLJP-u, jeste da obavesti stranke da su saslušane. Pored toga, obrazložena odluka daje stranci priliku da se žali protiv nje, kao i mogućnost razmatranja odluke od strane žalbenog organa. Samo davanjem obrazložene odluke može postojati javni nadzor nad sprovođenjem pravde. (Vidi: *Hirvisaari protiv Finske*, br. 49684/99, 27. septembar 2001. godine, stav 30, *Tatishvili protiv Rusije*, presuda ESLJP-a od 22. februara 2007. godine, stav 58, slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 46, i KI22/16, podnosilac zahteva: *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine, stav 40).

43. Međutim, iako ESLJP tvrdi da član 6. EKLJP obavezuje sudove da daju razloge za svoje odluke, on je takođe utvrdio da se to ne može shvatiti kao zahtev za detaljan odgovor na svaki argument. (Vidi: slučajeve ESLJP-a, *Van de Hurk protiv Holandije*, presuda od 19. aprila 1994. godine, stav 61, *Higgins i drugi protiv Francuske*, br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42, i slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 47).

44. Stepen u kojem se primenjuju obaveze za davanje razloga može se razlikovati u zavisnosti od prirode odluke i mora se odrediti u svetlu okolnosti slučaja. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Garcia Ruiz protiv Španije*, predstavka br. 30544/96, presuda od 21. januara 1999. godine, stav 29, *Hiro Balani protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27, *Higgins i drugi protiv Francuske*, *Ibidem*, stav 42, takođe: slučaj KI97/16, podnosilac zahteva*: IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 48, i KI22/16, podnosilac zahteva: *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine, stav 44).

45. Na primer, u odbijanju žalbe, žalbeni sud može u principu jednostavno odobriti razloge za donošenje odluke nižeg suda. (Vidi: slučajeve ESLJP-a, *Garcia Ruiz protiv Španije*, presuda od 21. januara 1999. godine, stav 26 i *Helle protiv Finske*, presuda od 19. decembra 1997. godine, stavovi 59 i 60). Vlast ili niži sud bi trebao da pruži takve razloge kako bi stranama omogućili efikasno iskorišćavanje svih postojećih prava žalbe. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Hirvisaari protiv Finske*, predstavka: 49684/99, presuda od 27. septembra 2001. godine, stav 30: i slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 49).

46. Međutim, ESLJP je takođe primetio da, iako sudovi imaju određenu slobodu ocene prilikom izbora argumenata u određenom predmetu i prihvatanja dokaza u prilog podnescima stranaka, sud je obavezan da opravda svoje aktivnosti, pružajući razloge za svoje odluke. (Vidi: slučaj ESLJP-a, *Suominen protiv Finske*, predstavka br. 37007/97, od 1. jula 2003. godine, stav 36, i slučaj KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 50).

47. Prema tome, iako nije neophodno da se sud bavi svakom tačkom izloženom u argumentu (vidi, takođe: *Van de Hurk protiv Holandije*, *Ibidem*, stav 61), bitni argumenti podnosilaca zahteva se moraju rešiti. (Vidi: slučajeve ESLJP-a, *Buzescu protiv Rumunije*, predstavka br. 61302/00, presuda od 24. maja 2005. godine, stav 63, *Pronina protiv Ukrajine*, presuda od 18. jula 2006. godine, stav 25). Isto tako, davanje razloga za odluku koja nije zasnovana na zakonu neće ispuniti uslove iz člana 6. Konvencije. (Vidi: slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 51).

48. Pored toga, Sud se takođe poziva na svoju sudsku praksu u kojoj smatra da bi obrazloženje odluke trebalo da navede odnos između konstatacija merituma i ocene o predloženim dokazima, s jedne strane, i pravnih zaključaka suda, s druge strane. Presuda Suda će

povrediti ustavno načelo zabrane arbitrarnosti u donošenju odluka ukoliko dato obrazloženje ne sadrži utvrđene činjenice, relevantne zakonske odredbe i logičan odnos između njih. (Vidi: slučajeve KI72/12, *Veton Berisha i Ilfete Haziri*, presuda od 17. decembra 2012. godine, stav 61, i KI97/16, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 52).

49. S tim u vezi, Sud primećuje da osporena presuda Žalbenog veća nije obradila bitne navode podnosilaca zahteva u pogledu pravovremenosti žalbe KAP-a protiv presude Opštinskog suda. Podnosioci zahteva su više puta navodili da je žalba KAP-a bila neblagovremena i da je njeno prihvatanje od strane Žalbenog veća bilo u suprotnosti ne samo sa Uredbom 2008/6, već i sa samom njegovom praksom.

50. Tačnije, Sud primećuje da su podnosioci zahteva više puta izneli sledeće bitne argumente Žalbenom veću a) da zahtev KAP-a nije bio pravovremen, jer Uredba 2008/6 jasno navodi da je rok za žalbu u Žalbenom veću bio 30 dana, dok je KAP uložila žalbu nakon tog roka na osnovu pravne pouke date u presudi Opštinskog suda i na osnovu Administrativnog naređenja 2008/6; i da je b) sudska praksa Žalbenog veća dosledno primenjivala Uredbu 2008/6, kao viši pravni akt od Administrativnog naređenja 2008/6, za izračunavanje pravovremenosti žalbi. Žalbeno veće u svojoj presudi nije uspelo da razmatra niti da obrazloži ove navode.

51. U stvari, Žalbeno veće je, usvajanjem žalbe tužene, odnosno KAP-a, kao osnovane, i ukidanjem presude Opštinskog suda, zasnivao svoje obrazloženje samo u sledećem stavu:

> *"Prvostepeni sud je usvojio pravni lek koji ne postoji kao pravno stvaran. Iz ove tužbe je jasno da tuženi nije vlasnik nepokretnosti koje su bile predmet ugovora iz 1959. godine. Zahtevanje druge imovine umesto prvobitne je pravno nemoguće. U takvim slučajevima kada je ugovor otkazan, poništen ili raskinut i tuženi nije vlasnik originalnog predmeta ugovora moguća je samo novčana nadoknada. Dakle, ožalbeno rešenje je pogrešno i treba da se ukine, a tužba odbije, kao neosnovana".*

52. Obrazloženje Žalbenog veća, u stvari, nije uspelo da razmotri pitanje prihvatljivosti žalbe i navode podnosilaca zahteva da je van roka. Sud naglašava, pozivajući se i na konzistentnu gore razrađenu sudsku praksu EKLJP-a, da sve dok sudovi nisu obavezni da daju detaljan odgovor na svaki argument, bitni argumenti podnosilaca zahteva moraju da se razmatraju. Utvrđivanje da li su bitni argumenti rešeni

ili ne, zavisi od prirode odluke i mora se utvrditi u smislu okolnosti slučaja.

53. U okolnostima ovog slučaja, Sud smatra da su navodi u vezi sa pravovremenošću žalbe KAP-a protiv presude Opštinskog suda na osnovu primenljivog zakonodavstva i sudske prakse Žalbenog veća bitni navodi i argumenti podnosilaca zahteva koje Žalbeno veće mora da razmatra i da obrazloži.

54. Stoga, Sud smatra da propust Žalbenog veća PKVS-a da pruži obrazloženje u vezi sa bitnim navodima podnosilaca zahteva predstavlja povredu prava podnosilaca zahteva da se saslušaju i prava na obrazloženu odluku, kao sastavni deo prava na pravično i nepristrasno suđenje. (Vidi: presudu Ustavnog Suda u slučaju KI97/16, stav 64).

55. Sledstveno, u svetlu gore navedenih zapažanja i uzevši u obzir postupak u celini, Sud smatra da presuda [AC-II-12-0126] Žalbenog veća od 21. aprila 2016. godine ne ispunjava zahteve „pravičnog suđenja“ kao što se traži članom 31. Ustava u vezi sa članom 6 (1) EKLJP-a. (Vidi: slučaj ESLJP-a, Grădinar protiv Moldavije, zahtev br. 7170/02, presuda od 8. aprila 2008. godine, stav 115).

56. Sud naglašava da se ovaj zaključak odnosi isključivo na osporenu presudu Žalbenog veća s aspekta nedostatka obrazloženja u vezi sa bitnim navodima podnosilaca zahteva i ni na koji način ne prejudicira ishod merituma slučaja. (Vidi i: presudu Suda u slučaju KI97/16, stav 68).

57. Na kraju, Sud podseća da podnosioci zahteva takođe tvrde povredu načela pravne sigurnosti, tako što tvrde da je presuda Opštinskog suda bila *res judicata* nakon navodnog isteka roka za žalbu i traže od Suda da presudu [C. br. 2021/2007] Opštinskog suda u Prištini od 29. jula 2010. godine ostavi na snazi kao *res judicata*. Pored toga, podnosioci zahteva tvrde da je presuda Žalbenog veća doneta uz povredu njihovih prava garantovanih članom 46. [Zaštita imovine] Ustava u vezi sa članom 1. Protokola 1. uz EKLJP. Pri izradi ovih tvrdnji, podnosioci zahteva se pozivaju na niz slučajeva ESLJP-a.

58. S tim u vezi, Sud primećuje da se ove dve tvrdnje u suštini odnose na tumačenje i obrazloženje Žalbenog veća o pravovremenosti žalbi. Shodno tome, imajući u vidu da je Sud utvrdio povredu prava na obrazloženu sudsku odluku, proglašavajući ništavom presudu Žalbenog veća i vraćajući slučaj Žalbenom veću na ponovno

razmatranje u skladu sa ovom Presudom, Sud smatra da nije neophodno da se ove tvrdnje razmatraju.

Zaključak

59. U zaključku, Sud utvrđuje da je Žalbeno veće, propustivši da obrazloži bitne tvrdnje podnosilaca zahteva o pravovremenosti žalbe, a usled koje je poništilo presudu Opštinskog suda, povredilo podnosiocima zahteva pravo na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. (1) EKLJP. Kao rezultat ove povrede, podnosiocima zahteva je bilo uskraćeno pravo na obrazloženu sudsku odluku.

60. Kao rezime, u skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, presuda [AC-II-12-0126] Žalbenog veća PKVS-a od 21. aprila 2016. godine se proglašava ništavom i predmet se vraća Vrhovnom sudu na ponovno razmatranje.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113 (7) i 116 (1) Ustava, članovima 47. i 48. Zakona i pravilima 56 (1), 63 (1) (5) i 74 (1) Poslovnika o radu, dana 29. maja 2018. godine, većinom glasova

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI da je došlo od povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI ništavom presudu AC-II-12-0126 Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda od 21. aprila 2016. godine;

IV. DA VRATI presudu AC-II-12-0126 od 21. aprila 2016. godine na ponovno razmatranje Žalbenom veću Posebne komore Vrhovnog suda u skladu sa presudom Ustavnog suda;

V. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da obavesti Sud, u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika o radu, o merama preduzetim za sprovođenje presude Suda;

VI. DA OSTANE posvećen ovom pitanju, očekujući izvršenje ovog naloga;

VII. DA DOSTAVI ovu presudu stranama;

VIII. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IX. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka-Nimani	Arta Rama-Hajrizi

KI 62/17 Podnosilac zahetva: Emine Simnica, koja traži ocenu ustavnosti odluke PN. II. br. 1/17 Vrhovnog suda Kosova od 31. januara 2017. godine, koja se odnosi na odluku PML. br. 300/16 Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine

KI 62/17, presuda od 29. maja 2018. godine, objavljeno 18. juna 2018. godine.

Ključne reči: *individualni zahtev, pravično i nepristrasno suđenje, pristup sudu*

Osnovno tužilaštvo u Prištini je podiglo optužnicu protiv podnositeljke zahteva. Osnovni sud u Prištini je doneo presudu, kojom je podnositeljku zahteva proglasio krivom za izvršenje krivičnog dela.

Državni tužilac je podneo žalbu Apelacionom sudu na presudu Osnovnog suda. Apelacioni sud je doneo presudu, kojom je usvojio žalbu državnog tužioca i preinačio prvostepenu presudu.

Protiv presude Apelacionog suda, podnositeljka zahteva je podnela zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu. Vrhovni sud je doneo odluku, odbacujući zahtev za zaštitu zakonitosti zakonskog zastupnika podnositeljke, kao neprihvatljiv bez prethodne provere njenog ovlašćenja.

Protiv odluke Vrhovnog suda, podnositeljka zahteva je podnela zahtev za poništenje prethodne odluke Vrhovnog suda sa tvrdnjom da Vrhovni sud u prethodnoj odluci nije ispunio svoju obavezu predviđanu zakonom i na taj način uskratio njena prava na pristup sudu.

Sud smatra da je u takvim okolnostima podnositeljki zahteva uskraćeno pravo na pristup sudu, kao načelo pravičnog i nepristrasnog suđenja u skladu sa članom 31. Ustava i članom 6. EKLjP-a.

PRESUDA

u

slučaju br. KI62/17

Podnosilac

Emine Simnica

Ocena ustavnosti odluke PN. II. br. 1/17 Vrhovnog suda Kosova od 30. januara 2017. godine u vezi sa odlukom PML. br. 300/16 Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podnela Emine Simnica iz Prištine (u daljem tekstu: podnositeljka zahteva), koju zastupaju advokati Abit Asllani i Teuta Zhinipotoku.

Osporena odluka

2. Podnositeljka zahteva osporava odluku PN. II. br. 1/17 Vrhovnog suda od 30. januara 2017. godine, koja se odnosi na odluku PML. br. 300/16 Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine.

3. Osporena odluka je uručena podnositeljki zahteva 7. februara 2017. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti gore navedene odluke Vrhovnog suda, kojom su navodno povređena prava podnositeljke zahteva garantovana članom 16. [Premoć ustava], članom 19. [Sprovođenje međunarodnog prava], članom 21. [Opšta načela], članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], članom 24. [Jednakost pred zakonom], članom 30. [Prava optuženog] i članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), u vezi sa članom 6 (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP).

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na članu 113.7 Ustava, članu 47. Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 31. maja 2017. godine, podnositeljka je podnela zahtev Ustavnom sudu (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 1. juna 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Selvete Gërxhaliu-Krasniqi za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, u sastavu sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Arta Rama-Hajrizi.

8. Dana 13. juna 2017. godine, Sud je obavestio podnositeljku zahteva i Vrhovni sud o registraciji zahteva. Od podnositeljke zahteva se tražilo da kompletira zahtev i podnese popunjen formular zahteva.

9. Dana 18. jula 2017. godine, podnositeljka je podnela popunjen zahtev Sudu.

10. Dana 30. avgusta 2017. godine, Sud je tražio od Vrhovnog suda i Osnovnog suda u Prištini da priložе kopiju potvrde o prijemu kojom je Vrhovni sud tražio od podnositeljke zahteva da podnese punomoćje za pravnog zastupnika.

11. Dana 13. septembra 2017. godine, Sud je ponovo tražio od Vrhovnog suda i Osnovnog suda u Prištini da podnesu prethodno tražene dokumente.

12. Dana 14. novembra 2017. godine, uzimajući u obzir činjenicu da Sud nije dobio nikakav odgovor na prethodne zahteve, Sud je tražio od Vrhovnog suda i Osnovnog suda da podnesu kompletan spis predmeta o odluci [PN. II. br. 1/17] Vrhovnog suda od 30. januara 2017. godine i odluci [PML. br. 300/16] Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine**.**

13. Dana 18. decembra 2017. godine, Vrhovni sud je odgovorio: *„Obaveštavamo vas da je ovaj predmet rešen i da je podnet Osnovnom sudu u Prištini 02.02.2017. godine. Stoga, možete tražiti spise predmeta od Osnovnog suda u Prištini."*

14. Dana 25. januara 2018. godine, uzimajući u obzir odgovor Vrhovnog suda i činjenicu da Sud nije primio odgovor na prethodne zahteve od Osnovnog suda, Sud je ponovo tražio od Osnovnog suda da podnese kompletne spise predmeta za navedeni slučaj.

15. Dana 9. februara 2018. godine, Osnovni sud je podneo kompletne spise predmeta za navedeni slučaj.

16. Dana 29. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

17. Dana 18. septembra 2015. godine, Osnovno tužilaštvo u Prištini je podiglo optužnicu [PP. I. br. 572/2015] protiv podnositeljke zahteva pod sumnjom da je izvršila krivično delo nezakonska distribucija lekova u Univerzitetsko Kliničko Bolničkom Centru u Prištini (u daljem tekstu: UKBC) na štetu budžeta Kosova.

18. Dana 30. maja 2016. godine, nakon što se podnositeljka zahteva potvrdno izjasnila o krivici, Osnovni sud u Prištini je presudom PKR. br. 353/2015, kojom je oglasio podnositeljku zahteva krivom za izvršenje krivičnog dela. Podnositeljki zahteva je ovom presudom izrečena uslovna osuda, a sud je takođe obavezao podnositeljku zahteva da nadoknadi materijalnu štetu prouzrokovanu izvršenim krivičnim delom.

19. Nakon toga, podnositeljka zahteva je platila naknadu, koja joj je naložena da plati, za novčanu štetu u iznosu od 27.527.00 evra budžetu Republike Kosovo – Ministarstvu zdravlja.

20. Podnositeljka zahteva, državni tužilac i UKBC, u svojstvu oštećenog, su podneli žalbe Apelacionom sudu na presudu PKR. br. 535/2015 Osnovnog suda od 30. maja 2016. godine.

21. Dana 13. jula 2016. godine, tužilac je predložilo Apelacionom sudu *„da preinači osporenu presudu kako bi izrekao osuđenom strožu kaznu zatvora."*

22. Dana 29. jula 2016. godine, Apelacioni sud je doneo presudu PAKR. br. 398/2016, usvojio žalbu državnog tužioca i preinačio prvostepenu presudu u vezi sa odlukom o izrečenoj kazni zatvora, tako da je

podnositeljki zahteva izrečena efektivna kazna zatvora umesto uslovne kazne.

23. Obrazloženje presude Apelacionog suda u vezi sa izmenom uslovne kazne u efektivnu kaznu, *inter alia,* navodi*:*

> *"Okolnosti koje je ustanovio i ocenio prvostepeni sud, prilikom izricanja kazne za optuženu, prema oceni ovog suda, nisu takve prirode da bi uticale na konkretni slučaj da se optuženoj izriče jedna tako blaga kazna – uslovna kazna.*"

24. Dana 31. avgusta 2016. godine, protiv presude PAKR. br. 398/2016 Apelacionog suda, podnositeljka je podnela zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu *„zbog bitnih povreda krivičnog postupka i povreda krivičnog zakonika i predložila Vrhovnom sudu da poništi osporene presude i vrati slučaj prvostepenom sudu na ponovno suđenje ili da je preinači kako bi izrekao blažu kaznu.*"

25. Dana 12. decembra 2016. godine, Vrhovni sud je (odlukom PML. br. 300/2016), odbacio, kao neprihvatljiv, zahtev za zaštitu zakonitosti. U obrazloženju odluke, Vrhovni sud navodi:

> *"Iz osporenih presuda, proizilazi da je osuđena Emine Rama – Simnica, u svim fazama krivičnog postupka imala za branioca adv. Abit Asllani iz Prištine, koji je podneo i žalbu protiv presude prvog stepena. Zahtev za zaštitu zakonitosti je podnela Teuta Zhinipotoku advokatica iz Prištine, dok u spisima predmeta nema nekog dokaza da je pomenuta braniteljka imala neko ovlašćenje za podnošenje ovog pravnog leka."*

26. Dana 28. decembra 2016. godine, protiv odluke PML. br. 300/2016 Vrhovnog suda, podnositeljka je podnela zahtev za poništenje odluke na osnovu toga da je *"ovlašćenje predala u Osnovni sud u Prištini zajedno sa zahtevom što se potvrđuje sa pečatom prijema, na osnovu člana 442 stav 4 ZKPK koji predviđa da ako je predstavka nejasna ili ne sadrži ono što je potrebno da bi se postupilo u vezi sa predstavkom, sud poziva stranku da bi istu popunio ili ispravio, i da bi se pružila pravda i da bi se ostvarilo načelo pravičnosti.*"

27. Dana 30. januara 2017. godine, Vrhovni sud je [odlukom PN. II. br. 1/2017], odbio, kao neprihvatljiv, zahtev za poništenje odluke PML. br. 300/2016 Vrhovnog suda. U obrazloženju odluke, Vrhovni sud je naveo:

"U odredbi člana 418 ZKPK, na decidivan način su propisani slučajevi kada se mogu podneti vanredni pravni lekovi protiv pravosnažne odluke, dok u konkretnom slučaju odbrana osuđene je predočila zahtev za poništenje rešenja i merodavno odlučivanje po zahtevu za zaštitu zakonitosti protiv odluke Vrhovnog suda Kosova, zahtev koji se ne može smatrati kao vanredni pravni lek, stoga kao takvog, ovaj sud smatra da treba da ga odbaci kao nedozvoljeni."

Navodi podnosioca

28. Podnositeljka zahteva tvrdi da joj je u presudi PAKR. br. 398/2016, Apelacioni sud povredio pravo na pravično suđenje, jer je preinačio presudu prvostepenog suda i preinačio uslovnu kaznu u efektivnu kaznu zatvora u odsustvu podnositeljke zahteva. Apelacioni sud je bio obavezan da pozove podnositeljku zahteva da učestvuje na ročištu pred drugostepenim sudom. Apelacioni sud nije to učinio i time je povredio i član 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a.

29. Podnositeljka zahteva takođe tvrdi da je Vrhovni sud po prijemu zahteva za zaštitu zakonitosti bio obavezan prema zakonu da se „*u odsustvu punomoćja advokata ili odgovarajućeg pisma u spisu predmeta obrati strani pismenim putem dajući kratak zakonski/sudski rok za ispravljanje eventualnih grešaka kako bi se postupak nastavio u skladu sa zakonom*". Međutim, Vrhovni sud, u svojoj odluci PML. br. 300/2016, nije poštovao svoje zakonske obaveze i odbacio je zahtev za zaštitu zakonitosti uz obrazloženje da navodno punomoćje nije bilo u spisu predmeta. Time je Vrhovni sud uskratio podnositeljki zahteva svaki pristup sudu, jer joj je odbio prethodnu mogućnost ispravljanja i dopunjavanja svojih podnesaka.

30. Istovremeno, podnositeljka zahteva navodi da se, nakon odbijanja njenog zahteva za zaštitu zakonitosti, obratila Vrhovnom sudu sa zahtevom da se "*poništi njegovo rešenje od 12.12.2016. god. i da se stvar vrati na merodavno odlučivanje ujedno obaveštavajući sud o zakonskim obavezama iz člana 442 stav 4 važećeg Zakonika o krivičnom postupku*". Međutim, ovaj zahtev je takođe odbijen od strane Vrhovnog suda, te joj je time uskraćeno pravo na pravično suđenje i pristup sudu.

31. Podnositeljka zahteva traži od Suda da usvoji zahtev "*kao zasnovan na Ustavu [...], **da se ustanovi** povreda ustavnih odredbi, **[...], da se preporuči vraćanje** slučaja Apelacionom sudu na ponovno razmatranje i ponovno odlučivanje [...]."*

Prihvatljivost zahteva

32. Sud prvo ispituje da li je podnositeljka zahteva ispunila uslove prihvatljivosti utvrđene u Ustavu, dalje navedene u Zakonu i predviđene u Poslovniku.

33. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *„1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom."*

34. Sud dalje ispituje da li je podnositeljka zahteva ispunila uslove prihvatljivosti, kao što je propisano u Zakonu. U tom smislu, Sud se poziva na članove 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 48
[Tačnost podneska]

> *„Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori."*

Član 49
[Rokovi]

> *„Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku."*

35. Što se tiče ispunjenja ovih uslova, Sud primećuje da je podnositeljka podnela zahtev kao pojedinac i u svojstvu ovlašćene strane, osporavajući akt javnog organa, naime odluku PN. II. br. 1/17 Vrhovnog suda od 31. januara 2017. godine, nakon što je iscrpela sva pravna sredstva. Podnositeljka zahteva je takođe navela prava i slobode za koje tvrdi da su povređena u skladu sa članom 48. Zakona i podnela je zahtev u skladu sa rokovima predviđenim u članu 49. Zakona.

36. Međutim, Sud treba dalje da ispita da li su uslovi utvrđeni u pravilu 36 Poslovnika ispunjeni.

37. Pravilo 36 [Kriterijum o prihvatljivosti], stav (1) (d) i (2) (d) Poslovnika, propisuje:

> *"(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*
> *[...]*
> *d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan;*
>
> *(2) Sud proglašava zahtev kao očigledno neosnovan kada zaključi:*
> *[...]*
> *d) da podnosilac zahteva nije u dovoljnoj meri potkrepeo svoju tvrdnju."*

38. Sud prvo primećuje da podnositeljka zahteva tvrdi povrede premoći Ustava, sprovođenje međunarodnog prava, opšta načela, direktnu primenu međunarodnih sporazuma i instrumenata, jednakost pred zakonom, pravo na pristup sudu i pravo na pravično i nepristrasno suđenje, što je garantovano Ustavom.

39. Sud takođe primećuje da se u suštini zahtev podnositeljke zasniva na povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a.

40. Na kraju, Sud primećuje da je podnositeljka zahteva tačno navela navodne povrede Ustava i EKLjP-a. Prema tome, Sud utvrđuje da ovaj zahtev nije očigledno neosnovan u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika. Štaviše, Sud primećuje da zahtev nije neprihvatljiv ni na koji drugi način. Stoga, zahtev treba da se proglasi prihvatljivim (vidi: slučaj *Alimuçaj protiv Albanije*, ESLjP, predstavka br. 20134/05, presuda od 9. jula 2012. godine, stav 144).

Meritum

41. Sud podseća da je glavna tvrdnja podnositeljke zahteva povreda prava garantovanih članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a, jer je:

> *Vrhovni sud bez prethodnog utvrđivanja činjenica koje su od značaja za nastavak postupka odbacio zahtev za zaštitu*

zakonitosti zakonskog zastupnika podnositeljke, jer je prema oceni Vrhovnog suda zahtev podnela neovlašćena strana.

42. Sud se poziva na relevantne odredbe Ustava i EKLjP-a:

Član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava:

"Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.

Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda."

Član 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a:

"1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

[...]

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

[...]

(c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju."

43. Sud takođe ponavlja da se u skladu sa članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava *„Osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava."*

44. S tim u vezi, Sud prvo primećuje da sudska praksa ESLjP-a konstantno smatra da se pravičnost postupka ocenjuje na osnovu postupka u celini (vidi: presudu ESLjP-a, *Barbera, Messekue i Jabardo protiv Španije*, br. 146, stav 68). Stoga, u postupku ocene osnovanosti navoda podnositeljke zahteva, Sud će se pridržavati ovih principa.

45. Sud primećuje da glavna tvrdnja podnositeljke zahteva je povreda člana 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a. Podnositeljka zahteva navodi da je Vrhovni sud imao zakonsku obavezu da zvanično zatraži punomoćje od podnositeljke zahteva ili njenog zakonskog zastupnika. Podnositeljka zahteva dalje tvrdi da joj je Vrhovni sud ovim propustom uskratio pravo na pravično suđenje.

46. Podnositeljka zahteva je predstavila ove argumente pred Vrhovnim sudom u žalbi od 28. decembra 2016. godine protiv prve odluke [PML. br. 300/2016] Vrhovnog suda, koju je Vrhovni sud odbio, kao neprihvatljivu [odluka PN. II. br. 1/2017].

47. U ovom slučaju, podnositeljka zahteva smatra da je odluka PML. br. 300/2016 Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine povredila pravo na pravično suđenje, jer Vrhovni sud nije uzeo u obzir njen zahtev za zaštitu zakonitosti protiv presude Apelacionog suda PAKR. br. 398/2016, uz obrazloženje da *" Iz osporenih presuda, proizilazi da je osuđena Emine Rama – Simnica, u svim fazama krivičnog postupka imala za branioca adv. Abit Asllani iz Prištine, koji je podneo i žalbu protiv presude prvog stepena. Zahtev za zaštitu zakonitosti je podnela Teuta Zhinipotoku advokatica iz Prištine, dok u spisima predmeta nema nekog dokaza da je pomenuta braniteljka imala neko ovlašćenje za podnošenje ovog pravnog leka."*

48. Takav stav Vrhovnog suda, po mišljenju podnositeljke zahteva, je suprotan obavezama suda u skladu sa članom 442.4 ZKPK-a, što ju je sprečilo da nastavi sa postupkom i time je došlo do povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a. Sud navodi da u suštini podnositeljka zahteva tvrdi povredu prava na pristup sudu, pošto je Vrhovni sud odbacio njenu žalbu bez upuštanja u suštinu zahteva.

49. Shodno tome, Sud će razmotriti navode podnositeljke zahteva u vezi sa pravom na 'pristup sudu', kao jedno od načela pravičnog suđenja u skladu sa članom 31. Ustava i članom 6. EKLjP-a.

Opšta načela (Pristup sudu)

50. Pre svega, Sud podseća na slučaj *Golder protiv Ujedinjenog kraljevstva*, u stavu 36, gde je ESLjP utvrdio: "*36. (...) pravo pristupa predstavlja element koji je inherentan pravu navedenom u članu 6, st. 1. Član 6 st. 1 garantuje svakome pravo da pokrene postupak za utvrđivanje njegovih građanskih prava i obaveza pred sudom ili tribunalom. Na taj način, ovaj član obuhvata „pravo na sud", a pravo na pristup sudu, tj. pravo na pokretanje postupka pred sudovima u vezi građanskih pitanja, predstavlja samo jedan aspekt tog prava* (vidi: slučaj *Golder protiv Ujedinjenog kraljevstva*, od 21. februara 1975. godine, st. 28-36, serija A br. 18).

51. Stoga je ESLjP svojim pravnim tumačenjem člana 6 EKLjP-a prihvatio „pravo na pristup sudu" kao načelo koje nije definisano ovom odredbom, ali prema shvatanju ESLjP-a, implicitno je sadržano u samoj odredbi.

52. Pored toga, u slučaju *Kreuz protiv Poljske*, ESLjP je utvrdio: *"Sud ponavlja da, kako je konzistentno ukazivao, član 6. stav 1. svakome daje pravo da svoj zahtev u vezi sa građanskim pravima i obavezama iznese pred sud ili "tribunal". Na ovaj način, ova odredba sadrži "pravo na sud", jedan element tog prava bez kojeg ne bi bilo moguće uživanje u drugim garancijama propisanim navedenim stavom 1. člana 6 (vidi: presudu ESLjP-a: Kreuz protiv Poljske, predstavka br. 2824/95 od 20.* aprila 1998. godine, stav 52).

53. Evropski sud je takođe u presudi *Lesjak protiv Hrvatske* (2010), ponovio šta predstavlja konačan pristup sudu ili pravo na pristup sudu*: "35. Sud ponavlja da član 6. stav 1. Konvencije svakome garantuje pravo da pred sud iznese bilo koji zahtev koji se odnosi na njegova građanska prava i obaveze. Pravo na pristup, to jest, pravo na pokretanje postupka pred sudom u građanskim stvarima jedan je vid tog „prava na sud"* (vidi, pre svega, *Golder protiv Ujedinjenog kraljevstva* od 21. februara 1975. godine, §§ 2836, Serija A br. 18). *Da bi pravo na pristup bilo delotvorno, pojedinac mora imati jasnu i stvarnu mogućnost osporavanja akta kojim se narušavaju njegova prava (...).(...)* (vidi: presudu ESLjP-a *Lesjak protiv Hrvatske,* predstavka br. 25904/06 od 18. februara 2010. godine).

54. Pored toga, Sud podseća da je ESLjP utvrdio da se pravo na pristup sudu primenjuje i u krivičnim slučajevima (vidi: presudu ESLjP-a od 13. maja 2001. godine, *Krombach protiv Francuske*, br. 29731/96, stav 96).

55. Stoga, u skladu sa sudskom praksom ESLjP-a, pravo na pristup sudu ne znači samo pravo pokretanja postupka pred sudom, ali kako bi pravo na pristup sudu bilo delotvorno, pojedinac mora imati i jasnu i stvarnu mogućnost osporavanja odluke koja krši njegova/njena prava. Drugim rečima, pravo na pristup sudu nije iscrpljeno samo u pravu na pokretanje postupka pred sudom, već je njegovo značenje mnogo šire jer uključuje pravo na „rešavanje“ spora od strane nadležnog suda.

56. Sud dalje navodi da pravo na pristup sudu nije apsolutno, ali može biti predmet ograničenja, jer po svojoj prirodi poziva na regulaciju od strane države koja uživa određenu slobodu ocene u tom smislu.

57. Sud se poziva na obrazloženje Evropske komisije o ljudskim pravima (Izveštaj od 05. aprila 1995. godine, *Société Levages Prestations Services protiv Francuske*, br. 21920/93, stav 40): *„[...] Komisija smatra da je odluka [Vrhovnog suda], koja je u ovom predmetu vodila do neprihvatljivosti žalbene revizije, imala nesrazmerne i nejednake učinke na pravo podnosioca predstavke na pristup sudu i negirala [mu] je u praksi mogućnost korišćenja pravnog leka koji mu je bio delotvoran u [domaćem] zakonu.*”

58. Drugim rečima, sva ograničenja prava na pristup sudu ne smeju ograničiti ili smanjiti pristup licu na takav način ili u takvoj meri da je suština „prava na sud“ oslabljena. Takva ograničenja neće biti kompatibilna ako ne postignu legitimni cilj ili ako ne postoji razumni odnos proporcionalnosti između korišćenih sredstava i cilja koji se želi postići (vidi slučajeve: *Sotiris i Nikos Koutras, ATTEE protiv Grčke (2000), stav 15; Běleš i drugi protiv Češke Republike* (2002), stav 61*)*.

59. Prema tome, na osnovu odluka Evropske komisije o ljudskim pravima i sudske prakse ESLjP-a, Sud smatra da ograničenja neće biti u skladu sa članom 6. stav 1. ako: a) ne ostvare legitiman cilj; i b) ako nema razumnog odnosa proporcionalnosti između korišćenih sredstava i traženog cilja (vidi: Evropski sud, *Stubbings i drugi protiv Ujedinjenog kraljevstva*, presuda od 22. oktobra 1996. godine, Izveštaj o presudama i odlukama 1996. - IV, stav 50; i, *mutatis mutandis*, *Lončar protiv Bosne i Hercegovine*, predstavka br. 15835/08, presuda od 25. februara 1996. godine, stav 37).

Primena navedenih načela i garancija u ovom slučaju

60. Sud primećuje da je podnositeljka zahteva u ovom slučaju imala pristup sudovima, kao i Vrhovnom sudu, ali samo do trenutka kada je podnela zahtev za zaštitu zakonitosti protiv presude Apelacionog suda.

61. Međutim, sama činjenica da je podnositeljka zahteva imala zakonsku mogućnost da podnese ovaj zahtev Vrhovnom sudu ne mora nužno samo po sebi voditi do ispunjenja prava na pristup sudu koje proizilazi iz člana 31. Ustava i člana 6 EKLjP-a. Stoga, ostaje da se utvrdi da li je odluka Vrhovnog suda, kojom se odbacio zahtev podnositeljke za zaštitu zakonitosti na osnovu toga što njen zastupnik nije bio ovlašćen, bez prethodne verifikacije, efektivno uskratila podnositeljki zahteva „pravo na pristup sudu“ sa stanovišta principa vladavine prava u demokratskom društvu, kao i garancije predviđene članom 31. Ustava i članom 6 EKLjP-a.

62. S tim u vezi, Sud naglašava da „pravo na žalbu“ nije definisano niti se podrazumeva u članu 6 EKLjP-a, ali ako je žalba omogućena zakonom i ako je bila podneta, a sud tog stepena, u ovom slučaju Vrhovni sud, bio obavešten o tome i pozvan da utvrdi činjenice koje su od suštinskog značaja za nastavak postupka u proceduralnom smislu, tada se prema sudskoj praksi ESLjP-a primenjuje prvi stav člana 6 EKLjP-a (vidi: ESLjP, *Delcourt protiv Belgije*, od 17. januara 1970. godine, serija A str. 11-14).

63. Sud primećuje da je glavni razlog za odbijanje žalbe podnositeljke zahteva od strane Vrhovnog suda taj da je podnositeljka zahteva imala zastupnika pred Osnovnim sudom i Apelacionim sudom, dok je zahtev za zaštitu zakonitosti pred Vrhovnim sudom podneo drugi zastupnik za koga, prema Vrhovnom sudu, nije bilo punomoćja u spisu predmeta.

64. S tim u vezi, Sud primećuje da prema sudskoj praksi ESLjP-a, princip pravičnog suđenja podrazumeva pravo strane da se brani lično ili putem zastupnika koga je on izabrao i da je ovo pravo usko povezano sa pravom na pravično suđenje (vidi: presudu ESLjP-a od 25. aprila 1983. godine, *Pakelli protiv Nemačke*, br. 64, stav 31).

65. S tim u vezi, Sud primećuje da je zastupnik podnositeljke zahteva 28. decembra 2016. godine ponovo podneo zahtev Vrhovnom sudu u kojem je podnela osporeno punomoćje i navela *“Ako Vrhovni sud ima bilo kakvih sumnji ili dvosmislenosti u pogledu statusa zastupnika podnositeljke zahteva i prvog zahteva za zaštitu zakonitosti, trebalo*

je da, u skladu sa članom 442, stav 1. 4 ZKPK-a, traži pojašnjenje ili dopunu zahteva podnositeljke zahteva u određenom roku."

66. Sud podseća da član 442.4 ZKPK-a propisuje:

> *[...]*
> *4. Ako u ovom zakoniku nije drugačije određeno, sud će podnosioca podneska koji je nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno da bi po njemu moglo postupati pozvati da podnesak ispravi, odnosno dopuni, a ako to ne učini u određenom roku, podnesak će odbaciti.*

67. Međutim, Sud primećuje da je odgovarajući na zahtev podnositeljke od 28. decembra 2016. godine, Vrhovni sud u odluci [PN. II. 1/2017] od 31. januara 2017. godine, naveo:

> *"U odredbi člana 418 ZKPK, na decidivan način su propisani slučajevi kada se mogu podneti vanredni pravni lekovi protiv pravosnažne odluke, dok u konkretnom slučaju odbrana osuđene je predočila zahtev za poništenje rešenja i merodavno odlučivanje po zahtevu za zaštitu zakonitosti protiv odluke Vrhovnog suda Kosova, zahtev koji se ne može smatrati kao vanredni pravni lek, stoga kao takvog, ovaj sud smatra da treba da ga odbaci kao nedozvoljeni."*

68. S tim u vezi, Sud primećuje da u svojoj odluci [PN. II. br. 1/2017] od 30. januara 2017. godine, Vrhovni sud nije uzeo u obzir zahtev podnositeljke za poništenje odluke Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine, već se samo bavio proceduralnim pitanjem *da li je zahtev podnositeljke od 28. decembra 2016. godine bio u skladu je sa relevantnim zakonskim odredbama*, odnosno da li je podnositeljka zahteva imala pravo da koristi zahtev za poništenje odluke Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine kao vanredno pravno sredstvo.

69. Međutim, Sud primećuje da se suština sadržine zahteva podnositeljke za poništenje odluke Vrhovnog suda od 12. decembra 2016. godine odnosi na činjenicu da je Vrhovni sud odbacio zahtev za zaštitu zakonitosti bez prethodnog pozivanja podnositeljke zahteva da ispravi ili dopuni podnesak u skladu sa zakonskom odredbom člana 442.4 ZKPK-a, *sud će podnosioca podneska koji je nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno da bi po njemu moglo postupati pozvati da podnesak ispravi, odnosno dopuni, a ako to ne učini u određenom roku, podnesak će odbaciti.*

70. Sud podseća da podnositeljka zahteva izričito tvrdi da je, prema članu 442.4 ZKPK-a, Vrhovni sud morao tražiti dopunu i razjašnjenje njenih podnesaka, a ne da po kratkom postupku odbaci žalbu odlukom [PML. br. 300/2016] bez prethodnog utvrđivanja proceduralnih zahteva koji bi omogućili razmatranje suštine zahteva za zaštitu zakonitosti.

71. S tim u vezi, Sud smatra da član 442.4 ZKPK-a nije nejasan niti nedvosmislen u pogledu proceduralnih koraka koje bi Vrhovni sud trebao preduzeti. Naprotiv, član 442.4 ZKPK-a jasno i direktno navodi koje proceduralne korake treba da preduzme Vrhovni sud u vezi sa žalbom podnositeljke zahteva, kao i koje radnje stranke moraju preduzeti u propisanom roku.

72. Međutim, Vrhovni sud je doneo odluku, kojom je po kratkom postupku poništio zahtev podnositeljke po proceduralnim osnovama, a da nije dozvolio podnositeljki zahteva da pojasni identitet njenog pravnog zastupnika. Time je Vrhovni sud ograničio pristup sudu podnositeljki zahteva.

73. Sud smatra da Vrhovni sud ima pravo da donese odluku u skladu sa svojom nadležnošću, ali tek nakon što podnositeljka zahteva, u skladu sa važećom odredbom člana 442.4 ZKPK-a, dobije mogućnost da u dogledno vreme ukloni sumnje i neizvesnosti koje je Vrhovni sud imao u vezi sa statusom njenog zakonskog zastupnika.

74. Pored toga, Sud primećuje da Vrhovni sud u svojoj drugoj odluci nije dao nikakvo objašnjenje o razlozima zbog kojih nije primenjen član 442.4 ZKPK-a i zašto je njeno pravo na pristup sudu ograničeno do te mere da ju je sprečilo da u potpunosti nastaviti sa pravnim sredstvom za zaštitu zakonitosti.

75. Ovakva ograničenja Vrhovnog suda ne bi mogla dovesti do legitimnog cilja koji bi dozvolio donošenje odluke o meritumu u ovom slučaju, iz čega proizilazi da nema razumnog odnosa proporcionalnosti između sredstava korišćenih od strane Vrhovnog suda i cilja koji bi vodio ka konačnoj odluci o sporu predmeta.

76. Sud smatra da je u takvim okolnostima podnositeljki zahteva uskraćeno pravo na pristup sudu, kao načelo pravičnog i nepristrasnog suđenja u skladu sa članom 31. Ustava i članom 6 EKLjP-a.

77. Stoga, Sud utvrđuje da je došlo do povrede člana 31.1 Ustava u vezi sa članom 6.1 EKLjP-a.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članovima 20. i 47. Zakona i pravilom 56 (1) Poslovnika, na sednici održanoj 29. maja 2018. godine, većinom

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim za razmatranje u meritumu;

II. DA UTVRDI da odluka Vrhovnog suda [PML. br. 300/2016] od 12. decembra 2016. godine krši član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6 [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI NIŠTAVOM odluku Vrhovnog suda [PML. br. 300/2016] od 12. decembra 2016. godine u vezi sa odlukom Vrhovnog suda [PN. II. br. 1/2017] od 30. januara 2017. godine;

IV. DA VRATI slučaj Vrhovnom sudu na preispitivanje u skladu sa presudom ovog Suda;

V. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da obavesti Sud u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika o radu o merama preduzetim za izvršenje presude Suda;

VI. DA OSTANE posvećen pitanju, očekujući izvršenje tog naloga;

VII. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

VIII. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IX. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi	Arta Rama-Hajrizi

KI69/16 Podnosilac zahteva: Nora Dukagjini-Salihu, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova Rev. br. 295/2015 od 9. decembra 2015. godine

KI69/16, presuda od 30. maja 2018. godine, objavljena 3 juna 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, ocena ustavnosti osporene odluke Vrhovnog suda, prihvatljiv zahtev*

Zahtev je zasnovan na članu 113.7 Ustava, članu 47. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 i pravilu 29 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo.

Ovaj slučaj se odnosi na radni spor koji je pokrenut pred Nezavisnim nadzornim odborom Kosova radi uspostavljanja radnog odnosa na položaju specijaliste ortodoncije u Domu zdravlja u Prištini.

Nakon toga su sudski postupci prošli kroz sve faze redovnog postupka.

Ovaj sudski spor je konačno rešen odlukom Vrhovnog suda, kojom je, kao neprihvatljiv, odbijen zahtev podnositeljke za reviziju.

Podnositeljka zahteva navodi da joj je Vrhovni sud uskratio pravo na pravično i nepristrasno suđenje, garantovano članom 31. Ustava Republike Kosovo i članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Sud primećuje da podnositeljka zahteva nije pokazala da su relevantni postupci na bilo koji način bili nepravični ili proizvoljni. Zapravo, podnositeljka zahteva nije dokazala tvrdnju da su osporenim odlukama prekršena njena prava i slobode garantovane Ustavom i EKLJP.

Prema tome, Sud dalje smatra da u vezi sa tumačenjem i primenom zakona, Vrhovni sud nije uspeo da na odgovarajući način obrazloži svoju odluku o odnosima između statusa zaposlenja podnositeljke zahteva i relevantnog zakonodavstva na snazi, kao što se zahteva pravom na pravično suđenje.

Sud dalje smatra da je u ovim okolnostima podnositeljka zahteva lišena svog prava na pravično i nepristrasno suđenje iz člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP i da treba da bude vraćena na svoje radno mesto stomatologa u Domu zdravlja u Prištini.

PRESUDA

u

slučaju br. KI69/16

Podnosilac

Nora Dukagjini-Salihu

Ocena ustavnosti presude Rev. br. 295/2015 Vrhovnog suda Kosova od 9. decembra 2015. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podnela Nora Dukagjini-Salihu iz Prištine (u daljem tekstu: podnositeljka zahteva) koju zastupa Petrit Prekazi, advokat iz Prištine.

Osporena odluka

2. Podnositeljka zahteva osporava presudu Rev. br. 295/2015 Vrhovnog suda Kosova od 9. decembra 2015. godine, koja joj je uručena 21. januara 2016. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude, kojom su navodno povređena prava podnositeljke zahteva garantovana članom 24 [Jednakost pred zakonom], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] i 54. [Sudska zaštita

prava] Ustava Republike Kosova (u daljem tekstu: Ustav), i članom 6.1 (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljem tekstu EKLjP).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na članu 113.7 Ustava, članu 47. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 20. aprila 2016. godine, podnositeljka je podnela zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

6. Dana 11. maja 2016. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Ivana Čukalovića za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Bekim Sejdiu i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

7. Dana 2. juna 2016. godine, Sud je obavestio podnositeljku o registraciji zahteva i poslao kopiju zahteva Vrhovnom sudu Kosova i Opštini Priština.

8. Dana 30. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva i utvrdio povredu Ustava.

Pregled činjenica

9. Dana 10. jula 1990. godine, upravni organ Doma zdravlja u Prištini je odlučio (rešenjem br. 160) da je podnositeljka zahteva stekla svojstvo zaposlenog na neodređeno vreme kao stomatolog u Domu zdravlja u Prištini (sada Glavni centar za porodičnu medicinu, u daljem tekstu: GCPM).

10. Dana 1. januara 2000. godine, Odeljenje za zdravlje i socijalnu zaštitu Zajedničke privremene administrativne strukture (ZPAS-OZSZ) je usvojilo Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000, kojim se regulisalo osnivanje centralnog odbora za obuku medicinskih specijalista.

11. Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 je utvrđivalo u tački E [Opšti administrativni dogovori], *inter alia*:

> *„6. Doktori koji su uspešno završili specijalističku obuku i registrovani kao licencirani specijaliste, moraju konkurisati na javnom konkursu za radna mesta u okviru javnih zdravstvenih usluga na Kosovu. Oni neće moći da ostanu na svojim pozicijama sa obuka, niti će im se automatski ponuditi radna mesta u njihovoj ustanovi za obuku.*
>
> *7. [...] Kada lekari prihvate ponudu stručnog usavršavanja od Odeljenja za zdravstvo i socijalnu zaštitu, oni moraju da okončaju svaku obavezu prema prethodnom poslodavcu, a nijedan sporazuma o budućem poslu neće biti obavezujući.*"

12. Dana 17. januara 2001. godine, odlukom (Ref. br. 893/2000), ZPAS-OZSZ se složio da dozvoli podnositeljki zahteva specijalizaciju za ortodonciju finansiranu od strane ZPAS-OZSZ prema uslovima Administrativnog uputstva (zdravlje) 17/2000.

13. Dana 2. aprila 2001. godine, podnositeljka zahteva i ZPAS-OZSZ su potpisali „Ugovor o zapošljavanju specijalista". Ovaj ugovor je*, inter alia*, predviđao da će podnositeljka zahteva zauzeti poziciju za obuku u Univerzitetskom kliničkom centru u Prištini, da bi ugovor o radu započeo od 10. januara 2001. godine do 10. januara 2005. godine i da će joj biti isplaćena mesečna zarada od 360 nemačkih maraka.

14. Ugovor o radu je takođe propisivao:

> "*Zahteva se da nakon uspešnog završetka stručne obuke i registracije kao licencirani doktor radi puno radno vreme za pet neprekidnih godina u službi za javno zdravlje na Kosovu ili da vrati sve zarade stečene kao specijalista pripravnik.*"

15. Nakon završetka obuke za specijalizaciju, podnositeljka zahteva se očigledno sastala sa generalnim direktorom Doma zdravlja u Prištini, stalnim sekretarom Ministarstva zdravlja i direktorom Direkcije za zdravstvo opštine Priština da traži specijalističku poziciju. Navodno, podnositeljka zahteva je obaveštena od strane svih ovih zvaničnika da nema slobodnih pozicija.

16. Dana 4. maja 2005. godine, zajedno sa brojem drugih lekara koji su završili obuku za specijalizaciju, podnositeljka zahteva je poslala pismo generalnom direktoru Doma zdravlja u Prištini, kojim je tražila

povratak na raniju poziciju kao ne-specijalizovani stomatolog i naknadu za izgubljene plate.

17. Izgleda da generalni direktor Doma zdravlja u Prištini nije odgovorio na ovo pismo.

18. Dana 12. maja 2006. godine, ministar zdravstva je doneo odluku (br. 20-03-2006,), kojom je suspendovao sprovođenje tačaka 9. i 10. Ugovora o finansiranju postdiplomskih studija (specijalizacija) i obaveze koje su preduzete od strane specijalista pripravnika nakon završetka specijalizacije. Prema ovoj odluci, specijalizanti su oslobođeni obaveze da nastave da rade još narednih pet godina u sektoru zdravstva na Kosovu. Odluka o kojoj je reč je doneta na osnovu toga "*da budžetska skraćivanja otežavaju sprovođenje tačaka 9 i 10.*"

Zahtev za novu poziciju kao specijalista

19. Ne utvrđenog datuma, podnositeljka zahteva je uložila žalbu Nezavisnom nadzornom odboru Kosova (u daljem tekstu: NNOK) u kojoj je zahtevala zasnivanje radnog odnosa na poziciji specijaliste za ortodonciju u Domu zdravlja u Prištini.

20. Dana 13. jula 2006. godine, NNOK je (odlukom A. br. 02/117/2005) odbio, kao neosnovanu, žalbu podnositeljke zahteva za zasnivanje radnog odnosa na poziciji specijaliste za ortodonciju u Domu zdravlja u Prištini.

21. NNOK je obrazložio da je ugovor o radu za specijalizaciju potpisan između podnositeljke zahteva i Ministarstva zdravlja obavezao podnositeljku zahteva da nastavi sa radom na period od pet godina u službi javnog zdravstva, ali nije sadržao recipročnu obavezu Ministarstva zdravlja da obezbedi podnositeljki zahteva radno mesto. NNOK je smatrao da je nedostatak recipročne obaveze Ministarstva zdravlja da obezbedi posao bio razlog da Ministarstvo zdravlja obustavi obavezu da podnositeljka zahteva nastavi sa radom još pet godina u službi javnog zdravstva.

Zahtev za vraćanje na staro radno mesto kao stomatolog

22. Podnositeljka zahteva je podnela tužbu Osnovnom sudu u Prištini u kojoj je osporavala odluku A. br. 02/117/2005 NNOK-a od 13. jula

2006. godine i istovremeno zahtevala da se tuženi GCPM obaveže da je vrati na pređašnje radne zadatke kao stomatolog sa svim pravima iz radnog odnosa, počevši od 04. januara 2005. godine.

23. Dana 29. avgusta 2014. godine, Osnovni sud u Prištini je (presudom C. br. 73/10) usvojio zahtev podnositeljke, kao osnovan, jer je podnositeljka zahteva imala legitimno očekivanje da će dobiti radno mesto na kraju specijalizacije, zbog ugovorene obaveze da nastavi sa radom još pet godina u službi javnog zdravstva. Osnovni sud je naložio:

> *"OBAVEZUJE SE tužena stranka GCPM koji spada pod upravljanje opštine Priština, Uprava za zdravstvo, da tužioca [podnositeljku zahteva] vrati na posao i pređašnje radne zadatke, stomatolog, uz sva prava iz radnog odnosa, počevši od 04.01.2005. godine."*

24. Pored toga, Osnovni sud je smatrao da Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 nije primenjeno u slučaju podnositeljke zahteva, jer njeno zaposlenje u javnoj službi Kosova od 10. jula 1990. godine nije prekinuto u skladu sa primenjivim zakonom, odnosno Uredbom UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i Administrativnim uputstvom UNMIK-a br. 2003/2 o primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/36, član 35.

25. GCMP i opština Priština su uložili žalbe protiv presude C. br. 73/2010 Osnovnog suda u Prištini.

26. Dana 07. aprila 2015. godine, Apelacioni sud Kosova je presudom Ac. br. 4391/2014 odbacio žalbe, kao neosnovane. Apelacioni sud je ocenio obrazloženje Osnovnog suda kao pravično i opravdano na osnovu relevantnih zakonskih odredaba.

27. Podnositeljka zahteva je na osnovu presude Ac. br. 4391/2014 Apelacionog suda pokrenula izvršni postupak pred Osnovnim sudom u Prištini.

28. Dana 19. maja 2015. godine, Osnovni sud u Prištini je rešenjem br. 1087/2015 usvojio predlog podnositeljke zahteva za izvršenje i naložio:

> *"ODREĐUJE SE IZVRŠENJE prema dužniku opština Priština – Opštinska uprava za zdravlje i socijalno blagostanje tako što se obavezuje dužnik da [podnositeljku zahteva] vrati na posao i*

radne obaveze stomatologa u okviru GCPM-a i da joj isplati iznos od 478 evra na ime troškova parničnog postupka, u roku od 7 dana od dana prijema ovog rešenja."

29. Opština Priština je podnela prigovor Osnovnom sudu u Prištini protiv rešenja o dozvoli izvršenja.

30. Dana 13. jula 2015. godine, Osnovni sud u Prištini je rešenjem E. br. 1087/2015 odbio *"prigovor dužnika opština Priština – Uprava za zdravlje u Prištini koji je podnet protiv rešenja ovog suda o dozvoli izvršenja pod oznakom E. n. 1087/2015, od 19.06.2015. godine, kao neosnovan."*

31. Protiv rešenja Osnovnog suda kojim je odbijen prigovor, kao neosnovan, opština Priština je uložila žalbu Apelacionom sudu.

32. Dana 10. decembra 2015. godine, Apelacioni sud je rešenjem Ac. br. 3084/15 odbio "*kao neosnovanu žalbu zastupnika dužnika opštine Priština, Opštinska uprava za zdravlje u Prištini, a rešenje Osnovnog suda u Prištini, E. br. 1087/2015, od 13.07.2015. godine se POTVRĐUJE."*

33. Istovremeno sa postupkom izvršenja, opština Priština je podnela zahtev za reviziju Vrhovnom sudu Kosova protiv presude Apelacionog suda Kosova (Ac. br. 4391/2014) od 7. aprila 2015. godine.

34. Dana 9. decembra 2015. godine, Vrhovni sud Kosova je presudom Rev.br. 295/2015 usvojio zahtev za reviziju i odbacio, kao neosnovan, tužbeni zahtev podnositeljke zahteva da se vrati na radno mesto.

35. Vrhovni sud je ocenio da su sudovi nižih instanci:

"[...] potpuno utvrdili činjenično stanje, ali su pogrešno sproveli materijalno stanje kada su našli da je tužbeni zahtev tužioca osnovan. I to zbog toga što je Administrativnom naredbom 17/2000 Odeljenja za zdravlje i socijalnog blagostanja, pod tačkom D, tačkom 6, predviđeno da lekari koji su uspešno završili njihovu specijalističku obuku i koji su registrovani kao specijalisti sa radnom dozvolom, treba da konkurišu na radna mesta u javnim zdravstvenim uslugama na Kosovu. Oni ne mogu da ostanu na njihovim pozicijama sa obuke, niti im se može automatski nuditi pozicija u institucijama obuke, a tačkom 7 je određeno da sistem sponzorisanja obuka od strane raznih institucija prestaje kada lekari prihvate ponudu za specijalističku

obuku od strane Odeljenja za zdravlje i socijalno blagostanje, oni treba da prekinu sa svim pokušajima zaposlenja kod pređašnjeg poslodavca i ne treba da sklope nikakav ugovor koji ih u budućnosti obavezuje.“

36. Vrhovni sud je u nastavku obrazložio:

“*Navodi tužene koji su navedeni u reviziji da su sudovi nižih instanci pogrešno sproveli materijalno pravo, ovaj sud je ocenio kao osnovane, pošto prema Naređenju koje je gore navedeno, proizilazi da je tužena imala pravo da od specijalizanata traži da rade kod tužene, ali nije bila obavezana da im obezbedi radno mesto automatski odmah nakon završetka specijalizacije, a specijalizanti treba da konkuriši na radna mesta prema završenoj specijalizaciji.“*

Navodi podnosioca

37. Podnositeljka zahteva tvrdi da je trebalo da se vrati na radno mesto kao stomatolog, jer je Uredba UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i Administrativno uputstvo UNMIK-a br. 2003/2 o primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/36, trebalo da se primene u njenom slučaju, pošto je imala stalni ugovor o radu kao stomatolog. Ona smatra da Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000, koje reguliše finansiranje njenih studija za specijalizaciju kao ortodonta, nije trebalo da se primeni.

38. Podnositeljka zahteva tvrdi da zato što je Vrhovni sud primenio Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 umesto Uredbe UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i Administrativnog uputstva UNMIK-a br. 2003/2 o primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/36, povredio je njeno pravo na jednak tretman pred zakonom kao što je garantovano članom 24. [Jednakost pred zakonom] Ustava. Podnositeljka zahteva tvrdi da je Vrhovni sud dao nepravičnu prednost opštini Priština i stavio nju u nepovoljan položaj.

39. Pored toga, podnositeljka zahteva tvrdi da joj je uskraćeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, kao što je garantovano članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6.1 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a, jer Vrhovni sud u svojoj presudi nije pružio odgovarajuće obrazloženje.

40. Podnositeljka zahteva tvrdi da Vrhovni sud nije samo pogrešno primenio odgovarajući zakon o civilnoj službi, već se i nepravilno

pozvao na odluku Ministarstva zdravlja (br. 20-03-2006) od 12. maja 2006. godine, kojom je obustavljeno sprovođenje tačaka 9 i 10 Ugovora o finansiranju postdiplomskih studija (specijalizacija) i obaveza koje je preduzelo nakon završetka specijalizacije. Podnositeljka zahteva tvrdi da je ova odluka doneta nakon više od jedne godine nakon što je završila studije specijalizacije i, stoga se ova odluka Ministarstva zdravlja ne bi trebala primeniti na njen zahtev za vraćanje na prethodnu poziciju kao stomatolog.

41. Podnositeljka zahteva tvrdi da Vrhovni sud nije pružio odgovarajuće obrazloženje da opravda svoju presudu, kršeći njeno pravo na obrazloženu odluku. Podnositeljka zahteva se poziva na sudsku praksu Ustavnog suda, odnosno slučajeve KI120/10 od 29. januara 2013. godine i KI189/13 od 12. marta 2013. godine u pogledu neuspeha Vrhovnog suda da obezbedi odgovarajuće obrazloženje u presudi donetoj u vezi sa ovim slučajevima.

42. Pored toga, podnositeljka zahteva tvrdi da joj "*je nepravilno uskraćeno pravo na pravosnažno sticanje koje je u njenoj koristi. Dakle, ne sprovođenje pravosnažne presude Apelacionog suda Kosova, Ac. br. 3084/15 od 10.12.2015. godine i neopravdano odugovlačenje rešavanja ove pravne stvari od strane poslodavca – Glavnog centra za porodičnu medicinu pod upravom Odeljenja za zdravstvo pri opštini Priština, prema podnosiocu predstavlja povredu člana 31 odredaba Ustava, kao i člana 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.*"

43. Podnositeljka zahteva tvrdi da to što je Vrhovni sud sprečio poslodavca da je vrati na radno mesto predstavlja uskraćivanje njenog prava da radi i obavlja profesiju, kršeći član 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] Ustava.

44. Pored toga, podnositeljka zahteva tvrdi da joj je negiranjem prava da se vrati na prethodno radno mesto kao stomatolog, Vrhovni sud uskratio pravo na sudsku zaštitu svojih prava, kršeći član 54. [Sudska zaštita prava] Ustava.

45. Podnositeljka zahteva predlaže da Ustavni sud utvrdi da je došlo do povrede njenih ustavnih prava i proglasi presudu Rev. br. 295/2015 Vrhovnog suda od 9. decembra 2015. godine nevažećom.

Prihvatljivost zahteva

46. Sud prvo ispituje da li je zahtev ispunio uslove prihvatljivosti propisane Ustavom, dalje utvrđene u Zakonu i predviđene u Poslovniku.

47. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
>
> *[...]*
>
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom.*

48. Sud se poziva i na član 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuje:

> *Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku.*

49. Sud smatra da je podnositeljka zahteva ovlašćena strana, da je iscrpela pravna sredstva na raspolaganju i da je podnela zahtev u propisanom roku.

50. Međutim, Sud se poziva na član 48. [Tačnost podneska] Zakona, koji propisuje:

> *Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori.*

51. Pored toga, Sud se poziva na stavove (1) (d) i (2) (d) pravila 36 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika, koji propisuju:

> *(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*
> *[...]*
> *(d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan.*
>
> *(2) Sud proglašava zahtev kao očigledno neosnovan kada zaključi:*
> *[...]*

d) da podnosilac zahteva nije u dovoljnoj meri potkrepeo svoju tvrdnju.

52. U tom smislu, Sud podseća da podnositeljka zahteva tvrdi da joj je Vrhovni sud povredio pravo na pravično suđenje time što nije primenio pravilan zakon kada je obrazložio svoju odluku. Podnositeljka zahteva tvrdi da su joj neuspehom Vrhovnog suda da pravilno obrazloži svoju odluku i činjenicom da je Vrhovni sud poništio prethodne odluke Osnovnog suda i Apelacionog suda kojima se naložilo da se podnositeljka zahteva vrati na prethodno radno mesto kao stomatolog, povređena prava na pravično suđenje, kao što je garantovano članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6.1 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a.

53. Podnositeljka zahteva tvrdi da se Vrhovni sud *"[...] isključivo poziva na Administrativno naređenje br. 17/2000, na osnovu kojeg se prekida radni odnos podnosiocu zahteva od strane poslodavca. Ovaj podzakonski akt se ne može primeniti u slučaju podnosioca zahteva iz činjenice što je njen radni odnos u periodu zaključivanja ugovora o specijalizaciji, uređen Uredbom UNMIK-a br. 2001/36 o javnoj službi."*

54. Sud primećuje da je podnositeljka zahteva jasno navela koja su joj prava navodno povređena osporenom presudom Vrhovnog suda.

55. Kao rezime, Sud smatra da je podnositeljka zahteva ovlašćena strana, da je iscrpela sva delotvorna pravna sredstva koja su propisana zakonom, da je blagovremeno podnela zahtev i da je jasno navela navodnu povredu svojih ustavnih prava.

56. Nakon što je ispitao žalbe i zapažanja podnositeljke zahteva, Sud je smatrao da zahtev pokreće ozbiljna pitanja činjenica i zakona koja su takve složenosti da njihovo utvrđivanje zavisi od ispitivanja merituma. Zahtev se stoga ne može smatrati kao da je očigledno neosnovan u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika i nije utvrđena nijedna druga osnova da se proglasi neprihvatljivim (vidi: slučaj *A i B protiv Norveške* [VV], predstavke br. 24130/11 i 29758/11, presuda od 15. novembra 2016. godine, stav 55 i vidi, i: *mutatis mutandis*, slučaj br. KI132/15, *Manastir Visoki Dečani*, presuda Ustavnog suda od 20. maja 2016. godine).

Meritum zahteva

57. Sud podseća da podnositeljka zahteva tvrdi povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje, kao što je garantovano u članu 31.2 Ustava i članu 6.1 EKLjP-a.

58. Sud se poziva na član 31.2 Ustava, koji propisuje:

> *„2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda.“*

59. Sud se poziva i na član 6.1 EKLjP-a, koji u svom relevantnom delu utvrđuje:

> *„1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom […].“*

60. Sud uzima u obzir član 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, koji propisuje da se *„osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava.“*

61. S tim u vezi, Sud ponavlja sudsku praksu ESLjP-a koji je, *mutatis mutandis*, smatrao da je *„njegova nadležnost da proveri da li je domaći zakon pravilno tumačen i primenjen, i da je ograničena jer njegova funkcija nije da zauzme mesto nacionalnih sudova, već da osigura da odluke tih sudova ne budu proizvoljne ili na neki drugi način očigledno ne obrazložene*“ (vidi: slučaj ESLjP-a *Anheuser-BuschInc. protiv Portugalije*, predstavka br. 73049/01, presuda od 11. januara 2007. godine, stav 83.)

62. Sud takođe podseća da *„[…] [ESLjP] neće dovesti u pitanje tumačenje domaćeg prava od strane domaćih sudova, osim u slučaju očigledne proizvoljnosti (vidi: mutatis mutandis, Adamsons protiv Letonije, br. 3669/03, stav 118, 24. jun 2008. godine), drugim rečima, kada uoči da je primena prava od strane domaćih sudova u određenom slučaju bila očigledno pogrešna ili takva da su izvedeni proizvoljni zaključci i/ili uskraćivanje pravde (*vidi: *mutatis mutandis, Farbers i*

Harlanova protiv Letonija (odl.), br. 57313/00 6. septembra 2001. godine i, iako u kontekstu člana 1. Protokola br. 1, *Beyeler protiv Italije* [VV], br. 33202/96, stav 108, ESLjP 2000-I)"; vidi: slučaj ESLjP-a *Anđelković protiv Srbije,* predstavka br. 1401/08, presuda od 9. aprila 2013. godine, stav 24.)

63. U svetlu gore navedenog, Sud naglašava da nije zadatak Ustavnog suda da se bavi greškama u zakonu koje su navodno izvršili redovni sudovi prilikom ocenjivanja dokaza ili primene zakona (zakonitosti), osim u meri u kojoj su mogle povrediti prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost). U stvari, uloga redovnih sudova je da tumače i primenjuju odgovarajuća pravila kako proceduralnog, tako i materijalnog prava (vidi: *mutati smutandis*, slučaj ESLjP *Garcia Ruiz protiv Španije*, predstavka br. 30544/96, presuda od 21. januara 1999. godine, stav 28 i slučaj br. KI93/16, *Maliq Maliqi i Skender Maliqi*, presuda Ustavnog suda od 23. novembra 2017. godine).

64. Sud podseća da se primarna žalba podnositeljke zahteva odnosi na primenu podzakonskog akta od strane Vrhovnog suda u njegovoj odluci o reviziji, umesto primene relevantnog primarnog zakonodavstva, odnosno Uredbe UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova. Podnositeljka zahteva navodi da je imala stalni ugovor kao civilni službenik i da taj ugovor nije nikad prekinut.

65. Pored toga, podnositeljka zahteva navodi da je u 2001. godini, potpisivanjem ugovora o radu o specijalizaciji, prihvatila obavezu da radi za period od pet godina u službi javnog zdravstva Kosova nakon obuke kao specijalista, dok je 2006. godine, Ministarstvo zdravstva retroaktivno prekinulo ovu obavezu svojom odlukom br. 20-03-2006.

66. Podnositeljka zahteva navodi da neuspeh da primeni Uredbu UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i zanemarujući činjenicu da zaposlenost podnositeljke zahteva kao civilni službenik nikada nije zakonski prekinut, kao i ne uzimajući u obzir retroaktivan prekid obaveze da radi u službi javnog zdravstva u narednih pet godina, Vrhovni sud nije pravilno obrazložio svoju odluku i očigledno pogrešno tumačio zakon sa proizvoljnim rezultatima za podnositeljku zahteva.

67. Sud podseća da je Osnovni sud smatrao da se Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 nije primenilo u slučaju podnositeljke zahteva, jer njeno zapošljavanje u civilnoj službi Kosova od 10. jula 1990. godine nije prekinuto u skladu sa važećim zakonom, odnosno Uredbom UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i

Administrativnim uputstvom UNMIK-a br. 2003/2 o primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/36, član 35. Apelacioni sud je potvrdio ovo tumačenje.

68. Sud primećuje da je Vrhovni sud prihvatio da su nižetstepni sudovi pravilno utvrdili činjenično stanje, ali je utvrdio da su primenili pogrešan zakon. Vrhovni sud je obrazložio:

> *"I to zbog toga što je Administrativnom naredbom 17/2000 Odeljenja za zdravlje i socijalnog blagostanja, pod tačkom D, tačkom 6, predviđeno da lekari koji su uspešno završili njihovu specijalističku obuku i koji su registrovani kao specijalisti sa radnom dozvolom, treba da konkurišu na radna mesta u javnim zdravstvenim uslugama na Kosovu. Oni ne mogu da ostanu na njihovim pozicijama sa obuke, niti im se može automatski nuditi pozicija u institucijama obuke, a tačkom 7 je određeno da sistem sponzorisanja obuka od strane raznih institucija prestaje kada lekari prihvate ponudu za specijalističku obuku od strane Odeljenja za zdravlje i socijalno blagostanje, oni treba da prekinu sa svim pokušajima zaposlenja kod pređašnjeg poslodavca i ne treba da sklope nikakav ugovor koji ih u budućnosti obavezuje."*

69. Sud primećuje da je, u prihvatanju utvrđivanja činjeničnog stanja od strane nižestepenih sudova, Vrhovni sud prihvatio da je podnositeljka zahteva *„stekla status zaposlenog na neodređeno vreme u Domu zdravlja Priština, kao stomatolog*."

70. Međutim, prilikom davanja svog obrazloženja, Vrhovni sud nije rešio glavno pitanje koje je pokrenula podnositeljka zahteva, koje su prihvatili Osnovni sud i Apelacioni sud, odnosno da li je stalni ugovor podnositeljke zahteva kao civilni službenik, u stvari, ikada bio zakonito prekinut.

71. Sud ponavlja da je uloga Ustavnog suda da osigura saglasnost sa osnovnim pravima garantovanih Ustavom i drugim pravnim instrumentima. Stoga, Ustavni sud ne može da deluje kao "sud četvrtog stepena" (vidi: slučaj ESLjP-a, *Akdivar protiv Turske*, br. 21893/93, presuda od 16. septembra 1996. godine, stav 65; vidi i:*mutatis mutandis*, slučaj Ustavnog suda KI86/11, podnosilac zahteva: *Milaim Berisha*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. aprila 2012. godine).

72. Drugim rečima, potpuno utvrđivanje činjeničnog stanja i pravilna primena zakona je u punoj nadležnosti redovnih sudova (pitanje zakonitosti).

73. Sud takođe podseća da u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP), pravo na pravično suđenje uključuje pravo na obrazloženu odluku.

74. Prema svojoj utvrđenoj sudskoj praksi, ESLjP smatra da na osnovu načela pravilne administracije pravde, odluke sudova i tribunala treba adekvatno da navedu razloge na kojima su se zasnovale (vidi: *Tatishvili protiv Rusije*, ESLjP, predstavka br. 1509/02, presuda od 22. februara 2007. godine, stav 58; *Hiro Balani protiv Španije*, ESLjP, predstavka br. 18064/91, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27, *Higgins i drugi protiv Francuske*, ESLjP, predstavka br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42).

75. Međutim, u ovom zahtevu, Sud smatra da obrazloženje koje je pružio Vrhovni sud nije uspelo da pojasni zašto Uredba UNMIK-a br. 2001/36 o civilnoj službi Kosova i Administrativno uputstvo br. 2003/2 o primeni Uredbe UNMIK-a br. 2001/36, nisu primenjena u slučaju podnositeljke zahteva.

76. Pored toga, Sud smatra da Vrhovni sud nije objasnio zašto se Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 primenilo umesto Uredbe UNMIK-a i kako je ovo Administrativno uputstvo i „Ugovor o zapošljavanju specijalista“ koji je potpisala podnositeljka zahteva efikasno predstavljalo zakonit prekid njenog stalnog ugovora u civilnoj službi.

77. Sud ponavlja da pravo da dobije sudsku odluku u skladu sa zakonom uključuje obavezu za sudove da pruže razloge za svoje odluke sa opravdanim osnovama na proceduralnom i materijalnom nivou (vidi: slučaj *IKK Classic*, presuda od 9. januara 2016. godine, stav 54).

78. U ovim okolnostima, Sud smatra da Vrhovni sud nije uspeo da adekvatno obrazloži svoju odluku u vezi sa odnosom između radnog statusa podnositeljke zahteva i relevantnog primenjivog zakona, kao što je propisano u pravu na pravično suđenje.

79. Sud dalje smatra da je u ovim okolnostima, podnositeljki zahteva uskraćeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje prema članu 31. Ustava i članu 6 EKLjP-a i da se ponovo vrati na radno mesto kao stomatolog u Domu zdravlja u Prištini.

80. Stoga, Sud utvrđuje da je došlo do povrede člana 31.2 Ustava u vezi sa članom 6.1 EKLjP-a.

81. Sud podseća da podnositeljka zahteva takođe tvrdi da time što je utvrdio da se Administrativno uputstvo (zdravlje) 17/2000 primenilo u njenom slučaju, Vrhovni sud je nepravično favorizovao suprotnu stranu na štetu podnositeljke zahteva. Podnositeljka zahteva je tvrdila da je to predstavljalo povredu njenog prava na jednakost pred zakonom, kao što je zaštićeno članom 24. Ustava.

82. Sud podseća da podnositeljka zahteva takođe tvrdi da su joj odbijanjem pristupa njenom prethodnom radnom mestu, redovni sudovi povredili pravo na rad, kao što je zaštićeno u članu 49. Ustava.

83. S obzirom da je utvrdio povredu prava podnositeljke zahteva na pravično i nepristrasno suđenje prema članu 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a, Sud ne smatra da je potrebno da ispituje dalje tvrdnje podnositeljke u vezi sa članom 24. [Jednakost pred zakonom] i 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] Ustava.

Zaključak

84. Sud utvrđuje da je došlo do povrede člana 31.2 Ustava u vezi sa članom 6.1 EKLjP-a.

85. S obzirom da je utvrdio povredu prava podnositeljke zahteva na pravično i nepristrasno suđenje prema članu 31. Ustava, Sud ne smatra da je potrebno da ispituje dalje tvrdnje podnositeljke zahteva u vezi sa članovima 24. i 49. Ustava.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud Kosova, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 20. Zakona i pravilom 56 (1) Poslovnika, na sednici održanoj 30. maja 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI većinom zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI većinom da je došlo od povrede člana 31. Ustava Republike Kosovo u vezi sa članom 6.1 Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA UTVRDI većinom da nije potrebno da ispituje da li je došlo od povrede članova 24 i 49. Ustava Republike Kosovo;

IV. DA PROGLASI većinom ništavom presudu Rev. br. 295/2015 Vrhovnog suda Kosova od 9. decembra 2015. godine;

V. DA VRATI presudu Rev. br. 295/2015 Vrhovnog suda Kosova od 9. decembra 2015. godine na preispitivanje u skladu sa ovom presudom Ustavnog suda.

VI. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da obavesti Sud u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika o merama preduzetim da izvrši presudu Suda;

VII. Da OSTANE u potpunosti posvećen pitanju, očekujući izvršenje tog naloga;

VIII. DA DOSTAVI ovu presudu stranama;

IX. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona;

X. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Ivan Čukalović	Arta Rama-Hajrizi

KO12/18, podnosioci zahteva: Albulena Haxhiu i 30 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo, ocena ustavnosti odluke br. 04/20 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine

KO12/18, presuda, usvojena 29. maja 2018. godine, objavljena 11. juna 2018. godine

Ključne reči: apstraktna kontrola, institucionalni zahtev, podela vlasti, ustavna nadležnosti, budžetske implikacije, sukob interesa, jednakost pred zakonom

Podnosioci su podneli zahtev Ustavnom sudu za ocenu ustavnosti odluke Vlade br. 04/20. Podnosioci zahteva tvrde da gore navedena odluka nije u skladu sa članovima 3. [Jednakost pred zakonom], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne odredbe] i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava Republike Kosovo.

Ustavni sud je proglasio zahtev prihvatljivim za razmatranje, nakon što je utvrdio da su pitanja pokrenuta u zahtevu takve složenosti da njihovo utvrđivanje treba da zavisi od razmatranja merituma i da se zahtev ne može smatrati očigledno neosnovanim u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika o radu.

Nakon razmatranja navoda i argumenata podnosilaca zahteva, Ustavni sud je istakao: (i) nije dokazano da odluka o povećanju plata predstavlja pitanja ustavnog nivoa; (ii) na osnovu predstavljenih argumenata, ne rezultira da je Skupštini povređeno ili onemogućeno izvršenja svojih ustavnih nadležnosti za usvajanje i sprovođenje državnog budžeta; (iii) što se tiče sukoba interesa, nije u funkciji Suda da oceni navode o neslaganju osporene odluke sa Zakonom o sprečavanju sukoba interesa tokom obavljanja javnih funkcija, jer to pitanje spada u nadležnost drugih organa određenih Ustavom; i (iv) što se tiče povreda člana 3. [Jednakost pred zakonom] i 7. [Vrednosti] Ustava, podnosioci zahteva nisu predočili ubedljive činjenice da plate predviđene u osporenoj odluci drugačije tretiraju slične pozicije ili situacije i da li ta promena u tretiranju nema objektivnog i obrazloženog opravdanja. Sud je dalje dodao da nije u njegovom delokrugu da ocenjuje ili zamenjuje javne politike koje određuje zakonodavni ili izvršni organ. Princip podele vlasti obavezuje Ustavni sud da poštuje utvrđivanje politika od strane odgovarajućih ustavnih organa. Osnovne odluke o donošenju politika o upravljanju zemljom treba da donose ustavni organi sa demokratskim legitimitetom, a to su Skupština i Vlada. Ovi organi se - zbog svoje prirode i demokratskog legitimiteta –nalaze u boljoj poziciji od Ustavnog suda da utvrde i unaprede budžetske, ekonomske i socijalne politike zemlje.

U vezi s tim, Ustavni sud je smatrao da podnosioci zahteva nisu dostavili ubedljive dokaze da potkrepe svoje tvrdnje da je osporena odluka Vlade proizvela ustavne efekte u smislu povrede ustavnih nadležnosti Skupštine ili povrede bilo koje ustavne odredbe, kako to tvrde podnosioci zahteva. Međutim, Sud je istakao da podzakonski akti Vlade treba da budu u skladu sa Ustavom i zakonima. Pored toga, Sud je naglasio da je, u skladu sa izvršnom prirodom svojih ustavnih nadležnosti, Vlada obavezna da implementira državni budžet koji je usvojila Skupština. Stoga, obaveza je Vlade da primenu osporene odluke potkrepi na budžetskim izdvajanjima utvrđenim u budžetu 2018. godine i relevantnim zakonima.

Na kraju, Ustavni sud je, u skladu sa članom 113. 2 (1) i 116. 2 Ustava, članovima 27 (1), 29 i 30. Zakona i u skladu sa pravilima 29, 54, 55 i 56 (1) Poslovnika o radu, utvrdio da oduka br. 20/14 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine nije u suprotnosti sa navodnim članovima Ustava.

PRESUDA

u

slučaj br. KO12/18

Podnosilac

Albulena Haxhiu i 30 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo

Ocena ustavnosti odluke Vlade Republike Kosovo, br. 04/20, od 20. decembra 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i

Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosioci zahteva

1. Zahtev su podneli: Albulena Haxhiu, Glauk Konjufca, Visar Ymeri, Donika Kadaj-Bujupi, Shqipe Pantina, Albin Kurti, Besa Baftiu, Rexhep Selimi, Ismail Kurteshi, Dardan Sejdiu, Faton Topalli, Driton Çaushi, Arbërie Nagavci, Fatmire Mulhaxha-Kollqaku, Saranda Bogujevci, Sami Kurteshi, Adem Mikullovci, Dukagjin Gorani, Fitore Pacolli-Dalipi, Sali Zyba, Shemsi Syla, Xhelal Sveqla, Liburn Aliu, Drita Millaku, Sali Salihu, Arbër Rexhaj, Valon Ramadani, Ali Lajqi, Korab Sejdiu, Ilir Deda i Vjosa Osmani-Sadriu (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), svi poslanici Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: Skupština).

2. Podnosioci zahteva su ovlastili gđu Albulenu Haxhiu da ih zastupa pred Ustavnim sudom Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

Osporeni akt

3. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost odluke Vlade Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vlada), br. 04/20, od 20. decembra 2017. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar zahteva je ocena ustavnosti odluke br. 04/20 Vlade, koja prema podnosiocima zahteva nije u saglasnosti sa članovima: 3. [Jednakost pred Zakonom], 4. [Oblik Vladanja i Podela Vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne Odredbe] i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

5. Podnosioci su takođe zahtevali od Suda i uvođenje privremene mere "kojom bi se obustavilo sprovođenje odluke Vlade Republike Kosovo, br. *04/20, od 20. decembra 2017. godine, do donošenja meritorne odluke po ovom pitanju.*"

Pravni osnov

6. Zahtev je zasnovan na članove: 113.2 (1) i 116.2 Ustava, članove 27., 29. i 30. Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) kao i pravilima 29, 54 i 55 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik o radu).

Postupak pred Sudom

7. Dana 29. januara 2018. godine, gđa Albulena Haxhiu je u ime podnosilaca podnela Sudu zahtev i punomoćje.

8. Dana 30. januara 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Bekim Sejdiu za Sudiju izvestioca i Veće za razmatranje u sastavu sudija: Snezhana Botusharova (predsedavajuća), Selvete Gërxhaliu-Krasniqi i Gresa Caka-Nimani.

9. Dana 30. januara 2018. godine, Sud je obavestio podnosioce o registraciji zahteva.

10. Dana 30. januara 2018. godine, Kancelariji premijera Republike Kosovo (u daljem tekstu: premijer) je saopšten zahtev i obaveštena je da može dostaviti svoje komentare u vezi sa ovim zahtevom. Zahtev je saopšten i predsedniku Skupštine Republike Kosovo sa uputstvom da se da mogućnost svim poslanicima Skupštine da dostave svoje komentare.

11. Dana 31. januara 2018. godine, podnosioci zahteva su podneli brojeve svojih ličnih karti kao i kopiju odluke Agencije protiv Korupcije u vezi sa osporenom odlukom.

12. Dana 6. februara 2018. godine, Vlada je obavestila da je donela odluku da privremeno suspenduje osporenu odluku sve dok Sud ne donese konačnu odluku po ovom pitanju.

13. Dana 9. februara 2018. godine, Kancelarija premijera je podnela Sudu komentare na tvrdnje pokrenute ovim zahtevom.

14. Dana 13. februara 2018. godine, komentari premijera su saopšteni podnosiocima i predsedniku Skupštine, sa uputstvom da ovi komentari budu saopšteni svim poslanicima Skupštine.

15. Dana 15. februara 2018. godine, podnosioci su podneli svoje komentare u vezi sa komentarima Kancelarije premijera.

16. Dana 16. februara 2018. godine, Sud je zahtevao od Ministarstva za finansije dodatno razjašnjenje u vezi sa pitanjem budžetskih implikacija osporene odluke Vlade, odražavajući i razmatrajući te implikacije na budžet za 2018. godinu i da li je u prošlosti bilo slične prakse.

17. Dana 27. februara 2018. godine, Ministarstvo finansija je dostavilo razjašnjenje na pitanja Suda, od 16. februara 2018. godine.

18. Dana 26. aprila 2018. godine, Sud je uputio članovima Foruma venecijanske komisije zahtev sa pitanjima za uporednu analizu u vezi sa zahtevom koji je na razmatranje.

19. Istog dana razjašnjenja Ministarstva finansija su dostavljena podnosiocima zahteva. Takođe, komentari Vlade u vezi sa zahtevom K012/18; odgovor podnosilaca zahteva na komentare i objašnjenja Ministarstva finansija dostavljeni su ovim komisijama Skupštine za eventualne komentare: Komisiji za budžet i finansije; Komisiji za zakonodavstvo, mandate, imunitete, poslovnik Skupštine i nadgledanje Agencije za borbu protiv korupcije; i Komisiji za nadgledanje javnih finansija.

20. Navedene komisije nisu dostavile nikakve komentare Sudu u određenom roku.

21. Dana 3. maja 2018. godine, podnosioci su dostavili svoje komentare na razjašnjenja Ministarstva finansija.

22. Između 2. i 23. maja 2018. godine, na pitanja koja je pokrenuo pred Forumom venecijanske komisije, Sud je primio odgovore od ustavnih sudova: Češke, Austrije, Makedonije, Moldavije, Bosne i Hercegovine, Švedske, Latvije, Slovačke, Slovenije, Nemačke, Hrvatske i Luksemburga.

23. Dana 29. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmatralo izveštaj sudije izvestioca i preporučilo Sudu prihvatljivost zahteva.

24. Istog dana, sudije Almiro Rodrigues i Gresa Caka-Nimani su izjavili da će pripremiti suprotna mišljenja u skladu sa pravilom 57 (2) Poslovnika o radu.

Pregled činjenica

25. Dana 20. decembra 2017. godine, Vlada Republike Kosovo je donela odluku br. 04/20 o izmenama i povećanju bruto plata visokih funkcionera i njima podređenih službenika, kao što sledi: premijeru i zameniku premijera, ministru i zameniku ministra, šefu personala koji je istovremeno i viši politički savetnik premijera, zameniku šefa personala premijera koji je istovremeno i politički savetnik premijera, šefu kabineta premijera koji je i politički savetnik premijera,

političkom savetniku premijera, višem političkom savetniku zamenika premijera, višem političkom savetniku ministra, savetniku ministra, šefu Protokola premijera, šefu jedinice za obezbeđenje premijera, višim službenicima protokola, višim asistentima premijera, službenicima, asistentima, službenicima obezbeđenja, šoferima, telohranitelju premijera, višim službenicima i višim asistentima zamenika premijera, višim službenicima i višim asistentima ministara, službenicima, asistentima, službenicima obezbeđenja, šoferima, telohraniteljima ministara, generalnom sekretaru kancelarije premijera, direktoru Pravne kancelarije i direktoru Koordinacionog sekretarijata vlade, koordinatorima i načelnicima Odeljenja pravne kancelarije, Koordinacionom sekretarijatu vlade, Kancelariji za komuniciranje sa javnošću, koordinatoru za evropske integracije i šefu kancelarije sekretara pri Kancelariji premijera, višim službenicima Pravne kancelarije, Koordinacionom sekretarijatu Vlade, Kancelariji za javno informisanje, službenicima, menadžerima i izvršnim službenicima Kancelarije generalnog sekretara, Pravnoj kancelariji, Koordinacionom sekretarijatu vlade, i Kancelariji za komuniciranje sa javnošću.

26. Odluka Vlade br. 04/20 je stupila na snagu na dan potpisivanja i ima retroaktivni efekat od 1. decembra 2017. godine.

27. Dana 22. decembra 2017. godine, Skupština je usvojila Zakon br. 06/L-020 o budžetu Republike Kosovo za 2018. godinu (u daljem tekstu: Zakon o Budžetu za 2018. godinu).

28. Dana 29. januara 2018. godine, Agencije protiv Korupcije je izdala mišljenje u vezi sa odlukom, ocenjujući da li je osporena odluka Vlade u suprotnosti sa odredbama Zakona o suzbijanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije (br. 04/L-051).

29. Gore navedeno mišljenje Agencije protiv korupcije, u svom glavnom delu, određuje:

> *"Odluka Vlade br. 04/20, datum 12.20.2017, ne može se smatrati kao sukob interesa za sve za sve one koji su korisnici donošenja ove odluke. Sukob interesa je predstavljen kod visokih zvaničnika koji su uticali svojim glasom da Odluka bude u njihovom interesu radi lične koristi.*
>
> *shodno tome, Agencija za Protiv Korupcije, slučaj nije tretirao u pogledu nadležnosti Vlade Republike Kosova, prava ili da se ne4 poveća plate za taj sektor, ali problem je tretiran samo u smislu*

procedure i metode izdavanja odluke, s obzirom da je sukob interesa samo deo koji je glasao, odobrio i potpisao [...].”

Navodi podnosilaca

30. Podnosioci zahteva tvrde da osporena odluka povređuje članove 3. [Jednakost pred zakonom], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne odredbe] i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava.

31. Podnosioci zahteva naglašavaju da *“Određivanje plata državnih funkcionera kojima se plate isplaćuju iz Budžeta Kosova, u svakom slučaju njihovo smanjenje i povećanje, nadležnost je Skupštine Republike Kosovo koja se sprovodi prima facie kroz konačno usvajanje zakona o budžetu [...] navodeći da na osnovu člana 65. Ustava, usvajanje budžeta Republike Kosovo je isključiva nadležnost Skupštine. Takva nadležnost Skupštine se ne može deliti, ograničiti ili otuđiti bilo kakvom odlukom Vlade.”*

32. Podnosioci navode da *“Ustav Kosova u poglavlju XII nabraja nezavisne ustavne institucije kojima se garantuje finansijska nezavisnost, gde spada i određivanje plata službenika relevantne nezavisne institucije. Vlada Kosova nije jedna od njih i ista ima specifičan karakter i funkciju koju nadgleda Skupština i nema ustavnu finansijsku nezavisnost.”*

33. U vezi sa gore navedenim, podnosioci zahteva tvrde da *“izmena iznosa plata visokih državnih funkcionera predstavlja planiranje koje se mora uvrstiti u planiranje budžeta Kosova za odgovarajuću godinu koje vrši Vlada i koje se prosleđuje Skupštini na usvajanje. Važnost ove interpretativne pozicije postaje još značajnija u slučajevima kada Vlada odlučuje o platama svojih članova [...].Nijedna vlada ne može postati nosilac nadležnosti da isplaćuje naknadu samoj sebi u individualnom smislu plate, a da to ne prođe kroz parlamentarno odlučivanje.”*

34. Podnosioci takođe tvrde da ovo povećanje plata “*direktno utiče na budžet Kosova, prekoračujući budžetska sredstva koja su izdvojena za plate funkcionera ovih institucija na osnovu Zakona o budžetu [za 2018. godinu], i samim tim povređuje nadležnost Skupštine*”. Podnosioci dodaju da *“ni u Zakonu o budžetu Republike Kosovo za 2017. godinu, kao ni u onom za 2018. godinu, ne postoji nijedna norma ili budžetska šifra“* kojom se predviđa povećanje plata Kabineta vlade.

35. Što se tiče nadležnosti Vlade, podnosioci tvrde da *"član 93.5 Ustava [...] utvrđuje da Vlada Kosova ima nadležnost da predlaže budžet Republike Kosovo. To znači da je Vlada nadležna samo da predlaže alokaciju budžeta Kosova i budžetska izdvajanja iz budžeta Kosova [...]. Prema tome, na osnovu člana 65.5 i 93.3 Ustava, premijer Haradinaj je osporenom odlukom prekršio ustavne odredbe time što je postupio izvan Ustavom propisanih nadležnosti za ovu instituciju."*

36. Štaviše, podnosioci tvrde da izmene plata predstavljaju *"sukob interesa kao standard koji je zabranjen u funkcionisanju Vlade prema načelu integriteta u jednom demokratskom društvu."*

37. Što se tiče člana 92.4 Ustava, podnosioci navode da "U smislu njene izvršne funkcije, *član 92.4* ponavlja ulogu Vlade kao organa koji donosi svoje odluke u skladu sa procedurom i suštinskim obavezama utvrđenim Ustavom i relevantnim zakonima". Podnosioci tvrde da član 92.4 Ustava ovlašćuje Vladu da interveniše u zakonodavni proces tako da predlaže Skupštini nacrte zakona za usvajanje, ali *" Skupština Kosova nije ni na koji način obavezana predlogom Vlade, i ima diskreciono pravo da usvoji ili ne određeni nacrt zakona."*

38. Podnosioci zahteva navode da član 93.4 Ustava ovlašćuje Vladu da donese podzakonske akte i odluke kako bi se sproveli zakoni usvojeni od strane Skupštine. Prema podnosiocima zahteva: "Ovlašćenje za donošenje podzakonskih akata je ipak ograničeno sledećim uslovima: *a) da podzakonski akt reguliše pravnu oblast koja se reguliše zakonom koji je usvojen od strane Skupštine; b) da podzakonski akt ne prekorači zabranu postavljenu određenim zakonom; c) da podzakonski akt prati cilj i svrhu zakona, i da određeni podzakonski akt bude u potpunoj saglasnosti sa Ustavom, i d) da podzakonski akt ima karakter konkretizacije apstraktnih normi određenog zakona."*

39. Što se tiče tvrdnji o povredi člana 4 [Oblik vladanja i podela vlasti] Ustava, podnosioci zahteva citiraju slučaj KO98/11 Ustavnog suda, objašnjavajući, *inter alia*, se *"Republika Kosovo je prema svom Ustavu definisana kao demokratska republika koja se zasniva na načelu podele vlasti i kontrole balansa među njima. Podela vlasti je jedna od osnova koje garantuju funkcionisanje demokratske države. Suština nezavisnosti i efikasnog funkcionisanja ovih grana je imunitet koji se daje osobama koje odražavaju ove vlasti."*

40. U tom aspektu, podnosioci zahteva tvrde da *" na osnovu činjenice da Skupština Kosova kao organ koji ima isključivu nadležnost u*

usvajanju budžeta Kosova i nadgledanju i kontroli rada Vlade, možemo zaključiti da se Vlada jednostranim, a ne sektorskim povećanjem plata umešala u rad Skupštine i tako prekršila ustavne i zakonske odredbe koje proističu iz ustavnih načela i standarda na kojima se zasniva demokratska Republika Kosovo. Ovo stoga što ovakvo donošenje odluka predstavlja situaciju ustavne neadekvatnosti jer omogućava članovima vlade da donose odluke isključivo radi lične dobiti."

41. Što se tiče tvrdnji o povredama člana 3 [Jednakost pred zakonom] i člana 7 [Vrednosti] Ustava, podnosioci tvrde da ovom osporenom odlukom Vlade se „*visokim funkcionerima Vlade i njima određenim službenicima omogućava plata koja je povoljnija od svake druge plate bilo kog građanina na Kosovu, što ne bi bilo u skladu sa ustavnim načelima utvrđenim u članu 3. i 7. Ustava.*"

42. Podnosioci zahteva se takođe pozivaju na presudu KO119/10, kojom je precizirano da: *"penzije planirane za isplatu penzionisanim poslanicima jasno nesrazmerne sa prosečnim penzijama u zemlji i koje će biti isplaćene iz opšteg budžeta [...] Kosova bez doprinosa poslanika. Proizilazi da ovo zakonodavstvo dovodi do diskriminacije opšte javnosti i svih drugih penzionera na Kosovu i krši načela jednakosti i socijalne pravde koje su zajamčene Ustavom [...]."*

43. Podnosioci zahteva naglašavaju da član 7. [Vrednosti] navodi "*načelu slobode, demokratije, i jednakosti kao osnovnu vrednost na kojima se zasniva ustavni poredak Republike Kosovo"*. Prema podnosiocima zahteva, "*U konkretnom slučaju imamo zloupotrebu slobode od strane Vlade u vršenju javnih ovlašćenja kojima se intervenisalo u budžetskim izdvajanjima zagarantovanim Zakonom o budžetu za 2018. godinu, a koji se uspostavlja i upravlja voljom građana Kosova preko izabranih predstavnika u Skupštini. Drugo, načelo demokratije ističe odluku većine uz poštovanje prava manjine. Poštovanje ovog načela i njegovo oživotvorenje vrši se usvajanjem Zakona o budžetu Kosova koji predlaže Vlada i usvaja Skupština. Svako mešanje u ovaj proces ili nakon okončanja procesa usvajanja ovog zakona koje se ne vrši voljom većina i ustavnim putevima predstavlja povredu načela demokratije, kao osnovnog načela ustavnog poretka Kosova."*

44. Što se tiče zahteva za privremenu meru, podnosioci od Suda traže uvođenje privremene mere kojom bi se obustavilo sprovođenje osporene odluke Vlade do donošenja meritorne odluke po ovom

pitanju, jer "*ako ova neustavna situacija traje, budžet Republike Kosovo će doživeti visoke neplanirane monetarne gubitke*."

45. Na kraju, podnosioci zahtevaju od Suda da proglasi zahtev prihvatljivim, da utvrdi da je došlo do povrede člana 3. [Jednakost pred zakonom], člana 4. [Oblik Vladanja i podela Vlasti], člana 7. [Vrednosti], člana 65. [Nadležnosti Skupštine], člana 92. [Osnovne Odredbe] i člana 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava i da poništi osporenu odluku.

Komentari podneti od strane Kancelarije premijera

46. Komentari Kancelarije premijera u vezi sa tvrdnjama navedenim u zahtevu sadrže odgovore koji opisuju prirodu osporene odluke Vlade, obrazloženje budžeta osporene odluke Vlade i nepostojanje sukoba interesa Vlade u vezi sa osporenom odlukom.

47. Što se tiče prirode osporene odluke Vlade, odgovor Kabineta premijera može se sumirati na sledeći način: (i) na osnovu člana 93.4 [Nadležnosti Vlade] Ustava, Vlada ima nadležnost, pored ostalog, da donosi odluke kao nesporna ustavna nadležnost *ex-lege*;(ii) na osnovu člana 92. [Osnovne Odredbe] Ustava, odluke Vlade imaju izvršni naslov, jer je ustavna priroda vlasti Vlade izvršna; (iii) Kosovo još uvek nema Zakon o vladi, ali na osnovu člana 99. [Procedure] Ustava, Vlada je donela Pravilnik o radu Vlade Republike Kosovo br. 09/2011; (iv) Pravilnik Vlade određuje da pitanja koja se odnose na rad Vlade, a koja nisu regulisana ovim Pravilnikom, određuju se odlukom ili nekim drugim aktom Vlade; (v) odluka je kolektivni pravni akt usvojena glasovima celog kabineta Vlade koji ima pravo da glasa nakon konstatacije potrebnog kvoruma; (vi) kada bi se odluke Vlade beskrajno osporavale, povredila bi se sigurnost Vladinog odlučivanja.

48. Što se tiče obrazloženja budžeta osporene odluke Vlade, odgovor Kancelarije premijera može se sumirati na sledeći način: (i) osporena odluka Vlade je doneta 2 dana pre Zakona o budžetu Republike Kosovo, i predviđena je u budžetskim planiranjima i može se preispitati, što podrazumeva da osporena odluka Vlade spada van nadležnosti *ratione materiae* Ustavnog suda, jer ne predstavlja pitanje sukoba nadležnosti između izvršne i zakonodavne vlasti; (ii) u slučaju KO118/13, Sud je nabrajao niz argumenata gde je, između ostalog, konstatovao da: „*...Vlada, i samo Vlada, može da odredi nacionalni budžet...*" (iii) na osnovu relevantnih odredbi Zakona o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, budžet Republike Kosovo može da se preispita, i dodatni budžet za budžetske organizacije pokriva dodatke na plate do preispitivanja; (iv) Zakon o

budžetu Republike Kosovo za 2018. godinu predviđa povećanje budžeta posebno u kategorijama plata i dnevnica u dotičnim budžetskim organizacijama (Kancelarija premijera, ministarstva, Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, itd.), što potvrđuje da je osporena odluka predviđena i da se pokriva kategorijama plata i dnevnica.

49. Što se tiče nepostojanja sukoba interesa u donošenju osporene odluke Vlade, odgovor Kancelarije premijera u relevantnom delu je sledeći: "*Za donošenje takvih odluka treba da se postigne neophodan kvorum Vlade, kao što propisuje član 15, Pravilnika br. 09/2011. Štaviše, u odsustvu Zakona o platama visokim funkcionerima, kako bi se odredile plate poslanika, članova Vlade, predsednika, nosilaca nezavisnih institucija, itd? Povlačeći paralelu sa drugim institucijama, da li bi se izbegla situacija sukoba interesa kao u zakonu o platama, uključujući plate poslanika, koje bi se usvojile u Skupštini, pošto bi poslanici mogli imati sukob interesa jer bi glasali za svoje plate? Prilikom proglašenja zakona usvojenog u Skupštini, koji bi proglasio predsednik prema svom ustavnom mandatu, a u kome će se odrediti i plata samog predsednika, da li će postojati u ovom slučaju sukob interesa? Štaviše, da li su u sukobu interesa odluke Vlade koje su ranije donete za povećanje plata (vidi: ranije odluke Vlade o povećanju plata u javnom sektoru i odluke o određivanju minimalne plate u privatnom sektoru)? Ova pitanja se postavljaju da bi se došlo do zakonskog zaključka da ni u jednom tumačenju ne može da se tvrdi da je Vlada prilikom takvog glasanja mogla biti u situaciji sukoba interesa iz ustavnih i zakonskih razloga.*"

Protiv-odgovor podnosilaca

50. U njihovom protiv-odgovoru od 15. februara 2018. godine, podnosioci zahteva uglavnom su se bavili sledećim pitanjima: (i) ustavna nadležnost *ratione materiae* Suda u ovom predmetu; (ii) nepoštovanje Zakona o budžetu za 2018. godinu i Zakona o upravljanju javnim finansijama od strane Vlade prilikom donošenja osporene odluke i (iii) tumačenje nadležnosti Vlade i Skupštine, kao što je obrazložio Sud u predmetu br. KO118/13.

51. Što se tiče nadležnosti *ratione materiae* Suda, podnosioci zahteva tvrde da su navodi premijera o neprihvatljivosti zahteva neosnovani, jer imaju za cilj ograničavanje ustavne kontrole Suda nad radnjama Vlade i štaviše, u suprotnosti su sa 'principom uspostavljenim' od

strane Suda u slučaju br. KO73/16, u vezi sa pravnim efektima proizvedenih odlukama Vlade, bez obzira na njihov naziv.

52. Što se tiče nepoštovanje Zakona o budžetu za 2018. i Zakona o upravljanju javnim finansijama, podnosioci zahteva navode da do sada Vlada još uvek nije podnela nacrt zakona Skupštini kako bi se odrazile izmene u Zakonu o budžetu za 2018. godinu. Podnosioci zahteva su dodali da je pozivanje Vlade na Zakon o upravljanju javnim finansijama pogrešno, s obzirom da osporena odluka Vlade nije bila odluka Ministra finansija, i da uticaj osporene odluke Vlade nije uzet u obzir, odnosno da li ta odluka prelazi granice dozvoljene Zakonom o upravljanju javnim finansijama.

53. Što se tiče nadležnosti Vlade i Skupštine, kao što je obrazložio Sud u predmetu br. KO118/13, podnosioci zahteva tvrde da Sud ni pod kakvim okolnostima ne navodi da samo Vlada može odrediti nacionalni budžet do poslednjeg ciklusa usvajanja. Oni su dodali da fraza "određivanje nacionalnog budžeta" se odnosi na upućivanje nacrta zakona o budžetu, koji zatim usvaja Skupština u neograničenom obliku i u skladu s glasovima poslanika koji ostvaruju ovu isključivu nadležnost.

Odgovor Ministarstva finansija u vezi sa pitanjima Suda

54. Što se tiče pitanje Suda, da li se održavaju u nacrt budžetu za 2018. godinu, koji je Vlada dostavila Skupštini [...] 10. oktobra 2018. godine, budžetske implikacije osporene odluke, donete od Vlade, Ministarstvo finansija je objasnilo *da "Ministarstvo finansija, postupajući u skladu sa zakonskim odredbama Zakona o menadžiranju javnih finansija i odgovornostima ima propisane zakonske rokove za pripremu budžeta za narednu godinu, stoga, u smislu člana 22 ovog Zakona, Vlada usvaja budžet i dostavlja Skupštini Republike Kosovo najkasnije do 31. oktobra i shodno ovoj zakonskoj osnovi, Vlada ga je dostavila Skupštini unutar zakonskog roka, krajem oktobra, uključujući i povećanje računa plata predviđeno članom 22. Zakona br. 05/L-063 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, izmenjen i dopunjen Zakonima br. 03/L-221, br. 04/L-116 i br. 04/L-194.*"

55. Na pitanje Suda, da li se održavaju budžetske implikacije osporene odluke na budžet 2018. godine, koji je Skupštini usvojila 22. decembra 2017. godine, Ministarstvo finansija je objasnilo: *"U vreme kada je doneta osporena odluka od 20. decembra 2017. godine, budžet kao deo Zakona 06/L-20 je bio u konačnom postupku usvajanja u*

Skupštini Republike Kosovo na drugom čitanju, shodno tome, osporena odluka je implementirane prirode. [...] osporena odluka se ponovo uključuje u budžet u kasnijim fazama."

56. Što se tiče pitanja da li osporena odluka krši državni budžet usvojen od strane Skupštine Republike Kosovo, Ministarstvo finansija je objasnilo da osporena odluka "*nikad ne krši državni budžet, jer je mali iznos u poređenju sa budžetskim mogućnostima koje imamo sa budžetom 2018. godine. U ovom delu naglašavamo da u kategoriji plata i dnevnica imamo povećanje budžeta za 2018. godinu u poređenju sa budžetom 2017. godine; imamo dovoljno povećanja sredstava i u makro fiskalnom okviru za budžet 2018. godine koji se Skupštini Republike Kosovo predstavlja kao deo projekta budžeta, u tekstualnom delu u kategoriji plata i dnevnica je obrazloženo da povećanje troškova za ovu kategoriju odražava povećanje plata i pokrivanje pod-budžetskih pozicija u prethodnim godinama."*

57. Što se tiče pitanja da li je potrebno da se pregleda državni budžet za pokrivanje troškova za sprovođenje osporene odluke, i ako je potrebno kako će se to uraditi, i kako može da se sprovede odluka u slučaju ne usvajanja predloga Vlade za pregled budžeta od strane Skupštine, Ministarstvo finansija je odgovorila da *"[...] nema potrebe i neće se pregledati budžet samo za pokrivanje troškova osporene odluke, ako institucije države nemaju druge nove zahteve, jer se ovaj iznos troškova propisan osporenom odlukom pokriva [...]. ako pregled budžeta nije odobren, odluka bi se mogla primeniti u smislu zakonske osnove predviđene u članu 15, stav 3 Zakona o budžetu države za 2018. godine sa brojem 06/L-20."*

58. Što se tiče pitanje Suda, da li je bilo istih slučajeva ranije, i ako jeste, kako se postupalo, Ministarstvo finansija je odgovorila "*još od 2014. godine pa nadalje, bilo povećanja plata sa upravnim odlukama Vlade. U Republici Kosovo nemamo Zakon o platama i, shodno tome, plate su se uvek određivale ili regulisale preko upravnih odluka Vlade Republike Kosovo, gde je iznos sredstava predviđen ovim odlukama kasnije regulisan unutar budžeta države u različitim fazama, sprovođenjem Zakona ili pregledom budžeta."*

Protiv-odgovor podnosilaca u vezi sa razjašnjenjima od strane Ministarstva finansija

59. U vezi sa odgovorom Ministarstva finansija na pitanja koja je postavio Sud, podnosioci zahteva ističu da je „*predočena stvar od naše strane, koja je okončana u obliku pitanja za Ministarstvo za finansije, nije*

stvar zakonitosti. Ona je na apsolutan način stvar ustavnosti odluke Vlade Kosova, jer dodiruje u srž ustavne nadležnosti Skupštine Republike Kosovo, i zato ratione materiae rezultira u primeni ultra vires od strane Vlade i njenih nadležnosti na štetu Skupštine Republike.“ Podnosioci ističu da *„odgovor Ministarstva u nijednom trenutku ne pruža svedočenje da je osporena odluka odražavana na u financijskim brojkama u Zakonu o budžetu [...].“*

60. Prema podnosiocima *„Ministarstvo samo po sebi priznaje da osporena odluka nije odražavana na Zakon o budžetu, i na ovu osnovu Ministarstvo argumentuje da je „osporena odluka primenljive prirode“. Upravo je ova osnova koja konačno čini kontroverznom gledište Ministarstva za finansije dato u ovim odgovorima. Kako može da u isto vreme osporena odluka bude „odluka za povećanje plata“ kada su ove plate, prema Ministarstvu, već povećane prema Zakonu o budžetu?“*

61. Podnosioci takođe navode da *„podržavamo povećanje plata za sektor vladavine prava, ali da se ovo vrši u premisama sudske nezavisnosti i suštinske i odlučujuće uloge Skupštine Republike Kosovo, i to na osnovu jedne potpuno obrazložene šeme i zasnovane na radnom učinku [...].“*

Glavni komentari primljeni od Foruma venecijanske komisije

62. Sud primećuje da odgovori primljeni od Foruma venecijanske komisije pokazuju da u državama koje su odgovorile postoje različite ustavne prakse u vezi sa pitanjem akata vlade koje se mogu podneti na razmatranje Ustavnom sudu i ovlašćenim stranama za iniciranje takvih razmatranja. Sud takođe primećuje da su plate državnih službenika u tim državama regulisane zakonima, odnosno posebnim normativnim aktima.

63. U vezi s tim, Ustavni sud Austrije je naglasio da su u Austriji administrativni propisi predmet razmatranja od strane Ustavnog suda i da *"ustavni naziv upravni propisi takođe obuhvata i akte vlade koji su normativne i opšte prirode“. Međutim, normativni akti vlade koji se mogu osporavati pred Ustavnim sudom nisu izričito nabrajani; prema tome, kada se akt vlade osporava pred Ustavnim sudom, Sud mora preispitati kao preliminarno pitanje da li je predmetni akt upravni propis u smislu člana 139. Zakona o saveznom ustavnom sudu*". Što se tiče strana koje mogu da ospore akte vlade, one uključuju: po službenoj dužnosti Ustavni sud, ukoliko mora primeniti uredbu u konkretnom slučaju; na zahtev drugog suda ako mora

primeniti uredbu u predmetu koji je u toku; pojedinci kada su direktno pogođeni; na zahtev federalne vlade (u slučaju propisa koje izdaju države (*Landern*)) na zahtev vlade „landa“ (u slučaju propisa federalnih vlasti). Što se tiče plata državnih službenika, u Austriji se reguliše zakonom koji je usvojio Parlament (odnosno Savezni zakon o platama saveznih zvaničnika).

64. Ustavni sud Češke Republike je naveo da ima nadležnost da poništi zakone ili njihove pojedine odredbe ako su u suprotnosti sa Ustavom. Prema njima "*Ustavni sud Češke Republike je ovu odredbu tumačio na način koji predviđa razmatranje pravnih akata koji ispunjavaju materijalne uslove "pravnih akata", a ne neophodno formalne (tj. da budu označeni kao "pravni akti")*. Što se tiče ovlašćenih strana koje mogu da ospore akte vlade, one uključuju, između ostalog, grupu od najmanje 25 poslanika ili grupu od najmanje 10 senatora. Plate državnih službenika u Češkoj Republici se regulišu različitim zakonima, posebnim zakonima, koji uključuju Zakon o radu državnih službenika, Zakon o platama državnih službenika, Zakon o platama tužilaca.

65. Ustavni sud Makedonije je naveo da njihov Ustav ne sadrži iscrpnu listu akata vlade koja se mogu podneti za ustavnu ocenu pred Ustavnim sudom. Ustav sadrži naziv "drugi propisi" koji je Ustavni sud tumačio tako što uključuje sve podzakonske akte koje donose vlada ili ministarstva. Što se tiče ovlašćenih strana da ospore akte vlade, bilo koje fizičko ili pravno lice može zatražiti od Ustavnog suda da preispita zakone ili podzakonske akte, bez obaveze da dokaže njegov pravni interes u postupku. Plate državnih službenika u Makedoniji regulisane su posebnim zakonima, kao što su Zakon o platama izabranih ili imenovanih zvaničnika, Zakon o platama sudija, Zakon o administrativnim službenicima koji reguliše plate državnih službenika.

66. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je razjasnio da njihov Ustav, osim akata koji su posebno navedeni u Ustavu, kada se osporava ustavnost drugih opštih akata, uključujući i odluke vlade, ocenjuje svaki slučaj pojedinačno, da li ti akti pokreću ustavna pitanja ili sukob između ustavnih institucija, i u zavisnosti od toga ocenjuje njihovu ustavnost. Što se tiče ovlašćenih strana za pokretanje pitanja sukoba između institucija ili etničkih grupa pred Ustavnim sudom, one uključuju članove Predsedništva, predsednika Saveta ministara, predsednika ili potpredsednika svake Komore parlamenta, ili četvrtinu članova svake Komore parlamenta.

67. Ustavni sud Hrvatske je objasnio da se akti lokalnih ili centralnih vlasti koji se mogu osporavati pred Ustavnim sudom Hrvatske određuju od slučaja do slučaja i da Ustav Hrvatske i Zakon o Ustavnom sudu Hrvatske ne predviđaju iscrpnu listu vladinih akata koji se mogu osporavati. Plate civilnih službenika, sudija, tužilaca i drugih zvaničnika regulisani su odgovarajućim zakonima za dotične kategorije.

68. Ustavni sud Slovenije je objasnio da ima nadležnost da razmatra sve akte vlade koji su opšteg karaktera, tj., koji proizvode pravno dejstvo za neodređen broj pojedinaca. Ne postoji iscrpna lista, ali je razumljivo da se mogu osporavati uredbe i drugi opšti akti izdati u svrhu vršenja javnih ovlašćenja. Dok su plate državnih službenika regulisane odgovarajućim zakonima.

69. Savezni ustavni sud Njemačke objašnjava da se u principu svi akti Savezne vlade mogu podvrgnuti ustavnoj kontroli. Ne postoji iscrpna lista koja eksplicitno definiše koji akti Savezne vlade mogu biti predmet ustavne kontrole. Plate državnih službenika na saveznom nivou i u nivou „landa“ pojedinačno su regulisane odgovarajućim zakonima. Savezna vlada i vlade "landa" imaju nadležnost da izdaju uredbe u vezi sa detaljima platnog sistema.

70. Ustavni sud Slovačke objasnio je da postoje nekoliko zakona koji regulišu plate državnih službenika i civilnih službenika. Tim zakonima su regulisane plate poslanika Skupštine, članova Vlade, sudija Ustavnog suda, predsednika Sudskog saveta, predsednika i potpredsednika Kancelarije vrhovnog revizora, Generalnog tužioca i sudija redovnih sudova. U globalu, plate državnih službenika i civilnih službenika su regulisane odgovarajućim zakonima koje donosi Skupština. U okviru ovih zakona, nadležni organi mogu izdati sopstvene uredbe ili mogu zaključiti kolektivne radne sporazume.

71. Ustavni sud Latvije je objasnio da Zakon o Ustavnom sudu utvrđuje razliku između akata opšte primene i upravnih akata. Ovi zadnji se primenjuju u pojedinačnim slučajevima. U principu, svi vladini akti mogu se osporavati, ali ne postoji iscrpna lista koja eksplicitno definiše koji se vladini akti mogu osporavati. Plate državnih službenika su regulisane odgovarajućim zakonima, kao što su Zakon o platama državnih službenika i zaposlenih i vlasti lokalne samouprave, Zakon o sudskoj vlasti, Zakon o kancelariji tužioca i Zakon o Ustavnom sudu.

72. Vrhovni upravni sud Švedske je objasnio da su plate poslanika Skupštine i ministara regulisane odgovarajućim zakonima i utvrđene

od strane zasebnih vlasti u okviru Skupštine. Plate sudija, tužilaca i civilnih službenika su regulisane individualizovanim aranžmanima. Stoga, zaplate ovih kategorija se pregovara sa poslodavcem.

73. Ustavni sud Moldavije objasnio je da se odluke, naredbe i dekreti vlade mogu osporavati pred Ustavnim sudom Moldavije. Plate državnih službenika, civilnih službenika, sudija i tužilaca regulisane su odgovarajućim zakonima za te kategorije.

Relevantne ustavne odredbe

Član 3. [Jednakost pred Zakonom]

1. Republika Kosovo je multietničko društvo, koje se sastoji od Albanaca i ostalih zajednica, kojom se upravlja na demokratski način, poštujući vladavinu zakona, preko zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih institucija.

2. Sprovođenje javne vlasti u Republici Kosovo se zasniva na načelu jednakosti svih građana pred zakonom i poštovanju međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda, kao i zaštiti prava i učešća svih zajednica i njihovih pripadnika.

Član 4. [Oblik Vladanja i Podela Vlasti]

1. Kosovo je demokratska Republika koja se zasniva na načelo podele vlasti i kontrole balansa među njima, kao što je i određeno ovim Ustavom.
2. Skupština Republike Kosovo sprovodi zakonodavnu vlast.
[...]
3. Vlada Republike Kosovo je odgovorna za sprovođenje zakona i državne politike i podleže parlamentarnoj kontroli.
4. Sudska vlast je jedinstvena i nezavisna i sprovode je nezavisni sudovi.
[...]

Član 7. [Vrednosti]

1. Ustavni red Republike Kosovo se zasniva na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, društvenog prava, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije.
[...]

Član 65. [Nadležnosti Skupštine]

Skupština Republike Kosovo:

(1) usvaja zakone, rezolucije i ostale opšte akte;
[...]
(5) usvaja budžet Republike Kosovo;
[...]
(8) bira Vladu i može izglasati nepoverenje iste;
(9) vrši nadzor Vlade i ostalih javnih institucija, koje, na osvnou Ustava i zakona, podnose izveštaj Skupštini;
[...]

Član 92. [Osnovne Odredbe]

1. Vladu Kosova čine Premijer, zamenici Premijera i ministri.
2. Vlada Kosova sprovodi izvršnu vlast u skladu sa Ustavom i zakonom.
3. Vlada izvršava zakone i akte usvojene od strane Skupštine Kosova i ostale dužnosti, u skladu sa odgovornostima određenim ovim Ustavom i zakonom.
4. Vlada donosi odluke u skladu sa ovim Ustavom i zakonima, predlaže zakone i amandmane zakona na zahtev Skupštine, a može davati mišljenje o zakonima koje nije ona predložila.

Član 93. [Nadležnosti Vlade]

Vlada je nadležna za sledeće:
[...]
(3) predlaže Skupštini nacrte zakona i ostalih akata
(4) donosi odluke o donošenju pravnih ili regulativnih akata za sprovođenje zakona
(5) predlaže budžet Republike Kosovo
[...]
(11) sprovodi i ostale izvršne funkcije, koje nisu dodeljene nekim drugim centralnim ili lokalnim organima.

Prihvatljivost zahteva

74. Sud najpre ispituje da li zahtev ispunjava uslove za prihvatljivost, utvrđene Ustavom, predviđene Zakonom i dalje precizirane Poslovnikom o radu.

75. Sud se poziva na stav 1. člana 113. [Jurisdikcija i Ovlašćene Strane] Ustava koji određuje: *"Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način."*

76. Pored toga, Sud se poziva na stavove 2(1), 3(1), i 5 člana 113. [Jurisdikcija i Ovlašćene Strane] Ustava koje predviđaju kao što sledi:

> *"2. Skupština Kosova, Predsednik Republike Kosovo, Premijer i Ombudsman su ovlašćeni za podnošenje sledećih pitanja:*
> *(1) saglasnost zakona, dekreta Predsednika i Premijera i uredbi Vlade, sa Ustavom;*
>
> *3. Skupština Kosova, Predsednik Republike Kosovo i Vlada su ovlašćeni da podnose sledeća pitanja:*
> *(1) sukob ustavnih nadležnosti između Skupštine Kosova, Predsednika Republike Kosovo i Vlade Kosova;*
> *[...]*
>
> *5. Deset (10) ili više poslanika Skupštine može, u roku od osam (8) dana od usvajanja, da ospori ustavnost bilo kog zakona koji je usvojila Skupština, kako zbog sadržaja tako i zbog procedure sprovođenja."*

77. U ovom smislu, Sud se poziva na članove 29. [Tačnost podneska] i 30. [Rok] Zakona koji predviđaju:

> *Član 29.*
> *Tačnost podneska*
>
> *1. Podnesak podnešen u skladu sa članom 113, stav 2 Ustava se pokreće od jedne četvrtine (1/4) poslanika Skupštine Republike Kosovo, Predsednika Republike Kosovo, Vlade ili Ombudsmana.*
>
> *2. Podnesak podnešen protiv spornog akta u skladu sa članom 113, stav 2 Ustava treba specifikovati, inter alia, da li se čitav sporni akt ili posebni delovi istog smatraju kao oni koji nisu u skladu sa Ustavom.*
>
> *3. Podnesak će specifikovati sva pitanja koja se tiču neustavnosti spornog akta.*
>
> *Član 30.*
> *Rok*

Podnesak pokrenut u skladu sa članom 29 ovog zakona se mora podneti u roku od šest (6) meseci nakon stupanja na snagu spornog akta.

78. Takođe, Sud se poziva na stav (1) (d) pravila 36 [Kriterijumi o prihvatljivosti] Poslovnika o radu koji specifično određuju:

(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:
[...]
(d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan.

79. U vezi sa gore navedenim, stav 2. (1) člana 113. je glavna tačka referisanja kako bi se ocenilo koji akti Vlade mogu da se osporavaju pred Ustavnim sudom, gde se izričito navodi: dekreti premijera i uredbe Vlade.

80. Stav 3. (1) člana 113. omogućava ocenu ustavnosti drugih akata Vlade ako se oni povezuju sa navodima o sukobu nadležnosti između Vlade i Skupštine.

81. Van konteksta sukoba ustavnih nadležnosti Skupštine Kosova, predsednika Republike Kosovo i Vlade Kosova, Ustav predviđa mogućnost pokretanja pred Ustavnim sudom samo zahteva koji se odnose na saglasnost zakona, dekreta predsednika i premijera i uredbi Vlade, sa Ustavom.

82. Sud naglašava da, za razliku od ovog ograničenja koje određuje sam Ustav što se tiče mogućnosti osporavanja pred Ustavnim sudom akata predsednika i Vlade, stav 5. člana 113. predviđa da 10 ili više poslanika mogu osporavati ustavnost bilo kojeg zakona ili odluke usvojene od strane Skupštine.

83. Dakle, Ustav pravi razliku između mogućnosti da se osporava, pred Ustavnim sudom, ustavnost akata predsednika i Vlade, s jedne strane i, ustavnost akata Skupštine, s druge strane.

84. Međutim, Sud se poziva na svoju praksu gde je utvrdio da Ustavni sud može da izvrši ocenu ustavnosti i drugih akata Vlade i premijera, osim uredbi i dekreta, samo ako pokreću važna ustavna pitanja.

85. Takođe, Sud se poziva na slučaj br. KO73/16 (Podnosilac *Ombudsman*, presuda od 8. decembra 2016. godine, stav 52.). U tom slučaju, Sud je utvrdio da "*Prilikom ocene merituma ovog zahteva, Sud neće zauzeti stav o spornoj pravnoj prirodi osporenog*

Administrativnog cirkulara. Srž zahteva je da li je osporeni Administrativni cirkular navodno povredio odgovarajuće odredbe Ustava [...]. Mandat Suda je da oceni ustavnost zahteva u vezi sa Administrativnim cirkularom, a ne da oceni njegovu zakonitost ili to da li je zasnovan na dobroj javnoj politici."

86. Dalje, Sud je našao da je *"Administrativni cirkular [br. 01/2016], donet od strane Ministarstva javne uprave, bez obzira na svoj naziv, obavezne prirode i zaista zadire u ustavni status nezavisnih institucija"* (vidi: Ustavni sud Republike Kosovo, slučaj br. KO73/16, podnosilac *Ombudsman*, presuda od 8. decembra 2016. godine, stav 58.).

87. Sud ponavlja da se i podnosioci pozivaju u njihovom zahtevu na "*načela uspostavljena od Suda u slučaju br. KO73/16, u odnosu na pravna dejstva koja proizvode odluke Vlade, bez obzira na njihov naziv."*

88. Shodno tome, Sud ističe da se odluke Vlade mogu prihvatiti za ocenu ustavnosti od strane Ustavnog suda, izuzetno i samo onda kada pokreću važna ustavna pitanja.

89. U konkretnom slučaju, Sud primećuje da suštinsko pitanje, oko kojeg podnosioci zahteva i Vlada iznose suprotne tvrdnje, odnosi se na odnos između odluke Vlade za povećanje plata i Zakona o budžetu za 2018. godinu. Drugim rečima, da li je Vlada navedenom odlukom povredila ustavnu nadležnost Skupštine da usvoji državni budžet i da kontroliše njegovo trošenje i da li je Vlada prekoračila svoje ustavne nadležnosti.

90. U tom smislu, Sud smatra da navedena odluka pokreće važna ustavna pitanja koja se odnose na izvršenje ustavnih nadležnosti od strane Skupštine i Vlade.

91. Prema tome, Sud konstatuje da pitanja pokrenuta zahtevom su takve složenosti da njihovo utvrđivanje zavisi od razmatranja merituma zahteva. Stoga, zahtev se ne može smatrati kao očigledno neosnovanim u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika, i ne postoji nikakav osnov da se proglasi neprihvatljivim (vidi: npr. slučaj *A i B protiv Norveške* [DHM], podnesak br. 24130/11 i 29758/11, Presuda od 25. novembra 2016. godine, stav 55. i takođe vidi: *mutatis mutandis,* Ustavni sud Republike Kosovo: slučaj br. KO73/16, podnosilac *Ombudsman,* presuda od 8. decembra 2016. godine, stav

49). Shodno tome, Sud proglasi zahtev prihvatljivim za razmatranje u meritumu.

Meritum zahteva

92. Sud ponavlja da se suština zahteva podnosilaca odnosi na tvrdnju da je osporenom odlukom o povećanju plata Vlada prekoračila svoje ustavne nadležnosti, i time povredila ustavnu nadležnost Skupštine u vezi sa usvajanjem državnog budžeta i kontrolom njegovog trošenja.

93. Podnosioci zahteva tvrde da odluka "*direktno utiče na budžet Kosova, prekoračujući budžetska sredstva koja su izdvojena za plate funkcionera ovih institucija na osnovu Zakona o budžetu [za 2018. godinu], a samim tim zadire u nadležnost Skupštine*". Podnosioci zahteva dodaju da "*ni u Zakonu o budžetu Republike Kosovo za 2017. godinu, kao ni u onom za 2018. godinu, ne postoji nijedna norma ili budžetska šifra*" što predviđa takvo povećanje plata u vladinom kabinetu. S obzirom da *"član 93.5 Ustava utvrđuje da Vlada Kosova ima nadležnost da predlaže budžet Republike Kosovo". To znači da je Vlada nadležna samo da predlaže alokaciju budžeta Kosova i budžetska izdvajanja iz budžeta Kosova"*. Stoga, prema podnosiocima zahteva, osporenom odlukom, Vlada je prekoračila svoja ustavna ovlašćenja povredivši isključivu nadležnost Skupštine za usvajanje budžeta i za nadzor i kontrolu nad Vladom.

94. Vlada u svojim komentarima argumentuje da je "*osporena odluka doneta dva dana pre Zakona o budžetu Republike Kosovo, i predviđena je u budžetskim planiranjima i može da se preispita* [...]". U ovom pravcu argumentovanja, Vlada tvrdi da se *"Zakonom o budžetu Republike Kosovo za 2018. godinu, specifično predviđa povećanje budžeta u kategoriji plate i dnevnice u dotičnim budžetskim organizacijama (Kancelarija premijera, ministarstva, Sudski savet Kosova, Tužilački savet Kosova, itd.), što potvrđuje da je osporena odluka Vlade predviđena i pokriva se kategorijom plata i dnevnica"*. Vlada takođe argumentuje da "*na osnovu odgovarajućih odredbi Zakona o upravljanju javnim finansijama, budžet Republike Kosovo može da se preispita i da dodatan budžet za budžetske organizacije pokriva dodatke na plate do preispitivanja."*

95. Sud se takođe poziva na odgovore Ministarstva finansija, koja argumentuje da, u skladu sa Zakonom o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, "*Vlada usvaja budžet i dostavlja Skupštini [...] najkasnije do 31. oktobra i shodno ovoj zakonskoj osnovi, Vlada ga je dostavila Skupštini unutar zakonskog roka,*

[krajem oktobra 2017], uključujući i povećanje računa plata [...]". Dalje, Ministarstvo finansija ističe da je *"osporena odluka sprovodljive prirode [...] i da se ona opet inkorporiše u okviru budžeta u kasnijim fazama"*. Štaviše, Ministarstvo finansija naglašava da osporena odluka "*nikad ne krši državni budžet [...]"* i da je "*još od 2004. godine pa nadalje, bilo povećanja plata sa upravnim odlukama Vlade. U Republici Kosovo nemamo Zakon o platama i, shodno tome, plate su se uvek određivale ili regulisale preko upravnih odluka Vlade [...] iznos sredstava predviđen ovim odlukama kasnije regulisan unutar budžeta države u različitim fazama, sprovođenjem Zakona ili pregledom budžeta."*

96. Sud primećuje da se suprotni argumenti stranaka, u suštini, odnose na proceduralne aspekte usvajanje i implementacije državnog budžeta u odnosu na nadležnosti i postupak za povećanje plata u javnom sektoru.

97. Što se tiče nadležnosti Vlade i Skupštine, Sud na početku primećuje da nijedna strana ne dovodi u pitanje Ustavom zagarantovanu nadležnost Skupštine za usvajanje državnog budžeta i za izvršenje njegove nadzorne funkcije nad Vladom.

98. Dalje, Sud naglašava suštinsku činjenicu da u Republici Kosovo još uvek ne postoji zakon ili drugi zakonski akt koji reguliše, na sveobuhvatan način, pitanje plata u javnom sektoru.

99. Sud skreće pažnju na odgovore dobijene od zemalja članica Foruma venecijanske komisije, gde postaje jasno da je u ovim zemljama pitanje plata u javnom sektoru regulisano zakonom ili specifičnim normativnim aktima.

100. Sud primećuje da, kako je razjašnjeno u odgovorima Ministarstva finansija, kao rezultat zakonskog vakuuma zbog nedostatka Zakona o platama, praksa uspostavljena u Republici Kosovo od 2004. godine, je povećanje plata uz administrativne odluke Vlade; odluke koje su uključene u budžet, sa odlukom Skupštine, u različitim fazama.

101. Sud bi želeo da naglasi da kako bi se izbegle takve situacije u kojima Vlada donosi odluke u zakonskom vakumu, neophodno je regulisati, na sveobuhvatan način, pitanje plata u javnom sektoru putem jednog akta, odnosno putem posebnog zakona (kao što je praksa zemalja članica Foruma venecijanske komisije).

102. Pored toga Sud smatra da, u skladu sa izvršnom prirodom svojih nadležnosti, funkcionisanje Vlade je usko povezano sa procesom izdavanja i implementacije državnog budžeta.

103. U vezi s tim, Sud naglašava da je jedna od glavnih ustavnih funkcija Vlade, određena članom 92.3 Ustava, sprovođenje zakona i drugih akata koje usvaja Skupština Kosova.

104. Sud razjašnjava da državne institucije treba da izvrše njihova ovlašćenja na osnovu Ustava i Zakona. Skupština je institucija koja ima odgovornost da obavlja zakonodavnu vlast, a Vlada sprovodi izvršnu vlast na osnovu Ustava i zakona usvojenih od strane Skupštine (vidi, Ustavni Sud Republike Kosovo: slučaj br. KO73/16, podnosilac *Ombudsman,* presuda od 8. decembra 2016. godine, stav 61.)

105. Što se tiče glavnog navoda podnosilaca zahteva da je Vlada preko osporene odluke povredila nadležnosti Skupštine, Sud primećuje da je 22. decembra 2017. godine Skupština usvojila Zakon o budžetu za 2018. godinu, ostvarujući svoju ustavnu funkciju u pogledu usvajanja državnog budžeta.

106. Štaviše, Sud primećuje argument Ministarstva finansija da, u okviru svojih nadležnosti, Vlada je bila predlagač nacrt budžeta za 2018. godinu, koji je usvojen od strane Skupštine.

107. Sud takođe naglašava da relevantne komisije Skupštine, odnosno, Komisija za budžet i finansije; Komisija za zakonodavstvo, mandate, imunitete, Poslovnik Skupštine i nadgledanje Agencije za borbu protiv korupcije i Komisija za nadgledanje javnih finansija, nisu podnele Sudu nikakve komentare u vezi sa raznim navodima i argumentima pokrenutim u ovom zahtevu.

108. S tim u vezi, Sud naglašava da nije njegova uloga da vrši hipotetične ocene u vezi sa načinom sprovođenja državnog budžeta od strane Vlade, uključujući i sprovođenje osporene odluke.

109. Sud takođe želi da naglasi da, u skladu sa svojim prethodnim stavom (vidi slučaj KO73/16), tvrdnje podnete Sudu, o nesaglasnosti različitih akata Vlade sa relevantnim zakonima, treba argumentovati na ustavnom nivou.

110. Sud smatra da podnosioci zahteva nisu dokazali kako je Vlada povredila ustavne nadležnosti Skupštine, koje se odnose na usvajanje državnog budžeta, ili neku drugu ustavnu nadležnost. Sledstveno, u

konkretnom slučaju, Sud nije ubeđen da odluka o povećanju plata sačinjava pitanje ustavnog nivoa.

111. U svetlu gore navedenih navoda i argumenata, Sud smatra da Skupštini nije povređeno ili onemogućeno izvršenje svojih ustavnih nadležnosti koja se odnose na usvajanje državnog budžeta.

112. Međutim, Sud takođe podseća da podzakonski akti Vlade treba da budu u saglasnosti sa Ustavom i zakonima. Štaviše, Sud naglašava da u skladu sa izvršnom prirodom svojih nadležnosti Vlada je dužna da sprovodi državni budžet usvojen od strane Skupštine. Stoga, dužnost Vlade je da sprovođenje osporene odluke zasniva na budžetskim izdvajanjima, predviđeni budžetom za 2018. godinu i na odgovarajuće zakone.

113. Što se tiče navoda podnosilaca zahteva o sukobu interesa, Sud primećuje da, u analogiji sa svojom odlukom u slučaju KO73/16, nije zadatak Ustavnog suda da oceni aspekte zakonitosti akata Vlade, ili da li su zasnovani na dobrim javnim politikama. Dakle, Sud naglašava da nije u okviru njegove funkcije da oceni navode o neusklađenosti osporene odluke sa Zakonom o suzbijanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije (o čemu je Agencija za borbu protiv korupcije dala svoju ocenu).

114. Što se tiče navoda o povredu člana 3. [Jednakost pred Zakonom] i člana 7. [Vrednosti] Ustava, jer se osporenom odlukom Vlade, "*visokim funkcionerima Vlade i njima podređenim službenicima omogućava plata koja je povoljnija od svake druge plate bilo kog građanina na Kosovu ",* Sud smatra da ova tvrdnja nije zasnovana na ubedljivim argumentima. Štaviše, Sud smatra da nije održiva analogija ove odluke u predmetu br. KO119/10 [presuda od 8. decembra 2011. godine, Ocena ustavnosti člana 14. stav 1.6, člana 22, člana 24, člana 25 i člana 27 Zakona o pravima i odgovornostima poslanika, br. 03/L-111 od 4. juna 2010. godine]. To je zato što u slučaju KO119/10, Sud nije ocenio plate poslanika, ali i dodatne penzije za njih, u kojima je Sud utvrdio da stvara diskriminaciju prema ostalih članova društva i penzionera na Kosovu, pošto bi poslanici dobili supstancijalne penzije iz državnog budžeta bez njihovog doprinosa, a što nije bio slučaj sa drugim članovima društva.

115. S tim u vezi, Sud podseća da je tretman diskriminirajući ako se pojedinac tretira drugačije od drugih u sličnim položajima ili situacijama i ako ova razlika u tretmanu nema objektivnih i razumnih opravdanja. Sud ponavlja da različiti tretman mora da ima legitimni

cilj da bude opravdan i mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između korišćenih sredstava i cilja koji se želi postići. (Vidi predmet ESLJP *Marckx protiv Belgije*, zahtev br. 6833/74, presuda od 13. juna 1979.godina, stav 33).

116. S tim u vezi, Sud smatra da razlika u platama samo po sebi ne stvara nejednak tretman u smislu članova 3. i 7. Ustava. Shodno tome, podnosioci zahteva nisu izneli uverljive dokaze da plate predviđene u osporenoj odluci drugačije tretiraju različite položaje ili slične situacije i da li ta razlika u tretmanu nema objektivnih i razumnih opravdanja.

Zaključak

117. Sud želi da naglasi danije u njegovom delokrugu da oceni ili zameni javne politike uspostavljene od strane zakonodavnog ili izvršnog organa. Princip podele vlasti primorava Sud da poštuje definisanje politika od strane odgovarajućih ustavnih organa. Osnovne odluke u vođenju politike za vladanje u državi moraju se doneti od strane ustavnih organa koje imaju demokratski legitimitet, a to su Skupština i Vlada. Ovi organi - zbog svoje prirode i demokratskog legitimiteta – su pozvane da odrede i unaprede budžetske, ekonomske i socijalne politike države (vidi: ESLJP *mutatis mutandis*, slučaj *Dubska i Krejzova protiv Češke Republike* [VK] , § 175).

118. Sud smatra da su ustavni organi obavezni da ispoštuju nadležnosti drugih prilikom vršenja svojih ustavnih funkcija. Nejasne situacije što se tiče vršenja nadležnosti, kao u ovom predmetnom slučaju, ubuduće bi se mogle izbegavati donošenjem odgovarajućih zakona za Vladu i za plate državnih funkcionera.

119. Kao zaključak, Sud smatra da podnosioci zahteva nisu podneli ubedljive dokaze kako bi potkrepili svoje navode da je osporena odluka Vlade proizvela ustavna dejstva, u smislu povrede ustavnih nadležnosti Skupštine ili povrede neke ustavne odredbe.

Zahtev za privremenom merom

120. Sud podseća da podnosioci zahteva takođe traže od Suda da donese odluku o uvođenju privremene mere, odnosno zabrane sprovođenja osporeno odluke do odlučivanja slučaja od strane Suda jer *"u slučaju da ova protivustavna situacija potraje budžet Republike Kosovo pretrpeo bi velike nepredviđene novčane gubitke."*

121. Sud podseća da, dana 6. februara 2018. godine, Vlada je obavestila da je donela odluku o privremenoj suspenziji osporene odluke Vlade do donošenja konačne odluke Suda o ovom pitanju.

122. Imajući u vidu da je osporena odluka suspendovana od strane Vlade, Sudsmatra da nema potrebe da se razmatra zahtev za privremenu meru.

123. Stoga, u skladu sa članom 27.1 Zakona i pravilom 55 (4) Poslovnika o radu, zahtev podnosilaca za privremenu meru se odbija kao neosnovan.

IZ TIH RAZLOGA

Shodno članovima 113.2 (1) i 116.2 Ustava, članovima 27.1., 29. i 30. Zakona i shodno pravilima 29, 54, 55 i 56 (1) Poslovnika o radu, dana 29. maja 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI jednoglasno zahtev prihvatljivim za razmatranje merituma;

II. DA UTVRDI većinom glasova da odluka Vlade Republike Kosovo br. 20/14 od 20. decembra 2017. godine nije u suprotnosti sa članovima 3. [Jednakost pred zakonom], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne odredbe]i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava;

III. DA ODBIJE zahtev za privremenom merom;

IV. DA DOSTAVI ovu presudu stranama;

V. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona; i

VI. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Bekim Sejdiu	Arta Rama-Hajrizi

ZAJEDNIČKO SUPROTNO MIŠLJENJE
sudija Almira Rodriguesa i Grese Caka-Nimani

u

slučaju br. KO12/18

Podnosilac

Albulena Haxhiu i 30 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo

Ocena ustavnosti odluke Vlade Republike Kosovo br. 04/20 od 20. decembra 2017. godine

Poštujemo odluku većine sudija Ustavnog suda (u daljem tekstu: većina) Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud). Međutim, uz dužno poštovanje mi se ne slažemo sa njom iz sledećih razloga.

Delokrug zahteva

1. Podnosioci zahteva smatraju da odluka br. 04/20 od 20. decembra 2017. godine (u daljem tekstu: osporena odluka) Vlade Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vlada) nije u skladu sa članovima: 3. [Jednakost pred zakonom], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne odredbe] i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

2. Zahtev podnosilaca se prvenstveno odnosi na tvrdnju da je Vlada, donošenjem osporene odluke, prekoračila svoja ovlašćenja koja su predviđena u članovima 92. i 93. Ustava, čime se narušavaju nadležnosti Skupštine predviđeni članom 65. Ustava. U tom smislu, podnosioci zahteva takođe tvrde da je povređen član 4. Ustava.[1]

3. Većina je odlučila da proglasi ovaj zahtev prihvatljivim i utvrdi da osporena odluka nije u suprotnosti sa članom 3. [Jednakost pred zakonom], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 7. [Vrednosti], 65. [Nadležnosti Skupštine], 92. [Osnovne odredbe] i 93. [Nadležnosti Vlade] Ustava.

Činjenice slučaja

4. Vlada je donela osporenu odluku 20. decembra 2017. godine. Odluka je stupila na snagu na dan potpisivanja i trebalo bi da se primenjuje retroaktivno od 1. decembra 2007. godine.[1]

5. Osporenom odlukom su povećane plate određenoj liste vladinih pozicija, uključujući: a) premijera, zamenike premijera, ministre i njihove zamenike; b) određeni broj političkih imenovanih lica vezanih za ove pozicije; i c) određen brojk civilnih službenika zaposlenih u Kabinetu premijera. Iako nije posebno navedeno, osporena odluka proizvodi ista dejstva za sve tužioce i sudije, uključujući sudije Ustavnog suda, prema proporcijama utvrđenim u Zakonu o sudovima, Zakonu o državnom tužiocu i Zakonu o Ustavnom sudu.[2]

6. Dva dana kasnije, 22. decembra 2017. godine, Skupština Republike Kosovo)u daljem tekstu: Skupština) je usvojila Zakon br. 06/L-020 o budžetu Republike Kosovo za 2018. godinu (u daljem tekstu: Zakon o budžetu za 2018. godinu).

7. Dana 29. januara 2018. godine, 31 poslanik Skupštine podneo zahtev Sudu, osporavajući kompatibilnost osporene odluke sa Ustavom.

Preliminarno zapažanje

8. Većina konstatacijom da osporena odluka nije u suprotnosti sa gore navedenim ustavnim odredbama, je u suštini smatrala da „*Sud nije ubeđen da odluka o povećanju plata sačinjava pitanje ustavnog nivoa* (stav 110. presude= i da „*podnosioci zahteva nisu podneli ubedljive dokaze kako bi potkrepili svoje navode da je osporena odluka Vlade proizvela ustavna dejstva, u smislu povrede ustavnih nadležnosti Skupštine ili povrede neke ustavne odredbe*“ (stav 119. presude). Mi se ne slažemo.

9. Srž pitanja koje se postavlja pred Sudom nije to da li je odluka Vlade „*o povećanju plata*“ kompatibilna sa Ustavom; nego je to da li je odluka Vlade bez „ovlašćenja na zakonu“ ili koja ne „sprovodi zakon“, kao što su okolnosti u konkretnom slučaju, kompatibilna sa

---

[1] Odluka br. 04/20 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine.

[2] Zakon br. 03/L-199 o sudovima; Zakon br. 03/L-225 o državnom tužiocu i Zakon br. 03/L-121 o Ustavnom sudu.

ovlašćenjem Vlade za donošenje odluka, kao što je definisano u članu 92. i 93 Ustava. Mi smatramo da je ovo pitanje ustavnosti.

10. Dalje mi smatramo da donošenjem osporene odluke, u okolnostima ovog slučaja, Vlada je prekoračila granice svojih ovlašćenja u sprovođenju izvršne funkcije kao što se određuje članom 92. i 93. Ustava, zbog dva suštinskih argumenata. Osporena odluka niti a) „izvršava zakon“ kao što se traži članovima 92.3, 92.4 i 93.4 Ustava; niti je b) „predlog“ kao što se traži članovima 92.4 i 93.5. Sledstveno, osporenom odlukom je rezultiralo kršenjem nadležnosti Skupštine za usvajanje budžeta kao što se određuje članom 65.5 Ustava. Na kraju, mi smatramo da ovo takođe ima uticaj i na član 4 Ustava o Obliku vladanja i podele vlasti jer a) prekoračenjem ovlašćenja Vlade i odgovarajuće kršenje zakonodavne vlasti, je uticalo na balans između izvršne i zakonodavne vlasti kao što se određuje ovim članom i b) osporena odluka proizvodi dejstva za nezavisnu granu vlasti, pravosuđe, tako što se zaobilazi parlamentarna kontrola.

11. Ovo su najvažniji navodi koji se odnose na okolnosti ovog slučaja. Stoga, mi ćemo se uzdržati od analize kompatibilnosti osporene odluke sa članovima 3. i 7. Ustava.

Kompatibilnost sa članovima 92. i 93. Ustava

12. Član 4 Ustava uspostavlja oblik vladanja, podele vlasti među tri grana vlasti i njihove odgovarajuće kontrole i balansa. U tom smislu, i relevantno za okolnosti slučaja, Ustav utvrđuje da Skupština sprovodi zakonodavnu vlast (član 4.2), dok je Vlada odgovorna za "sprovođenje zakona" i državnih politika i podleže parlamentarnoj kontroli (Član 4.4).

13. Pri daljem definisanju ovlašćenja Vlade i njenih odgovarajućih granica, član 92. Ustava daje Vladi ovlašćenje da sprovodi izvršnu vlast; međutim, ograničava to tako što mora da bude „u skladu sa Ustavom i zakonom“ (član 92.2).[3]

14. Član 92.3 dalje dopunjuje član 4. Ustava definisanjem odgovornosti Vlade da „izvršava zakone“ i druge akte usvojene od strane Skupštine

[3] U analiziranju ustavnih nadležnosti Vlade, njegovog ovlašćenja i odgovarajućih ograničenja i kontrole i balansa sa drugim granama vlasti, ovo Mišljenje će biti ograničeno onoliko koliko je neophodno i relevantno za okolnosti pitanja koja se pokreću u ovom zahtevu.

i da obavlja i ostale dužnosti u skladu sa odgovornostima određenim „Ustavom i zakonom“. Pored toga, u sprovođenju izvršne vlasti, nadležnost Vlade da „donosi odluke“ je definisana u Ustavu, iako je to ograničeno „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ (član 92.4).

15. S druge strane, član 93.4 Ustava, precizira da je nadležnost Vlade da „donosi odluke o donošenju pravnih i regulativnih akata“ ograničena do one mere koliko je „neophodno za sprovođenje zakona“.

16. Prema tome, u skladu sa Ustavom, u vršenju svojih funkcija, Vlada je ovlašćena da donosi odluke o donošenju pravnih ili regulativnih akata, sve dok su: a) „u skladu sa ovim Ustavom i zakonom“; i b) „za sprovođenje zakona“. Alternativno, Ustav ovlašćuje Vladu da predlaže zakone i amandmane zakona na zahtev Skupštine, a može davati mišljenje o zakonima koje nije ona predložila (članovi 92.4 i 92.3). U svetlu ovih nadležnosti, član 93.5 Ustava posebno ovlašćuje Vladu da predlaže Skupštini budžet Republike Kosovo.

17. Osnovne odredbe, kao što je gore navedeno, u vezi sa ograničenjem nadležnosti Vlade u sprovođenju izvršnih funkcija na „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ u nastavku će se primenjivati na okolnosti ovog slučaja i stoga se fokusirati na ovlašćenja Vlade da donosi odluke o donošenju pravnih akata.

18. Kao što je gore obrazloženo, nadležnost da „donosi odluke“ je ograničena na sledećim ustavnim uslovima: a) „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ (član 92.4); i b) „za sprovođenje zakona“ (član 93.4). Alternativno, Vlada ima pravo da „predlaže“ Skupštini, zakone, uključujući i nacrt zakona o budžetu i amandmane zakona (članovi 92.3, 92.4 i 93.5).

19. Stoga, prilikom ocenjivanja kompatibilnosti osporene odluke sa Ustavom, mora da se odgovori na dva osnovna i suštinska ustavna pitanja: a) Da li je osporena odluka „neophodna za sprovođenje zakona“ kako to propisuje član 93.4 Ustava ?; i b) Ako nije, da li je to „predlog“ Skupštini, u obliku nacrta zakona ili amandmana zakona kako je propisano u članovima 92.4, 93.3 i 93.5 Ustava?

Da li osporena odluka “izvršava zakon”?

20. Osporena odluka je doneta 20. decembra 2017. godine i navodi da ima retroaktivno dejstvo od 1. decembra 2017. godine. Zakon o budžetu za 2018. godinu je usvojen od strane Skupštine dva dana kasnije, odnosno 22. decembra 2017. Prema tome, osporena odluka je, u

okolnostima ovog slučaja, mogla služiti samo jednoj od sledeće dve svrhe: a) podržati izvršenje Zakona o budžetu za 2017. godinu.; ili b) podržati izvršenje Zakona o budžetu za 2018. godinu. Kao što će se argumentovati, nijedna od njih nije slučaj.

21. Vlada ne smatra da je donela osporenu odluku kao akt za izvršenje Zakona o budžetu za 2017. godinu, koji je bio na snazi kada je osporena odluka doneta. Vlada, iako uz kontradiktorne argumente, navodi da je osporena odluka akt, kojim se podržava izvršenje Zakona o budžetu za 2018. godinu, koji nije bio na snazi kada je doneta osporena odluka.[4]

22. U stvari, osporena odluka se uopšte ne odnosi na zakon. Doneta je, pozivajući se na članove 92.4 i 93.4 Ustava, koji ograničavaju vlast Vlade da postupa u „skladu sa“ i da podržava „izvršenje zakona”.

23. Osporena odluka se takođe poziva na Pravilnik 09/2011[5] i član 4, Pravilnika br. 02/2011[6]. U tom smislu, Vlada tvrdi da je, na osnovu člana 99. [Procedure] Ustava, donošenje odluka, po zakonu, regulisano uredbama i da je, u nedostatku Zakona o Vladi, Vlada ovlašćena da postupa na osnovu uredbi na koje se poziva Vlada. To je tačno; međutim, Vlada koja se poziva na svoje uredbe ne može prekoračiti ovlašćenja koja su utvrđena i ograničena Ustavom i zakonom. Štaviše, uredbe na koje se sama Vlada poziva takođe ograničavaju delokrug donošenja odluka Vlade „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ i radi „izvršenja zakona”.[7]

24. U stvari, u svom odgovoru Sudu, Vlada priznaje da osporena odluka ne izvršava nikakav zakon[8], ali opravdava donošenje osporene odluke zbog „*nedostatka zakona o platama za državne službenike*“ i na

---

[4] Odgovor Vlade Republike Kosova na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 9. februara 2018. godine i odgovor Ministarstva finansija na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 20. februara 2018. godine sa referentnim brojem 01 353 od 27. februara 2018. godine.

[5] Pravilnik br. 09/2011 o radu Vlade Republike Kosovo.

[6] Pravilnik br. 02/2011 o oblastima administrativne odgovornosti kancelarije premijera i ministara.

[7] Pravilnik br. 02/2011 o oblastima administrativne odgovornosti kancelarije premijera i ministara, član 4. o Vladi.

[8] Odgovor Vlade Republike Kosova na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 9. februara 2018. godine

osnovu „*dosadašnje prakse*“ [9]. Nijedan od argumenata nije održiv niti opravdava postupak Vlade van granica utvrđenih u članovima 92. i 93. Ustava.

25. „Nedostatak zakona“ ili situacija „zakonskog vakuma“ kao što se navodi od strane Većine (stavovi 100 i 101 presude) ne daje Vladi nadležnost da donosi takvu odluku, jer kao što je gore navedeno, odluke Vlade su ograničene da budu „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ i treba da se donesu za svrhe „izvršenja zakona“. U „nedostatku zakona“ Vlada ima ovlašćenje i nadležnost da postupa na osnovu ustavno dodeljenih nadležnosti da „predlaže zakon ili amandmane zakona“ Skupštini. Vlada ne može doneti odluke o donošenju akata koji ne „izvršavaju zakon“. U suprotnom, Vlada će prekoračiti svoje ustavno ograničene nadležnosti i povrediti one koje su ustavno propisane drugoj grani vlasti, zakonodavnoj vlasti.

26. Štaviše, nepostojanje „*zakona o platama državnih službenika*“ ne znači da na Kosovu nema pravnog okvira kojim se regulišu „plate i dnevnice“, niti da je Vlada ovlašćena da ne postupa u skladu sa postojećim primenjivim zakonom. Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima, sa odgovarajućim izmenama, zakoni o budžetu i Zakon o platama civilnih službenika, koji su pogođeni osporenom odlukom, između ostalog, regulišu pitanja koja se odnose na „plate i dnevnice“ pokrivene državnim budžetom, uključujući i mogućnosti prilagođavanja i odgovarajuća ograničenja tokom cele fiskalne godine.[10]

27. Na kraju, „dosadašnja praksa“ nije argument. Prvo, kao što se navodi gore, srž pitanja pred Sudom nije neophodno to da li Vlada može doneti „odluke o povećanju“, nego je da li Vlada može doneti odluke koje ne „sprovode zakon“ ili nemaju „ovlašćenju u zakonu“. Drugo, činjenica da je možda postojala praksa na osnovu koje su plate

---

[9] Odgovor Vlade Republike Kosova na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 9. februara 2018. godine

[10] Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti 3 juna 2008. (član 30. o regulisanjima odvajanja budžetskima organizacijama); Zakon br. 05/L-063 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-048 on o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, izmenjen i dopunjen Zakonima 03/L-221, No. 04/L-116 i br. 04/L-194 (član 22 o ograničenjima za povećanje budžeta za plate i dnevnice); Zakon br. 06/L-020 o budžetu Republike Kosovo (Član 15. o transferu odvojenih budžetskih iznosa); Zakon br. 03/L-147 o platama civilnih službenika od 25 juna 2010. godine (član 8. o obračunu osnovne plate)

vladinih zvaničnika mogle biti povećane preko odluka Vlade ili akata koji „izvršavaju“ ili ne primenjive zakone, ne mora nužno značiti da je ili nije „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“. Sud nije ocenio kompatibilnost tih odluka sa Ustavom.

28. S tim u vezi, i iz gore navedenih razloga, mi se ne slažemo sa obrazloženjem većine u presudi (stavovi 98 i 100), koji potvrđuju „*nedostatak zakona*“ i „*dosadašnju praksu*“, kao argumente za opravdanje kompatibilnosti osporene odluke sa Ustavom.

29. Pored toga, prilikom razmatranja ustavnosti sličnih vladinih odluka, drugi Ustavni sudovi su doneli slične zaključke.[11] Ustavni sud Republike Latvije (odluka br. 70/60 od 23. maja 2007. godine) tvrdi da je Vlada obavezna da „postupa u skladu sa usvojenim zakonima Skupštine“. Posebno je smatrao da “*Vlada, ..., dok donosi rezolucije, ne može postupati ultra vires; ona mora poštovati Ustav i zakone. Ukoliko Vlada ne poštuje zakone, ustavno načelo države prema vladavini prava, što podrazumeva hijerarhiju pravnih akata, kao i tačke 2, člana 94. Ustava gde će Vlada, između ostalog, izvršavati zakone, oni će se odbiti“. Pored toga, „ovo se takođe primenjuje na Vladu koja ne uživa nikakvo diskreciono pravo da odluči o ne-primeni odredbi nekog zakona koji reguliše odgovarajuće odnose, osim ako je ne-primena određene odredbe zakona ekspresis verbis predviđen zakonom.*“[12]

30. Stoga, zaključujemo da osporena odluka nije doneta da „izvrši bilo koji zakon“ u skladu sa članovima 92.3 i 93.4 Ustava. Argument Vlade i prihvaćen od strane većine da je osporena odluka doneta u „*nedostatku zakona*“ i na osnovu „*dosadašnje prakse*“, sam po sebi dovodi do zaključka da je pri donošenju osporene odluke Vlada postupala van granica utvrđenih u članovima Ustava.

---

[11] Između ostalih: Ustavni sud Moldavije (odluka br. 21/2004) je takođe naglasio da Vlada na osnovu svog Ustava donosi akte za „izvršenje zakona“. Prema ovoj odluci, Uredba br. 782-37, koja nije sadržavala nijednu pravnu osnovu i nije se pozivala na zakon ili zakonsku odredbu koju je implementirala proglašena je neustavnom, pošto je Vlada prevazišla ustavne granice. Slično tome, Ustavni sud Estonije (odluka 3-4-1-5-2000), u vezi sa ustavnom ocenom uredbe Vlade, naglasio je da je Vlada ovlašćena da donosi propise sve dok joj zakon predviđa nadležnosti da to učini.

[12] Ustavni sud Republike Litvanije, odluka br. 70/60 od 23. maja 2007. godine, stav 16

31. Sledeći stavovi će analizirati da li je Vlada, donošenjem osporene odluke, postupala u skladu sa alternativom, odnosno svojim nadležnostima da „predlaže“ zakone, amandmane ili da „predlaže“ budžet Skupštini na usvajanje, kao što je propisano u članovima 92.4, 93.3 i 93.5 Ustava.

Da li se osporena odluka kvalifikuje kao „predlog”?

32. Osporena odluka ne spada u kategoriju „predloga zakona ili amandmana zakona“, kao što je utvrđeno u članovima 92.4 i 93.3 Ustava. To nije slučaj, ni podnosioci zahteva, a ni Vlada to ne smatraju. Stoga se mora analizirati da li je osporena odluka „predlog“ u smislu člana 93.3 Ustava, koji ovlašćuje Vladu da „predlaže budžet“ Skupštini.

33. Mi smatramo da ovo nije slučaj i u tom smislu, mi ćemo elaborisati sledeća tri suštinska pitanja: a) retroaktivnost osporene odluke; b) vreme donošenja odluke i c) njena svrha.

34. Prvo, sama činjenica da osporena odluka ima retroaktivno dejstvo je protiv svakog potencijalnog argumenta da bi se osporena odluka mogla kvalivikovati kao „predlog“ za svrhe Zakona o budžetu za 2018. godinu.

35. Drugo, Vlada je već usvojila i podnela Skupštini na usvajanje predloženi budžet za 2018. godinu pre 31. oktobra 2017. godine, kao što traži Zakonom o upravljanju i odgovornostima za rad u javnim finansijama.[13] Odgovor Ministarstva finansija podnet Sudu napominje isto:: “*Vlada usvaja budžet i dostavlja Skupštini Republike Kosovo do 31. oktobra i shodno ovoj zakonskoj osnovi, Vlada je dostavila [nacrt zakona] Skupštini krajem oktobra,..*”.[14] Osporena odluka je doneta nakon toga.

36. Treće, Vlada smatra da je osporena odluka, bar delimično, inkorporirana u Vladin predlog Zakona o budžetu 2018. godine “*u obliku budžetske pripreme*“ ili „*u proces razmatranja budžeta*“ i da se

---

[13] Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, član 22. o podnošenju Skupštini predloga o budžetu Kosova i predloga zakona o izdvajanjima.

[14] Odgovor Ministarstva finansija na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 20. februara 2018. godine sa referentnim brojem 01 353 od 27. februara 2018. godine,

„može inkorporirati u budžet u kasnijim fazama".[15] Podnosioci zahteva smatraju da to nije slučaj, budući da "*Ministarstvo za financije u nijednoj okolnosti ne pruža nijedno svedočenje saglasnosti [osporene] odluke sa Zakonom o budžetu*"[16]

37. U tom smislu, izjave Vlade spadaju u dve odvojene kategorije. Prva, "*bilo u obliku budžetske pripreme*" koja se odnosi na fazi pre podnošenja Skupštini, dok je druga, „*u procesu razmatranja budžeta*" i „*inkorporirati u budžet u kasnijim fazama*", vezana sa fazom nakon usvajanja od Skupštine. Samo je prva kategorija relevantna po pitanju da li se osporena odluka smatra kao „predlog" u okolnostima konkretnog slučaja.

38. Druga kategorija odnosi se na sprovođenje zakona nakon usvajanja u skupštini i kao takva odražava modalitete koje se mogu regulisati putem „predloženih" amandmana na zakonu, ili odlukama koje „sprovode" isti zakon. Stoga, argumenti koji se odnose rešenja u vezi sa modalitetima „*mehanizama za uključivanje budžeta u procesu pregleda budžeta 2018*" ili „*inkorporacije u kasnijim fazama*", uključujući i pozivanje ministra finansija na mehanizme predviđene u članu 15. Zakona o budžetu za 2018. godinu ili odgovor Vlade na pozivanje Suda na član 25. Zakona o upravljanju i odgovornostima za rad u javnim finansijama, nisu relevantni. Kao što se navodi u ovom Mišljenju, osporena odluka nije akt koji „izvršava Zakon o budžetu za 2018. godinu".

39. Što se tiče prve kategorije da osporena odluka je inkorporirana u predlog budžeta za 2018. godinu, primećujemo da Vlada ne argumentira ni na koji način da je predloženo „povećanje" i kao takvo usvojeno od strane Skupštine kompatibilno sa „povećanjem" koje se predviđa osporenom odlukom. [17]23 Dalje, ovi argumenti ne

---

[15] Odgovor Vlade Republike Kosova na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 9. februara 2018. godine i odgovor Ministarstva finansija na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 20. februara 2018. godine sa referentnim brojem 01 353 od 27. februara 2018. godine.

[16] Odgovor podnosilaca zahteva na zahtev Suda od 26. aprila 2018. godine za komentare na odgovor Ministarstva finansija od 27. februara 2018. godine.

[17] Odgovor Ministarstva finansija na zahtev Suda za komentare u vezi sa slučajem KO12/18 od 20. februara 2018. godine sa ref. Br. 01 353 smatra da budžet za 2018 godinu povećava račun za plate kao što se određuje članom 22c (o ograničenjima za povećanje budžeta za plate i dnevnice) Zakona br. 03/L-048 o upravljanju javnim

objašnjavaju niti opravdaju svrhu ili obrazloženje za donošenje osporene odluke.

40. Na kraju, nadležnost Vlade, prema članu 93. Ustava, da „predloži“ budžet, ne podrazumeva samo akt „predlaganja“, već uključuje i proces. Ovaj proces je jasno definisan Zakonom o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti[18]. Ovaj poslednji predviđa da Vlada priprema i usvaja predloženi budžet i dostavlja ga Skupštini do 31. oktobra. Kada vlada podnese “predlog” za budžet, započinje još jedan proces- razmatranje u Skupštini, a zatim “usvajanje” budžeta predloženog od strane Vlade.

41. Osporena odluka doneta je nakon što je Vlada usvojila i dostavila predlog budžeta za 2018. godine za usvajanje pred Skupštine, i pre nego što Skupština usvaja. S tim u vezi, osporena Odluka ne može se smatrati ni kao „predlog“ za budžetske svrhe za 2018. godine, jer je ista već dostavljena, niti kao „predloženi” amandman za budžet 2018. godine, niti odluka o “implementaciji” aspekata istog, s obzirom da to još nije usvojila Skupština.[19]

42. Ukratko, i iz gore navedenih razloga, zaključujemo da osporena odluka nije „predlog“ u smislu članova 92.4, 93.3 i 93.5 Ustava.

43. Shodno tome, mora se zaključiti da se osporena odluka ne smatra kao „predlog“ Zakona o budžetu za 2018. godinu niti kao odluka ili akt koji „izvršava“ Zakon o budžetu za 2018. godinu. Dakle, prilikom donošenja takve osporene odluke, Vlada je prekoračila granice svog ovlašćenja i postupala u suprotnosti sa članovima 92.4 i 93.4 Ustava. Pošto smo došli do ovog zaključka, nećemo analizirati druge aspekte „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima“ osporene odluke.

44. Važno je istaći da većina (stav 110 presude) smatra da „*odluka o povećanju plata*“ ne predstavlja pitanje ustavnog nivoa. S poštovanjem, mi se ne slažemo.

---

finansijama i odgovornosti, izmenjen i dopunjen Zakonima 03/L-221, No. 04/L-116 i br. 04/L-194.

[18] Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, deo IV o pripremi i sadržaju predloženog budžeta Kosova.

[19] Zakon o budžetu za 2018. godinu (član 15.) i Zakon o upravljanju javnim finansijama, izmenjen, određuje proces za izvršenje budžeta koji jasno uspostavlja ovlašćenja i ograničenja na Vladu prilikom izmene ili regulisanja budžeta kao i okolnosti pod kojim se traži ovlašćenje Skupštine (član 30).

45. Kao što je navedeno gore, srž pitanja pred Sudom nije da li je odluka Vlade o "*povećanju plata*" kompatibilna sa Ustavom; već da li je odluka Vlade bez „ovlašćenja na zakonu" ili koja ne „izvršava zakon", kao i u okolnostima ovog slučaja, kompatibilna sa Ustavom.

46. Pored toga, kao što gore navedeno, članovi 4.4, 92 i 93 Ustava ograničava ovlašćenje Vlade pri obavljanju svojih izvršnih funkcija na „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima da „izvršava zakone" i donese odluke koje su „neophodne za sprovođenje zakona".

47. Pored toga, dužnost za poštovanjem „Ustava i zakona" je najvažnija premisa principa vladavine prava koji je inkorporisan u članovima 3. [Jednakost pred zakonom] i 7. [Vrednosti] Ustava.

48. U tom smislu, Venecijanska komisija u listi kontrole vladavine prava za 2016. godinu[20] nabraja „Usklađenost sa zakonom" i „Obavezu primene zakona" kao dva osnovna principa vladavine prava. Što se tiče prvog, Venecijanska komisija smatra: *"Osnovni uslov vladavine prava je da se ovlašćenja državnih organa utvrđuju zakonom. U onoj meri u kojoj se zakonitost odnosi na postupke javnih funkcionera, ona takođe zahteva da imaju ovlašćenja za postupanje i da naknadno postupaju u granicama ovlašćenja koja im se dodeljuju, a time poštuju i proceduralno i materijalno pravo.*"[21] Dok, što se tiče drugog, Venecijanska komisija tvrdi da bi „*sama suština vladavine prava bila dovedena u pitanje ako bi se zakon pojavio samo u knjigama, a da se nepravilno primenjuju i sprovode. Obaveza sprovođenja zakona je trostruka, jer podrazumeva poslušnost prema zakonu od strane pojedinaca, opravdanu obavezu za primenu zakonu od strane države i obavezu civilnih službenika da deluju u granicama svojih prenesenih ovlašćenja.* "[22]

---

[20] Evropska komisija za demokratiju preko zakona (Venecijanska komisija), Lista kontrole vladavine prava, koju je Venecijanska komisija usvojila na 106. plenarnoj sednici (Venecija, 11-12. marta 2016. godine).

[21] Kontrolna lista za vladavinu prava Venecijanske komisije, stav 45.

[22] Kontrolna lista za vladavinu prava Venecijanske komisije, stav 53.

Kompatibilnost sa članovima 65. i 4. Ustava

49. Nakon što smo zaključili da osporene odluke nisu kompatibilne sa članom 92. i 93. Ustava, smatramo da osporena odluka takođe krši nadležnosti Skupštine za „usvajanje“ budžeta, kao što je navedeno u članu 65.5 Ustava.

50. Član 93.5 Ustava ovlašćuje Vladu da predloži budžet Skupštini. S druge strane, članom 65.5 Ustava daje Skupštini nadležnost da isti usvoji. U tom smislu, mi se slažemo sa obrazloženjem većine (stavovi 105 i 106), koji smatraju "*da je 22. decembra 2017. godine Skupština usvojila Zakon o budžetu za 2018. godinu, ostvarujući svoju ustavnu funkciju u pogledu usvajanja državnog budžeta*" i "*Vlada je bila predlagač nacrt budžeta za 2018. godinu, koji je usvojen od strane Skupštine*". To stoji. Međutim, ovi zaključci se odnose na kompatibilnost Zakona o budžetu za 2018. godinu sa Ustavom, koji se ne osporava pred Sudom. Pitanje je da li se u donošenju osporene odluke Vlada uplitala u nadležnost Skupštine da „usvoji“ predloženi budžet za 2018. godinu.

51. U tom smislu, mora se primetiti da nadležnost „usvajanja“ Skupštine ne podrazumeva samo akt „usvajanja“, već i proces. Proces usvajanja vladinog predloženog budžeta počinje sa podnošenjem budžeta predloženog od strane Vlade Skupštini. Skupština je obradila i usvojila Vladin i predložen budžet od 31. oktobra. Financijske implikacije osporene odluke koja je doneta dva dana pre usvajanja Zakona o budžetu za 2018. godinu u Skupštini nije bila podložna ni parlamentarnoj reviziji ni odobravanju. Ovo je naročito relevantno u vezi sa dejstvima koje osporena odluka ima na sudsku vlast.

52. Kao što je gore navedeno, dok je osporena odluka konkretno nabrojala vladine službenike, koji će imati koristi od „povećanja“ plata, istom odlukom takođe „se povećavaju“ plate i svim sudijama, tužiocima i sudijama Ustavnog suda, shodno proporcijama određenih članom 29. Zakona o sudovima, članom 21. Zakona o državnom tužiocu i članom 15. Zakona o Ustavnom sudu,. Shodno tome, značajno se utiče na plate u odvojenoj i nezavisnoj grani vlasti preko odluke izvršne grane, bez učešća zakonodavne grane.

53. Samo odluka Vlade, koja nije podvrgnuta parlamentarnoj kontroli i koja utiče na celokupnu nezavisnu granu vlasti, utiče na princip podele vlasti i odgovarajuće kontrole i balansa.

54. S tim u vezi, podsećamo na član 4. Ustava koji utvrđuje da *„Kosovo je demokratska Republika koja se zasniva na načelo podele vlasti i kontrole balansa među njima, kao što je i određeno ovim Ustavom“*. Načelo podele vlasti je najvažniji princip u uspostavljanju oblika vladavine i odnosa između tri grane vlasti. To podrazumeva da tri grane vlade moraju biti nezavisne u izvršenju svojih ustavnih funkcija i moraju ograničiti i balans vlasti i nadležnosti jedne druge.

55. U definisanju podele vlasti, Ustav posebno daje nadležnosti Skupštini da sprovodi zakonodavnu vlast (član 4.2); Vlada je odgovorna za „sprovođenje zakona“ i državne politike (član 4.4); i posebno se poziva na nezavisnost sudske vlasti i na nezavisnost Ustavnog suda (članovi 4.5 i 4.6). U definisanju kontrola i balansa, ovaj član Ustava posebno podleže vršenju izvršne funkcije Vlade parlamentarnoj kontroli (član 4.4).

56. Takođe treba napomenuti da, iako se principom podele vlasti utvrđuje nezavisnost tri grane vlasti, princip provere i balansa utvrđuje njihovu međuzavisnost. Tri grane vlasti ne mogu delovati izolovano jedna od druge. Njihova međuzavisnost, pored ustavnim odredbama, se definiše i kroz principe saradnje, koordinisanja, provere i balansiranja. Tri grane vlasti se oslanjaju jedni na druge da obezbede sve javne usluge neophodne u demokratskom društvu.[23]

57. S tim u vezi, podsećamo na tumačenje Ustavnog suda Slovenije, koji smatra: “*Podela državne vlasti u zakonodavnu, izvršnu i sudsku grana ne podrazumeva odnos superiornosti ili podređenosti, već odnos ograničenja i saradnje jednakih grana vlasti, tako da svaki funkcioniše u okviru svoje vlastite pozicije i sopstvene kompetencije. Polazna tačka regulisanja mehanizama kontrole i ravnoteže između grana vlasti mora biti ustavna jednakost zakonodavnih, izvršnih i sudskih ovlašćenja. Odnosi između njih se mora postaviti na način na koji se relativna nezavisnost i integritet pojedinačne granice vlasti u obavljanju njegove funkcije ne ugrožavaju*”[24]. Ustavni sud Slovenije ide dalje*: „Savremeno razumevanje principa razdvajanja vlasti podrazumeva da vlasti koje vrše osnovne funkcije državne vlasti u svom radu funkcionišu relativno nezavisne i autonomne u odnosu na druge vlasti, tako da nijedan od njih ne preovlađuje. Postoji*

[23] Vidi, između ostalih, Savet Evrope, Consultative Council of European Judges (CCJE) Mišljenje br. 18 (2015), "Položaj pravosuđa i odnosi sa drugim državnim vlastima u modernoj demokratiji " od 16. oktobra 2015

[24] Ustavni sud Republike Slovenije, odluka U-I-159/08 od 11. decembra 2009. godine, stav 24.

sofisticiran sistem međusobnog nadzora, ograničenja, kontrole, prepletene zavisnosti i balansa".[25]

58. Napominjemo da aspekti naknade[26] koji utiču na sudsku granu, između ostalog, predstavljaju srž zaštitnih mehanizama koji osiguravaju nezavisnost i nepristrasnost sudske vlasti[27]. Imajući u vidu da je nezavisnost sudske vlasti uvrštena u Ustav, rasprava o naknadi sudske vlasti ne može zaobići princip podele vlasti. Drugi ustavni sudovi su razmotrili ustavnost odluka vlade, propisa i čak skupštinskih zakona, koji su uticali na aspekte naknade sudske grane i došli do sasvim sličnih zaključaka.[28]

59. Ustavni sud Republike Hrvatske je proglasio neustavnom odredbu Skupštinskog zakona, kojim se posebno ovlašćuje Vlada da donosi odluke o obračunu plata sudija[29]. Ustavni sud Hrvatske je smatrao: "*Čini se da je zakonodavac, u delu koji se tiče određivanja osnovice za obračun plate sudija, zanemario temeljne postulate koji proizilaze iz načela deobe vlasti, posebno i zajedno s ustavnim zahtevom za nezavisnošću sudstva kada je reč o odnosima između sudstva i političke egzekutive*". Hrvatski Sud dalje smatra*: "Davanje u nadležnost političkoj egzekutivi (Vladi) da izravno uteče na određivanje plate sudija a priori znači da su odnosi između dve grane državne vlasti (izvršne, to jest političko-egzekutivne i sudbene) postavljeni na osnovama koje su objektivno neprihvatljive u demokratskom društvu, utemeljenom na načelu deobe vlasti i vladavini prava, sve u svetlu ustavnog zahteva da sudstvo mora biti*

---

[25] Ustavni sud Republike Slovenije, odluka U-I-159/08 od 11. decembra 2009. godine, stav 23.

[26] To može da podrazumeva povećanje, smanjenje i druga pitanja u vezi sa finansijskom kompenzacijom sudske grane.

[27] Savet Evrope, Evropska Karta o Zakonu o Sudijama i Memorandum Objašnjenja, Strazbur 8 – 10. jul 1998. godine

[28] Ustavni sud Republike Hrvatske je odlukom br. U-I-4039/2009; U-I-25427/2009; U-I-195/2010 od 18. jula 2014. godine; Ustavni sud Latvije, slučaj br. 3/95 od 6. decembra 1995. godine, smatrao da je rezolucijae Vlade koja utiče na plate broja viših sudskih službenika u suprotnosti sa Ustavom iz Litve. Sličan stav je zauzeo Ustavni sud Latvije preko odluke br. 2016-31-01 od 26. oktobra 2017. godine; Ustavni sud Slovenije preko odluke U-I-159/08 od 11. decembra 2009. godine i odluke U-I-15/14 od 26. marta 2015. godine; i Ustavni sud Moldavije preko presude br. 15/2017.

[29] Ustavni sud Republike Hrvatske je odlukom br. U-I-4039/2009; U-I-25427/2009; U-I-195/2010 od 18. jula 2014. godine, 9.1, stav 5.

samostalno i neovisno." Hrvatski Ustavni sud je zaključio: "*Shodno tome, iz Ustava proizlazi zahtev da sve elemente plate sudija mora uređivati zakonodavac svojim zakonom donesenim u demokratskoj parlamentarnoj proceduri na način koji poštuje bit jamstva stabilnosti sudske funkcije, to jest pravilnog, stručnog i nepristranog sprovođenja pravde, pri čemu svi elementi sudskih plata moraju biti primereni dostojanstvu sudske profesije i teretu odgovornosti sudija*".

60. Takođe, glavni odgovori primljeni od Foruma Venecijanske komisije (stavovi 62 do 73 Presude) ukazuju na to da je „pitanje plata u javnom sektoru regulisano zakonom" (stav 99 presude). Relevantni zakoni znači zakoni koje usvajaju Skupštine, a ne Vlade. Na Vladi je da sprovodi ove zakone. Dalje, naknada sudske grane, kao suštinski aspekt nezavisnost pravosuđa, mora da se reguliše preko zakonodavne vlasti putem demokratske parlamentarne procedure. Suprotno ovim principima, osporena odluka utiče na sudsku vlast a zaobilazi parlamentarnu kontrolu.

61. Stoga, i bez razmatranja drugih navoda i/ili aspekata koji su pokrenuti u zahtevu, osporena odluka nije doneta u skladu sa članovima 92. i 93. Ustava, čime se krše nadležnosti Skupštine propisane u članu 65.5 Ustava, a kao rezultat toga, utiče na balans i podelu vlasti utvrđene u članu 4. Ustava.

62. Konačno, bez razmatranja svakog stava u obrazloženju većine, posebno ćemo naglasiti neslaganje sa zaključcima iz presude.

63. Mi se ne slažemo sa zaključkom većine (stav 117 presude) gde se navodi da „*da nije u njegovom delokrugu da oceni ili zameni javne politike uspostavljene od strane zakonodavnog ili izvršnog organa*" je to nije predmet pred Sudom.

64. Mi se takođe ne slažemo sa zaključkom većine (stav 118 presude) gde se navodi da okolnosti slučaja predstavljaju „*nejasne situacije što se tiče vršenja nadležnosti*", i da bi se takve situacije „*ubuduće mogle izbegavati donošenjem odgovarajućih zakona za Vladu i za plate državnih funkcionera*". Mi smo smatrali da u okolnostima ovog slučaja, situacija nije nejasna i da Ustav ne ovlašćuje Vladu da postupa izvan svoje nadležnosti i postupa „u skladu sa ovim Ustavom i zakonima"; „izvršava zakone"; ili „predlaže zakone".

65. Konačno, i stoga, iz razloga navedenih u ovom Mišljenju, mi se ne slažemo sa zaključkom većine (stav 119 presude) gde se navodi da „*nije*

*utvrđeno da je osporena odluka Vlade proizvela ustavna dejstva, u smislu povrede ustavnih nadležnosti Skupštine ili povrede neke ustavne odredb*e".

Zaključak

66. Mi zaključimo da Odluka br. 04/20 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine nije u skladu sa članovima 92. i 93. Ustava, ili zbog toga što ne „izvršava zakon" ili zbog toga što ona nije „predlog".

67. Mi dalje zaključimo da je, sledstveno, Odluka br. 04/20 Vlade Republike Kosovo od 20. decembra 2017. godine kršila nadležnosti Skupštine garantovane u članu 65.5 Ustava, i time je uticala na balans i na podelu vlasti određenom članom 4. Ustava.

S poštovanjem podneli,

Sudija Almiro Rodrigues

Sudija Gresa Caka-Nimani

Slučajevi br. KI146/17, KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17, podnosioci zahteva: Isni Thaçi, Zeqir Demaku, Fadil Demaku, Nexhat Demaku i Jahir Demaku, ocena ustavnosti presude PML. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova od 19. jula 2017. godine

KI146/17, KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17, presuda od 30. maja 2018. godine, objavljena 8. juna 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, krivična optužba, sastav sudskog veća, pravo na pravično sudjenje - pravo na obrazloženu odluku*

Podnosioci zahteva su proglašeni krivim od strane Osnovnog suda u Mitrovici (presuda P58/14) za krivična dela kažnjiva članom 152. [Ratni zločini koji ozbiljno krše član 3 Ženevskih konvencija] u vezi sa članom 31. [Saizvršilaštvo] Krivičnog zakona Republike Kosovo (KZRK). Podnosioci zahteva su izjavili žalbu na presudu Osnovnog suda, kojom su osporavali, između ostalog, sastav sudskog veća Osnovnog suda i svedočenja veštaka svedoka. Apelacioni sud je (presuda PAKR br. 456/15) odbio žalbe strana i potvrdio presudu Osnovnog suda. Podnosioci su podneli zahtev za zaštitu zakonitosti - protiv presude Apelacionog suda - Vrhovnom sudu Kosova, tvrdeći, između ostalog, da je sudsko veće Osnovnog suda sastavljeno kršeći pravila primenjiva za imenovanje sudija u sudskim većima.

Zahtev za zaštitu zakonitosti je odbijen od strane Vrhovnog suda presudom Pml. KZZ. br. 322/2016, kao neosnovan. Vrhovni sud je obrazložio svoju odluku u vezi sa tvrdnjama podnosilaca zahteva o povredi pravila za imenovanje sudija u sudskim većima, navodeći da, na osnovu Smernica EULEX-a, predsednik sudija EULEX-a ima puno diskreciono pravo da imenuje sudije u većima, bez obzira na bilo koja posebna pravila sadržana u Smernicama. Vrhovni sud je smatrao da čak i da je došlo do povrede interne regulative EULEX-a, to bi bilo pitanje diskrecije u okviru administrativnih/disciplinskih organa EULEX-a.

Podnosioci zahteva su tvrdili pred Ustavnim sudom da im je odbijanjem zahteva za zaštitu zakonitosti, kao neosnovanog, Vrhovni sud povredio prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima. U tom smislu, oni su naveli da Vrhovni sud nije pravilno obradio pitanje imenovanja sudija u sudskom veću Osnovnog suda, jer je to učinjeno uz povredu pravila za imenovanje sudija u sudskim većima.

U rešavanju navoda podnosilaca zahteva u vezi sa sastavom sudskog veća Osnovnog suda, Ustavni sud je primetio da, prema sudskoj praksi Evropskog

suda za ljudska prava, pravo na pravično suđenje uključuje pravo na obrazloženu odluku. U vezi s tim, Ustavni sud je primetio da je obrazloženje Vrhovnog suda, prilikom razmatranja navoda podnosilaca zahteva u vezi sa imenovanjem sudija u sudskom veću Osnovnog suda, uglavnom bilo ograničeno na moguću povredu ZKP-a i nije razmatralo druge primenjive norme relevantne za imenovanje sudija u sudskom veću, odnosno principe predviđene u Zakonu br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima misije EULEX na Kosovu i zakonodavstvo koje proizilaze iz toga. Ustavni sud je takođe primetio da, prema svojoj sudskoj praksi, sve sudije, uključujući i sudije EULEX-a, imaju obavezu da primenjuju zakone koji su propisno usvojeni od strane Skupštine Republike Kosovo i, shodno tome, zakonodavstvo koje proizilazi iz Skupštine.

Stoga, Ustavni sud je utvrdio da je, ne pružajući detaljnu ocenu i opravdanje o tome da li je poštovano svo telo primenjivih zakonskih odredbi uključujući i princip unapred utvrđenih objektivnih kriterijuma i, proceduralnih zaštitnih mera prilikom imenovanja sudija u sudskom veću u slučaju podnosilaca zahteva u Osnovnom sudu, Vrhovni sud je (presuda PML. KZZ. br. 322/2016 od 19. jula 2017. godine) povredio pravo podnosilaca zahteva na obrazloženu odluka i na taj način povredilo pravo podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje koje je garantovano članom 31 Ustava i članom 6 EKLJP.

Stoga, u skladu sa pravilom 74(1) Poslovnika o radu, presuda Vrhovnog suda PML. KZZ. br. 322/2016 od 19. jula 2017. godine se proglašava ništavom i slučaj se vraća Vrhovnom sudu na preispitivanje.

PRESUDA

u

slučajevima br. KI146/17, KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17

Podnosilac

Isni Thaçi, Zeqir Demaku, Fadil Demaku, Nexhat Demaku i Jahir Demaku

Ocena ustavnosti presude Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova od 19. jula 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev KI146/17 je podneo Isni Thaçi iz Prištine, koga zastupa Artan Qerkini, Udruženje advokata "Sejdiu & Qerkini" Sh.p.k; zahtev KI147/17 je podneo Zeqir Demaku iz Glogovca, koga zastupa Bajram Tmava, advokat iz Prištine; zahtev KI148/17 je podneo Fadil Demaku iz Glogovca; zahtev KI149/17 je podneo Nexhat Demaku iz Glogovca; i zahtev KI150/17 je podneo Jahir Demaku iz Glogovca, koga zastupa Mexhid Syla, advokat iz Prištine (u daljem tekstu: podnosioci zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosioci zahteva osporavaju presudu Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova (u daljem tekstu: Vrhovni sud), od 19. jula 2017. godine.

3. Podnosioci zahteva Isni Thaçi (KI146/17), Zeqir Demaku (KI147/17) i Jahir Demaku (KI150/17), su primili osporenu presudu 22. avgusta 2017. godine, dok su podnosioci zahteva Fadil Demaku (KI148/17) i Nexhat Demaku (KI149/17), osporenu presudu primili 19. avgusta 2017. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene odluke, kojom se tvrdi da su podnosiocima zahteva povređena prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), i članom 6 (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda (u daljem tekstu: EKLjP).

5. Podnosilac zahteva Jahir Demaku (KI150/17), je takođe tražio od Ustavnog suda Republike Kosova (u daljem tekstu: Sud) da uvede privremenu meru, odnosno *"da obustavi izvršenje presude Vrhovnog suda Kosova"* Pml. KZZ. br. 322/2016 od 19. jula 2017. godine.

Pravni osnov

6. Zahtev je zasnovan na stavu 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članu 22. [Procesuiranje podnesaka], 27. [Privremene mere] i 47. [Individualni zahtevi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

7. Dana 8. decembra 2017. godine, podnosilac zahteva Isni Thaçi je podneo zahtev (KI146/17) Sudu.

8. Dana 11. decembra 2017. godine, podnosioci zahteva Zeqir Demaku (KI147/17), Fadil Demaku (KI148/17), i Nexhat Demaku (KI149/17) su podneli zahteve Sudu.

9. Dana 12. decembra 2017. godine, podnosilac zahteva Jahir Demaku (KI150/17) je podneo zahtev Sudu.

10. Dana 15. decembra 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Selvete Gërxhaliu-Krasniqi za sudiju izvestioca u vezi sa zahtevom KI146/17 i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Bekim Sejdiu i Gresa Caka-Nimani.

11. Istog datuma, u skladu sa pravilom 37.1 Poslovnika, predsednica Suda je naložila da se zahtevi KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17, spoje sa zahtevom KI146/17. Ovom odlukom je odlučeno da sudija izvestilac i, sastav Veća za razmatranje budu isti sa onim koji je odlučen od strane predsednice za imenovanje sudije izvestioca i Veća za razmatranje u slučaju KI146/17.

12. Dana 19. decembra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioce zahteva o registraciji zahteva i spajanju zahteva i ,tražio od zastupnika podnosilaca Zeqira Demakua (KI147/17) i Jahira Demakua (KI150/17) da podnesu Sudu punomoćja za zastupanje gore navedenih podnosilaca zahteva pred Sudom.

13. Dana 20. decembra 2017. godine, Sud je dostavio kopiju zahteva Vrhovnom sudu i tražio od Osnovnog suda u Mitrovici (u daljem tekstu: Osnovni sud) da podnese povratnice koje pokazuju datum kada je podnosiocima zahteva uručena osporena odluka Vrhovnog suda.

14. Dana 22. decembra 2017. godine, zastupnici podnosilaca zahteva Zeqira Demakua (KI147/17) i Jahira Demakua (KI150/17), su podneli Sudu tražena punomoćja od 19. decembra 2017. godine.

15. Dana 5. januara 2018. godine, Osnovni sud je podneo Sudu povratnice koje pokazuju datum kada su podnosioci zahteva primili osporenu odluku, kao što je tražio Sud 20. decembra 2017. godine.

16. Dana 22. februara 2018. godine, Sud je tražio od podnosilaca zahteva da ga obaveste da li su iskoristili neko drugo pravno sredstvo da ospore presudu Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda.

17. Dana 26. februara 2018. godine, podnosioci zahteva Isni Thaçi, Fadil Demaku i Nexhat Demaku su obavestili Sud da su podneli zahteve za preispitivanje krivičnog postupka u vezi sa presudom P. br. 58/14 Osnovnog suda i priložili su gore navedene zahteve.

18. Dana 28. februara 2018. godine, podnosilac zahteva Jahir Demaku je obavestio Sud da pored zahteva koji je podneo Sudu nijedno drugo pravno sredstvo nije iskoristio da ospori presudu Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda.

19. Dana 6. marta 2018. godine, Sud je tražio od EULEX-a da podnese Sudu modalitete/pravila/uputstvo o raspodeli predmeta sudijama EULEX-a (u daljem tekstu: Uputstvo o raspodeli predmeta) doneto u skladu sa Zakonom br. 03/L-21210 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima misije EULEX-a na Kosovu od 3. juna 2008. godine.

20. Dana 14. marta 2018. godine, podnosioci zahteva Isni Thaçi, Fadil Demaku i Nexhat Demaku su obavestili Sud da su zahtevi za preispitivanje krivičnog postupka u vezi sa presudom P. br. 58/14 Osnovnog suda odbijeni od strane Osnovnog suda. Oni su takođe obavestili Sud da ne nameravaju da se žale na tu odluku.

21. Dana 26. marta 2018. godine, EULEX je podneo Sudu Uputstvo o raspodeli predmeta.

22. Dana 30. maja 2018. godine, nakon razmatranja izveštaja sudije izvestioca, Veće za razmatranje je većinom glasova preporučilo Sudu u punom sastavu da proglasi zahtev prihvatljivim i oceni suštinu predmeta.

23. Istog datuma, Sud je usvojio većinom prihvatljivost zahteva. Sudija Altay Suroy, Almiro Rodrigues i Snezhana Botusharova su glasali protiv prihvatljivosti.

24. Istog datuma, Sud je glasao većinom da se utvrdi povreda, dok su. Sudija Gresa Caka-Nimani dala podudarno mišljenje. Sudija Almiro Rodrigues i Snezhana Botusharova glasali protiv utvrđivanja povrede.

25. Presuda se može dopuniti suprotnim i podudarnim mišljenima.

Pregled činjenica

26. Dana 8. novembra 2013. godine, tužilac EULEX-a iz Kancelarije Specijalnog tužilaštva Republike Kosovo (tužilac STRK-a) je podigao optužnicu (br. PPS88/11) protiv podnosilaca zahteva i nekoliko drugih osoba pod osnovanom sumnjom da su tokom 1998. godine izvršili krivično delo kažnjivo članom 152. [Ratni zločini koji ozbiljno krše član 3 Ženevskih konvencija] u vezi sa članom 31. [Saizvršilaštvo] Krivičnog zakonika Republike Kosovo (KZRK).

27. Dana 27. maja 2015. godine, Osnovni sud je doneo presudu (P58/14), kojom je proglasio podnosioce zahteva krivim za gore navedena krivična dela i osudio na sledeći način: Isni Thaçija, Zeqir Demakua i Jahir Demakua, svakog po 7 (sedam) godina zatvora, a Fadila Demakua i Nexhata Demakua svakog po 3 (tri) godine zatvora.

28. Podnosioci zahteva su uložili žalbu na presudu Osnovnog suda (P58/14) od 27. maja 2015. godine, zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, nepotpunog i pogrešnog utvrđivanja činjeničnog stanja i odluke o krivičnoj sankciji. Podnosioci zahteva su, *inter alia*, osporili sastav sudskog veća Osnovnog suda i iskaze svedoka veštaka C. B. i M. G., konkretnije, ne pojavljivanje veštaka M. G. u sudu.

29. Žalbu je uložio i tužilac STRK-a zbog odluke o krivičnoj sankciji, tražeći da se kazna poveća na adekvatan način za sve podnosioce zahteva.

30. Dana 14. septembra 2016. godine, Apelacioni sud je presudom (PAKR. br. 456/15) odbio žalbe tužioca STRK-a i podnosilaca zahteva i potvrdio presudu Osnovnog suda (P58/14). Apelacioni sud je *ex-officio* preinačio presudu Osnovnog suda u pogledu podnosilaca zahteva Isni Thaçija, Zeqir Demakua i Jahir Demakua smatrajući krivično delo za koje su oni osuđeni kao krivično delo u nastavku. Pored toga, Apelacioni sud je preinačio kaznu izrečenu od strane Osnovnog suda u vezi sa Isni Thaçijem od 7 (sedam) godina na 6 (šest) godina i 6 (šest) meseci, i za podnosioce zahteva Zeqira Demakua i Jahira Demakua od 7 (sedam) godina na 6 (šest) godina zatvora za svakog.

31. U vezi sa svedočenjem veštaka, Apelacioni sud je, između ostalog, obrazložio da je svedočenje veštaka C.B. pred Osnovnim sudom potpuno pouzdano u odnosu na sve povrede koje se odnose na svedoka A. Što se tiče navoda da veštak M.G. nije izneo bilo kakvo svedočenje pred Osnovnim sudom, Apelacioni sud je primetio da je on bio uključen samo kao veštak za ispitivanje intimnih delova svedoka od strane lica istog pola i da je nakon ispitivanja opisao svoja zapažanja uključujući i fotografije, dok je njihovu procenu uradila veštak C. B.

32. Takođe u vezi sa tvrdnjom da su redovni sudovi prihvatili svedočenje svedoka A. i K., u suprotnosti sa načelom *in dubio pro reo*, Apelacioni sud je obrazložio da kod svedoka A., nisu primetili bilo kakav simptom duševne bolesti i stoga nije bilo sumnje u njegovom svedočenju. Prema Apelacionom sudu, jedinstvena pojava akutne psihoze ne smanjuje opšti kredibilitet svedoka A. Pored toga, Apelacioni sud je zaključio da je iskaz svedoka A. u potpunosti potkrepljen izjavom svedoka K. i svedočenjem veštaka C.B.

33. Podnosioci zahteva su podneli zahteve za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu protiv presude Osnovnog suda (P58/14) i presude Apelacionog suda (PAKR br. 456/15), zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i povreda krivičnog zakona. Podnosioci zahteva su, između ostalog, naveli da je sastav sudskog veća Osnovnog suda bio u suprotnosti sa pravilima EULEX-a; da su dva člana sudskog veća imala sukob interesa i stoga su podnosioci predložili da se pribave novi dokazi – iskaz svedoka M.S.; iskazi veštaka svedoka C.B. i M.G., koji nisu propisno pribavljeni, konkretno navodeći da se veštak M.G. nije pojavio pred sudom; i da je proglašavanje svedoka B. "neprijateljskim svedokom" bilo u suprotnosti sa Zakonikom o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP).

34. Dana 19. jula 2017. godine, Vrhovni sud je presudom (Pml. KZZ. br. 322/2016), odbio, kao neosnovane, zahteve za zaštitu zakonitosti podnosilaca zahteva protiv presude Osnovnog suda i presude Apelacionog suda.

35. Prvo, na prigovor podnosilaca zahteva o primeni pravila o izboru sudskog veća u Osnovnom sudu, Vrhovni sud je obrazložio na sledeći način:

> *"[...]*
> *Veće se slaže sa presudom Apelacionog suda da nije bilo neke šeme za raspoređivanje sudija EULEX-a u relevantnom vremenu. Prema „uputstvu za raspoređivanje slučajeva sudijama EULEX-a u krivičnim slučajevima po regionalnim sudovima", koje je bilo primenjivo u vremenu kada je sudija A.A.G. [njeno imenovanje] raspoređena u ovom slučaju, nije se pridržavalo nekom specifičnom rasporedu. Uputstvo prosto objašnjava strukturu sudija EULEX-a u regionalnim sudovima i opisuje opšta načela koje se primenjuju u vezi sa raspoređivanjem slučaja. Takođe, sudija [A.A.G.] je raspoređena prema odluci vršioca dužnosti predsednika sudija EULEX-a od 29. maja 2014. god., koji je u ono vreme bio ovlašćen da donosi ovu odluku. Osim toga, sudija EULEX-a [A.A.G.] u ono vreme je bila zakonski raspoređena na nivou prvog stepena.*
> *[...]*
> *Zato, veće je mišljenja da ni raspoređivanje sudije [A.A.G.] ne može se okarakterisati kao povreda člana 384 (1. 1) ili člana 384 (1. 2) ZKP-a. Veće primećuje da i kada bi bilo povrede internog pravilnika EULEX-a (dok navodne povrede ne sadrže povredu odgovarajućeg zakona – kao što je naveden zahtev da je povređen ZKP), onda bi to bila stvar diskrecije unutar disciplinskih / administrativnih organa EULEX-a [...]."*

36. Drugo, Vrhovni sud je obrazložio svoju odluku u vezi sa zahtevom za novim dokazima, dokazujući da sukob interesa između sudija Osnovnog suda i pitanje iskaza stručnjaka M.G., *inter alia,* da: *"Nijedna od [...] odredaba [Zakonika o krivičnom postupku Kosova] ne uključuje nijednu proceduralnu mogućnost pod kojom Vrhovni sud može održati otvoreno saslušanje sa prisutnim stranama ili održati raspravu radi prikupljanja novih dokaza."*

37. Treće, u pogledu proglašenja "svedoka B" kao "neprijateljskog svedoka", Vrhovni sud je zaključio da: *[...] Iako ZKP kao takvo ne priznaje terminologiju „neprijateljski svedok" ZKP u članu 123 (2))*

predviđa mogućnost ispitivanja svedoka ukoliko je svedok davao drugačije svedočenje iz svedočenja datog tokom razgovora u pretpretresnom postupku, što u suštini predstavlja aproksimaciju koncepta „neprijateljskog svedoka“.“

38. Dana 18. oktobra 2017. godine, podnosioci zahteva Fadil Demaku i Nexhat Demaku su podneli zahtev za preispitivanje krivičnog postupka Osnovnom sudu u Mitrovici.

39. Dana 21. novembra 2017. godine, podnosilac zahteva Isni Thaçi je podneo zahtev za preispitivanje krivičnog postupka Osnovnom sudu u Mitrovici.

40. Podnosioci zahteva, Fadil Demaku, Nexhat Demaku i Isni Thaçi su u svojim zahtevima za preispitivanje krivičnog postupka tražili od Osnovnog suda da u skladu sa članom 423 (1.13) KZK-a, između ostalog, dozvoli uzimanje novih dokaza, odnosno iskaz M.S. i prepisku sa elektronske pošte između sudija EULEX-a i osoblja što bi otkrilo da je sastav sudskog veća Osnovnog suda bio nepravilan i što bi dokazalo da je sudsko veće Osnovnog suda bilo pristrasno.

41. Dana 12. februara 2018. godine, Osnovni sud je odbacio, kao neosnovan, zahtev za preispitivanje krivičnog postupka u vezi sa presudom P. br. 58/14 Osnovnog suda, koji su podneli podnosioci zahteva Isni Thaçi, Fadil Demaku i Nexhat Demaku. U pogledu navoda podnosilaca zahteva, vezano za sastav veća, Osnovni sud je utvrdio da su ti navodi *"pokrenuti pred Apelacionim sudom i Vrhovnim sudom"*. Prema tome, Osnovni sud je zaključio da ti navodi ne predstavljaju nove elemente u smislu člana 423 ZKP-a kako bi se omogućilo preispitivanje krivičnog postupka.

Navodi podnosilaca zahteva

42. Podnosioci zahteva tvrde povredu svojih individualnih prava garantovanih članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a

Navodi podnosioca zahteva Isni Thaçija (KI146/17)

43. Podnosilac zahteva Isni Thaçi se prvo žali da je *“određivanje [A. A. G.] u sudski organ u ovom slučaju izvršeno u suprotnosti sa procedurama, politikama i pravilima izabira sudskih organa. [...] Prema primenjivom spisku, ona nije bila drugi sudija EULEX-a koja je po redu trebalo da bude određena u ovom slučaju. U suprotnosti sa*

tim spiskom nju je izabrao [predsednik sudskog veća D. S.], kao članicu sudskog organa, jer je ona bila njegova ljubavnica i jer je želeo da unapredi njenu karijeru, omogućujući joj da sudi u slučaju ratnih zločina. [A. A.G.] je zatim napredovala u višem sudu na Kosovu.“

44. Podnosilac zahteva Isni Thaçi, u nastavku, navodi da *“odnos ovih dvoje sudija [D. S.] i [A. A. G.] predstavlja konflikt interesa, sa kojim odbrana nije bila upoznata.”* Podnosilac zahteva je saznao o ovom sukobu interesa tek *“u novembru 2016. godine [kada] je odbrana [podnosioca zahteva] dobila jedan broj e-mailova od anonimnog radnika EULEX-a koji predstavljaju neregularnosti u formiraju sudskog organa, [a] predstavljaju i pristrasnost ovog organa. Iz ovih razloga, [...] preko zahteva za zaštitu zakonitosti je traženo da predsednik skupštine sudija EULEX-a [M.S.] bude saslušan u svojstvu svedoka”,* ali to, prema podnosiocu zahteva, nije dozvolio Sud.

45. Podnosilac zahteva Isni Thaçi, isto tako, ističe da *“iako su navodi o neregularnostima tokom formiranja sudskog organa i njegove pristrasnosti bili dosta ozbiljni i dokumentovani materijalnim dokazima, Vrhovni sud je odbio da se bavi ovim problemom jer prema njemu, nije dužnost ovog [Vrhovnog] suda da sakuplja dokaze u postupku prema zahtevu za zaštitu zakonitosti”,* dodajući da na osnovu prava na pravično i nepristrasno suđenje, *“imenovanje sudija i formiranje sudskih organa treba da se izvrši tako da garantuje nezavisnost pravosudnog sistema.”*

46. Podnosilac zahteva, Isni Thaçi, isto tako, navodi da je u njegovom slučaju povređeno i načelo jednakosti oružja, jer su *“stručnjaci medicinske forenzike [C. B.] i [M.G.] zajedno pregledali svedoka A. u vezi povreda koje je on naveo. U [redovnim sudovima] je saslušana samo stručnjak [C. B.]. Iako je odbrana insistirala da se pozove i stručnjak [M.G.] koji je sastavio ekspertizu zajedno sa stručnjakom [C. B.], zahtev odbrane je naišao na gluvo uvo.*”

47. Što se tiče ovog navoda, podnosilac zahteva Isni Thaçi pojašnjava da je *“izjava stručnjaka [M.G.] razmatrana i pročitana na sudskom ročištu bez dopuna zakonskih uslova [...]. Takođe, ovim postupkom je teško povređen član 341.3 ZKP-a, jer stranci koja nije predložila stručnjaka, nije data mogućnost da detaljno ispita stručnjaka u vezi izveštaja, analiza, obrazloženja, iskustva ili osnove njegovog izveštaja.”*

48. Podnosilac zahteva Isni Thaçi (KI146/17), isto tako, navodi da je "svedok B" proglašen "neprijateljskim svedokom" bez pravne osnove, budući da ZKP ne priznaje institut "neprijateljskog svedoka". Član 2. ZKP-a propisuje: "*Krivičnu sankciju učiniocu krivičnog dela može izreći samo nadležni, nezavisni i nepristrasni sud u postupku koji je pokrenut i sproveden po [ZKP-u]*", dok, *"[n]e stoji konstatacija [Vrhovnog] suda da treba da se dozvoli da „svedok B" bude smatran za „svedoka neprijatelja" zasnivajući se na članu 6 [EKLjP], jer [EKLjP] ne štiti prava državnih organa, kao što je zapravo Državno tužilaštvo, već štiti ljudska prava u odnosu sa državnim organima."*

Navodi podnosilaca zahteva Zeqir Demakua (KI147/17), Fadil Demakua (148/17) i Nexhat Demakua (KI149/17)

49. Podnosioci zahteva Zeqir Demaku, Fadil Demaku i Nexhat Demaku navode da *"Vrhovni sud uopšte nije uzeo u obzir zahtev branilaca da se kao svedok sasluša sudija [M. S.] u smislu stava 4 člana 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLJP. [...] ESLJP utvrđuje da pravo na pravičan zakonski postupak koji se pojedincu garantuje članom 31. Ustava i članom 6 EKLJP, obuhvata i pravo na obrazloženu sudsku odluku"*. Prema podnosiocima zahteva Zeqir Demakua, Fadil Demakua i Nexhat Demakua, obrazloženje zahteva *"objašnjenja sa verodostojnim i pravno konstruisanim razlozima za odluke u svakom pojedinačnom slučaju, koje takođe treba da obuhvati kako pravne kriterijume, tako i činjenične elemente u prilog odluke. Vrhovni sud nije obrazložio svoju odluku i ovo predstavlja arbitrarnu odluku koja krši pravo stranke na pravično i nepristrasno suđenje."*

50. Podnosioci zahteva Zeqir Demaku, Fadil Demaku i Nexhat Demaku navode da je i Vrhovni sud "*zloupotrebio imunitet svedoka time što nije pokrenuo nikakav postupak za skidanje imuniteta, na zahtev samog [M. S.] da bude tretiran kao svedok, a sa jednim jedinim ciljem - da se rasvetli istina. Ovo predstavlja povredu jednakosti oružja jer, kako je utvrdio i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, funkcionalni imunitet državnog zvaničnika ne obuhvata i imunitet od obaveze da svedoči o onome što je zvaničnik video ili čuo tokom obavljanja svojih zvaničnih funkcija."*

51. Podnosioci zahteva Zeqir Demaku, Fadil Demaku i Nexhat Demaku isto tako, potenciraju da je *"[...] načelo nepristrasnosti povređeno i zbog činjenice da je sastav sudskog veća bio takav da je [...] imalo dva člana koja su imala čist sukob interesa"*, naglašavajući dalje da se *"nepristrasnost suda se prema članu 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članu 6 [Pravo na pravično suđenje]*

EKLJP mora utvrditi prema subjektivnom testu, odnosno na osnovu ličnog ubeđenja i ponašanja određenog sudije u određenom slučaju, kao i prema objektivnom testu, odnosno konstataciji da li je sudija pružio dovoljno garancija kojima bi se isključila svaka legitimna sumnja u odnosu na navedeno."

52. Oni takođe navode da povreda internih pravila EULEX-a prilikom imenovanja sudija u sudskim većima bez prethodno utvrđenog rasporeda direktno utiče na ustavna prava podnosilaca zahteva, odnosno pravo na pravično i nepristrasno suđenje. Oni naglašavaju da *„nijedan sud u Evropi, uključujući i ESLjP ne bi dozvolio takvu arbitrarnost – imenovanje sudija u veće bez rasporeda za takva određivanja."*

53. Podnosioci zahteva Zeqir Demaku, Fadil Demaku i Nexhat Demaku u nastavku navode da "*zbog pismene prirode postupka, ni podnosilac, niti advokat nisu bili u mogućnosti da znaju za sukob interesa, sve dok nisu primili odluku Vrhovnog suda. Stoga, ne može se zaključiti da su se odrekli prava na određivanje njegovog prava od strane „nepristrasnog suda."*

54. Podnosioci zahteva Zeqir Demaku, Fadil Demaku i Nexhat Demaku navode da se "[...] *iz korespondencija koja je otkrivena između zvaničnika EULEX-a, emitovana i na RTK u nekoliko emisija, vidi da su kako [ZKP], tako i [KZRK] prekršeni na štetu [podnosilaca zahteva]. Ova korespodencija uključuje i uvredljivu reč, kao što je: "Albanci su životinje-Albanians are animals". Pored toga, sadržaj elektronske pošte pokreće još dve [izjave predsednika sudskog veća]: "Ako presudim slučaj Drenica i iste oglasim krivim imaću mogućnost da u organima Evropske unije nađem dobar posao",* ili čak i navod: *"Ako se slučaj Drenica II presudi tada će se pregovori sa Srbijom nastaviti bez problema."*

Navodi podnosioca zahteva Jahir Demakua (KI150/17)

55. Podnosilac zahteva Jahir Demaku, tvrdeći povredu člana 31. Ustava i člana 6, EKLjP-a, ističe da je *"zahtev predsednika sudskog veća za određivanje [A. A. G.] kao članicu sudskog veća imao za cilj da se predsedniku sudskog veća omogući da ostvari svoj ciljeve onako kako je izjavio van sudske rasprave, [...] da „ako osudi ove optužene može da nađe posao gde hoće u Evropi"*, *i ostala kazanja koja daju do znanja da je isti prejudicirao stvar i prethodno je bio posvećen da optužene u ovoj krivičnoj stvari proglasi krivima po svaku cenu nezavisno od toga da li ima nekog dokaza ili nema."*

56. Podnosilac zahteva Jahir Demaku, isto tako, navodi da su *"namere predsednika sudskog veća, sudije [D. S.] utvrđene njegovim postupcima tokom održanja suđenja, proglašavajući kao neprijateljske svedoke, u suprotnosti sa zakonom, sve svedoke koji nisu svedočili u korist optužbe, ocenjujući dokaze na pristrasan način na štetu [podnosilaca zahteva], zaobilazeći u potpunosti načelo in dubio pro reo, ili u slučaju sumnje u korist optuženih, tako da je poklonio poverenje svedocima A i K, uprkos konstataciji gde se kaže „bilo je jasno da ti svedoci, A i K nisu imali iskustva u davanju jedne tačne i dobro strukturirane verzije događaja, zato njihove izjave sadrže zastoj i praznine koje sudsko veće pripisuje ograničenim izveštavačkim sposobnostima svedoka."*

57. Podnosilac zahteva Jahir Demaku navodi da je Vrhovni sud "*odbio, ne dajući nikakvo obrazloženje, da ispituje [...] [M. S.] koji je navod bio primaran i naglašen tokom postupka pri redovnim kosovskim sudom, on je zloupotrebio imunitet svedoka ne pokretajući nijedan postupak za ukidanje imuniteta, prema zahtevu samog [M. S.] da bi se tretirao kao svedok, a jedinim ciljem samo da bi se rasvetlila istina."*

58. Podnosilac zahteva Jahir Demaku isto tako, potencira da je *"načelo nepristrasnosti ugroženo i iz činjenice da je sastav sudskog veća bio takav da je u svojem sastavu imao dva članova koji su imali čist sukob interesa"*. Pored toga, podnosilac zahteva Jahir Demaku takođe navodi da "*povreda internih pravila EULEX-a prilikom imenovanje sudija u sudskim većima, direktno utiče na ustavo pravo na pravično i nepristrasno suđenje.*"

59. Podnosilac zahteva Jahir Demaku u vezi sa zahtevom za uvođenje privremene mere naglašava da *"lišenje slobode kao u slučaju sa g. Jahir Demaku može da ishodi prouzrokovanju trajnih i nepopravljivih posledica za podnosioca ovog zahteva jer tokom njegovog držanja u pritvoru i sada tokom izdržavanja kazne on doživljava jedno teško duševno i psihičko stanje naročito nakon što je bio obavešten za nepravilnosti koje su manifestirane u sudskom postupku protiv njega."* Prema njemu *'reči izgovorene od predsednika sudskog veća za slučaj Drenica II, gde je podnosilac ovog zahteva jedan od osuđenih, predstavlja ugrožavanje člana 23 (ljudsko dostojanstvo) Ustava Kosova prema ovom članu „ljudsko dostojanstvo je neosporivo i predstavlja osnov svih ljudskih prava i osnovnih sloboda."*

60. Na kraju, svi podnosioci zahteva traže od Suda da se njihovi zahtevi proglase prihvatljivim, da se utvrdi da su im povređena prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovana članom 31. Ustava i članom 6 EKLjP-a i da se ukine presuda Vrhovnog suda.

Prihvatljivost zahteva

61. Sud prvo razmatra da li su zahtevi ispunili uslove prihvatljivosti propisane u Ustavu i dalje utvrđene u Zakonu i Poslovniku.

62. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *„1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom."*

63. Sud se poziva i na član 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuje:

> *"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. [...]."*

64. Što se tiče gore navedenog, Sud utvrđuje da su podnosioci zahteva podneli zahteve kao ovlašćene strane, da su zahteve podneli unutar roka koji je propisan u članu 49. Zakona i nakon što su iscrpeli sva pravna sredstva predviđena zakonom.

65. Pored toga, Sud se poziva na član 48. [Tačnost podneska] Zakona, koji propisuje:

> *"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori."*

66. Pored toga, Sud se poziva na stav (1) (d) pravila 36 [Kriterijum o Prihvatljivosti] Poslovnika o radu, koji predviđa:

> *(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*

d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan.

67. Što se tiče ispunjenja ovog zahteva, Sud primećuje da su podnosioci zahteva precizno naveli koja su im prava garantovana Ustavom i EKLjP povređena na njihovu štetu, navodnom neustavnošću sudskog postupka.

68. Pored toga, nakon što je razmotrio žalbe i zapažanja podnosilaca zahteva, Sud smatra da zahtevi pokreću ozbiljna pitanja o činjenicama i zakonu koji su takve složenosti da njihovo utvrđivanje treba zavisiti od ispitivanja merituma. Prema tome, zahtev se ne može smatrati očigledno neosnovanim u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika i nije ustanovljen nikakav drugi razlog da se proglasi neprihvatljivim (vidi, na primer: slučaj *A i B protiv Norveške*, [VV], predstavke br. 24130/11 i 29758/11, presuda od 15. novembra 2016. godine, stav 55, vidi, i: *mutatis mutandis,* slučaj br. KI132/15, *Manastir Visoki Dečani*, presuda Ustavnog suda Republike Kosovo od 20. maja 2016. godine).

Meritum zahteva

69. Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde da im je osporenom odlukom povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, posebno u pogledu imenovanje sudija u sudskom veću Osnovnog suda i obrazloženja odluka.

Svi podnosioci zahteva navode:

i) Vrhovni sud nije pravilno razmotrio pitanje sastava sudskog veća Osnovnog suda jer je određeno u suprotnosti sa pravilima za imenovanje sudija EULEX-a za sudska veća, čime se krši njihovo pravo na pravično i nepristrasno suđenje;

ii) Vrhovni sud je odbio da prihvati svedočenje [M.S.] u vezi sa nepravilnostima u sastavu sudskog veća Osnovnog suda i nije opravdao svoju odluku u vezi s tim i nije obradio pitanje sukoba interesa između članova sudskog veća Osnovnog suda.

Podnosioci zahteva Isni Thaçi i Jahir Demaku navode:

iii) Redovni sudovi su proglasili „Svedoka B.“ kao „neprijateljskog svedoka“ u suprotnosti sa zakonom i poklonili poverenje svedocima A. i K., suprotno principu *in dubio pro reo*, iako

je sud utvrdio da svedoci A. i K. nisu imali iskustva u davanju precizne i dobro strukturirane verzije događaja.

Podnosilac zahteva Isni Thaçi tvrdi:

iv) Sudski veštak M.G. nije ispitan tokom sudskog postupka, čime je povređen princip jednakosti oružja i kontradiktornosti postupka.

70. U tom smislu, Sud se poziva na odredbe člana 31. Ustava i člana 6 EKLjP-a, koji predviđa:

"Član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje]

1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.
2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda.
[...]."

Član 6 (Pravo na pravično suđenje)

1. *"Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.*
[...]."

71. Sud se poziva i na odredbe relevantnog zakona:

Zakonik o krivičnom postupku

Član 384. [Bitna povreda odredaba krivičnog postupka]

1. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji ako:

1.1 je sud bio nepropisno sastavljen ili [...];

Član 432. [Razlozi za podnošenje zahteva za zaštitu zakonitosti]

1. Protiv pravnosnažne odluke ili zbog povrede odredaba postupka koji je prethodio njenom donošenju, može se nakon konačnog završetka postupka podneti zahtev za zaštitu zakonitosti u sledećim slučajevima:

[...]

1.2. zbog suštinske povrede odredaba krivičnog postupka shodno članovima 384. stava 1. ovog zakonika; ili

1.3 na osnovu drugih povreda odredaba krivičnog postupka, ako su te povrede uticale na zakonitost sudske odluke.

2. Protiv odluke o zahtevu za zaštitu zakonitosti ili zbog pogrešnog ili nepotpunog utvrđenog činjeničnog stanja koji je pred Vrhovnim sudom Kosova prethodio njenom donošenju, zahtev za zaštitu zakonitosti nije dozvoljen.

[...]

Zakon br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima Misije EULEX-a na Kosovu od 3. juna 2008. godine

Član 2. [Opća ovlaštenja sudija EULEX-a]

[...]

2.6 Nakon konsultacija sa šefom Pravosudne komponente, predsjednik Skupštine sudija EULEX-a i glavni tužilac EULEX-a predlaže Skupštini sudija EULEX-a i Skupštini tužilaca EULEX-a modalitete odabira i raspodjele predmeta na osnovu prethodno utvrđenih objektivnih kriterija i proceduralnih zaštitnih mjera koje su u skladu sa važećim zakonom. Ovi modaliteti, koje će usvojiti Skupština sudija EULEX-a i Skupština tužilaca EULEX-a, osiguravaju poštovanje nezavisnosti i nepristranosti sudija EULEX-a i autonomiju tužilaca EULEX-a u obavljanju njihovih dužnosti.

Član 3. [Nadležnost i ovlaštenja sudija EULEX-a zaduženih za krivične postupke]

[...]

3.2 Predsjednik Skupštine sudija EULEX-a raspoređuje sudiju EULEX-a u odgovarajuću fazu krivičnog postupka čiju istragu vodi i krivično gonjenje vrši STRK, u skladu sa modalitetima odabira i raspodjele predmeta, izrađenim od strane Skupštine sudija EULEX-a i u saglasnosti sa ovim Zakonom.

Uputstvo o raspodeli predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima

[...]

II. 1. Pravni istorijat

Raspodela predmeta sudijama EULEX-a biće sprovedena u skladu sa Zakonom o nadležnosti, odabiru i raspodeli predmeta sudijama i tužiocima Misije EULEX-a na Kosovu (Zakon br. 03/L-053), u daljem tekstu: ZoN.

Ova uputstva su da razrađuju propise o raspodeli predmeta predviđenim gore navedenim zakonom.

II. 2. Principi

• Transparentnost

Raspodela predmeta mora biti transparentna za aktere i ne-aktere u pravosudnom sistemu.

• Objektivnost

Svako treba unapred znati gde i koji sudiji će suditi (sudije ne biraju predmete).

• Fleksibilnost

Moraju se uzeti u obzir specifični uslovi formulisanja i broj sudija EULEX-a i pravna diskvalifikacija u skladu sa PZKPK-a.

• Održivost

Sistem raspodele predmeta treba da bude primer dobrog upravljanja pravosuđa kojeg lokalne sudije moraju da se (trebale) pridržavaju kako bi se postigli ciljevi nezavisne, transparentne i efikasne uprave pravosuđa.

• Ravnopravnost u obimu posla sudija

[...]

III.3. Sistem raspodele predmeta

[...]

3.1. U okviru odeljenja, predmeti će biti raspodeljeni sudijama u skladu sa numeričkim sistemom, gde će se svaki treći slučaj koji dođe u odeljenje dodeliti sudiji A, svaki treći predmet sudiji B i svaki treći slučaj sudiji C (br. 1 sudiji A, br. 2 sudiji B, br. 3 sudiji C, br. 4 sudiji A i tako dalje). Iz izuzetnih razloga (na primer: kvalitet i složenost predmeta i broj predmeta koji su povereni svakom sudiji), sudija koji bira može dodeliti odabrane predmete na drugi način od onog koji je gore naveden.

[...]

5.3. Sudije EULEX-a su raspoređeni u Vrhovnom sudu ili u jednom ili više okružnih sudova. Raspoređivanje sudija EULEX-

a u više okružnih sudova će odgovoriti na neophodnost zamene u izuzetnim predmetima. U takvim slučajevima, sudija EULEX-a će imati glavno sedište u okružnom sudu i delovati kao prirodna zamena drugog sudije EULEX-a u nekom drugom okružnom sudu.
[...]
5.5. Sistem dužnosti na poziv će se postaviti za hitne situacije između sudova koji su gore navedeni, kako bi se osiguralo da sudija bude na raspolaganju za hitne situacije. Rok dužnosti na poziv je nedelju dana, uključujući i vikende. Predlog sistema rotacije šalje šef Odeljenja za ratne zločine odgovarajućih okružnih sudova predsedniku Skupštine sudija EULEX-a najmanje mesec dana unapred.
[...].

i) Sastav sudskog veća Osnovnog suda

72. Sud će u početku rešavati navod *i)* da Vrhovni sud nije pravilno rešio pitanje imenovanja sudija u sudskom veću Osnovnog suda jer je to učinjeno uz povredu pravila za imenovanje sudija EULEX-a u sudskim većima.

73. Sud podseća da se u skladu sa članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, "*Osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava.*"

Pravo na obrazloženu odluku

74. Sud takođe podseća da prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP), pravo na pravično suđenje uključuje i pravo na obrazloženu odluku.

75. Prema svojoj ustanovljenoj sudskoj praksi, ESLjP smatra da na osnovu principa pravilnog sprovođenja pravde, odluke sudova i tribunala treba adekvatno da navedu razloge na kojima se zasnivaju (vidi: *Papon protiv Francuske,* ESLjP, predstavka br. 54210/00, presuda od 7. juna 2001. godine; *Tatishvili protiv Rusije*, predstavka br. 1509/02, presuda ESLjP-a od 22. februara 2007. godine, stav 58; *Hiro Balani protiv Španije*, ESLjP, predstavka br. 18064/91, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27; *Higgins i drugi protiv Francuske,* ESLjP, predstavka br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42).

76. Pored toga, ESLjP je utvrdio da vlasti uživaju značajnu slobodu u izboru odgovarajućih sredstava kako bi se osiguralo da njihovi pravosudni sistemi ispunjavaju uslove iz člana 6.1 EKLjP-a, ali da sudovi moraju *„dovoljno jasno naznačiti osnove na kojima zasnivaju svoje odluke“* (vidi: *Hadjianastassiou protiv Grčke*, ESLjP, predstavka br. 12945/87, presuda od 16. decembra 1992. godine, stav 33).

77. Prema sudskoj praksi ESLjP-a, osnovna funkcija obrazložene odluke je da pokaže stranama da su saslušane. Štaviše, obrazložena odluka pruža strani mogućnost žalbe protiv nje i mogućnost da odluku razmatra apelaciono telo. Samo davanjem obrazložene odluke može da se vrši javni nadzor nad sprovođenjem pravde (vidi: *mutatis mutandis, Hirvisaari protiv Finske*, ESLjP, predstavka br. 49684/99, stav 30, 27. septembar 2001. godine; vidi, takođe: *Tatishvili protiv Rusije,* ESLjP, predstavka br. 1509/02, presuda od 22. februara 2007. godine, stav 58).

78. Iako sudovi nisu dužni da odgovore na svaki navod koji podnosioci zahteva pokrenu - oni ipak moraju odgovoriti na navode koji su ključni za njihove slučajeve i koji se pokreću u svim fazama postupka (vidi: slučaj *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 53).

79. Sud ponavlja da pravo na donošenje sudske odluke u skladu sa zakonom obuhvata obavezu sudova da navedu razumne razloge za svoje odluke na proceduralnom i materijalnom nivou (vidi: slučaj *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 54).

80. U kojoj meri se primenjuje ova dužnost za davanje obrazloženja, u skladu sa sudskom praksom ESLjP-a, može zavisiti od prirode odluke i mora se odrediti imajući u obzir okolnosti slučaja (*Garcia Ruiz protiv Španije*, [VV], predstavka br. 30544/96, presuda od 21. januara 1999. godine, str. 29; *Hiro Balani protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27, *Higgins i drugi protiv Francuske*, ESLjP, predstavka br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42).

81. Sud ponavlja da obrazloženje odluke treba da navede odnos između nalaza merituma i razmatranja predloženih dokaza, s jedne strane, i pravnih zaključaka suda, s druge strane. Presuda suda će povrediti ustavni princip zabrane proizvoljnosti u odlučivanju, ako dato obrazloženje ne sadrži utvrđene činjenice, zakonske odredbe i logičan odnos među njima (slučaj Ustavnog suda br. KI72/12, *Veton Berisha i Ilfete Haziri*, presuda od 17. decembra 2012. godine, stav 61; vidi, i:

slučaj br. KI135/14, *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 58).

Primena gore navedenih standarda u slučaju podnosilaca zahteva

82. Sud podseća da prema članu 384. stav 1.1 ZKP-a postoji bitna povreda odredaba krivičnog postupka ako, između ostalog, sud nije bio konstituisan u skladu sa zakonom.

83. Sud takođe podseća da prema članu 2.6 Zakona br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli predmeta sudijama i tužiocima EULEX-a na Kosovu od 3. juna 2008. godine (primenljivog u vreme kada je osnovano sudsko veće), Skupštine sudija EULEX-a i tužilaca EULEX-a će podržati modalitete odabira i raspodelu predmeta na osnovu prethodno utvrđenih objektivnih kriterija i proceduralnih zaštitnih mera koje su u skladu sa važećim zakonom i koje će osigurati poštovanje nezavisnosti i nepristrasnosti sudija EULEX-a i autonomiju tužilaca EULEX-a u obavljanju njihovih funkcija.

84. S tim u vezi, Uputstvo o pravilima za dodeljivanje krivičnih predmeta EULEX sudijama u okružnim sudovima (u daljem tekstu: Uputstvo) doneto u skladu sa Zakonom br. 03/L-053 predviđa i razrađuje principe kojima će se voditi imenovanje sudija EULEX-a u krivičnim predmetima, uključujući i principe transparentnosti, objektivnosti, fleksibilnosti, održivosti i ravnopravnosti u obimu posla sudijama.

85. Pored toga, Suda smatra da Uputstvo, koje je doneto u skladu sa Zakonom br. 03/L-053, takođe predviđa u pod-pravilu 3.1 posebna pravila o tome kako će se predmeti raspodeliti unutar odeljenja - sledeći numerički sistem gde će svaki treći predmet koji stigne u odeljenje biti dodeljen sudiji A, B i C.

86. Sud takođe podseća da Uputstvo dozvoljava, za izuzetne razloge, nadležnom sudiji da dodeli određene predmete na drugačiji način od gore pomenutog numeričkog sistema, ali koji obavlja dužnost da opravda izuzetne razloge, kao što je složenost predmeta i broj predmeta koji su povereni svakom sudiji. Uputstvo takođe predviđa kako se sudije određene u jednom okružnom sudu mogu zameniti u drugom okružnom sudu u slučaju da je to potrebno na osnovu prioritetne liste sudova i sistema dužnosti na poziv za hitnu situaciju zasnovanu na sistemu rotacije koji mora biti postavljen ne manje nego mesec dana ranije.

87. S tim u vezi, Sud podseća da je Vrhovni sud, prilikom rešavanja pitanja zakonitosti koje su pokrenuli podnosioci zahteva u vezi sa internim pravilima i rasporedom EULEX-a za imenovanje sudija u predmetima, obrazložio da *"nije bilo neke šeme za raspoređivanje sudija EULEX-a u relevantnom vremenu. Prema „uputstvu za raspoređivanje slučajeva sudijama EULEX-a [...] imenovanje sudije [A.A.G.] se nije pridržavalo nekom specifičnom rasporedu. Uputstvo prosto objašnjava strukturu sudija EULEX-a u regionalnim sudovima i opisuje opšta načela koje se primenjuju u vezi sa raspoređivanjem slučaja. Takođe, sudija [A.A.G.] je raspoređena prema odluci vršioca dužnosti predsednika sudija EULEX-a od 29. maja 2014. god., koji je u ono vreme bio ovlašćen da donosi ovu odluku. Osim toga, sudija EULEX-a [A.A.G.] u ono vreme je bila zakonski raspoređena na nivou prvog stepena."* Dakle, *"Veće je mišljenja da se ni raspoređivanje sudije [A. A.G.] ne može okarakterisati kao povreda člana 384 (1. 1) ili člana 384 (1. 2) ZKP-a. Veće primećuje da i kada bi bilo povrede internog pravilnika EULEX-a (dok navodne povrede ne sadrže povredu odgovarajućeg zakona – kao što je naveden zahtev da je povređen ZKP), onda bi to bila stvar diskrecije unutar disciplinskih/administrativnih organa EULEX-a.*

88. U tom smislu, Sud ponavlja da nije njegov zadatak da razmatra da li je Vrhovni sud pravilno tumačio primenljiv zakon (zakonitost), već da oceni da li je Vrhovni sud povredio individualna prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost) (vidi, na primer, slučaj br. KI72/14, podnosilac zahteva *Besa Qirezi*, presuda od 4. februara 2015. godine, stav 65).

89. Pored toga, po ovom pitanju, kao opšte pravilo, utvrđivanje činjenica slučaja i tumačenje zakona su isključivo pitanja za redovne sudove, čiji su nalazi i zaključci u tom pogledu obavezujući za Sud. Međutim, kada je odluka redovnog suda očigledno proizvoljna, Sud može i mora da je razmatra (vidi: *Sisojeva i drugi protiv Letonije,* [VV], predstavka br. 60654/00, presuda od 15 januara 2007. godine, stav 89. Vidi, takođe, slučaj *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 47).

90. Sud primećuje da je Vrhovni sud odbacio argumente podnosilaca zahteva o povredi pravila za imenovanje sudija u sudskim većima, navodeći da je predsednik sudija EULEX-a ovlašćen zakonom da imenuje sudije u takvim predmetima. Vrhovni sud je u svom obrazloženju takođe naveo da iako je došlo do povrede pravila EULEX-a o određivanju sudija u krivičnim predmetima, sve dok nema povrede odredaba ZKP-a u vezi sa sastavom sudskih veća, ne postoji povreda prava podnosilaca zahteva.

91. Stoga, Sud primećuje da je obrazloženje Vrhovnog suda uglavnom bilo ograničeno na moguću povredu ZKP-a i, da nije uzelo u obzir ostale primenljive norme, koje su relevantne za određivanje sudija u sudskim većima, kao što traže podnosioci zahteva. Sud primećuje da Vrhovni sud u obrazloženju nije dao objašnjenje zašto ZKP nije prekršen.

92. Shodno tome, Sud smatra da je Vrhovni sud obrazložio da nepoštovanje Uputstva o raspodeli predmeta sudijama EULEX-a ne utiče na prava podnosilaca zahteva sve dok navodne povrede ne predstavljaju povredu samog ZKP-a.

93. Sud primećuje da je Vrhovni sud zasnovao svoj zaključak na razmatranju da *"čak i da je došlo do povrede internog propisa EULEX-a [...], onda bi to bilo pitanje diskrecionog prava unutar disciplinskih/upravnih organa EULEX-a [...]."*

94. Tako, Sud razume da je Vrhovni sud, na kraju krajeva, smatrao da su uputstva EULEX-a predstavljala unutrašnje pitanje EULEX-a i da iz tog razloga nisu bila deo zakonodavnog okvira Kosova. Bez obzira na to, prema sudskoj praksi Suda, sve sudije, uključujući sudije EULEX-a, su obavezni da primene zakon pravilno usvojen od strane Skupštine Republike Kosovo i shodno tome, zakone koji odatle proizilaze (vidi: *mutatis mutandis,* slučaj br. KI25/10, podnosilac zahteva: *Kosovska agencija za privatizaciju*, presuda od 31. marta 2011. godine, stavovi 61 i 62).

95. Osim toga, Sud primećuje da je Vrhovni sud obrazložio da na osnovu Uputstva EULEX-a, predsednik sudija EULEX-a ima potpunu slobodu da imenuje sudije u većima, bez obzira na bilo koje posebno pravilo sadržano u Uputstvu.

96. Tako, Sud razume da je Vrhovni sud smatrao da Uputstvo sadrži samo opšte principe koji ne ograničavaju diskreciono ovlašćenje predsednika sudija EULEX-a u određivanju sudija u posebna sudska veća.

97. Međutim, Sud podseća da Zakon br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima Misije EULEX na Kosovu precizira da se raspodela predmeta i imenovanje sudija zasniva na "*prethodno utvrđenim objektivnim kriterijumima i proceduralnim zaštitnim merama.*"

98. U ovim okolnostima, Sud nalazi da Vrhovni sud, ne uzimajući u obzir sva pravila koja se primenjuju na imenovanje sudija u sudskim većima, nije obrazložio svoju odluku u vezi sa imenovanjem sudija u sudskim većima zasnovano na "*prethodno utvrđenim objektivnim kriterijumima i proceduralnim zaštitnim merama*", kao što je predviđeno Zakonom br. 03/L-053.

99. Konkretno, Sud utvrđuje da Vrhovni sud nije ispunio svoj zadatak da u dovoljnoj meri poveže primenljiva pravila sa činjenicama slučaja, kako se zahteva pravom na obrazloženu odluku u skladu sa pravom na pravično suđenje.

100. Sud smatra da bi u slučaju da je Vrhovni sud rešio sve navode podnosilaca zahteva u vezi sa sastavom sudskog veća na osnovu relevantnog zakonodavstva koje se odnosi na određivanje sudija u sudskim većima i u svetlu „*prethodno utvrđenih objektivnih kriterija i proceduralnih zaštitnih mera*", kao što se zahteva Zakonom br. 03/L-053 i drugim relevantnim normama, bilo bi u skladu sa pravilnim sprovođenjem pravde.

101. Nije uloga Suda da ispituje do koje su mere tvrdnje podnosilaca u postupcima pred redovnim sudovima razumne. Međutim, proceduralna pravednost zahteva da se na ključne tvrdnje koje stranke pokrenu mora adekvatno odgovoriti od strane redovnih sudova, u skladu sa zahtevima za pravično suđenje (vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud br. KI22/16, *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine, stav 47). Ono što je u pitanju je poverenje koje sudovi u demokratskom društvu moraju pobuđivati u javnosti (Vidi, *Volkov protiv Ukrajine,* stav 106, presuda ESLjP-a iz 2013. godine i, vidi *De Cubber protiv Belgije,* 26. oktobar 1984. godine, stav 26 , Serija A, br. 86).

102. Stoga, Sud zaključuje, da je Vrhovni sud prekršio pravo podnosilaca na obrazloženu odluku zbog toga što nije izneo detaljnu ocenu i obrazloženje o tome da li je poštovana ili nije poštovana celokupnost primenljivih zakonskih odredbi kada je odredio sudije u sudskom veću u predmetu podnosilaca zahteva.

103. Shodno tome, Sud zaključuje da je došlo do povrede prava na pravično suđenje zagarantovanog članom 31. Ustava i članom 6 EKLjP.

104. Sud naglašava da se ovaj zaključak odnosi na navodne povrede Ustava. Prema tome, Sud potvrđuje da nalazi sadržani u ovoj presudi ne

prejudiciraju ishod postupka u vezi sa slučajem podnosilaca zahteva ili u vezi sa njihovom krivicom ili nevinošću.

105. Što se tiče ostalih navoda podnosilaca, Sud smatra da oni uglavnom pokreću pitanja zakonitosti, a ne ustavnosti i da je Vrhovni sud pružio detaljno obrazloženje o svim ovim pitanjima u svojoj presudi.

Zahtev za privremenu meru

106. Sud podseća da je podnosilac zahteva Jahir Demaku (KI150/17) takođe tražio od Suda da donese odluku o uvođenju privremene mere, odnosno zabranu izvršenja presude Vrhovnog suda.

107. S obzirom na to da je Sud utvrdio povredu prava podnosilaca zahteva zaštićenih članom 31. Ustava i članom 6 EKLjP-a, ne smatra da je neophodno da razmatra zahtev podnosioca za uvođenje privremene mere.

Zaključak

108. U zaključku, Sud utvrđuje da time što nije uspeo da pruži punu ocenu i opravdanje po pitanju da li je imenovanje sudija u sudskom veću u slučaju podnosilaca zahteva u Osnovnom sudu bilo u saglasnosti sa čitavim telom primenjivih zakonskih odredaba, presudom Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda od 19 jula 2017. godine je povređeno pravo podnosilaca zahteva na obrazloženu odluku i na taj način, povređeno je njihovo pravo na pravično i nepristrasno suđenje, kao što je garantovano u članu 31. Ustava i članu 6 EKLjP-a.

109. U skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, presuda Pml. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova od 19. jula 2017. godine se proglašava ništavom i slučaj se vraća Vrhovnom sudu na preispitivanje.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članovima 20. i 47. Zakona i pravilom 56 (1) Poslovnika, na sednici održanoj dana 30. maja 2018. godine, većinom

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI da je došlo do povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i stava 1 člana 6 (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI nevažećom presudu Vrhovnog suda Kosova Pml. KZZ. br. 322/2016 od 19. jula 2017. godine;

IV. DA VRATI presudu Vrhovnog suda na ponovno razmatranje u skladu sa presudom ovog Suda;

V. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika, u roku od šest meseci od dana objavljivanja ove presude, obavesti Sud o preduzetim merama za izvršenje presude ovog Suda;

VI. DA OSTANE snažno posvećen ovom pitanju očekujući poštovanje ovog naloga;

VII. DA NALOŽI da se ova presuda dostavi strankama, i u skladu sa članom 20.4 Zakona, objavi u Službenom listu.

VIII. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi	Arta Rama-Hajrizi

Zajedničko suprotno mišljenje
sudija Almira Rodriguesa i Snezhane Botusharove

slučajevi br. KI146/17, KI147/17, KI148/17, KI149/17 i KI150/17

Podnosioci

Isni Thaçi, Zeqir Demaku, Fadil Demaku, Nexhat Demaku i Jahir Demaku

Ocena ustavnosti
presude PML. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova
od 19. jula 2017. godine

1. Mi poštujemo odluku većine sudija Ustavnog suda (u daljem tekstu: većina). Međutim, ne možemo se složiti s njom zbog sledećih razloga.

2. Prvo, većina nije pravilno predstavila i ocenila delokrug zahteva.

3. Drugo, većina je utvrdila da Vrhovni sud nije uspeo *"da pruži detaljnu ocenu i opravdanje o tome da li je poštovano celo telo važećih zakonskih odredbi prilikom imenovanja sudija u sudskom veću u slučaju podnosilaca zahteva* (stav 102 presude). Ovaj zaključak se zasniva na nedostatku detaljnog čitanja i razmatranja svih odluka redovnih sudova i njihovih obrazloženja, koji se odnose na slučaj podnosioca zahteva, odnosno na presudu PML. KZZ. br. 322/2016 Vrhovnog suda Kosova od 19. jula 2017. godine, presudu PAKP br. 456/15 Apelacionog suda od 14. septembra 2016. godine i presudu P58/14 Osnovnog suda.

4. Treće, većina nije uzela u obzir celokupni krivični postupak vis-à-vis podnosioce zahteva i nije ispravno *sledila* obrazloženje tri sudska stepena u vezi sa sastavom prvostepenog suda, odnosno Osnovnog suda.

5. Četvrto, ako se činjenice i pravno obrazloženje u presudama tri sudska stepena uzmu u obzir kao predstavljene i dokazane, Ustavni sud bi zaključio da je *zahtev* neprihvatljiv. Štaviše, zaključak da je povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, kao što je garantovano članom 31. Ustava i članom 6. EKLjP-a, pogotovo zbog neobrazložene odluke Vrhovnog suda, nije potkrepljen od strane većine. Pažljivo čitanje presuda tri sudska stepena, a posebno presude Vrhovnog suda, dokazuje da su sve pravne osnove za utvrđivanje sastava Osnovnog

suda razmotrene i poštovane. Konkretno, Vrhovni sud je uzeo u obzir „*Smernice EULEKS-a za dodelu predmeta za sudije EULEKS-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima*“ koje su bile na snazi u vreme formiranja sastava Osnovnog suda, Zakon br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima misije EULEX-a na Kosovu i Zakonik o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP).

6. Na osnovu gore navedenih razmatranja, slede detaljni argumenti i obrazloženje.

Delokrug zahteva

7. Podnosioci zahteva tvrde da je presudom Vrhovnog suda povređen član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) i član 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

8. Konkretno, podnosioci zahteva tvrde da sudsko veče Osnovnog suda (br. P58/14 od 27. maja 2015. godine) nije sastavljeno u skladu sa zakonom, jer jedan od sudija u sastavu sudskog veća nije imenovan u skladu sa primenjivim pravilima.

9. Većina je utvrdila da se presudom Vrhovnog suda nisu dovoljno obrazložili navodi podnosilaca zahteva u vezi sa sastavom sudskog veća pri Osnovnom sudu i imenovanjem osporenog sudije.

10. Međutim, Osnovni sud, Apelacioni sud i Vrhovni sud opširno i razumljivo obrazložili svoje odluke u vezi sa navodima o sastavu sudskog veća Osnovnog suda i imenovanju sudija u ovom sudskom veću.

Preliminarno zapažanje

11. Na početku, Osnovni sud je primetio da *“stranke nisu pokrenule nijedno pitanje u pogledu sastava sudskog veća“*. Stoga je zaključio da *“se na osnovu člana 382. stav 4. ZKPRK-a, pretpostavlja da su se iste odrekle prava na izjavljivanje žalbe na sastav veća”*. Apelacioni sud je takođe primetio da “*nije prigovoreno tokom postupka u prvom stepenu, iako nisu imali smetnji da to učine, prema članu 382. stav 6. ZKP-a, zbog toga je sa zakašnjenjem”*. Vrhovni sud je dalje primetio da *“su prigovori u vezi sa raspoređivanjem sudije EULEX-a [A.A.G.] u veću Osnovnog suda izvršeni nakon glavne rasprave. Na osnovu*

vremenskih rokova navedenih u članu 41 (2) ZKP-a, ovi navodi su ne blagovremeni".

12. Bez obzira na činjenicu da su se prigovori o sastavu sudskog veća smatrali „*neblagovremenim*", sudski stepeni su nastavili detaljno objašnjavajući zašto su smatrali da je sastav sudskog veća sledio važeće zakonske odredbe.

13. Stoga, su sudske instance nastavile sa nepotrebnim objašnjenjem, jer „*neblagovremenom*" prigovoru ne bi trebalo dodatno obrazloženje. Dakle, pitanje ne može biti nedostatak obrazloženja. Na kraju, većina zasniva sve svoje analize i odluke na *obiter dictum*.

Obrazloženje Osnovnog suda

14. Osnovni sud u Mitrovici je (presuda P58/14 od 27. maja 2015. godine) obradio navode u vezi sa sastavom sudskog veća.

15. U stvari, Osnovni sud je pod tačkom *"III. Nadležnosti suda i sastav sudskog veća"* svoje presude, naveo sledeće:

> *"14. Stranke nisu pokrenule nijedno pitanje u pogledu sastava sudskog veća. Iz tog razloga se na osnovu člana 382. stav 4. ZKPRK-a, pretpostavlja se da su se iste odrekle prava na izjavljivanje žalbe na sastav veća".*

Obrazloženje Apelacionog suda

16. Apelacioni sud je (presuda PAKR br. 456/15) obradio navod u vezi sa sastavom sudskog veća Osnovnog suda.

17. U stvari, Apelacioni sud je pod tačkom *"2. Sastav sudskog veća"* svoje presude, obrazložio sledeće:

> *"Veće ocenjuje da to pitanje ni jednom ranije nije pomenuto, pre nego što su uložene žalbe. Određivanje sudija u sudovima nije tajna, kao što nije ni zakonski osnov za njihovo određivanje u slučajevima. Nijednom nije prigovoreno tokom postupka u prvom stepenu, iako nisu imali smetnji da to učine, prema članu 382. stav 6. ZKP-a, zbog toga je sa zakašnjenjem.*
>
> *[...]*

Za razliku od optužbi, nijedan raspored sudija EULEX-a nije održan u 2013. godini. Takođe, određivanje članova sudskog veća za ovaj predmet, izvršen je službenim putem od strane Predsednika sudija EULEX-a, koji je ovlašćen za takvo odlučivanje. Podnosioci žalba su naveli telefonski razgovor između Predsednika sudskog veća i vršioca dužnosti Sudija EULEX-a, nekoliko minuta pre potpisivanja odluke o određivanja. Sadržaj takvog telefonskog razgovora nije poznat i ne može biti, tako da jasan zaključak da je bio potreban da jedan određeni sudija bude član sudskog veća, ne može se doneti. Razmena spisa elektronskom poštom, kao što je predstavljeno u žalbama, ne uključuje takav jedan zahtev. Kao rezultat toga, nema dokaza kako bi zaključili da je određivanje veća povredilo pravila i da je moglo uticati na nepristranost sudskog veća. Sem toga, sudsko veće ne primećuje neku nepravilnost u radu sudskog veća, predstavljen u zapisnicima sudskih pretresa".

Obrazloženje Vrhovnog suda

18. Podnosioci su podneli zahtev Vrhovnom sudu za zaštitu zakonitosti. Oni su ponovili svoje navode u vezi sa nepravilnim sastavom sudskog veća u Osnovnom sudu i tvrdili da Apelacioni sud nije ispravno obradio njihove žalbe o sastavu sudskog veća u Osnovnom sudu.

19. U stvari, Vrhovni sud je (presuda PML. KZZ br. 322/2016 od 19. jula 2017. godine) obradio i obrazložio navode podnosilaca zahteva u vezi sa sastavom sudskog veća u Osnovnom sudu na sledeći način:

"137. Skroz na početku, [Vrhovni sud] primećuje da prigovori u vezi sa raspoređivanjem sudije EULEX-a [A.A.G.] u veću Osnovnog suda su izvršeni nakon glavne rasprave. Na osnovu vremenskih rokova navedenih u članu 41 (2) ZKP-a, ovi navodi su ne blagovremeni.

138. Takođe, ovi navodi se zasnivaju na televizijski izveštaj u Koha Vizionu i na neimenovane e –mailove, koji su navodno poslati od radnika EULEX-a. Kao što se objasnilo pod nazivom „postupačni zahtevi", [Vrhovni sud] je odlučilo da u trećem stepenu postupka ne mogu da se prihvate novi dokazi. Kao *obiter dictum, [Vrhovni sud]* primećuje da priloženi dokumenti treba da *se smatraju suštinski ne osnovane (poslati e – mailovi od nepoznatih autora). Kao ishod samo ovih nalaza [Vrhovni sud] ne može da prihvati navode prema kojima je došlo do raspoređivanja sudije EULEX-a [A.A.G.] u ovom slučaju ili*

sadržaja razgovora pred Apelacionim sudom. Samo iz ovih razloga, navodi su neosnovani.

139. Želeći da razjasni neke od zakonskih pitanja pokrenuta u zahtevima, [Vrhovni sud] će da napomene nekoliko opštih primedbi u vezi sa raspoređivanjem sudije EULEX-a [A.A.G.] u veću Osnovnog suda. Glavni argument pokrenut od odbrane je da se nije poštovao interni raspored EULEX-a i da iz ovog razloga veće Osnovnog suda nije bilo u sastavu predviđenom članom 384 (1. 1) ZKP-a [...].

*140. [Vrhovni sud] se slaže sa presudom Apelacionog suda da nije bilo neke šeme za raspoređivanje sudija EULEX-a u relevantnom vremenu. Prema „*uputstvu za raspoređivanje slučajeva sudijama EULEX-a u krivičnim slučajevima po regionalnim sudovima*“, koje je bilo primenjivo u vremenu kada je sudija [A.A.G.], raspoređena u ovom slučaju, nije se pridržavalo nekom specifičnom rasporedu. Uputstvo prosto objašnjava strukturu sudija EULEX-a u regionalnim sudovima i opisuje opšta načela koje se primenjuju u vezi sa raspoređivanjem slučaja. Takođe, sudija [A.A.G.] je raspoređena prema odluci vršioca dužnosti predsednika sudija EULEX-a od 29. maja 2014. god., koji je u ono vreme bio ovlašćen da donosi ovu odluku. Osim toga, sudija EULEX-a [A.A.G.] u ono vreme je bila zakonski raspoređena na nivou prvog stepena.*

[...]

142. Zato, [Vrhovni sud] je mišljenja da ni raspoređivanje sudije [A.A.G.] ne može se okarakterisati kao povreda člana 384 (1. 1) ili člana 384 (1. 2) ZKP-a. [Vrhovni sud] primećuje da i kada bi bilo povrede internog pravilnika EULEX-a (dok navodne povrede ne sadrže povredu odgovarajućeg zakona – kao što je naveden zahtev da je povređen ZKP), onda bi to bila stvar diskrecije unutar disciplinskih/administrativnih organa EULEX-a, kao što je već gore navedeno u stavu 121”.

Ocena obrazloženja redovnih sudova

20. Tri nivoa redovnih sudova obrazložila pitanje sastava sudskog veća Osnovnog suda.

21. Navodi u vezi sa imenovanjem sudije [A.A.G.] su prvi put pokrenuti pred Apelacionim sudom. Bez obzira na činjenicu da je Apelacioni sud

smatrao da su ovi navodi uvedeni van roka, on je ipak obrazložio zašto je sastav bio u skladu sa zakonom.

22. Apelacioni sud je zasnovao svoje obrazloženje na činjenici da u to vreme nije postojao raspored za sudije EULEX-a, da je vršilac dužnosti predsednika sudija EULEX-a bio ovlašćen da imenuje sudije za sudsko veće, te da navode da je sudija [A.A.G] izričito tražio da bude imenovan van delokruga primenjivih pravila, nije moguće potvrditi. Apelacioni sud je smatrao da *"[...] nema dokaza kako bi zaključili da je određivanje veća povredilo pravila i da je moglo uticati na nepristranost sudskog veća"*.

23. Podnosioci su u svom zahtevu za zaštitu zakonitosti ponovili svoje navode o sastavu sudskog veća i nepravilnom imenovanju sudije [A.A.G.].

24. Uprkos činjenici da je Vrhovni sud takođe smatrao da su ovi navodi uvedeni van roka, Vrhovni sud je ipak obrazložio zašto je sastav bio u skladu sa zakonom.

25. Što se tiče navoda u vezi sa sastavom sudskog veća i imenovanjem sudije [A.A.G.], Vrhovni sud je potvrdio obrazloženje koje je dao Apelacioni sud, razdvajajući navode u dva pitanja.

26. U prvom pitanju, odnosno navodu da je sudija [A.A.G] izričito tražio da bude imenovan izvan delokruga primenjivih pravila, Vrhovni sud je potvrdio obrazloženje Apelacionog suda da (a) nije bilo rasporeda za sudije EULEX-a u to vreme, (b) da takav raspored nije bio potreban prema *"Smernicama EULEKS-a za dodelu predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima"* primenjivim u to vreme, (c) da je imenovanje izvršio vršilac dužnosti predsednika sudija EULEX-a u okviru svojih nadležnosti i, da je pored toga, Vrhovni sud obrazložio (d) da "*je sudija EULEX-a [A.A.G.] bio legitimno imenovan sudija EULEX-a na nivou prvog stepena u to vreme"*.

27. U drugom pitanju, što se tiče imenovanja sudije [A.A.G], odnosno da se sudija [A.A.G] ne može premeštati iz mobilne jedinice u Mitrovici u sudsko veće u Mitrovici, Vrhovni sud je obrazložio da su takvi premeštaji među departmanima iste nadležnosti ovlašćeni prema Zakonu br. 03/L-199 o sudovima i prema „*Smernicama EULEX-a za dodelu predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima*", i da je ovlašćenje za takve premeštaje u slučaju EULEX-a imao vršilac dužnosti predsednika sudija EULEX-a.

28. Obrazloženja tri sudska stepena redovnih sudova konzistentna jedno sa drugim i da su obradili navode podnosilaca zahteva detaljno i sveobuhvatno na svakom novom nivou suda.

29. Pored toga, činjenica da su i Apelacioni sud i Vrhovni sud obradili navode podnosilaca zahteva u vezi sa imenovanjem sudije EULEX-a [A.A.G] u sudskom veću, uprkos činjenici da su oba suda smatrali da su ti navodi uvedeni izvan zakonskih rokova.

30. Podnosioci zahteva su izričito naveli da je imenovanje sudije [A.A.G.] izvršeno uz povredu članova 384 (1.1) i 384 (1.2) Zakonika o krivičnom postupku (ZKP); ali Vrhovni sud dalje ocenio okolnosti slučaja i zaključio da je sastav sudskog veća bio u skladu sa tim odredbama ZKP-a.

31. Štaviše, Vrhovni sud je takođe utvrdio da je postupak koji se sprovodio za imenovanje sudije [A.A.G] u sudskom veću bio u skladu sa Zakonom br. 03/L-199 o sudovima i „*Smernicama EULEX-a za dodelu predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima*“, primenjivim u relevantno vreme.

32. Bez obzira na to, kao *obiter dictum*, Vrhovni sud je primetio da *“i kada bi bilo povrede internog pravilnika EULEX-a (dok navodne povrede ne predstavljaju povredu odgovarajućeg zakona – kao što je naveden zahtev da je povređen ZKP), onda bi to bila stvar diskrecije unutar disciplinskih/administrativnih organa EULEX-a”*.

33. Vrhovni sud je uzeo u obzir da se situacija može posmatrati u dva aspekta: krivičnog postupka (*koliko i navodne povrede (...) predstavljaju povredu zakona relevantnog za slučaj)* i disciplinskog postupka *(koliko navodne povrede ne predstavljaju povredu zakona relevantnog za slučaj)*. U vezi sa krivičnim postupkom, Vrhovni sud je zaključio da nije bilo povrede; u vezi sa disciplinskim postupkom, “*onda bi to bila stvar diskrecije unutar disciplinskih/administrativnih organa EULEX-a”*.

34. Vrhovni sud je obrazložio navode o sastavu sudskog veća, uzimajući u obzir Zakonik o krivičnom postupku, Zakon br. 03/L-053 o nadležnosti, odabiru i raspodeli sudskih predmeta sudijama i tužiocima misije EULEX-a na Kosovu i Smernice za dodelu predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima.

35. To znači da je većina netačno izjavila da Vrhovni sud nije uspeo *"da uzme u obzir celo telo pravila primenjivim za imenovanje sudija u sudskim većima"* (stav 98).

36. Pored toga, to takođe znači da je Vrhovni sud *„ako je došlo do povrede internih pravila EULEX-a (...)*", smatrao sebe nenadležnim da ih oceni u meri u kojoj *„navodne povrede ne predstavljaju povredu zakona relevantnog za slučaj*". "*Ako bio oni uopšte*" pali u *„diskreciju relevantnih administrativnih / disciplinskih organa EULEX-a"*.

37. Štaviše, ni Vrhovni sud, a ni Ustavni sud, nemaju nadležnost da odlučuju o internim pravilima EULEX-a, koja ne predstavljaju povredu zakona relevantnog za ovaj slučaj i koja ostaju samo u administrativnoj/disciplinskoj oblasti.

38. Stoga, nije bilo moguće zaključiti, kao što je to uradila većina (u stavu 94) da je *„Vrhovni sud smatrao da su Smernice EULEX-a bile unutrašnje pitanje EULEX-a i, stoga, nisu bile deo zakonodavnog okvira rada na Kosovu"*.

39. Naprotiv, Vrhovni sud je razmatrao Smernice EULEX-a onoliko koliko su mogle *„predstavljati povredu zakona relevantnog za slučaj*"; ali ne toliko koliko bi mogle predstavljati samo unutrašnja pravila *„u okviru diskrecije relevantnih administrativnih /disciplinskih organa EULEKS-a"*.

40. Kao rezime, kao što je objašnjeno u gore navedenom obrazloženju Vrhovnog suda, imenovanje sudije [A.A.G.] u sudskom veću Osnovnog suda u Mitrovici u to vreme je bilo zasnovano na sledećim razmatranjima:

    (a) nije bilo rasporeda za sudije EULEX-a u to vreme;
    (b) takav raspored se nije zahtevao prema *„Smernicama EULEX-a za dodelu predmeta za sudije EULEX-a u krivičnim predmetima u okružnim sudovima*" primenjivim u to vreme;
    (c) imenovanje je izvršio vršilac dužnosti predsednika sudija EULEX-a u okviru svojih ovlašćenja; i
    (d) sudija EULEX-a [A.A.G.] je legitimno imenovan sudija EULEX-a na nivou prvog stepena u to vreme.

41. U ovim okolnostima, redovni sudovi su poštovali i primenili sve raspoložive norme i pravila koja se primenjuju za sastav sudskog veća i imenovanje sudija u sudskom veću u ovom slučaju.

42. Štaviše, Vrhovni sud, na osnovu Zakonika o krivičnom postupku, nije utvrdio povredu prava podnosilaca zahteva ili navedenih odredbi Zakonika o krivičnom postupku, bilo u sastavu sudskog veća ili u imenovanju sudija u ovom sudskom veću.

Zaključak

43. U zaključku, većina nije uzela u obzir obrazloženje Osnovnog suda, Apelacionog suda, koje je dalje razvio i detaljno obradio Vrhovni sud, prilikom ocene navoda podnosilaca zahteva u vezi sa sastavom sudskog veća i imenovanjem sudije EULEX-a [A.A.G] ovom sudskom veću.

44. Dakle, većina nije pravilno tumačila činjenice ovog zahteva i nije uzela u obzir konzistentno i koherentno obrazloženje Osnovnog suda, Apelacionog suda i Vrhovnog suda.

45. Obrazloženjem Vrhovnog suda detaljno je objašnjeno i opravdano. Ono nije očigledno proizvoljno, kako to većina navodi, da bi Ustavnom sudu bilo dozvoljeno da dovede u pitanje njegovu ustavnost.

46. Stoga, nije došlo do povrede prava podnosilaca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje u skladu sa članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6. [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao posledica nedostatka obrazložene odluke.

47. Kao rezime, zahtev je trebao da se proglasi neprihvatljivim, kao očigledno neosnovan, na ustavnoj osnovi, u skladu sa članom 48. Zakona i pravilom 36 (1) (d) i 36 (2) (b) Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosova.

48. Pored toga, pitanja koja je pokrenula i diskutovala većina u presudi spadaju u delokrug zakonitosti i ne dostižu do nivoa pitanja ustavnosti.

S poštovanjem podnose,

Almiro Rodrigues — Snezhana Botusharova

Sudija — Sudija

KO45/18, Podnosioci zahteva: Glauk Konjufca i 11 drugih poslanika Skupstine Republike Kosovo, Ocena ustavnosti Zakona br. 06/L-060 o Ratifikaciji sporazuma u vezi sa državnom granicom izmedju Republike Kosovo i Crne Gore.

KO45/18, Presuda od 18. aprila 2018. godine, objavljena dana 30. aprila 2018. godine
Ključne reči: *abstraktna kontrola, institucionalni zahtev, medjunarodni sporazumi, ratifikacija, demarkacija, prihvatljivost, ratione materiae.*

Podnosioca zahteva su podneli zahtev Sudu za ocenu ustavnosti Zakona br. 06/L-060 o Ratifikaciji sporazuma u vezi sa državnom granicom izmedju Republike Kosova i Crne Gore. Oni tvrde da je postupak po kojem je došlo do usvajanja kao i suština Zakona o ratifikaciji demarkacije u suprotnosti za članom 1 [Ograničenja države], 2 [Suverenitet], 4 [Oblik vladanja i podela vlasti], 18 [Ratifikacija medjunarodnih sporazuma], 125 [Osnovne odredbe], 126 [Kosovske bezbednosne snage], 127 [Kosovski savet za bezbednost], 128 [Policija Kosova] i 129 [Obaveštajna služba] Ustava Republike Kosovo.

Sud je proglasio Zahtev prihvatljivim zato što su podnosioci bili ovlašćene strane na osnovu člana 113.5 Ustava, podneli su zahtev u vremenskom roku od 8 (osam) dana kao što je to zatraženo članom 113.5 Ustava, i bili su u skladu sa kriterijumima navedenim u članu 42 Zakona o ustavnom sudu.

Nakon procene navoda Podnosioca zahteva, a na osnovu svoje uspostavljene prakse, Sud je podsetio da su Zakon o Retifikaciji demarkacije i Medjunarodni sporazum o demakraciji dva posebna pravna akta. Sud je takodje naveo da je isti nadležan na osnovu Ustava da pregleda "Zakon" radi saglasnosti istog sa ustavom, kako u svojoj suštini tako i u vezi postupka na osnovu kojeg je došlo do usvajanja zakona. Medjutim, Sud podseća da nije nadležan da oceni suštinu "Medjunarodnih sporazuma" u vezi sa njihovom saglašnošću sa Ustavom.

Sud je zaključio, jednoglasno, da Zakon br. 06/L-060 o Ratifikaciji sporazuma kao i postupak za njegovo usvajanje, nisu bili u surotnosti sa Ustavom. Sud je takodje jednoglasno odbio zahtev podnosilaca da se pregleda Medjunarodni sporazum o demarkaciji dr]avne granice izmedju Republike Kosova i Crne Gore kao nekompatibilan *ratione materiae* sa ustavom i samim tim van opsega nadležnosti suda.

PRESUDA

u

slučaju br. KO45/18

Podnosilac

Glauk Konjufca i
11 drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo

Ocena ustavnosti Zakona br. 06/L -060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija.

Podnosilac zahteva

1. Zahtev su podneli Glauk Konjufca, Albin Kurti, Rexhep Selimi, Liburn Aliu, Albulena Haxhiu, Xhelal Sveçla, Arbërie Nagavci, Fitore Pacolli, Shemsi Syla, Ismajl Kurteshi, Valon Ramadani, Salih Zyba (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), svi su poslanici Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: Skupština).

2. Podnosioci zahteva su ovlastili Glauka Konjufcu da ih zastupa u postupku pred Ustavnim sudom Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

Osporeni zakon

3. Podnosioci zahteva osporavaju ustavnost Zakona br. 06/L -060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i

Crne Gore (u daljem tekstu: Zakon o ratifikaciji demarkacije), usvojen od strane Skupštine 21. marta 2018. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporenog Zakona o ratifikaciji demarkacije, koji navodno krši članove 1. [Ograničenja države], 2. [Suverenitet], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma], 125. [Osnovne odredbe], 126. [Kosovske bezbednosne snage], 127. [Kosovski savet za bezbednost], 128. [Policija Kosova] i 129. [Obaveštajna služba] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavu 5, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članu 42. [Tačnost podneska] i 43. [Rok] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon), i pravilu 36 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Sudom

6. Dana 29. marta 2018. godine, podnosioci su podneli zahtev Sudu uz brojne priložene dokumente.

7. Dana 29. marta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Snezhanu Botusharovu za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Selvete Gërxhaliu Krasniqi i Gresa Caka Nimani.

8. Dana 29. marta 2018. godine, o zahtevu su obavešteni: podnosioci; predsednik Republike Kosovo; predsednik Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: predsednik Skupštine); premijer Republike Kosovo (u daljem tekstu: premijer); i sekretarijat Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: sekretarijat).

9. U dopisu za predsednika Republike Kosovo je navedeno da član 45, stav 2 Zakona o Ustavnom sudu precizira da osporeni zakon ne može da se objavi do konačne odluke Ustavnog suda o pokrenutoj stvari. Od predsednika Skupštine se tražilo da podeli zahtev svim poslanicima Skupštine i da, ako neko ima komentar, može da ga podnese do 6. aprila 2018. godine. Premijeru je takođe pružena prilika da podnese komentare do 6. aprila 2018. godine. Od sekretarijata Skupštine se

posebno tražilo da podnese Sudu bilo koji dokument koji može biti relevantna za slučaj.

10. Dana 3. aprila 2018. godine, sekretarijat je podneo Sudu sledeća dokumenta:

a. Nacrt zakona br. 06/L -060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore od 20. februara 2018. godine;

b. Zahtev premijera (22. februar 2018. godine) Skupštini da održi vanrednu sednicu za razmatranje Nacrt zakona o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore od 20. februara 2018. godine;

c. Izveštaj Funkcionalne komisije za spoljne poslove, dijasporu i strateške investicije od 21. februara 2018. godine;

d. Poziv i dnevni red za vanrednu plenarnu sednicu Skupštine od 22. februara 2018. godine;

e. Izveštaj sa amandmanima Funkcionalne komisije za spoljne poslove, dijasporu i strateške investicije od 21. marta 2018. godine;

f. Rezoluciju Skupštine br. 06-V-090 od 21. mart 2018. godine o usvajanju Zakona br. 06/L-060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore;

g. Zakon br. 06/L-060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosov i Crne Gore.

11. Sekretarijat nije komentarisao navode pokrenute u zahtevu, već je dodao da, ako poslanici imaju komentare, Sud će blagovremeno biti informisan.

12. Dana 6. aprila 2018. godine, podnosioci zahteva su podneli dokument sa dodatnim pojašnjenjima u vezi sa suštinskim i proceduralnim navodima pokrenutim u zahtevu.

13. Premijer i poslanici Skupštine nisu podneli komentare u propisanom roku.

14. Dana 18. aprila 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu da proglasi zahtev prihvatljivim i oceni meritum zahteva.

Pregled činjenica

15. Dana 21. marta 2012. godine, Vlada je usvojila odluku br. 12/67 o imenovanju članova Državne komisije za demarkaciju i održavanje državne granice n (u daljem tekstu: Komisija za demarkaciju).

16. Dana 26. marta 2013. godine, Komisija za demarkaciju Kosova i Komisija za demarkaciju Crne Gore su usvojile Uredbu o zajedničkom radu u vezi sa demarkacijom državne granice između Kosova i Crne Gore.

17. Dana 17. jula 2013. godine, Vlada je usvojila odluko br. 03/14, kojom je usvojila Poslovnik o radu Komisije za demarkaciju.

18. Dana 8. maja 2015. godine, Vlada je usvojila odluku br. 05/28 o produženju mandata članovima Komisije za demarkaciju.

19. Dana 25. juna 2015. godine, Skupština je usvojila Rezoluciju br. 05-R-03 o demarkaciji granice između Kosova i Crne Gore. Rezolucija je, *inter alia*, propisivala da se granica sa Crnom Gorom odredi na osnovu *"administrativnih linija, predviđenim važećim zakonodavstvom za administrativne granice SFRJ-a, administrativne granice teritorije Kosova iz 1974. godine i važećim Ustavom"*. Pored toga, Rezolucija je propisivala da premijer Republike Kosovo preduzme radnje da osigura da Komisija za demarkaciju stavi na raspolaganje sve rasprave i predloge Komisije za demarkaciju Crne Gore i da Vlada *"izveštava Skupštini pre usvajanja među-graničnog [Sporazuma] između Kosova i Crne Gore"*.

20. Dana 5. avgusta 2015. godine, Vlada je usvojila odluku br. 01/43, kojom je usvojena u načelu inicijativa za Sporazum o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore. Odluka je obavezala Ministarstvo inostranih poslova da preduzme radnje za potpisivanje Sporazuma u skladu sa Zakonom br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima.

21. Dana 20. avgusta 2015. godine, predsednik Republike Kosovo je na zahtev Vlade ovlastio ministra inostranih poslova i ministra unutrašnjih poslova da preduzmu radnje za potpisivanje Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore.

22. Dana 26. avgusta 2015. godine, ministar inostranih poslova i ministar unutrašnjih poslova obe države su potpisali Sporazum za državnu granicu između Republike Kosovo i Crne Gore. Ovaj Sporazum je izrađen na osnovu zajedničkog rada Komisije za demarkaciju Republike Kosovo i Komisije za demarkaciju Crne Gore.

23. Dana 22. septembra 2017. godine, nakon parlamentarnih izbora od 11. juna 2017. godine, nova Vlada je odlučila (odluka br. 01/04) da imenuje nove članove Komisije za demarkaciju i samim tim, razrešila članove prethodne Komisije za demarkaciju.

24. Dana 3. oktobra 2017. godine, Vlada je odlučila (odluka br. 01/06) da ovlasti novu Komisiju za demarkaciju da oceni rad prethodne komisije.

25. Dana 4. decembra 2017. godine, Komisija za demarkaciju je predstavila Vladi Izveštaj o oceni rada prethodne Komisije za demarkaciju, ističući greške koje je navodno izvršila.

26. Dana 4. decembra 2017. godine, Vlada je usvojila (odluka br. 02/17) Nacrt zakona o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore (u daljem tekstu: Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije), i Izveštaj gore navedene Komisije za demarkaciju. U skladu sa ovom odlukom, generalni sekretar Kancelarije premijera je prosledio Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije na razmatranje i usvajanje Skupštini.

27. Dana 5. decembra 2017. godine, Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije je podnet od strane predsednika Skupštine poslanicima Skupštine. Komisija za spoljne poslove, dijasporu i strateške investicije je (u daljem tekstu: Komisija za spoljne poslove) bila zadužena da razmotri Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije i predstavi Izveštaj sa preporukama.

28. Dana 16. februara 2018. godine, predsednik Republike Kosovo i predsednik Crne Gore su potpisali Zajedničku izjavu. Izjava je propisivala da će Republika Kosovo i Crna Gora osnovati Zajedničku radnu grupu da odredi granicu u skladu sa Nacrt zakonom o ratifikaciji demarkacije, da je oceni i ispravi moguće greške u određenim delovima državne granice između Kosova i Crne Gore.

29. Dana 20. februara 2018. godine, premijer je tražio da se vanredna sednica Skupštine održi 22. februara 2018. godine u at 11:00 časova u vezi sa Nacrt zakonom o ratifikaciji demarkacije.

30. Dana 21. februara 2018. godine, na osnovu zahteva premijera, predsedništvo Skupštine je odlučilo da se vanredna sednica održi 22. februara 2018. godine u 11:00 časova. Međutim, zbog nedostatka kvoruma, vanredna sednica je odložena.

31. Dana 27. februara 2018. godine, predsedništvo Skupštine je odlučilo da će se nastavak odložene vanredne sednice održati 28. februara 2018. godine u 10:00 časova. Međutim, zbog nedostatka kvoruma, sednica je ponovo odložena.

32. Dana 15. marta 2018. godine, predsedništvo Skupštine je odlučilo da će se nastavak vanredne sednice o Nacrt zakonu o ratifikaciji demarkacije održati 20. marta 2018. godine. Shodno tome, diskusija je počela u 16:00 časova i nastavila se do 01:00 časova 21. marta 2018. godine, kada je Skupština glasala da odloži glasanje o Nacrt zakonu o ratifikaciji demarkacije i nastavi sednicu 21. marta 2018. godine u 11:00 časova.

33. Dana 21. marta 2018. godine, Komisija za spoljne poslove je preporučila Skupštini da usvoji Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije i predložila jedan amandman:

"Član 3 Nacrta zakona se menja na sledeći način:

Član 3

1. Sastavni deo ovog Zakona su:

1.1. Sporazum o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore, potpisan u Beču, 26. avgusta 2015. godine;

1.2. Zajednička izjava predsednika Republike Kosovo, Nj.E. Hashim Thaçi i predsednika Crne Gore, Nj.E. Filip Vujanović, potpisana 16.02.2018. godine.

1.3. Zvanična dokumentacija Državne komisije za obeležavanje državne granice - za orijentaciju."

34. Dana 21. marta 2018. godine u 11:00 časova, Skupština je prosledila na glasanje Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije. Međutim, ono je prekinuto zbog upotrebe suzavca od strane jednog broja poslanika

Skupštine. Shodno tome, predsedništvo Skupštine je (odluke 06/V-112 i 06/V-112) izbacilo sa učešća na vanrednoj sednici broj poslanika Skupštine *"zbog bacanja suzavca na sednici od 21. marta 2018. godine",* i jednog poslanika Skupštine *"zbog uništavanja opreme sale plenarne sednice"*.

35. Dana 21. marta 2018. godine, nakon nekoliko prekida i posledičnog zakazivanja vanredne sednice od strane predsedništva Skupštine, predsednik Skupštine je nastavio sa usvajanjem amandmana koje je predložila Komisija za spoljne poslove, a zatim i usvajanjem Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije u celosti. Prema transkriptu sednica (22. 23. i 28. februara 2018. godine i 20. i 21. marta 2018. godine), 91 (devedeset i jedan) poslanik je bio prisutan i glasao, 80 (osamdeset) poslanika je glasalo za, 11 (jedanaest) poslanika je glasalo protiv i nije bilo uzdržanih. Amandman Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije je usvojen u celosti.

36. Stoga, 21. marta 2018. godine, Skupština je usvojila Zakon br. 06/L - 060 o ratifikaciji Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosovo i Crne Gore (Zakon o ratifikaciji demarkacije).

37. Zakon o ratifikaciji demarkacije propisuje:

"Član 1

Ratifikuje se Sporazum o državnoj granici između Republike Kosova i Crne Gore, potpisan u Beču 26 avgusta 2015 godine.

Član 2

Odredbe Sporazuma o državnoj granici između Republike Kosova i Crne Gore, potpisan u Beču dana 26 avgusta 2015 godine, ako postoje nove zakonske činjenice, može se izmeniti i dopuniti, uz saglasnost strana. Odredbe ovog Sporazuma mogu se izmeniti prema istoj proceduri koja je predviđena za usvajanje. Uz saglasnost strana, za izmenu odredaba Sporazuma može se zahtevati i međunarodna arbitraža.

Član 3

2. Sastavni deo ovog Zakona su:

1.1. Sporazum o Državnoj granici između Republike Kosova i Crne Gore, potpisan u Beču 26 avgusta 2015 godine;

1.2. Zajednička izjava predsednika Republike Kosovo, Nj.E. Hashim Thaçi i predsednika Crne Gore, Nj.E. Filip Vujanović, potpisana 16.02.2018. godine.

1.3. Zvanična dokumentacija Državne komisije za obeležavanje državne granice – za orijentaciju.

Član 4
Stupanje na snagu
Ovaj zakon stupa na snagu petnaest (15) dana nakon objavljivanja u Službenom glasniku Republike Kosova."

Argumenti koje su predstavili podnosioci zahteva

38. Podnosioci zahteva tvrde da postupak sproveden za usvajanje, kao i suština Zakona o ratifikaciji demarkacije, krše članove 1. [Ograničenja države], 2. [Suverenitet], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma], 125. [Osnovne odredbe], 126. [Kosovske bezbednosne snage], 127. [Kosovski savet za bezbednost], 128. [Policija Kosova], i 129. [Obaveštajna služba] Ustava.

Što se tiče sprovedenog postupka

39. Podnosioci zahteva navode: *"[Z]ahtev za vanrednom sednicom podnet Skupštini [od strane premijera] ne ispunjava uslove propisane u članu 38, stav 3 Poslovnika Skupštine",* koji propisuje da zahtev za vanrednom sednicom mora pružiti obrazloženje o tome zašto se određena stvar smatra 'hitnom'. Oni smatraju da neuspeh da se pruži obrazloženje za zahtev za vanrednom sednicom u skladu sa članom 38 (3) Poslovnika Skupštine takođe predstavlja povredu člana 69 (4) Ustava, koji predviđa da Skupština saziva vanredno zasedanje, između ostalog, i na zahtev premijera.

40. Podnosioci zahteva navode da je od trenutka kada je vanredna sednica zatražena i zakazana, pa do usvajanja Zakona o ratifikaciji demarkacije, prošlo više od 1 (jednog) meseca. Stoga, pitanje, koje se u početku smatralo hitnim, ali o kome se nije odlučeno više od 1 (jednog) meseca, ne odgovora prirodi 'hitnog pitanja', kao što je predviđeno u članu 69 (4) Ustava u vezi sa članom 38 (3) Poslovnika Skupštine.

41. Podnosioci zahteva smatraju da Zakon br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima ne navodi ni u jednoj svojoj odredbi da *"međunarodni*

sporazumi moraju da se ratifikuju (na vanrednoj sednici) kao hitna pitanja". Stoga, oni smatraju da ratifikacija međunarodnih sporazuma na vanrednoj sednici predstavlja povredu člana 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma] Ustava, koji reguliše ratifikaciju međunarodnih sporazuma.

42. Podnosioci zahteva navode da je diskusija o Zakonu o ratifikaciji demarkacije koja je počela 20. marta 2018. godine u 16:00 časova i nastavljena 21. marta u 01:00 časova predložena da se nastavi 21. marta z 11:00 časova. Ovaj predlog je dat na glasanje od strane predsednika Skupštine i *"69 poslanika je bilo prisutno, 46 je glasalo "Za", 1 "Protiv" i "Uzdržanih" nisu izbrojani."* U tom smislu, podnosioci zahteva tvrde da to što nije verifikovano da li su svi poslanici koji su činili kvorum glasali „Za", „Protiv" ili „Uzdržano", vodi do povrede člana 69 (3) [Raspored sastanaka i kvorum] Ustava u vezi sa članom 51 (3) Poslovnika Skupštine, koji propisuje da se zakoni, odluke i ostala akata Skupštine smatraju usvojenim, ukoliko za njih glasa većina prisutnih poslanika i koji glasaju.

43. Podnosioci zahteva u nastavku smatraju da odluka 06/V-114 predsedništva Skupštine da izbace jedan broj poslanika sa vanredne sednice od 21. marta 2018. godine *"zbog bacanja suzavca",* nije ispravna, jer većina izbačenih poslanika nije bacila suzavac na sednici. Stoga, njihovo udaljavanje sa sednice predstavlja povredu *"članova 18 i 80 Ustava u vezi sa članom 21. Poslovnika o radu Skupštine, jer im je uskraćeno pravo da izraze svoju slobodnu volju"* za stvar o kojoj se raspravljalo i odlučivalo na sednici od 21. marta 2018. godine.

Što se tiče suštine Zakona o ratifikaciji demarkacije

44. Podnosioci zahteva navode da Zakon br. 04/L-072 o kontroli i nadzoru državne granice zahteva od Vlade da imenuje članove Komisije za obeležavanje i održavanje državne granice na osnovu „međunarodnih sporazuma". Prema podnosiocima zahteva, „međunarodni sporazum" pomenut u članu 40 ovog Zakona znači „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova" (u daljem tekstu: Ahtisarijev paket). Prema tome, oni tvrde da je celokupan proces demarkacije državne granice između Kosova i Crne Gore trebao biti urađen u skladu sa Ahtisarijevim paketom koji zahteva da se granične linije obeleže u skladu sa onima iz 31. decembra 1988. godine.

45. Podnosioci zahteva se žale da Komisija za demarkaciju nije pratila ustavnu i pravnu istoriju teritorijalnog integriteta Kosova i prihvatila je predlog Komisije za demarkaciju Crne Gore da odredi graničnu

liniju između Kosova i Crne Gore na osnovu katastarskog kriterijuma. Ovaj kriterijum je u suprotnosti sa međunarodnim zakonom koji ne priznaje 'katastarski kriterijum' kao jedini kriterijum za demarkaciju granice. Prema tome, ignorisanjem kriterijuma '*uti possidetis*' i '*efikasne kontrolne kriterijuma*', utvrđena granična linija je 5 (pet) do 6 (šest) kilometara unutar teritorije Kosova.

46. U tom smislu, podnosioci zahteva navode da je Komisija prekoračila svoje nadležnosti, vršenjem delimitacije nove granice umesto da vrši demarkaciju granične linije kao što je propisano u Zakonu o kontroli i nadzoru državne granice. Stoga, Komisija je povredila suverenitet i teritorijalni integritet Kosova, garantovano članom 2, stav 2 [Suverenitet] Ustava, kao i članovima 125. [Osnovne odredbe] do 129. [Obaveštajna služba] Ustava, koji određuju ustavne institucije koje imaju ustavne obaveze da zaštite teritorijalne granice Kosova.

47. Podnosioci zahteva podsećaju na Rezoluciju Skupštine od 25. juna 2015. godine, koja je propisivala da bivši premijer Ise Mustafa preduzme mere kako bi Komisija za demarkaciju otkrila sve diskusije i pitanja koja je pokrenula Komisija za demarkaciju Crne Gore i izveštava pred Skupštinom pre zaključenja sporazuma između Kosova i Crne Gore. Oni tvrde da Vlada Kosova nije poštovala Rezoluciju Skupštine, a nije ni uspela da razreši Komisiju za demarkaciju, iako je Vlada bila obaveštena da je Komisija prekoračila svoje nadležnosti.

48. Pored toga, podnosioci zahteva navode da Izveštaj Komisije za demarkaciju od 4. decembra 2017. godine, koji predstavlja deo Zakona o ratifikaciji demarkacije, navodi da Sporazum o demarkaciji granice od 26. avgusta 2015. godine krši ustavnu odredbu članova 1. [Ograničenja države], 2. [Suverenitet], 4. [Oblik vladanja i podela vlasti], 125. [Osnovne odredbe] i 129. [Obaveštajna služba] Ustava, jer umesto demarkacije granice između Kosova i Crne Gore, određuje nove granice (delimitaciju granica).

49. Stoga, poslanici Skupštine koji su glasali za usvajanje Zakona o ratifikaciji demarkacije, povredili su suverenitet i teritorijalni integritet Kosova, jer zakon koji ratifikuje Sporazum i sam Sporazum moraju biti u skladu sa konstitutivnim elementima državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Stoga, svaki zakon, podzakonski akt ili sporazum koji krši suverenitet i teritorijalni integritet države mora postati ništav iz perspektive ustavnog i međunarodnog prava.

50. Pored toga, u njihovom pojašnjenju od 6. aprila 2018. godine, podnosioci zahteva takođe navode da je član 3 (1 i 2), Zakona o ratifikaciji demarkacije, kontradiktoran, nerazumljiv i stvara konfuziju. U tom smislu, podnosioci zahteva navode da je Vlada *"namerno stvorila konfuziju, prevaru i dezorijentaciju javnosti, a posebno poslanika Skupštine, kako bi ih privukla konačnom cilju da glasaju za taj zakon "*.

Prihvatljivost zahteva

51. Sud prvo ispituje da li zahtev ispunjuje uslove prihvatljivosti, propisane u Ustavu, utvrđene u Zakonu i dalje navedene u Poslovniku o radu Ustavnog suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

52. Sud se poziva na član 113 (1) [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuje: *"Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način"*.

53. Sud se poziva i na član 113 (5) Ustava, koji propisuje: *"Deset (10) ili više poslanika Skupštine može, u roku od osam (8) dana od usvajanja, da ospori ustavnost bilo kog zakona koji je usvojila Skupština, kako zbog sadržaja tako i zbog procedure sprovođenja."*

54. U tom smislu, Sud podseća da podnosioci zahteva osporavaju ustavnost Zakona o ratifikaciji demarkacije po pitanju njegove suštine i postupka sprovedenog za njegovo usvajanje.

55. Sud u nastavku podseća da je zahtev podnelo 12 poslanika Skupštine u skladu sa članom 113 (5) Ustava. Stoga, podnosioci zahteva su ovlašćene strane.

56. Sud uzima u obzir član 42. [Tačnost podneska] Zakona, koji propisuje:

> *"1. Uz podnesak podnešen u skladu sa članom 113, stav 6 Ustava, se između ostalog, podnose i sledeće informacije:*
>
> *1.1. imena i potpisi svih poslanika Skupštine koji osporavaju ustavnost*
> *zakona ili odluke donesene od strane Skupštine Republike Kosovo;*
> *1.2. Ustavne ili odredbe nekog akta ili zakona koje se tiču ovog zakona; i*
> *1.3. dokaze na koje se zasniva spor."*

57. Sud primećuje da su podnosioci zahteva naveli imena sa potpisima poslanika, naveli zakon koji osporavaju, pozvali se na ustavne odredbe za koje tvrde da su povređene i izneli dokaze u prilog svojim tvrdnjama. Stoga, Sud smatra da su uslovi iz člana 42. Zakona ispunjeni.

58. Što se tiče utvrđenog roka od *"osam (8) dana od datuma usvajanja",* Sud primećuje da je Zakon o ratifikaciji demarkacije usvojen 21. marta 2018. godine, dok je zahtev podnet Sudu 29. marta 2018. godine.

59. Sud podseća da se u skladu sa pravilom 27 Poslovnika, rok za podnošenje zahteva "*Kada je rok određen u danima, vreme računa počev od dana nakon što se desio neki događaj"*. U ovom slučaju, narednog dana nakon usvajanja Zakona o ratifikaciji demarkacije. Stoga, zahtev je podnet u propisanom roku.

60. Sud smatra da nema osnova da proglasi ovaj zahtev neprihvatljivim. Stoga, zahtev je prihvatljiv.

Komparativna analiza

61. Pre nego što oceni da li je osporeni Zakon o ratifikaciji demarkacije u skladu sa Ustavom, Sud podseća da je već koristio detaljnu komparativnu analizu u svom slučaju br. KO95/13, *Visar Ymeri i 11 drugih poslanika,* presuda od 9. septembra 2013. godine.

62. Sud ponavlja da ustavi različitih evropskih zemalja pristupaju pitanju ustavne revizije ratifikacije međunarodnih sporazuma na različite načine. Ove razlike su rezultat različitih načina na koji se definiše odnos između međunarodnog sporazuma i domaćeg pravnog poretka. Ova definicija se može shvatiti kao stepen ustavnih pristupa.

63. Na jednom kraju stepena je pristup Ujedinjenog kraljevstva, u kome je kraljica zaključila međunarodne sporazume preko ministra spoljnih poslova i komonvelta i oni ne moraju biti ratifikovani od strane britanskog parlamenta pre nego što postanu obavezujući za državu. Jednom zaključeni, oni obvezuju državu samo u odnosima sa drugim zemljama i ne utiču na unutrašnji pravni poredak Ujedinjenog kraljevstva. Da bi odredbe međunarodnog sporazuma stupile na snagu u domaćem pravnom poretku, moraju se usvojiti posebni zakoni koji sadrže te odredbe i definišu njihovu funkciju u domaćem pravu. Nakon što se inkorporiraju kroz specifično zakonodavstvo, ove odredbe ostaju u nižem pravnom poretku od Ustava države.

64. Na suprotnom kraju stepena je pristup Holandije. Ovde, nakon ratifikacije od strane Parlamenta, međunarodni sporazum postaje obavezujući za državu u odnosima sa drugim zemljama, a sve samo-izvršne odredbe sporazuma postaju obavezujuće unutar unutrašnjeg pravnog poretka. Štaviše, odredbe ratifikovanih međunarodnih sporazuma imaju superiorni pravni poredak čak i od Ustava države, a domaći zakoni mogu biti razmotreni od strane svih sudova zbog ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz takvih međunarodnih sporazuma.

65. Ustavni sistem Kosova ima svoje specifičnosti koje spadaju između ova dva primera. Nakon ratifikacije od strane Skupštine, međunarodni sporazum postaje obavezujući za državu u odnosima sa drugim državama, a takvi sporazumi postaju deo unutrašnjeg pravnog sistema. Međutim, te odredbe međunarodnog sporazuma koje su samo-izvršne imaju superiorni pravni poredak na zakonodavstvo Kosova, a ostaju inferiorne u odnosu na Ustav Kosova, kao što je definisano u članu 19. Ustava. Samo-izvršne odredbe međunarodnih sporazuma mogu se direktno primenjivati unutar unutrašnjeg pravnog poretka Kosova, ali njihova primena i dalje podleže Ustavu. (Vidi: slučaj br. KO95/13, *Visar Ymeri i 11 drugih poslanika*, presuda od 9. septembra 2013. godine, stavovi 53-69).

Meritum

66. Sud primećuje da podnosioci zahteva tvrde da Zakon o ratifikaciji demarkacije državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore krši Ustav u pogledu postupka sprovedenog za njegovo usvajanje i njegove suštine.

Što se tiče postupka sprovedenog za usvajanje osporenog Zakona

67. Podnosioci zahteva se žale da postupak za usvajanje osporenog Zakona krši:

a. Član 69 (4) [Raspored sastanaka i kvorum] Ustava u vezi sa članom 38 (3) Poslovnika "*... Zahtev za vanredno zasedanje mora da sadrži obrazloženje zašto se smatra hitnim*".

b. Član 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma] Ustava, koji reguliše pitanje ratifikacije međunarodnih sporazuma, jer „*Zakon br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima ne navodi ni u jednog svojoj odredbi da međunarodni sporazum mora da se ratifikuje (na vanrednoj sednici) kao hitno pitanje*".

c. Član 69 (3) [Raspored sastanaka i kvorum] Ustava u vezi sa članom 51 (3) Poslovnika Skupštine, koji utvrđuju: "*Skupština postiže kvorum onda kada je prisutno više od polovine svih poslanika Skupštine"*. Ovi članovi su povređeni, jer nije verifikovano da li su svi poslanici koji su činili kvorum glasali „Za", „Protiv" ili „Uzdržani". Pored toga, podnosioci zahteva navode da je predlog osporenog Zakona dat na glasanje od strane predsednika Skupštine, a *"69 poslanika je bilo prisutno, 46 je glasalo "Za", 1 je bio "Protiv", a "Uzdržani nisu izbrojali"*.

d. Članove 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma] i 80. [Usvajanje zakona] Ustava u vezi sa članom 21. Poslovnika Skupštine, jer je: *"njima (poslanicima) uskraćeno pravo da izraze svoju slobodu volju*". U tom smislu, podnosioci zahteva u nastavku smatraju da odluka 06/V-114 predsedništva Skupštine za izbacivanje jednog broja poslanika sa vanredne sednice od 21. marta 2018. godine *"zbog bacanja suzavca",* nije bila ispravna, jer većina izbačenih poslanika nije bacila suzavac na sednici Skupštine.

68. Međutim, Sud ponavlja da on samo može da analizira korake preduzete od strane Vlade i Skupštine za usvajanje osporenog Zakona na osnovu relevantnih ustavnih odredaba, odnosno zakonodavnog postupka i potrebnog procesa.

69. U tom smislu, Sud primećuje da su nadležnosti Skupštine utvrđene u članu 65. [Nadležnosti skupštine] Ustava, od kojih su u ovom slučaju relevantni samo stavovi 1 i 4. Oni propisuju:

"Skupština Republike Kosovo:
(1) usvaja zakone, rezolucije i ostale opšte akte;
[...]
(4) ratifikuje međunarodne sporazume;"

70. Skupština je, u skladu sa svojim nadležnostima prema članu 65 (1) Ustava, glasala i usvojila Zakon o ratifikaciji demarkacije u skladu sa uslovima za usvajanje zakona koji su propisani u stavu 1, člana 80. [Usvajanje zakona] koji propisuje: *"Zakoni, odluke i ostali akti se usvajaju od strane Skupštine većinom glasova prisutnih poslanika, osim u slučajevima kada to ovaj Ustav drugačije nalaže "*.

71. Štaviše, Sud se poziva i na član 18 (1) Ustava i član 10 (2) Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima, koji definišu postupak za

ratifikaciju međunarodnih sporazuma. Stav 1, člana 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma] glasi:

> *"Međunarodni sporazumi koji se tiču dole navedenih pitanja se ratifikuju sa dve trećine (2/3) glasova svih poslanika Skupštine:*
> *(1) teritoriju, mir, savez, politička i vojna pitanja;*
> *(2) prava i osnovne slobode;*
> *(3) članstvo Republike Kosovo u međunarodne organizacije;*
> *(4) preuzimanje odgovornosti nad finansijskim obavezama od strane Republike Kosovo;"*

72. Dakle, ratifikacija međunarodnog sporazuma o demarkaciji granica država se odnosi na predmet teritorije države i stoga, spada u delokrug člana 18 (1) Ustava. Kao takav, Sporazum o demarkaciji zahteva dvotrećinsku većinu glasova u Skupštini za njegovu ratifikaciju.

73. U pogledu toga koji organ države ima vlast da zaključi međunarodne ugovore, Sud se poziva na član 2 (c) Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. godine, koji definiše „punomoć" kao *"[...] ispravu koju izdaje nadležni organ neke države i kojom se određuju jedna ili više osoba da zastupaju tu državu u pregovorima, prilikom usvajanja ili utvrđivanja verodostojnosti teksta nekog ugovora, da izraze pristanak te države da bude vezana ugovorom ili da izvrše bilo koji drugi čin koji se tiče tog ugovora;"*

74. S tim u vezi, Sud primećuje da upućivanje na „nadležni organ" da zaključi međunarodne sporazume, prepušta unutrašnjem pravu svake države da odredi organ koji ima punomoć. Obično, takvi dokumenti proizilaze od šefa države (ili nekoga kome je delegirana neophodna punomoć), šefa Vlade ili ministra inostranih poslova, imaju zvanični amblem, a u nekim slučajevima, i pečat zemlje.

75. Pored toga, unutrašnji zakon Kosova koji reguliše koje su institucije ovlašćene da zaključuju međunarodne sporazume u članu 6. Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima propisuje:

> *"[...]*
> *1. Predsednik, premijer i ministar inostranih poslova imaju pravo da u skladu sa Ustavom Republike Kosova i Bečkom konvencijom o pravu ugovora vrše sve radnje koje se odnose na zaključenje međunarodnih ugovora Republike Kosovo.*
> *2. Šef diplomatske misije Republike Kosovo ili ovlašćeni predstavnik Republike Kosovo na nekoj međunarodnoj konferenciji, u nekoj međunarodnoj organizaciji ili u nekom od*

njenih tela ovlašćeni su da pregovaraju o zaključenju nekog međunarodnog ugovora Republike Kosovo ili da prihvate tekst takvog ugovora sa državom u kojoj su akreditovani ili na međunarodnoj konferenciji, u nekoj međunarodnoj organizaciji ili u nekom od njenih tela.
3. Druga lica mogu da vrše radnje koje se odnose na zaključenje međunarodnih ugovora Republike Kosovo jedino pod uslovom da imaju punomoć koja im je data na osnovu važećeg zakona i u skladu sa postupkom propisanim u članu 6 ovog Zakona.
[...]"

76. Sud primećuje da je, 25. juna 2015. godine, Skupština usvojila Rezoluciju br. 05-R-03 o demarkaciji državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore. Pored toga, Rezolucija je propisivala da premijer preduzme radnje da osigura da Komisija za demarkaciju omogući sve diskusije i predloge Komisije za demarkaciju Crne Gore. U Rezoluciji je propisano da Vlada izveštava pred Skupštinom pre usvajanja Sporazuma između Kosova i Crne Gore.

77. Stoga, započet je niz radnji u kojima su bili premijer, predsednici Kosova i Crne Gore, ministri inostranih poslova i unutrašnjih poslova pre nego što je osporeni Zakon o ratifikaciji demarkacije predstavljen poslanicima Skupštine. Nakon toga, 21. marta 2018. godine, Skupština je glasala i usvojila osporeni Zakon o ratifikaciji demarkacije.

78. U tom smislu, Sud se poziva na član 10. Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima, koji, pored toga što ponavlja odredbu 18. Ustava, propisuje:

2. Međunarodni ugovori iz stava 1 ovog člana [10. Zakona br. 04/L-052] *potvrđuju se zakonom donetim sa dve trećine (2/3) glasova svih poslanika u Skupštini Republike Kosovo.*
[...]"

79. U tom smislu, Sud primećuje da je u cilju uključivanja sporazuma u kosovski pravni poredak, Vlada odgovorna da podnosi Skupštini, prema utvrđenom postupku, nacrt odgovarajućeg zakona, u skladu sa članom 15 (3) Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima.

80. Član 15 (3) Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima glasi:

"Ako neki zakon ili bilo koji drugi pravni akt treba da se usvoji u cilju sprovođenja nekog međunarodnog ugovora Republike Kosovo, vlada će prema ustanovljenoj proceduri da dostavi

Skupštini nacrt odgovarajućeg zakona, ili će da donese odgovarajuću odluku vlade, ili će da obezbedi u skladu sa svojim nadležnostima usvajanje nekog drugog pravnog akta".

81. S tim u vezi, Sud primećuje da je Vlada, 4. decembra 2017. godine, u skladu sa svojim nadležnostima iz člana 92 (4) [Osnovne odredbe] Ustava i na osnovu odluke br. 02/17, predložila na usvajanje Skupštini Nacrt zakona o ratifikaciji demarkacije.

82. Sud se poziva na član 60. Poslovnika Skupštine, koji reguliše usvajanje ove vrste zakona, koji se razlikuje od drugih zakona, i propisuje:

"[...]
1. Skupština Republike Kosova međunarodne sporazume ratifikuje zakonom, shodno člana 18. Ustava Republike Kosova.
2. Nacrt zakona o ratifikaciji međunarodnih sporazuma sadrži tekst međunarodnog sporazuma, razloge ratifikacije i financijsku deklaraciju, u slučajevima kada ima budžetskih implikacija.
3. Procesiranje nacrta zakona o ratifikaciji je posebno i podleže samo jednom razmatranju.
[...]"

83. U tom smislu, posebna pažnja treba da se posveti tekstu člana 60 (3) Poslovnika, koji propisuje: *"Procesiranje nacrta zakona o ratifikaciji je posebno i podleže samo jednom razmatranju."* Drugi zakoni koje usvaja Skupština zahtevaju više od jednog razmatranja.

Tvrdnja o povredi člana 69 (4) Ustava

84. Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde povredu člana 69 (4) Ustava u vezi sa članom 38 (3) Poslovnika, jer za vanrednu sednicu treba obrazloženje o tome zašto je takvo pitanje hitno.

85. Sud primećuje da član 69 (4) Ustava ne zahteva izričito ili implicitno od političkih aktera da pruže detaljno obrazloženje za sazvanje vanredne sednice Skupštine. Sud je obavezan da oceni poštovanje ustavnog postupka, a u konkretnom smislu, Skupština je poštovala ustavne odredbe o usvajanju Zakona o ratifikaciji demarkacije.

86. Iz toga sledi da je tvrdnja o povredi člana 69 (4) Ustava očigledno neosnovana na ustavnim osnovama.

Tvrdnja o povredi člana 18. Ustava u vezi sa Zakonom br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima

87. Sud takođe podseća da podnosioci zahteva tvrde povredu člana 18. Ustava, jer Zakon br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima ne propisuje da međunarodni ugovor mora da se ratifikuje (na vanrednoj sednici) kao hitan.

88. Sud primećuje da član 18. Ustava ne reguliše tempo pitanja o kojima će poslanici Skupštine razmatrati i glasati. Da li se pitanje smatra „hitnim“ ili ne, prepušteno je diskreciji političkih aktera. (Vidi: *mutatis mutandis*, slučaj br. KO118/16, *Slavko Simić i 10 drugih poslanika,* rešenje o neprihvatljivosti od 31. oktobra 2016. godine i slučaj br. KO120/16, *Slavko Simić i 10 drugih poslanika*, rešenje o neprihvatljivosti od 1. februara 2017. godine).

89. Sud primećuje da Zakon o ratifikaciji međunarodnih sporazuma ne reguliše postupak usvajanja međunarodnih sporazuma, a naročito ne pominje „urgenciju“ usvajanja ili „vanrednu sednicu“. Ovo je pitanje zakonodavnih prioriteta i upravljanja radom Skupštine. Ustav je taj koji reguliše zakonodavni proces i postupak.

90. Sud smatra da navodi koje su pokrenuli podnosioci zahteva ne spadaju u okvir postupaka koji su regulisani Ustavom. Ne može se očekivati da svaki zakon koji se bavi specifičnim zakonodavnim pitanjima predviđa posebni postupak za njegovo usvajanje. Na kraju krajeva, zakonodavni organ je taj koji odlučuje.

91. Stoga, Sud zaključuje da je postupak i usvajanje Zakona o ratifikaciji demarkacije u skladu sa Ustavom. S tim u vezi, Sud naglašava da su u skladu sa principom hijerarhije normi zakoni podložni Ustavu, a ne obrnuto.

92. Iz toga proizilazi da je navod podnosilaca zahteva o povredi člana 18. Ustava očigledno neosnovan na ustavnim osnovama.

Tvrdnja o povredi člana 69 (3) Ustava

93. Sud dalje podseća da se podnosioci zahteva žale da je povređen član 69 (3) Ustava u vezi sa članom 51 (3) Poslovnika Skupštine, jer nije verifikovano da li su svi poslanici koji su činili kvorum glasali „Za“, „Protiv“ ili „Uzdržani“.

94. Sud primećuje da u skladu sa transkriptom sa vanredne plenarne sednice Skupštine, devedeset i jedan poslanik je bio prisutan i glasao. 80 (osamdeset) poslanika je glasalo za, 11 (jedanaest) poslanika je glasalo protiv, a nije bilo uzdržanih. Zakona o ratifikaciji demarkacije je usvojen u celosti. Dakle, zakonodavni postupak je sproveden u skladu sa članom 18 (1) Ustava, koji se bavi ratifikacijom međunarodnih sporazuma.

95. Iz toga proizilazi da je navod o povredi člana 69 (3) Ustava očigledno neosnovan na ustavnim osnovama.

Tvrdnja o povredi člana 18. Ustava u vezi sa članom 21. Poslovnika Skupštine

96. Sud na kraju podseća da podnosioci zahteva tvrde povredu članova 18. i 80. Ustava u vezi sa članom 21. Poslovnika Skupštine, jer je izbačenim poslanicima uskraćeno pravo da izraze slobodnu volju.

97. Sud primećuje da su ti poslanici izbačeni sa sednice Skupštine 'zbog bacanja suzavca". Sud smatra da "bacanje gasa" ne spada u delokrug ustavnosti i vladavine prava. Što se tiče tvrdnje da izbačeni poslanici nisu faktično bacili ili nisu krivi za bacanje suzavca, na odgovarajućim organima je da preduzmu neophodne istrage i zaključke na osnovu Poslovnika Skupštine i drugih primenjivih zakona. Stoga, Sud ocenjuje ustavnost zakonodavnog postupka i njegove saglasnosti sa relevantnim odredbama Ustava.

98. Na osnovu gore navedenih razmatranja, Sud primećuje da je Skupština sledila postupak propisan u stavovima 1 i 4, člana 65. [Nadležnosti skupštine], stavu 1, člana 18. [Ratifikacija međunarodnih sporazuma] Ustava, članu 10. [Potvrđivanje međunarodnih ugovora] Zakona o međunarodnim govorima i pravilu 60 Poslovnika Skupštine.

99. Iz toga proizilazi da je ovaj navod o povredi člana 18. Ustava očigledno neosnovan na ustavnim osnovama.

Zaključak o sprovedenom postupku

100. Stoga, što se tiče dela zahteva koji se odnosi na proceduralnu žalbu za usvajanje Zakona o ratifikaciji demarkacije, Sud zaključuje da je postupak koji je sproveden za usvajanje osporenog Zakona u skladu sa Ustavom Republike Kosovo.

Što se tiče suštine osporenog Zakona

101. Podnosioci zahteva se žale na standarde korišćene od strane Komisije za demarkaciju i njenog navodnog prekoračenja mandata datog ustavom koje je rezultiralo povredom Ustava.

102. U tom pogledu, Sud ponavlja da „*međunarodni sporazum služi da zadovolji osnovnu potrebu država da regulišu, saglasno, pitanja od zajedničkog interesa, i na taj način da uspostave stabilnost u svojim međusobnim odnosima. Stoga, međunarodni sporazumi su instrumenti za obezbeđivanje stabilnosti, pouzdanosti i reda u međunarodnim odnosima, prema tome, ovi međunarodni sporazumi su uvek bili glavni izvor pravnih odnosa između država*. (Slučaj Ustavnog suda br. KO95/13, *Visar Ymeri i 11 drugih poslanika*, presuda od 9. septembra 2013. godine, stav 94).

103. S tim u vezi, Sud ocenjuje da li je nadležan u skladu sa Ustavom da rešava ove žalbe. Kao što je gore navedeno u komparativnoj analizi, postoje neki Ustavi koji osnažuju ustavne sudove da preispituju usklađenost međunarodnih sporazuma sa Ustavom. Na primer, Albanija i Bugarska osnažuju svoje odgovarajuće ustavne sudove da pre ratifikacije ocene ustavnost međunarodnog sporazuma, dok su se Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Makedonija odlučile da ne daju nadležnost svojim ustavnim sudovima da ocene međunarodne sporazume. Pored toga, Slovenija je usvojila mešovit sistem, kojim Ustavni sud prilikom ratifikacije ocenjuje ustavnost međunarodnih sporazuma ako to izričito zahteva predsednik, Vlada ili jedna trećina poslanika Skupštine. (Slučaj Ustavnog suda br. KO95/13, *Ibidem*, stavovi 93-101).

104. Stoga, komparativna analiza otkriva da Ustavni sudovi ispitanih zemlja generalno nemaju nadležnost da ocenjuju ustavnost međunarodnih sporazuma nakon usvajanja zakona o ratifikaciji od strane Parlamenta. Nekoliko Ustavnih sudova mogu ocenjivati ustavnost međunarodnih sporazuma pre njihove ratifikacije na osnovu jasnog osnaživanja Ustava.

105. Sud smatra da Zakon o ratifikaciji demarkacije i Međunarodni sporazum o demarkaciji su dva odvojena pravna akta. Svaki sledi različiti pravni postupak. Što se tiče usvajanja Zakona o ratifikaciji demarkacije od strane Skupštine, Sud primećuje da je ovaj Zakon usvojen potrebnom dvotrećinskom (2/3) većinom i to samo jednim razmatranjem, kao što je ustavno propisano. Stoga, Sud smatra da je usvajanje Zakona o ratifikaciji demarkacije od strane Skupštine bilo u skladu sa proceduralnim odredbama Ustava.

106. Pored toga, Sud smatra da je svrha osporenog Zakona da potvrdi međunarodni karakter Sporazuma o demarkaciji državnih granica i da uključi Sporazum u pravni sistem Republike Kosovo i ojača svoju državnost.

107. Što se tiče suštine Međunarodnog sporazuma o demarkaciji državne granice, Sud primećuje da nijedan član u Ustavu ne propisuje da Sud ocenjuje ustavnost suštine međunarodnih sporazuma.

108. U ovim okolnostima, proizilazi da prema Ustavu, Sud ima nadležnost da ocenjuje Zakon o ratifikacije demarkacije, ali nije ovlašćen da ocenjuje da li je sam međunarodni sporazum u skladu sa Ustavom (Slučaj Ustavnog suda br. KO95/13, *Ibidem*, stav 100).

109. Stoga, Sud zaključuje da nije u njegovoj nadležnosti *ratione materiae* da ocenjuje ustavnost Međunarodnog sporazuma o demarkaciji državnih granica između Republike Kosov i Crne Gore.

110. Kao rezime, Sud odbija zahtev podnosilaca da oceni ustavnost Međunarodnog sporazuma o demarkaciji državnih granica između Republike Kosov i Crne Gore, jer to ne čini suštinu osporenog Zakona o ratifikaciji demarkacije. Zakon o ratifikaciji demarkacije je, u suštini, sredstvo za ratifikaciju međunarodnog sporazuma, ali suština samog međunarodnog sporazuma ne spada u delokrug ocene ustavnosti od strane Suda.

111. Što se tiče odgovarajuće suštine Zakona o ratifikaciji demarkacije, podnosioci zahteva ne razrađuju odvojeno njegovu suštinu od pitanja navedene ratifikacije, odnosno Međunarodnog sporazuma o ratifikaciji državne granice. Sud primećuje da je suština osporenog Zakona sadržaj Zakona kao takvog i ponavlja da Međunarodni sporazum ne sadrži njegovu suštinu. Na osnovu ovog obrazloženja, Sud zaključuje da suština Zakona o ratifikaciji demarkacije nije u suprotnosti sa ustavnim odredbama i, samim tim, u skladu je sa Ustavom.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, stoga, u skladu sa članom 113.5 Ustava, članovima 20., 42. i 43. Zakona i pravilom 36 Poslovnika, 18. aprila 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI jednoglasno zahtev prihvatljivim;

II. DA PROGLASI jednoglasno da je postupak sproveden za usvajanje Zakona br. 06/L -060 o ratifikaciji Sporazuma o demarkaciji državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore u skladu sa Ustavom;

III. DA PROGLASI jednoglasno da Zakon br. 06/L -060 o ratifikaciji Sporazuma o demarkaciji državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore nije u suprotnosti sa Ustavom;

IV. DA ODBIJE jednoglasno zahtev podnosilaca da oceni Međunarodni sporazum o demarkaciji državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore, kao nekompatibilan *ratione materiae* sa Ustavom i stoga, van delokruga nadležnosti Suda;

V. DA PROGLASI da se u skladu sa članom 43. Zakona o Sudu, Zakon o ratifikaciji Sporazuma o demarkaciji državne granice između Republike Kosovo i Crne Gore, usvojen od strane Skupštine Republike Kosovo, prosledi predsedniku Republike Kosovo za objavljivanje;

VI. DA DOSTAVI ovu presudu podnosiocima zahteva, predsedniku Republike Kosovo, predsedniku Skupštine Kosova i Vladi Kosova;

VI. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20(4) Zakona;

VII. Ova presuda stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Snezhana Botusharova	Arta Rama-Hajrizi

KI122/17, Zahtev za ocenu ustavnosti rešenja Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda od 11. avgusta 2017. godine i rešenja IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini od 14. juna 2017. godine

KI122/17, podnosilac zahteva: Česká Exportní Banka A.S.

Presuda od 18. aprila 2018. godine

Ključne reči: *res judicata, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, pravna sigurnost, mera obezbeđenja, primenljivost člana 31. Ustava i člana 6. EKLJP u prethodnim postupcima*

Podnosilac zahteva je strano društvo, Česká Exportní Banka A.S., sa sedištem u Republici Češkoj, koje je zaključilo poslovni ugovor sa domaćim društvom, Compact Group D.O.O. sa sedištem u Republici Kosovo. Ugovorne strane su se sporazumele da svoje sporove rešavaju arbitražom i to pred Arbitražnim sudom pri Privrednoj komori Republike Češke. Ovaj poslednji je na zahtev podnosioca doneo arbitražnu odluku kojom je Compact Group D.O.O. obavezao da podnosiocu zahteva isplati iznos od 1.364.527,00 € plus zateznu kamatu. Arbitražna odluka je potvrđena od strane redovnih sudova i proglašena za izvršnu odluku u Republici Kosovo. Pored toga, potvrđen je i nalog za izvršenje izdat od strane privatnog izvršitelja koji je zahtevao izvršenje arbitražne odluke.

Dan nakon što je arbitražna odluka potvrđena kao konačna, obavezujuća i izvršna odluka u Republici Kosovo, Compact Group D.O.O. je doneo odluku o dobrovoljnom raspuštanju svog društva. Tom odlukom, Compact Group D.O.O. je izjavio da nema nijednu neizmirenu obavezu prema trećim licima. Podnosilac zahteva je od Osnovnog suda u Prištini – Odeljenje za privredne sporove tražio da se odluka o dobrovoljnom raspuštanju poništi kao nezakonita. Osim zahteva u svojoj glavnoj tužbi, podnosilac zahteva je tražio od Osnovnog suda da uvede meru obezbeđenja koja je imala za cilj da se sačuvaju imovina i sredstva potrebna za izvršenje arbitražne odluke.

Povodom zahteva podnosioca za meru obezbeđenja, redovni sudovi su doneli ukupno osam odluka. Donete su četiri grupe odluka u prvoj i žalbenoj instanci, odnosno četiri odluke Osnovnog suda i četiri odluke Apelacionog suda. Pred Ustavnim sudom je osporena četvrta grupa odluka. Podnosilac zahteva je tvrdio da mu je četvrtom grupom odluka povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje jer su tim odlukama poništene ranije odluke za koje je podnosilac zahteva smatrao da su konačne i obavezujuće i, kao takve, *res judicata*.

Podnosilac zahteva je osim što je tražio da se osporene odluke proglase nevažećim, takođe tražio da se odluke koje su postale konačne i obavezujuće, proglase odlukama *res judicata*. Glavni argument podnosioca zahteva je bio taj da je Apelacioni sud na sopstvenu inicijativu i prekoračivši zahteve parničnih strana, ponovo otvorio pitanja koja je on sam već potvrdio svojim ranijom odlukom.

Ustavni sud je proglasio zahtev prihvatljivim i utvrdio povredu člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP jer je ocenio da Apelacioni sud nije poštovao načelo pravne sigurnosti, te da nije ispoštovao konačnu odluku. Dalje, Sud je takođe utvrdio da je Apelacioni sud u potpunosti ignorisao sve navode podnosioca u vezi sa pitanjima *res judicata* i nije odgovorio na argumente podnosioca koji se odnose na ova pitanja. Kao rezultat ovih povreda, Sud je utvrdio da je podnosilac zahteva lišen koristi koje donosi konačna i obavezujuća odluka suda.

Što se tiče postupka u celini, Sud je takođe izrazio svoju zabrinutost zbog toga što je podnosilac bio prinuđen da preduzme ove dodatne postupke protiv dobrovoljnog raspuštanja društva tuženog kako bi ostvario izvršenje konačne i obavezujuće sudske odluke u vezi sa njegovom arbitražnom odlukom.

Sledeća važna tačka ove presude je to što je Sud, po prvi put, izvršio tumačenje primenljivosti člana 31. Ustava (i člana 6. EKLJP) u prethodnim postupcima. Na osnovu prakse ESLJP-a (*Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda, [VV], 15. oktobar 2009. godine), Sud se odlučio na dvostepeni test na osnovu kojeg se mora razmotriti primenljivost ovih garancija, od slučaja do slučaja.

Konačno, Sud je proglasio zahtev prihvatljivim; utvrdio da je došlo do povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP; utvrdio da je četvrta grupa (osporenih) odluka nevažeća i ništava; utvrdio da je rešenje Apelacionog suda [Ae. br. 185/2017 od 16. decembra 2017. godine] konačno i obavezujuće i, kao takvo, *res judicata* u odnosu na tri konkretne tačke koje moraju biti izvršene.

PRESUDA

u

slučaju br. KI122/17

Podnosilac

Česká Exportní Banka A.S.

Ocena ustavnosti
rešenja Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda od 11. avgusta 2017. godine
i
rešenja IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini od 14. juna 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija.

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podnela Česká Exportní Banka A.S, sa sedištem u Pragu, Češka Republika (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), koju zastupa Dastid Pallaska, advokat u Prištini.

Osporene odluke

2. Podnosilac zahteva osporava odluku Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda od 11. avgusta 2017. godine i odluku IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prišini – Departman za privredna pitanja od 14. juna 2017. godine.

3. Osporena odluka se tiče zahteva podnosioca za meru bezbednosti protiv Compact Group LL.C., čekajući rezultat njegove glavne tužbe u parničnom postupku.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar zahteva je ocena ustavnosti osporenih odluka, kojima su navodno povređena prava podnosioca zahteva garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i članom 32. [Pravo na pravno sredstvo] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) i članom 13. (Pravo na

delotvorni pravni lek) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP).

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavu 4, člana 21. [Opšta načela] i stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 47. [Individualni zahtevi] i 48. [Tačnost podneska] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) i stavu (1) pravila 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 11. oktobra 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 12. oktobra 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Snezhanu Botusharovu za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Ivan Čukalović i Gresa Caka-Nimani.

8. Dana 13. oktobra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i poslao kopiju zahteva Apelacionom sudu i Osnovnom sudu.

9. Dana 18. oktobra 2017. godine, podnosilac zahteva je podneo prevod formulara zahteva na engleskom i srpskom jeziku.

10. Dana 2. novembra 2017. godine, Sud je poslao kopiju zahteva Compact Group LL.C. u svojstvu zainteresovane strane i pozvao da podnese komentare, ako ih ima, najkasnije do 13. novembra 2017. godine. U predviđenom roku, Compact Group LL.C. je dostavila svoje komentare.

11. Dana 15. novembra 2017. godine, Sud je poslao kopiju komentara koje je podnela Compact Group LL.C. podnosiocu zahteva.

12. Dana 12. marta 2018. godine, Veće za razmatranje je razmatralo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o prihvatljivost zahteva.

13. Dana 18. aprila 2018. godine, Sud je većinom glasova proglasio zahtev prihvatljivim i odlučio većinom glasova da utvrdi da je došlo do povrede.

Pregled činjenica

14. U 2010, podnosilac zahteva je zaključio ugovorni sporazum sa Compact Group LL.C., kompanija sa sedištem na Kosovu. Predmet "Ugovora o radu" je bio*"[...] proizvodnja, snabdevanje, montaža i puštanje u rad tehnologije za proširenje postrojenja za proizvodnju i punjenje mineralne, stolne i aromatizirane vode [...]."*

15. Gore navedene ugovorne strane su se složile da bilo koji spor koji nastane između njih, ako se ne reši sporazumno u roku od 30 dana, može biti podnet na arbitražu pred Arbitražnim sudom pri Privrednoj komori Češke Republike (u daljem tekstu: Arbitražni sud).

A. Arbitražni postupci

16. Dana 12. juna 2012. godine, u skladu sa ugovornim pravilima o sporovima, podnosilac zahteva je podneo tužbu protiv Compact Group LL.C. Arbitražnom sudu.

17. Dana 30. januara 2013. godine, Arbitražni sud je doneo Arbitražnu odluku u korist podnosioca zahteva, koja glasi:

> *I. Tužena [Compact Group LL.C.] je obavezana da tužiocu [podnosiocu zahteva] isplati iznos od 1.364.527,00 evra (rečima jedan milion, tri stotine i šezdeset i četiri hiljade i pet stotina i dvadeset i sedam evra) uz kamatu [...].*
> *II. Tužena je obavezna da isplati ugovorenu kaznu u iznosu od [...] u roku od 3 (tri) dana od pravosudne sile ove arbitražne odluke.*
> *III. Tužena je obavezna da plati troškove postupka koji sadrže arbitražnu taksu u iznosu od [...].*

18. Dana 13. marta 2014. godine, Arbitražni sud je ispravio svoju arbitražnu odluku, ali samo u vezi sa nekim tehničkim i numeričkim greškama za koje se smatralo da su na pravi način istaknute od strane Compact Group LL.C..

B. Postupak za priznavanje Arbitražne odluke na Kosovu

19. Dana 18. juna 2014. godine, podnosilac je podneo zahtev za priznavanje gore navedene Arbitražne odluke pred Osnovnim sudom u Prištini, Departman za privredna pitanja (u daljem tekstu: Osnovni sud).

20. Dana 5. decembra 2014. godine, Osnovni sud je [odluka I.C. br. 355/2014] priznao Arbitražnu odluku i proglasio je kao izvršni dokument koji se može izvršiti u Republici Kosovo.
21. Dana 15. decembra 2014. godine, Compact Group LL.C. je uložila žalbu Apelacionom sudu na gore navedenu odluku Osnovnog suda.

22. Dana 9. februara 2015. godine, Apelacioni sud je [odluka Ae. br. 13/2015] odbio žalbu Compact Group LL.C. i potvrdio odluku [I.C. br. 355/2014] Osnovnog suda.

23. Dana 20. marta 2015. godine, odluka o priznanju Arbitražne odluke je sertifikovana kao konačna, obavezujuća i izvršna odluka u Republici Kosovo.

C. Postupak nakon priznanja Arbitražne odluke

Odluku o dobrovoljnom raspuštanju Compact Grupe LL.C.

24. Dana 21. marta 2015. godine, nakon priznanja Arbitražne odluke, akcionari Compact Group LL.C., su doneli odluku o dobrovoljnom raspuštanju svoje kompanije, koja glasi:

> *"Od dana donošenja ove odluke, korporacija [Compact Group LL.C.] ne može da preduzme nikakvu poslovnu radnju, osim radnji koje se odnose na sprovođenje postupka dobrovoljne likvidacije [...].*
>
> *Korporacija nema neizmirenih obaveza prema trećim licima, ali se u svakom slučaju obaveštavaju sva fizička i pravna lica koja imaju kreditna potraživanja prema društvu da dođu kod likvidatora u sedištu korporacije [...] u roku od 30 dana od dana objavljivanja obaveštenja. [...]."*

Nalog za izvršenje Arbitražne odluke

25. Dana 26. marta 2015. godine, podnosilac zahteva je podneo predlog za izvršenje sertifikovane Arbitražne odluke pred privatnim izvršiocem.

26. Istog dana, privatni izvršilac je [nalog P. br. 246/15] usvojio izvršni predlog podnosioca zahteva protiv Compact Group LL.C. (u daljem tekstu: nalog za izvršenje).

27. Dana 7. aprila 2015. godine, Compact Group LL.C. je podnela prigovor protiv naloga za izvršenje pred Osnovnim sudom.

28. Dana 7. jula 2015. godine, Osnovni sud je [odluka CPK. br. 40/15] usvojio prigovor koji je podnela Compact Group LL.C., ukidajući tako nalog za izvršenje.

29. Dana 24. jula 2015. godine, podnosilac zahteva je preko Osnovnog suda uložio žalbu Apelacionom sudu protiv gore navedene odluke Osnovnog suda.

30. Dana 13. oktobra 2015. godine, s obzirom na to da žalba podnosioca zahteva nije bila prosleđena Apelacionom sudu za tri meseca, podnosilac zahteva je podneo urgentan zahtev Osnovnom sudu da dostavi njegovu žalbu Apelacionom sudu kako bi on mogao da odluči o tom pitanju.

31. Dana 1. marta 2016. godine, Apelacioni sud je [odluka Ac. br. 3865/15] usvojio žalbu podnosioca zahteva, kao osnovanu, i preinačio odluku [CPK. br. 40/15 od 7. jula 2015. godine] Osnovnog suda. Preko ove odluke, Apelacioni sud je odbacio prigovor, koji je podnela Compact Group LL.C., kao neosnovan.

32. Shodno tome, nalog za izvršenje, koji je izdao privatni izvršitelj, je postao konačan i obavezujući (u daljem tekstu: konačni nalog za izvršenje).

Parnični postupak protiv odluke o dobrovoljnom raspuštanju Compact Group LL.C.

33. Dana 30. maja 2016. godine, podnosilac zahteva je tražio od Osnovnog suda poništenje odluke o dobrovoljnom raspuštanju Compact Group LL.C. i naknadu za materijalnu štetu.

34. Podnosilac zahteva je naveo da je odluka o dobrovoljnom raspuštanju bila nezakonita s obzirom na to da: i) je doneta na osnovu lažne izjave Compact Group LL.C. da nije imala nikakve finansijske obaveze prema trećim licima; ii) postupak dobrovoljnog raspuštanja nije sproveden u skladu sa važećim zakonom; iii) akcionari Compact Group LL.C. su doneli odluku o dobrovoljnom raspuštanju jedan dan nakon što je Arbitražna odluka potvrđena kao konačna sudska odluka sa jedinom namerom da spreči i izbegne zakonito izvršenje Arbitražne odluke; i iv) akcionari Compact Group LL.C. su nastojali da spreče izvršenje Arbitražne odluke prenosom čitave pokretne i nepokretne imovine Compact Group LL.C. u drugu korporaciju, odnosno u Adea Group LL.C..

35. Na osnovu ovih navoda, podnosilac zahteva je preko svoje tužbe tražio od Osnovnog suda sledeće:

a. da poništi odluku o dobrovoljnom raspuštanju, kao nezakonitu i ništavu;

b. da poništi sve odluke i obaveštenja Compact Group LL.C. donete nakon odluku o dobrovoljnom raspuštanju;

c. da obaveže, na solidnoj osnovi, Compact Group LL.C i njene akcionare kao i Adea Group LL.C. da plate dug i materijalnu štetu u iznosu od 1,364,527.00 evra i troškove postupka.

36. Zajedno sa tužbom za poništenje odluke o dobrovoljnom raspuštanju, podnosilac zahteva je tražio od sudova da mu uvedu meru bezbednosti (vidi dole pod tačkom D).

37. Do danas, redovni sudovi nisu odlučili o tužbi podnosioca zahteva kojom se traži poništenje odluke o dobrovoljnom raspuštanju. Svi postupci redovnih sudova se odnose na meru bezbednosti.

D. Redovni sudski postupak u vezi sa zahtevom podnosioca za meru bezbednosti podnet protiv Compact Group LL.C., akcionara Compact Group LL.C. i Adea Group LL.C.

38. Kao što je gore navedeno, zajedno sa tužbom kojom je tražio poništenje odluke o dobrovoljnom raspuštanju, podnosilac zahteva je podneo i zahtev za meru bezbednosti protiv Compact Group LL.C., protiv akcionara Compact Group LL.C. i protiv novoosnovane Adea Group LL.C..

39. Zahtevom za meru bezbednosti, podnosilac zahteva je tražio od Osnovnog suda:

a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;
b. da blokira/zamrzne bankovne račune akcionara Compact Group LL.C.

c. da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;

d. da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.; i

e. da blokira/zamrzne bankovne račune novoosnovane Adea Group LL.C.; zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Adea LL.C.; i zabrani bilo koje pravne zakonske izmene od strane Adea Group LL.C..

40. Što se tiče zahteva podnosioca za meru bezbednosti, redovni sudovi su doneli ukupno osam odluka. Donele su se četiri grupe prvostepenih i žalbenih odluka, odnosno četiri odluke Osnovnog suda i četiri odluke Apelacionog suda. Pred Ustavnim sudom se osporava četvrta grupa odluka. Podnosilac tvrdi da je četvrta grupa odluka povredila njegova prava na pravično suđenje, jer one su poništile prethodne odluke koje je podnosilac smatrao pravosnažnim i obavezujućim, i kao takve, *res judicata*. Detalji o svakoj grupi odluka će se navesti u daljem tekstu.

Prva grupa odluka o meri bezbednosti

41. Dana 30. juna 2016. godine, Osnovni sud je doneo prvu odluku o meri bezbednosti [I.C. br. 273/2016], kojom je delimično usvojio zahtev podnosioca za meru bezbednosti i proglašen ništavnim celokupan postupak u vezi sa dobrovoljnim raspuštanjem Compact Group LL.C..

42. Konkretnije, Osnovni sud je usvojio zahtev podnosioca za:

a. blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa Compact Group LL.C.;
b. blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C.
c. zabranu otuđenja, prikrivanja, opterećenja i/ili raspodele nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C. i njenih akcionara;
d. zabranu zakonske promene izvršene od strane akcionara Compact Group LL.C. Zbog delimičnog usvajanja zahteva podnosioca, Osnovni sud je odbacio sve zahteve podnosioca u vezi sa Adea Group LL.C.

43. Protiv prve odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda, podnosilac zahteva i Compact Group LL.C. su uložili žalbe pred Apelacionim sudom. Compact Group LL.C. je tražila da se predmet vrati na ponovno suđenje prvostepenom sudu zbog bitnih povreda zakona o parničnom postupku. Podnosilac zahteva je tražio da se, pored toga

što je Osnovni sud usvajio četiri od pet zahteva, njegov peti zahtev u vezi sa Adea Group LL.C. preispita i usvoji od strane Apelacionog suda.

44. Dana 16. avgusta 2016. godine, Apelacioni sud je doneo svoju odluku [Ae. br. 167/2016] (u daljem tekstu: prva odluka Apelacionog suda o meri bezbednosti), u potpunosti ukidajući prvu odluku o meri bezbednosti Osnovnog suda i vraćajući predmet na ponovno suđenje.

45. Prema tome, Apelacioni sud je u potpunosti odbacio žalbu podnosioca zahteva i usvojio žalbu Compact Group LL.C., kao osnovanu. Apelacioni sud je svojim odlukom vratio predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka.

46. Apelacioni sud je smatrao da Osnovni sud nije uspeo da: i) razjasni pitanje stvarne nadležnosti u vezi s poništenjem odluke o dobrovoljnom raspuštanju Compact Group LL.C.; ii) da razjasni legitimitet akcionara Compact Group LL.C., kao strane u postupku; iii) proceni prihvatljivost potraživanja podnosioca zahteva. Prema Apelacionom sudu, Osnovni sud može odlučiti po zahtevu podnosioca o meri bezbednosti samo nakon što je odgovorio i razjasnio tačke koje je tražio Apelacioni sud.

47. Shodno tome, Apelacioni sud je obavezao Osnovni sud da preduzme sledeće postupke u ponovnom suđenju:

a) da oceni stvarnu nadležnost suda;
b) da oceni prihvatljivost potraživanja podnosioca zahteva; i
da oceni legitimitet akcionara Compact Group LL.C. kao strane u postupku;

Druga grupa odluka o meri bezbednosti

48. Dana 29. septembra 2016. godine, Osnovni sud je doneo drugu odluku o meri bezbednosti [I.C. br. 273/2016], nakon zahteva Apelacionog suda za ponovno suđenje. Zahtev podnosioca za meru bezbednosti je ponovo delimično usvojen.

49. Isto kao u svojoj prvoj odluci o meri bezbednosti, Osnovni sud je usvojio zahtev podnosioca za:

i) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa Compact Group LL.C.;
ii) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C.;

iii) zabranu otuđenja, prikrivanja, opterećenja i/ili raspodele nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C. i njenih akcionara;
iv) zabranu zakonske promene izvršene od strane akcionara Compact Group LL.C..

50. Osnovni sud je, putem svoje druge odluke o bezbednosnoj meri, ponovo odbacio zahtev podnosioca u vezi sa Adea Group LL.C.

51. Osnovni sud je ocenio sva tri pitanja za koja je predmet vraćen na ponovno suđenje od strane Apelacionog suda i njegovu prvu odluku o meri bezbednosti.

52. Kao prvo, što se tiče (a) nadležnosti suda o predmetnoj stvari, Osnovni sud je razmatrao argumente koje su podneli podnosilac zahteva i Compact Group LL.C. na ročištu od 16. septembra 2016. godine, i odlučio da *"nadležnost za odlučivanje o tužbi podnosioca pripada upravo [Osnovnom sudu] Odeljenju za privredne sporove."*

53. Kao drugo, što se tiče (b) prihvatljivosti tužbe podnosioca, Osnovni sud je ocenio takvu prihvatljivost i zaključio da je podnosilac zahteva učinio svoju tužbu uverljivom i da su zakonski uslovi predviđeni članom 297.1 Zakona o parničnom postupku za uvođenje mere bezbednosti ispunjeni. Tačnije, Osnovni sud je obrazložio svoju odluku na sledeći način:

> *"[Podnosilac zahteva] je učinio verovatnom okolnost da je Compact Group LL.C. ostao dužan [Podnosiocu zahteva] u iznos od 1.364.527,00 €, utvrđeno stranom arbitražnom odlukom, koja je prošla kroz sudski postupak priznanja i oglašavanja izvršnom i postala izvršni naslov u izvršnom postupku. Zatim, podnosilac zahteva je učinio verovatnom okolnost da je protivnik obezbeđenja Compact Group LL.C. konstantno izbegavao dobrovoljno izvršenje arbitražne odluke, a čak je realizovao i transakcije sa namerom da se ne postigne izvršenje [arbitražne odluke] ni u izvršnom postupku [...]"*

54. Kao treće, što se tiče (c) legitimnosti akcionara Compact Group LL.C., kao stranke u postupku, Osnovni sud je obrazložio na sledeći način:

> *"Dakle, postoji opasnost da bi se bez određivanja takve mere moglo osujetiti ili znatno otežati ostvarenje potraživanja [Podnosioca zahteva] obezbeđenja. Ovo zbog činjenice da dokazi u predmetu dokazuju da su sve dosadašnje radnje protivnika*

obezbeđenja „Compact Group“ i njegovih akcionara bile takve da se stvori stanje nelikvidnosti kod protivnika obezbeđenja i izbegne izvršenje arbitražne odluke. Prema tome, ako se u ovoj fazi postupka ne bi preduzele mere ograničenja prema protivnicima obezbeđenja, još više bi se povećala opasnost za ostvarivanje potraživanja predlagača obezbeđenja, naravno, ako se ispostavi da je osnovan. […] [Podnosilac zahteva] je učinio verovatnom i okolnost da bi u slučaju da se ne odrede mere obezbeđenja, Compact Group [LL.C.] i njegovi akcionari mogli da nastave sa sličnim radnjama i transakcijama sa ciljem da se izbegnu obaveze prema [Podnosiocu zahteva], pa čak i da stvore konačnu situaciju u kojoj neće biti nikakvih mogućnosti za izvršenje duga. Prema tome, Sud je zaključio da se u ovoj situaciji moraju odrediti mere obezbeđenja, kao što su navedene u izreci ovog rešenja.”

55. Protiv druge odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda, Compact Group LL.C. je uložila žalbu Apelacionom sudu, kojom je predložila da Apelacioni sud odbaci zahtev podnosioca za meru bezbednosti, kao nedozvoljen ili neosnovan. Podnosilac zahteva je podneo odgovor na žalbu Compact Group LL.C., kojim je tražio potvrdu druge odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda.

56. Dana 16. decembra 2016. godine, Apelacioni sud je doneo svoju odluku Ae. br. 241/2016 (u daljem tekstu: druga odluka Apelacionog suda o meri bezbednosti).

57. Apelacioni sud je delimično usvojio žalbu Compact Group LL.C. Apelacioni sud je vratio predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu, i to samo u vezi sa tačkom (ii) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C., jer je Apelacioni sud smatrao da Osnovni sud nije dovoljno obrazložio zašto bi akcionari društva sa ograničenom odgovornošću trebalo da budu lično odgovorni u ovom slučaju.

58. Apelacioni sud je odbacio žalbu Compact Group LL.C. u vezi sa drugim tačkama koje su usvojene od strane Osnovnog suda i utvrdio sledeće tačke:

a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;

iii) da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;

iv) da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.

59. Apelacioni sud je obrazložio svoju odluku na sledeći način*:*

"Apelacioni sud prihvata pravno stanovište prvostepenog suda kao pravilno i zakonito, iz razloga što pobijano rešenje [I.C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine, odnosno druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda] *nije zahvaćeno bitnim povredama odredaba parničnog postupka [...] takođe, pravilno je primenjeno i materijalno pravo, na koje žalbene razloge drugostepeni sud pazi po služenoj dužnosti na osnovu člana 194. ZPP-[Zakon o parničnom postupku]a, osim pod tačkom I st. 2.*
Apelacioni sud je doneo ovu pravnu ocenu iz razloga što se članom 297.1 pod tačkom a) i b) ZPP-a, predviđa: „Mera bezbednosti može se odrediti: a) ukoliko predlagač obezbeđenja čini verodostojnim postojanje zahteva ili njegovog subjektivnog prava, i b) ukoliko postoji opasnost da bez određivanja takve mere protivnička strana bi mogla onemogućiti ili znatno otežati ostvarivanje zahteva, naročito otuđivanjem svoje imovine,njenim skrivanjem, zaduživanjem ili na neki drugi način kojim bi promenilo postojeće stanje stvari ili na neki drugi način bi uticalo negativno na prava predlagača obezbeđenja.
Na osnovu napred navedenih odredbi o određivanju mere obezbeđenja moraju se ispuniti zakonski uslovi prema kojima predlagač mora da učini verovatnim postojanje potraživanja, odnosno da dokaže da bi bez određivanja takve mere suprotna strana mogla osujetiti ili znatno otežati ostvarivanje potraživanja, posebno otuđenjem imovine, čime bi se onemogućilo ostvarivanje njegovog potraživanja. U konkretnom slučaju, predlagač obezbeđenja je učinio verovatnim svoje potraživanje zbog toga što je Compact Group LL.C.. ostao dužan predlagaču obezbeđenja iznos od 1.364.527,00 €, koji je utvrđen stranom arbitražnom odlukom, koja je prošla sudski postupak priznanja i oglašavanja izvršnom i postala izvršni naslov u izvršnom postupku. Takođe, tužilac-predlagač [podnosilac zahteva] je učinio verovatnim postojanje potraživanja i opasnost da bi se bez određivanja mere obezbeđenja otežalo ili osujetilo ostvarivanje njegovog potraživanja jer je Compact Group LL.C. konstantno izbegavao dobrovoljno izvršenje arbitražne odluke, a čak je realizovao i transakcije sa ciljem da se ne postigne izvršenje ni u izvršnom postupku, takođe, može da nastavi sa sličnim radnjama i transakcijama u cilju izbegavanja obaveza prema

predlagaču obezbeđenja, pa čak i da stvori konačnu situaciju u kojoj neće biti nikakvih mogućnosti za izvršenje duga.
Shodno tome, Apelacioni sud smatra da su ispunjeni uslovi propisani članom 297.1 pod tačkom a) i b) ZPP-a da se odredi mera obezbeđenja jer je u konkretnom slučaju predlagač učinio verovatnim postojanje potraživanja ili svog subjektivnog prava i da postoji opasnost da bi bez određivanja takve mere [podnosiocu zahteva] *bila prouzrokovana znatna šteta koja bi se teško mogla popraviti."*

Treća grupa odluka o meri bezbednosti

60. Dana 24. februara 2017. godine, Osnovni sud je doneo svoju treću odluku o meri bezbednosti [I.C. br. 273/2016], nakon što je Apelacioni sudovi tražio ponovno suđenje za određenu tačku. Osnovni sud je pojasnio da je njegova prethodna odluka poništena u vezi sa (ii) blokiranjem/zamrzavanjem bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C..

61. Osnovni sud je utvrdio da su druge mere bezbednosti usvojene od strane Osnovnog suda u svojoj drugoj odluci o meri bezbednosti [I.C.br.273/2016] utvrđene od strane Apelacionog suda i da je ostali deo odluke ostao neispitan.

62. Osnovni sud je naveo da je zbog toga predmet preispitivanja ovog ponovljenog postupka bio samo zahtev podnosioca (ii) blokiranje/ zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C. Sud je naglasio da postoje svi zakonski uslovi za izricanje ove dodatne mere bezbednosti i da se kao rezultat toga, zahtev podnosioca treba usvojiti.

63. Drugim rečima, Osnovni sud je svojom trećom odlukom o meri bezbednosti, pored ponovnog potvrđivanja nalaza druge odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda i nalaza druge odluke o meri bezbednosti Apelacionog suda, takođe usvojio zahtev podnosioca (ii) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C.

64. Protiv treće odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda, Compact Group LL.C. je uložila žalbu Apelacionom sudu, predlažući da Apelacioni sud odbaci zahtev podnosioca za meru bezbednosti.

65. *Konkretnije,* Compact Gruop LL.C. je podnela dva osnova za žalbu, i to:

(1) Osnovni sud nije ispravno utvrdio da li bi akcionari Compact Group LL.C. mogli biti lično odgovorni, po zakonu;

(2) Tužba podnosioca u parničnom postupku nije bila usvojena, jer pre nego što je podneo tužbu u parničnom postupku, podnosilac je trebao da ospori zakonitost odluke o dobrovoljnom raspuštanju pred Kosovskom agencijom za registraciju poslovanja (u daljem tekstu: KARP), za šta je podnosilac propustio predviđeni rok.

66. Podnosilac zahteva je podneo odgovor na žalbu Compact Group LL.C., kojim traži da se potvrdi treća odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda.

67. Dana 30. marta 2017. godine, Apelacioni sud je [odlukom Ae. br. 91/2017] usvojio žalbu Compact Gruop LL.C (u daljem tekstu: treća odluka Apelacionog suda o meri bezbednosti) i vratio ceo predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu. Prema navodima Apelacionog suda:*„Slučaj se vraća prvostepenom sudu na razmatranje i ponovno razmatranje”*.

68. Apelacioni sud je naložio da suđenje u Osnovnom sudu sprovede drugi sudija, s obzirom da je, uprkos uputstvima datim Osnovnom sudu, poslednje navedeni ponovo ostao na istom položaju tako što je uveo meru bezbednosti protiv akcionara Compact Group LL. C. Apelacioni sud je smatrao da je treća odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda bila zahvaćena bitnim povredama odredaba parničnog postupka i kao rezultat toga, obavezao Osnovni sud da izbegne nedostatke, odnosno: da oceni činjenice; da oceni svoju nadležnost da odluči o pitanju i legitimitetu svih uključenih strana; da oceni prihvatljivost zahteva; i da pravilno i shodno zakonu odluči.

Četvrta grupa odluka o meri bezbednosti [osporene odluke]

69. Dana 11. maja 2017. godine, Osnovni sud je održao javnu raspravu u kojoj su predstavljeni podnosilac zahteva i Compact Group LL.C.

70. Podnosilac zahteva je naveo da je Apelacioni sud povredio član 2. Zakona o parničnom postupku, koji predviđa da sud treba odlučiti u okviru zahteva strana u postupku. Apelacioni sud je takođe prekoračio okvir svojih nadležnosti, jer je našao povrede zakona za pitanja za koja je već bilo odlučio u konačnoj instanci. Konkretnije, podnosilac zahteva je naveo da je Apelacioni sud u svojoj drugoj odluci o meri bezbednosti potvrdio prihvatljivost tužbe podnosioca i potvrdio

pitanje nadležnosti u predmetnoj stvari. Štaviše, podnosilac je naveo da je Apelacioni sud potvrdio tri tačke mere bezbednosti koja je postala konačna i obavezujuća i nije više predmet žalbe.

71. Prema podnosiocu zahteva, sledeće tačke su bile potvrđene:

a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;

iii) da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;

iv) da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.

72. Compact Group LL.C. je navela da je Apelacioni sud postupao sa njenom žalbom *"u okviru navoda sadržanih u žalbi i da ovo pitanje* [kao što je pokrenuo podnosilac zahteva] *nije predmet ove javne rasprave."* Konkretnije, Compact Group LL.C. je navelo da prvostepeni sud nije ispoštovao uputstva drugostepenog suda, prema kome akcionari društva sa ograničenom odgovornošću ne mogu biti lično odgovorni za raspuštanje kompanije. Ukoliko se smatralo da dobrovoljno raspuštanje nije urađeno u skladu sa zakonom, podnosilac je trebalo uložiti tužbu KARP-u, shodno članu 17 Zakona o poslovnim društvima. Ukoliko podnosilac nije zadovoljan sa odlukama KARP-a, onda je mogao da sprovodi sudski postupak.

73. Podnosilac zahteva je odgovorio da član 17. Zakona o poslovnim društvima nije predvideo nijedan lek protiv odluka o dobrovoljnom raspuštanju, nego je jednostavno dozvolio žalbe protiv "*registrovanja*" odluka o dobrovoljnom raspuštanju, a ne i žalbe protiv same odluke.

74. Dana 14. juna 2017. godine, nakon zaključenja javne rasprave, Osnovni sud je doneo svoju četvrtu odluku o meri bezbednosti [IV. EK. C. br. 273/2016]. Ovom odlukom, Osnovni sud je odbacio, kao preuranjen, zahtev podnosioca za meru bezbednosti, jer je podnosilac pre svega trebao da iskoristi administrativna sredstva u KARP-u, osporavanjem radnji ove Agencije.

75. Osnovni sud je obrazložio:

"[...] Sud, postupajući prema uputstvima Apelacionog suda, doneo je rešenje kao i u izreci [...] i to zbog:

- [...] [podnosilac zahteva*] nije iskoristio sve pravne lekove od trenutka kada je saznao za raspuštanje pravnog lica Compact Group LL.C. odnosno nije postupio u skladu sa članom 17 Zakona o poslovnim društvima, pod br. 02/L-123 [...]. Na osnovu odredbi člana 17 ZPD-a,* [podnosilac zahteva]*je trebalo prvo da iskoristi pravno administrativne lekove, da pobije odluku o raspuštanju pravnog lica u administrativnim organima [...]kada su primetili da je njegovo raspuštanje izvršeno protivzakonito, ili kako se kaže krijući obaveze koje je imalo prema dobro poznatim poveriocima* [Compact Group LL.C.][...]. *Predlagač* [podnosilac zahteva], *nakon što bi iskoristio sve administrativne puteve žaljenja pred upravnim organima, na kraju je trebalo da se obrati sudu, kako bi ocenio kao protivzakonitu odluku o dobrovoljnom raspuštanju pravnog lica koju je izdala KARB. Da je poštovan takav postupak, sud je mogao da donese odluku da poništi ili da u potpunosti ili delimično usvoji odluku Kancelarije za registrovanje, ali pošto tužilac*[podnosilac zahteva]*nije postupio onako kako predlaže član 17 ZPD-a sud smatra da za sada nisu sazreli uslovi da se odluči i skladu sa članom 17.5 ZPD-a, s toga i na osnovu ovog člana proizilazi da je tužba prevremena. [...]*
Analizirajući sve ovo što je gore navedeno, sud konstatuje da:
-Predlagač osiguranja[podnosilac zahteva] *nije ispunio osnovni uslov za određivanje bezbednosne mere, a to je ubedljivost tužbenog zahteva. [...] Sud takođe smatra da ne postoje zakonski uslovu za određivanje bezbednosne mere blokiranja bankarskih računa akcionara [...]. Uspostavljanje jedne takve mere bilo u potpunoj suprotnosti sa članom 80 Zakona o poslovnim udruženjima. [...].”*

76. Protiv četvrte odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda, podnosilac zahteva je uložio žalbu [četvrtu žalbu i poslednju žalbu] Apelacionom sudu, tvrdeći bitne povrede odredaba parničnog postupka, nepotpuno i nepravilno utvrđivanje činjeničnog stanja i pogrešnu primenu materijalnog prava. Podnosilac zahteva je uglavnom navodio da je Osnovni sud svojom četvrtom odlukom o meri bezbednosti „*bez presedana odbacio pravosnažnu sudsku odluku*“ [druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda (I. C. br. 273/2016 od 26. septembra 2016. godine)] i odlučio van „*zahteva koje su podneli parničari”*.

77. Konkretno, podnosilac zahteva je NAVEO DA JE Osnovni sud zahtevao od podnosioca da iskoristi nepostojeći lek, jer KARP ne donosi sama odluke, nego jednostavno registruje odluke donete od

strane društva/kompanija. Štaviše, podnosilac tvrdi da je četvrtom odlukom o meri bezbednosti, Osnovni sud prejudicirao rezultat glavne tužbe podnosioca, odlučujući da on "nije ispunio osnovne uslove za uvođenje mere bezbednosti, što je *verodostojnost tužbe.*"

78. Compact Group LL.C je podnela odgovor na žalbu podnosioca zahteva u vezi sa četvrtom odlukom o meri bezbednosti Osnovnog suda, kojim je tražila od Apelacionog suda da odbaci žalbu podnosioca zahteva, kao neosnovanu, i potvrdi četvrtu odluku o meri bezbednosti Osnovnog suda.

79. Dana 11. avgusta 2017. godine, Apelacioni sud je odlukom Ae. br. 185/2017 odbacio žalbu podnosioca zahteva, kao neosnovanu (u daljem tekstu: četvrta odluka Apelacionog suda o meri bezbednosti) i potvrdio četvrtu odluku o meri bezbednosti Osnovnog suda.

80. Apelacioni sud je obrazložio da je podnosilac prejudicirao ishod svoje glavne tužbe putem mere bezbednosti. Apelacioni sud je smatrao da podnosilac zahteva nije uspeo da potkrepi svoj zahtev za meru bezbednosti, jer nije bilo dokaza da mu Compact Group LL.C.. ili njeni akcionari *"onemoguće ili da mu ozbiljno otežavaju realizaciju njegove tužbe, odnosno da isti preduzimaju neke radnje sa kojima bi mogli da izmene postojeće stanje stvari, ili na neki drugi način žele da negativno utiču na prava."*

81. Pored toga, Apelacioni sud obrazložio je da *"u ovoj fazi postupka, nema konačnog rezultata u vezi sa izvršenjem tužbe prema dužniku Compact Group LL.C., prema tome, uvođenje bilo kakve mere obezbeđenja protiv akcionara bi prejudiciralo glavno pitanje i bilo bi u suprotnosti sa članom 80 Zakona o poslovnim društvima."*

82. Konačno, Apelacioni sud je takođe razmatrao i druge žalbene navode podnosioca zahteva:

> *" ali je našao da su iste povezane sa glavnim pitanjem a ne sa verodostojnošću zahteva za meru osiguranja, koja je bila predmet procene u ovoj fazi postupka. Iako se [podnosilac zahteva] tokom prvostepenog postupka kao i u svojem izlaganju u tužbi, van svojih kompetencija, bavi procenom ranijih odluka Osnovnog suda kao i Apelacionog suda, gde u nekim slučajevima koristi jezik koji prevazilazi profesionalni jezik i time napada autoritet suda, ipak tužbeni navodi se tiču glavnog pitanja a ne zakonskih uslova za odredjivanje mere osiguranja. [...]"*

Navodi podnosioca

83. Podnosilac zahteva traži ocenu ustavnosti dve odluke, odnosno četvrte odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda [IV. EK. C. br. 273/2016 od 14. juna 2017. godine] i četvrte odluke o meri bezbednosti Apelacionog suda [Ae. br. 185/2017, od 11. avgusta 2017. godine].

84. Podnosilac zahteva takođe traži da se druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda [I.C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine] i druga odluka o meri bezbednosti Apelacionog suda [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine] potvrde, kao konačne i obavezujuće odluke, i kao takve, *res judicata*.

85. U tom smislu, podnosilac zahteva tvrdi da mu je Apelacioni sud povredio prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6.(Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a i članom 32. [Pravo na pravno sredstvo] Ustava u vezi sa članom 13.(Pravo na delotvorni pravni lek) EKLjP-a.

86. Podnosilac zahteva takođe tvrdi da je Apelacioni sud *"ukinuo bez presedana odluku I. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini,Odeljenje za privredna pitanja od 29. septembra 2016. godine* [druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda], *koja je,inter alia, u odnosu na pravo podnosioca zahteva da podnese tužbu pre Osnovnim sudom [...] potvrđena odlukom Ae. br. 241/2016 Apelacionog suda, Odeljenje za privredna pitanja, od 16. decembra 2016. godine i - kao takva - predstavlja pravosnažnu sudsku odluku."*

87. Što se tiče prihvatljivosti zahteva, podnosilac zahteva navodi da njegov zahtev ispunjava sve uslove prihvatljivosti i da Sud treba da prihvati ovaj slučaj za razmatranje merituma u skladu sa uslovima utvrđenim u presudi Evropskog suda za ljudska prava [u daljem tekstu. ESLjP] u slučaju *Micallef protiv Malte* (predstavka br. 17056/06). Podnosilac zahteva tvrdi da osporene odluke utiču na njegova građanska prava i, s obzirom na to da je tako, zaštitne odredbe člana 6. EKLjP-a i člana 31. Ustava se primjenjuju na ovaj slučaj.

88. Preciznije, što se tiče merituma zahteva, podnosilac tvrdi povredu njegovih prava na:

    a. pravnu sigurnost i poštovanje konačne sudske odluke;
    b. da bude saslušan i na obrazloženu sudsku odluku;
    c. pristup sudu;

d. nepristrasnost suda; i
pravno sredstvo.

i) Pravo na pravnu sigurnost i poštovanje konačne sudske odluke

89. Podnosilac zahteva navodi da je Apelacioni sud poništio konačnu odluku po sopstvenom nahođenju.

90. U vezi s tim, podnosilac zahteva navodi da je druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda usvojena drugom odlukom o meri bezbednosti Apelacionog suda.

91. Drugom odlukom o meri bezbednosti, Apelacioni sud je priznao isključivu nadležnost i predmetnu nadležnost Osnovnog suda u Prištini – Odeljenje za privredna pitanja da razmatra tužbu i odlučuje o tome.

92. Pored toga, podnosilac tvrdi da je druga odluka o meri bezbednosti Apelacionog suda potvrdila sledeće:

a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;

iii) da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;

iv) da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.

93. Podnosilac zahteva navodi da su gore navedena pitanja odlučena drugom odlukom o meri bezbednosti koja je, nakon potvrđivanja ovih konkretnih tačaka drugom odlukom Apelacionog suda o meri bezbednosti, dobila *„naziv pravosnažne sudske odluke."*

94. S tim u vezi, podnosilac zahteva navodi: *"Poništenje pravosnažne sudske odluke u ovom slučaju se dogodilo uprkos činjenici da tuženi* [Compact Group LL.C.] *u svojoj žalbi protiv treće odluke o meri bezbednosti nisu uopšte pokrenuli razmatranje gore pomenutih pitanja o kojima se odlučilo na osnovu druge odluke o meri bezbednosti i potvrdil odrugom odlukom Apelacionog suda o meri bezbednosti."*

95. Što se tiče prava na pravnu sigurnost i poštovanje konačnih sudskih odluka, podnosilac zahteva se poziva na sledeće slučajeve ESLjP-a: slučaj *Brumărescu protiv Rumunije* (predstavka br. 28342/95), navodeći da se *„pravosnažna sudska odluka ne može ponovo otvarati i/ili ponovo razmatrati“*; slučajevi *Okyay i drugi protiv Turske* (predstavka br. 36220/97), *Agrokompleks protiv Ukrajine* (predstavka br. 23465/03) i *Tregubenko protiv Ukrajine* (predstavka br. 61333/00) navodeći da *„princip pravne sigurnosti predstavlja jedan od najvažnijih aspekata vladavine prava*“ i da *„zabrana ponovnog otvaranja pravosnažne sudske odluke poteže sudove i/ili sudije.”*

ii) Pravo da bude saslušan i pravo na obrazloženu odluku

96. Podnosilac zahteva tvrdi povredu prava da bude saslušan i prava na obrazloženu odluku na osnovu činjenice da *„u osporenim odlukama nije ni pomenut - a još manje razmotren - ključni navod podnosioca zahteva da je drugo rešenje o merama obezbeđenja, nakon potvrđivanja drugim rešenjem Apelacionog suda o merama obezbeđenja, predstavljalo pravosnažnu sudsku odluku*“ u vezi sa tačkama o kojima je već odlučeno.

97. Podnosilac zahteva navodi da je ova osnovna tačka žalbe jasno određena u žalbi koju je podnosilac zahteva podneo, a koja se nalazi i u zapisniku o sudskom redovnom postupku. Uprkos svojoj posebnoj žalbi o povredi načela *res judicata* poništavajući već konačnu odluku, podnosilac zahteva navodi da je Apelacioni sud u potpunosti zanemario taj argument i da ga uopšte nije obradio u nijednom delu svog obrazloženja.

98. Podnosilac zahteva dalje tvrdi da umesto da navede razloge za svoju žalbu, Apelacioni sud je svojom četvrtom odlukom o meri bezbednosti *“ukorio“ podnosioca zahteva zbog pokretanja ove tvrdnje, navodeći da podnosilac zahteva nije imao „ovlašćenje“ za pokretanje tvrdnji u vezi sa sudskim odlukama i da pokretanje ovih tvrdnji napada „autoritet suda”.”*

99. U tom smislu, podnosilac zahteva navodi da *“ustavno pravo na koherentno obrazloženu sudsku odluku predstavlja glavnu procesnu garanciju koja štiti pojedince od arbitrarnosti javnih organa, uključujući i sudove.”* Da bi podržao tvrdnju da je povređeno njegovo pravo da bude saslušan i njegovo pravo na obrazloženu odluku, podnosilac zahteva se poziva na sudsku praksu ESLjP-a, odnosno na slučajeve: *Garcia Ruiz protiv Španije* (predstavka br. 30544/96);

Pronina protiv Ukrajine (predstavka br. 63566/00); *Nechiporuk i Yonkalo protiv Ukrajine* (predstavka br. 42310/04); *Mala protiv Ukrajine* (predstavka br. 4436/07); *Hirvisaari protiv Finske* (predstavka br. 49684/99); *Hadjianastassiou protiv Grčke* (predstavka br. 12945/87), kao i sudsku praksu Ustavnog suda, odnosno slučajevi: K72/12 i KI132/10.

100. Na osnovu ove sudske prakse, podnosilac zahteva, *inter alia*, navodi *"da se princip pravičnosti, ugrađen u članu 6. stav 1 Konvencije, takođe narušava ako domaći sudovi „ignorišu neku konkretnu i važnu primedbu koju je izneo jedan od parničara;* da su sudovi pozvani da daju detaljne i uverljive razloge *"kada odbiju da uzme u obzir dokaz koji je podneo podnosilac zahteva";* druga funkcija prava na obrazloženu odluku je da demonstrira stranama da su saslušane; i da sudovi *"moraju dati takve razloge koji omogućavaju stranama da efikasno koriste bilo koje postojeće pravo žalbe."*

iii) Pravo na pristup sudu

101. Podnosilac zahteva navodi da u skladu sa sudskom praksom ESLjP-a, kao što je utvrđeno u slučaju *Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije* (predstavka br. 6878/75 i 7238/75), pravo na pristup sudu podrazumeva i pravo da podnese zahtev nadležnom sudu, kao i da dobije odluku o meritumu u vezi sa potraživanjem.

102. S tim u vezi, podnosilac zahteva tvrdi da je osporenim odlukama njegovo pravo da dobije sudsku odluku o meritumu zahteva efektivno odbijeno, proglašavajući zahtev podnosioca za meru bezbednosti, kao preuranjen, i na taj način, tražeći od podnosioca zahteva da „*sledi neidentifikovane upravne postupke*" pred KARP.

103. Štaviše o ovoj tački, podnosilac zahteva tvrdi da je predlog redovnih sudova u osporenim odlukama da treba da podnese tužbu protiv odluka KARB-a nerazumljiv, s obzirom da takva Agencija nema pravno ovlašćenje da donese odluku o dobrovoljnom raspuštanju Compact Group LL.C..

104. Poslednje o ovoj tački, podnosilac zahteva navodi da *"uskraćivanje prava na pristup sudu osporenim odlukama ne samo da nemaju nikakav zakonski oslonac već - što je još gore - u potpunoj je suprotnosti sa pravosnažnom sudskom odlukom kojom su odbijeni kao neosnovani navodi suprotne strane* [Compact Group LL.C.] *o nedostatku isključive stvarne nadležnosti Osnovnog suda u Prištini[...]."*

iv) Pravo na nepristrasan sud

105. Što se tiče prava na nepristrasan sud, podnosilac zahteva pokreće dva navoda.

106. Prvo, podnosilac zahteva tvrdi da Osnovni sud nije imao neophodne proceduralne garancije za očuvanje svoje nepristrasnosti zbog pritiska Apelacionog suda da odluči o pitanju, u suštini, pošto je Apelacioni sud smatrao da je odgovarajuće i ispravno. Podnosilac zahteva smatra da je "*upravo iz tog razloga*"Osnovni sud *"podlegao pritisku i doneo četvrto rešenje o merama obezbeđenja koje je identično sa trećim rešenjem Apelacionog suda o merama obezbeđenja i koje je - pod optičkom iluzijom dvostepenosti - potvrđeno četvrtim rešenjem Apelacionog suda o merama obezbeđenja."*

107. Da bi podržao ovaj argument, podnosilac zahteva navodi da je Apelacioni sud, svojom trećom odlukom o meri bezbednosti, pružio konkretne instrukcije za donošenje odluke Osnovnom sudu, što je dovelo do toga da efektivno vrši funkciju Osnovnog suda. Dalje po ovom pitanju, podnosilac zahteva tvrdi *"dok Apelacioni sud Kosova ima hijerarhijsku nadmoć nad nižestepenim sudovima i po tom osnovu i može da preinači odluke nižestepenih sudova - Apelacioni sud Kosova nema pravo da od nižestepenih sudova zahteva da odluče u vezi sa ocenom činjenica i/ili primenom materijalnog prava po uverenjima i ocenama Apelacionog suda Kosova."*

108. Druga tvrdnja podnosioca zahteva se odnosi na navodni uvredljiv jezik koji je koristio Apelacioni sud da opiše konkretnu tačku žalbe podnosioca zahteva da je konačna sudska odluka poništena od strane Apelacionog suda.

109. Podnosilac zahteva tvrdi da je četvrta odluka o meri bezbednosti Apelacionog suda izrazila „*jasno ogorčenje*“" prema podnosiocu zahteva samo zato što je podnosilac zahteva „*obelodanio neviđenu povredu*“ treće odluke Apelacionog suda o meri bezbednosti *„kojima je oborena pravosnažna sudska odluka."*

110. Podnosilac zahteva tvrdi da je prema sudskoj praksi ESLjP-a, odnosno *Kyprianou protiv Kipra* (predstavka br. 73797/02), ESLjP je *„utvrdio da sudovi krše princip nepristrasnosti svaki put kada sudske odluke izražavaju lična osećanja prema radnjama koje su preduzele strane u slučaju*“, jer je izražavanje osećanja ogorčenja u suprotnosti sa

neutralnom i nepristrasnom prirodom koja bi trebalo da okarakteriše sudsku odluku.

v) Pravo na pravno sredstvo

111. Podnosilac zahteva tvrdi da mu je povređeno pravo na delotvorno pravno sredstvo, s obzirom da je odsustvo obrazloženja četvrte odluke o meri bezbednosti Osnovnog suda sprečilo podnosioca zahteva da efikasno ostvari svoje pravo na pravno sredstvo.

Zahtev podnosioca Sudu

112. Na kraju, podnosilac zahteva traži od Suda sledeće:

> *"I. Proglašava prihvatljivim zahtev za ocenu ustavnosti rešenja IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini, Odeljenje za upravne sporove od 14. juna 2017. godine i rešenja Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda Kosova, Odeljenje za privredne sporove od 11. avgusta 2017. godine.*
> *II. Utvrđuje da je došlo do povrede člana 31 [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo u vezi sa članom 6. stav 1 [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i člana 32. [Pravo na pravno sredstvo] Ustava Republike Kosovo.*
> *III. Proglašava nevažećim rešenje IV. EK. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini, Odeljenje za privredne sporove od 14. juna 2017. godine i rešenje Ae. br. 185/2017 Apelacionog suda Kosova, Odeljenje za privredne sporove od 11. avgusta 2017. godine i vraća predmet Osnovnom sudu u Prištini, Odeljenju za privredne sporove na ponovno razmatranje u skladu sa ovom presudom.*
> *IV. Potvrđuje kao pravosnažnu sudsku odluku rešenje I. C. br. 273/2016 Osnovnog suda u Prištini, Odeljenje za privredne sporove od 29. septembra 2016. godine, po pitanjima/tačkama koje su potvrđene rešenjem Ae. br. 241/2016 Apelacionog suda Kosova od 16. decembra 2016. Godine. […]"*

Komentari koje podnela Compact Group LL.C.

113. Zainteresovana strana, odnosno Compact Group LL.C., preporučuje Sudu da proglasi zahtev neprihvatljivim, zato što: i) argumenti koje je predstavio podnosilac imaju veze sa oblašću zakonitosti i isti ne

spadaju u nadležnost Ustavnog suda; i ii) osporene odluke ne predstavljaju konačnu odluku u pogledu merituma slučaja.

114. Što se tiče primenjivosti garancija iz člana 31. Ustava i člana 6. EKLjP-a na ovaj zahtev, Compact Group LL.C. navodi da je takva primenjivost „nesporna“, što potvrđuje pozivanje podnosioca zahteva na sudsku praksu ESLjP-a slučaja *Micallef protiv Malte* (predstavka br. 17056/06). Međutim, Compact Group LL.C. smatra da sadržaj gore navedene sudske prakse nije onakav kako ga je predstavio podnosilac zahteva. Preciznije, Compact Gruop LL.C. tvrdi da slučaj *Micallef protiv Malte "primenjuje princip da se strana može obratiti Ustavnom sudu u slučaju odbijanja njegovog prava da zatraži sudsko rešenje u svrhu osiguranja potraživanja, ali ne pruža mogućnost da podnese slučaj Ustavnom sudu samo zato što sud [redovni sudovi] odlučuje da ne favorizuju stranku koja je predložila sudsko rešenje."*

115. Compact Group LL.C. smatra da argumenti podnosioca zahteva da je „[...] *Apelacioni sud trećom odlukom o meri bezbednosti ponovo otvorio predmet koji je postao pravosnažan i kada je Apelacioni sud poništio drugu odluku o meri bezbednosti Osnovnog suda [...] pogrešno je primenio odredbe Zakona o parničnom postupku [...] pitanja su vezana za zakonitost i na osnovu funkcije i sudske prakse Ustavnog suda nisu predmet revizije Ustavnog suda [...]."*

116. Što se tiče zapažanja Compact Group LL.C. da osporene odluke ne predstavljaju konačnu odluku u pogledu merituma slučaja, Compact Group LL.C. navodi: „*Navedene odluke, zbog njihove prirode koja se bavi pokretanjem parnično postupka ne može postati pravosnažna u materijalnom aspektu, jer predmet odluke ne znači res judicata i zbog tog razloga, sud nije ograničen na takve odluke. To znači da sud može izmeniti takve odluke svaki put kada se ispune zakonski uslovi i odlučiti drugačije ne znači odlučivanje suprotno principu 'ne bis in idem' jer slučaj koji je preinačen nije presuđena stvar."*

Prihvatljivost Suda

117. Sud prvo ispituje da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, koji su propisani u Ustavu, dalje navedeni u Zakonu i Poslovniku.

118. U tom smislu, Sud se prvo poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način. [...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom."

119. Sud se poziva i na stav 4, člana 21. [Opšta načela] Ustava, koji propisuje: *"Ustavom utvrđena prava i osnovne slobode važe i za pravna lica, onoliko koliko su izvodljiva."*

120. U tom smislu, Sud primećuje da podnosilac zahteva ima pravo da podnese ustavnu žalbu, pozivajući se na osnovna prava koja su važeća i za pojedince i za pravna lica (vidi: slučaj Ustavnog suda br. KI41/09, *AAB-RIINVEST UniverzitetLL.C.,* rešenje o neprihvatljivosti od 27. januara 2010. godine, stav 14).

121. Sud se takođe poziva na članove 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 48
[Tačnost podneska]

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori."

Član 49
[Rokovi]

"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. [...]."

122. Što se tiče ispunjavanja ovih uslova, Sud primećuje da je podnosilac zahteva ispunio uslov koji je propisan u članu 113.7 Ustava, jer je ovlašćena strana, koja osporava akte javnih organa, odnosno odluku Apelacionog suda [Ae. br. 185/2017 od 11. avgusta 2017. godine] i odluku Osnovnog suda [IV. EK. C. br. 273/2016 od 14. juna 2017. godine], i iscrpeo je sva pravna sredstva koja su propisana u zakonu.

123. Sud, dalje, primećuje da je podnosilac zahteva tačno naveo prava garantovana Ustavom i EKLjP-om koja su navodno povređena u skladu sa članom 48. Zakona i potkrepio je svoje navode tako što se posebno pozivao na sudsku praksu Ustavnog suda i ESLjP-a. Sud

takođe primećuje da je podnosilac zahteva podneo zahtev u roku od 4 (četiri) meseca, koji je predviđen u članu 49. Zakona.

124. Što se tiče primenjivosti člana 6. Konvencije i člana 31. Ustava na preliminarne postupke - kao oni gde se odlučuje po zahtevu podnosioca za meru bezbednosti, Sud primećuje da je takva primena tumačena od strane ESLjP-a kroz njegovu sudsku praksu. Sud je, u skladu sa članom 53. [Tumačenju odredbi ljudskih prava] Ustava, obavezan da tumači ljudska prava i osnovne slobode garantovane Ustavom u skladu s sudskom praksom ESLjP-a. Shodno tome, Sud će odrediti primenjivost člana 6. Konvencije u vezi sa članom 31. Ustava na činjenice ovog zahteva, zasnivajući se na sudsku praksu ESLjP-a.

(i) Opšti principi o primenjivosti člana 6. EKLjP-a na preliminarne postupke

125. Sud prvo primećuje da se član 6. EKLjP-a, u svom građanskom pravu, primjenjuje samo na postupke koji određuju građanska prava ili obaveze. (Vidi: slučaj ESLjP-a: *Ringeisen protiv Austrije,* predstavka br. 2614/65, presuda od 22. juna 1972. godine).

126. Sud dalje primećuje da se preliminarni postupci, kao i oni koji se tiču uvođenja privremene mere/mere bezbednosti - obično ne smatraju da utvrđuju građanska prava i obaveze i stoga, obično ne spadaju u okvir takve zaštite (vidi: slučajeve ESLjP-a: *Wiot protiv Francuske*, predstavka br. 43722/98, presuda od 7. januara 2003. godine, *APIS as protiv Slovačke*,predstavka br. 39754/98, odluka od 13. januara 2000. godine; *Verlagsgruppe NEWS GMBH protiv Austrije*, predstavka br. 62763/00, odluka od 23. oktobra 2003. godine, *Libert protiv Belgije*, predstavka br. 44734/98, odluka od 8. jula 2004. godine.)

127. Međutim, u određenim slučajevima, ESLjP je primenio član 6. EKLjP-a na takve preliminarne postupke kada je smatrao da su mere bezbednosti bile odlučujuće za građanska prava podnosioca zahteva (vidi:*inter alia*, slučajeve ESLjP-a: *Aerts protiv Belgije*, predstavka br. 25357/94, presuda od 30. jula 1998. godine, *Boca protiv Belgije*, predstavka br. 50615/99, presuda od 15. novembra 2012. godine).

128. Međutim, 2009. godine, ESLjP je svesno promenio svoj prethodni pristup u odnosu na preliminarne postupke, tako što je dao sledeću izjavu prilikom odgovora na pitanje o tome da li postoji potreba za razvojem sudske prakse:

"79. Isključenje privremenih mera iz delokruga člana 6 do sada je bilo opravdano zbog činjenice da te mere u načelu ne utvrđuju građanska prava i obaveze. Međutim, u okolnostima kad se mnoge države ugovornice suočavaju s velikim brojem nerešenih predmeta u svojim preopterećenim pravosudnim sistemima, što dovodi do preterano dugih sudskih postupaka, odluka sudije o sudskoj zabrani često će biti istog značaja kao i odluka o meritumu tužbe za znatno razdoblje, a u izuzetnim slučajevima čak i trajno. Iz toga sledi da se često u postupcima u kojima se odlučuje o privremenim merama i u glavnim postupcima zapravo odlučuje o istim građanskim pravima ili obavezama koje imaju isti posledične dugotrajne ili trajne efekte." (Vidi: slučaj ESLjP-a, *Micallef protiv Malte,* predstavka br. 17056/06, presuda [VV], 15.oktobar 2009. godine, stav 79).

129. Na osnovu ove presude, Sud primećuje da ne utvrđuju sve mere bezbednosti/privremene mere građanska prava ili obaveze, a primenjivost člana 6. EKLjP-a na preliminarni postupak zavisi od toga da li su ispunjeni određeni uslovi.

130. Prvo, navedeno pravo bi trebalo biti „građansko", kako na glavnom pretresu, tako i u postupku sudskog naloga, u okviru autonomnog značenja tog pojma prema članu 6. EKLjP-a (vidi: *inter alia,* slučajeve ESLjP-a: *Stran Greek Rafineries i Stratis Andreadis protiv Grčke,* predstavka br. 13427/87, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 39, *König protiv Nemačke*, predstavka br. 6232/73, presuda od 28. juna 1978. godine, stavovi 89-90, *Ferrazzini protiv Italije*, predstavka br. 44759/98, presuda od 15. jula 1999. godine, stavovi 24-31; i *Roche protiv Ujedinjenog kraljevstva*, predstavka br. 32555/96, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 119. i *Micallef protiv Malte*, predstavka br. 17056/06, presuda, [VV], 15. oktobar 2009. godine, stav 84).

131. Drugo, ESLjP ističe da se priroda privremene mere/mere bezbednosti mora ispitati, s obzirom na to da će se član 6 primenjivati kad god se može smatrati da se nekom efektivnom merom stvarno utvrđuje građansko pravo ili obaveza (vidi slučaj *Micallef protiv Malte*, *ibidem,* stav 85).

(ii) Primena gore navedenih principa u ovom slučaju

132. Sud primećuje da se suština predmetnog prava u glavnom postupku odnosi na poništenje odluke o dobrovoljnom raspuštanju, što je pravo koje ima građanski karakter u skladu sa važećim zakonima u Republici Kosovo.

133. Svrha ove mere bezbednosti je bila da osigura glavnu potražnju podnosioca zahteva, koju je poslednji navedeni smatrao neophodnom za izvršenje konačne Arbitražne odluke. Dakle, Sud primećuje da izvršenje konačne Arbitražne odluke direktno zavisi od rezultata zahteva za meru bezbednosti u predmetnom postupku.

134. Proizlazi da postupak mere bezbednosti u ovom slučaju ispunjava uslove iz člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a da se primeni, i nisu se stvorili uverljivi razlozi od strane Comapact Group LL.C. da ograniče delokrug takve primene u bilo kom smislu.

135. Prema tome, Sud zaključuje da se, s obzirom na činjenice sadašnjeg zahteva, mera bezbednosti koju je tražio podnosilac zahteva može smatrati da efikasno određuje njegova građanska prava, te se u tom smislu, garancije koje su sadržane u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, primenjuju na ove preliminarne postupke.

136. Nakon što je razmotrio žalbe i zapažanja podnosioca zahteva, kao i zapažanja koje je uložila Compact Group LL.C., kao zainteresovana strana u ovom postupku, Sud smatra da zahtev pokreće ozbiljna pitanja o činjenicama i zakonu koje su takve složenosti da njihovo određivanje treba zavisiti od ispitivanja merituma. Prema tome, zahtev se ne može smatrati očigledno neosnovanim u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika, i nije ustanovljen nikakav drugi osnov da se proglasi neprihvatljivim (Vidi: sudsku praksu ESLjP-a: *A i B protiv Norveške*, [VV], predstavka br. 24130/11 i 29758/11, presuda od 15. novembra 2016. godine, stav 55; vidi, *mutatis mutandis*, slučaj Ustavnog suda br. KI132/15, *Manastir Visoki Dečani,* presuda Ustavnog suda od 20. maja 2016. godine).

137. U suštini, Sud utvrđuje da je zahtev prihvatljiv.

Meritum zahteva

138. Pre nego što se upusti u meritum zahteva, Sud primećuje da sledeća pitanja nisu osporena pred ovim Sudom:

a) Podnosilac je imao važeći ugovor sa Compact Group LL.C.., koji naglašava da bi se sporovi rešavali od strane Arbitražnog suda u Češkoj Republici;
b) Podnosilac je pokrenuo spor sa Compact Group LL.C.. pred Arbitražnim sudom i dobio Arbitražnu odluku u iznos od 1,364,527.00 evra plus zatezna kamata;

c) Ova Arbitražna odluka je konačna i obavezujuća;
d) Ova Arbitražna odluka je priznata kao izvršna na Kosovu od strane redovnih sudova na Kosovu, i to na prvom i apelacionom stepenu;
e) Važeći nalog izvršenja koji je izdat od strane privatnog izvršitelja;
f) Ovaj nalog izvršenja je bio potvrđen od strane redovnih sudova, i to prvostepenog i apelacionog, i postao je konačan i obavezujući;
g) Akcionari Compact Group LL.C.. su doneli odluku o dobrovoljnom raspuštanju Compact Group LL.C..;
h) Podnosilac zahteva je pokrenuo parnični postupak te odluke dobrovoljnom raspuštanju;
i) Podnosilac je zahtevao meru bezbednosti čekajući ishod parničnog postupka.

139. Sud primećuje da ono što je u pitanju za podnosioca je raspoloživost dovoljnih fondova i sredstava za izvršenje Arbitražne odluke.

140. Pošto je naglasio ove tačke, Sud podseća da podnosilac zahteva navodi povredu prava garantovanih članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a; i članom 32. [Pravo na pravno sredstvo] Ustava u vezi sa članom 13. (Pravo na delotvoran pravni lek) EKLjP-a.

141. U tom smislu, podnosilac zahteva prvenstveno smatra da je Apelacioni sud povredio načelo pravne sigurnosti i poštovanja konačne sudske odluke, tako što nije poštovao konačnost prethodnih odluka Osnovnog suda i Apelacionog suda.

142. Pored toga, podnosilac zahteva takođe smatra da je Apelacioni sud povredio njegovo pravo na obrazloženu odluku, s obzirom na to da je osnovni argument koji je podneo podnosilac zahteva da je *res judicata* odluka bila poništena, bio u potpunosti zanemaren od strane Apelacionog suda.

143. Podnosilac zahteva takođe tvrdi povredu prava na pristup sudu; prava na nepristrasan sud i prava na pravno sredstvo.

144. U ovom slučaju, Sud će ispitati meritum zahteva u skladu sa članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a.

145. Sud se poziva na član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava, koji propisuje:

"1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.

2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda."

146. Pored toga, stav 1, člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a, propisuje:

"1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. [...]"

147. Sud ponavlja da je pravo na pravnu sigurnost i poštovanje konačne sudske odluke, kao i pravo na obrazloženu odluku, garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a i da je njihova primena detaljno tumačena u sudskoj praksi ESLjP-a. Ovaj Sud je, u skladu sa članom 53. [Tumačenju odredbi ljudskih prava] Ustava, obavezan da tumači ljudska prava i osnovne slobode garantovane Ustavom u saglasnosti sa odlukama ESLjP-a. Shodno tome, Sud će oceniti meritum zahteva, zasnivajući se na sudsku praksu ESLjP-a.

148. U tom smislu, Sud primećuje da postoji jedno ključno pitanje na koju treba da odgovori Sud.

149. Naime, da li je Apelacioni sud povredio pravo podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje u vezi sa pravnom sigurnošću i poštovanjem konačne sudske odluke tako što je ukinuo konačnu i obavezujuću odluku koja je postala *res judicata* u vezi sa nekim konkretnim tačkama.

(i) Opšti principi o pravu na pravnu sigurnost i poštovanje konačne sudske odluke, kao što je razvijeno u sudskoj praksi ESLjP-a

150. Sud podseća da pravo na pravično suđenje zahteva da se pitanje koje je postalo *res judicata* smatra nepovratnim, u skladu sa načelom pravne sigurnosti. (Vidi: slučaj ESLjP-a *Brumarescu protiv Rumunije*, predstavka br. 28342/95, presuda od 28. oktobra 1999. godine).

151. Sud podseća da je ESLjP pružio definiciju koncepta *res judicata* (vidi: slučaj ESLjP *Nikitin protiv Rusije*, podnesak br. 50178/99, presuda od 15 decembra 2004, § 37), kao što sledi:

> *"37. Prema objašnjavajučem izveštaju Protokola br. 7, koji se poziva na Evropsku Konvenciju o međunarodnoj validnosti krivičnih presuda "odluka je konačna" ako je, prema tradicionalnom izrazu, stekla silu res judicata. Ovo je slučaj kada je neopoziva, ovo je kada nema više dostupnih redovnih pravnih sredstava, ili, kada su stranke iscrpele takva sredstva ili dozvolile da im istekne rok a da nisu ih iskoristile. "*

152. ESLjP je naglasio da princip pravne sigurnosti predviđa poštovanje načela *res judicata* (vidi: slučaj ESLjP *Ponomaryov protiv Ukrajine*, predstavka br. 3236/03, presuda od 3. aprila 2008. godine, stav 40). Konkretnije, ESLjP je smatrao:

> *"[...] Pravo na pravično suđenje pred tribunalom kao što je garantovano članom 6, stav 1 Konvencije mora se tumačiti u svetlu preambule Konvencije, koja u svom relevantnom delu navodi da je vladavina prava deo zajedničkog nasleđe država ugovornica. Jedan od osnovnih aspekata vladavine prava je princip pravne sigurnosti, koji podrazumeva poštovanje principa res judicata, a to je princip pravosnažnosti presuda. Ovaj princip naglašava da nijedna strana nema pravo da traži preispitivanje konačne i obavezujuće presude samo u cilju dobijanja pregovora i novog rešenja slučaja. [...] Odstupanje od tog principa se opravdava samo kada to bude potrebno okolnostima značajnog i ubedljivog karaktera."*

153. ESLjP je razradio princip pravne sigurnosti u vezi sa pravom na pravično suđenje i u drugim slučajevima (vidi, na primer: slučaj ESLjP *Ryabykh protiv Rusije*, predstavka br. 52854/99, presuda od 24. jula 2003. godine, stavovi 52 i 56). U ovoj presudi, ESLjP je naglasio sledeće:

> *"52. Pravna sigurnost pretpostavlja poštovanje principa res judicata (ibid, stav 62), a to je princip pravosnažnosti presuda. Ovaj princip naglašava da nijedna strana nema pravo da traži preispitivanje konačne i obavezujuće presude samo u cilju dobijanja pregovora i novog rešenja slučaja. Nadležnost višeg suda za preispitivanje trebala bi se izvršiti radi ispravljanja sudskih grešaka i neuspeha pravosuđa, ali ne i novog ispitivanja. Pregled se ne bi smeo tretirati kao maskirana žalba, a sama*

mogućnost da postoje dva stava na ovu temu nije osnova za ponovno ispitivanje. Odstupanje od tog principa se opravdava samo kada to bude potrebno okolnostima značajnog i ubedljivog karaktera.[...]

56. Sud smatra da bi pravo parničara na sud bilo jednako iluzorno ako bi pravni sistem države ugovornice dozvolio da se sudska odluka koja je postala pravosnažna i obavezujuća poništi od strane višeg suda na zahtev državnog službenika."

154. Štaviše, Sud podseća da je ESLjP odredio da, kako konačne presude o meritumu, tako i privremene odluke, mogu postati *res judicata*. U slučaju *Okyay i drugi protiv Turske* (presuda od 12 jula 2005. godine, podnesak br. 36220/97, §§ 72-75), ESLjP je izjavio:

"72. Sud ponavlja da izvršenje presude donete od strane suda treba se smatra integralnim delom "suđenja" u smislu člana 6 Konvencije (vidi Hornsby protiv Grčke, presuda od 19 marta 1997. godine, izveštaj 1997-II, pp. 511-12, § 40). Pravo na pristup sudu, garantovano po tom članu bilo bi iluzorno ako pravni sistem države ugovornice dozvoli da konačna i obavezujuća sudska odluka ili privremeni nalog donet u očekivanju ishoda konačne odluke ostane neoperativan na štetu jedne strane [...].
73. Sud primećuje da upravne vlasti nisu ispoštovale privremeni nalog Upravnog suda u Aydın, od 20 juna 1996. godine, obustavom rada u tri termoelektrane (vidi stav 17 gore). Pored toga, odluke Vrhovnog Upravnog suda, kojima su potvrđene presude Upravnog suda u Aydın, od 30 decembra 1996. godine, nisu izvršene u određenom roku. Naprotiv, odlukom od 3 septembra 1996. godine, Savet ministra je odlučio da tri termoelektrane treba da nastave sa radom, uprkos presudama upravnih sudova. Ova poslednja odluka nije imala pravni osnov i očigledno bila nezakonita prema domaćem zakonu (vidi stav 57 gore). To je bilo jednako zaobilaženju sudskih odluka. Po mišljenju suda, takva situacija utiče negativno na načelo države zasnovane na zakonu, zasnovane na vladavinu prava i načelu pravne sigurnosti (vidi Taşkını drugi, gorecitiran, § 136).
74. U svetlu gore navedenog, Sud smatra da nacionalne vlasti nisu ispoštovale u praksi i u razumnom roku presude donete od strane Upravnog suda u Aydın, od 30 decembra 1996. godine i sledstveno potvrđene od strane Vrhovnog upravnog suda, 3 i 6 juna 1998. godine, čime se uskraćuje član 6 § 1 od bilo kakvog korisnog efekta.
75. Prema tome, bilo je povrede člana 6 § 1 Konvencije."

155. Ustavni sud je, na osnovu sudske prakse ESLjP-a, takođe razradio *pitanje res judicata*. U svojoj presudi od 17. decembra 2010. godine u slučaju br. KI 08/09, *Nezavisni sindikat radnika IMK-a Fabrike čeličnih cevi u Uroševcu*, Sud je u stavovima 61. i 62. naveo:

> *"61. S tim u vezi, Sud naglašava da pravo na pokretanje postupka pred sudom u građanskim pitanjima, kao što je predviđeno članom 31. Ustava Kosova i članom 6, u vezi sa članom 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR), bilo bi iluzorno ukoliko kosovski pravni sistem dozvoli da konačna, obavezujuća sudska odluka ostane neizvršena na štetu jedne strane. Bilo bi nezamislivo da ovi članovi detaljno propisuju proceduralne garancije dostupne stranama u sporu - postupak koji je pravičan, javan i ekspeditivan - bez zaštite izvršenja sudske odluke. Tumačenje gore navedenih čanova, u smislu isključivog pristupa sudu i sprovođenja i delotvornosti postupka, bi verovatno dovelo do situacije koja nije kompatibilna sa principima vladavine prava koje su kosovske vlasti obavezne da ispoštuju (vidi, mutatis mutandis, presudu ECHR u predmetu Romashov protiv Ukrajine, zahtev br. 67534/01, presuda ad 25.07.2004).*
>
> *62. Vladavina prava jeste jedno od osnovnih načela demokratskog društva i podrazumeva poštovanje načela pravne izvesnosti, posebno u pogledu sudskih odluka koje su postale pravosnažne. Nijedna strana nema pravo da trazi preispitivanje konačne i pravosnažne presude samo radi toga da se pokrene novo suđenje i ponovo donese odluka po predmetu (vidi, mutatis mutandis, Sovtrallsavto Holdillg protiv Ukrajine, br. 48553/99, § 72, ECHR 2002-VII). Kada to ne bi bio slučaj, preinačenje pravosnažne odluke bi dovelo do opšte atmosfere pravne neizvesnosti, čime bi se smanjilo poverenje javnosti u sudski sistem a sledstveno tome i u vladavinu prava. [...]."*

156. Pored toga, u svojoj presudi od 12. februara 2016. godine u slučaju br. KI 132/15, *Manastir Visoki Dečani*, Sud je u stavovima 95-97 naveo:

> *"95. U ovakvim okolnostima, Sud smatra da je podnosilac imao legitimna očekivanja da njegov slučaj bude odlučen u konačnoj instanci od strane Imovinskog veća i da nije bilo moguće ponovo ih razmatrati pred Žalbenim većem. Usled toga, podnosilac bi trebalo da vidi presude Imovinskog veća izvršene.*

96. Na osnovu ovih razmatranja i svoje sudske prakse, kao i sudske prakse ESLJP, Sud zaključuje da su presude Imovinskog veća od 27. decembra 2012. godine (br. SCC-08-0226 i br. SCC-08-0227) postale res judicata na osnovu gorenavedenih konačnih i obavezujućih odluka Žalbenog veća od 24. jula 2010. godine u vezi sa ovlašćenim stranama.

97. Korišćenjem žalbenog postupka za poništenje presuda Imovinskog veća i ponovnim vraćanjem originalnog imovinskog spora redovnim sudovima, Sud nalazi da je Žalbeno veće svojim odlukama od 12. juna 2015. godine (br. AC-113-0008 i br. AC-I-13-0009) povredilo načelo pravne sigurnosti i lišilo podnosioca prava na pravično i nepristrasno saslušanje o pravima i obavezama, u smislu člana 31. paragraf 2. Ustava i člana 6. paragraf 1. EKLJP."

157. S tim u vezi, Sud primećuje da se u njegovoj gore navedenoj sudskoj praksi, kao i sudskoj praksi ESLjP-a, jasno i eksplicitno navodi da pravo na pravično suđenje prema članu 6. EKLjP-a i članu 31. Ustava uključuje princip pravne sigurnosti, koji obuhvata princip da se konačne sudske odluke koje su postale *res judicata* moraju poštovati i ne mogu biti ponovo otvorene ili podložne žalbama.

158. Pored toga, Sud primećuje da se princip *res judicata* ne primenjuje samo kod konačnih sudskih odluka, već i kod privremenih odluka koje čekaju rezultat definitivnih odluka.

(ii)Primena gore navedenih principa na ovaj slučaj

159. U ovom zahtevu, centralno pitanje je da li je ili ne, Apelacioni sud poništio jednu od svojih prethodnih odluka o istom pitanju.

160. U tom smislu, Sud podseća da je Osnovni sud, svojom drugom odlukom o meri bezbednosti [I. C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine] usvojio zahtev podnosioca za meru bezbednosti u sledećim tačkama:

a. blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa Compact Group LL.C.;
b. blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C..

c. zabranu otuđenja, prikrivanja, opterećenja i/ili raspodele nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C. i njenih akcionara;
d. zabranu zakonske promene izvršene od strane akcionara Compact Group LL.C.

161. Sud nakon toga podseća da je Apelacioni sud, svojom drugom odlukom o meri bezbednosti [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine] vratio predmet na ponovno suđenje samo za tačku (ii) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C. U vezi sa ovom tačkom, Apelacioni sud je uputio Osnovni sud da objasni kako su i zašto akcionari društva sa ograničenom odgovornošću, ipak, bili lično odgovorni u ovom konkretnom slučaju. Apelacioni sud je odbio žalbu Compact Group LL.C. po svim ostalim tačkama.

162. Sledstveno, Sud primećuje da je Apelacioni sud potvrdio tri ostale tačke druge odluke o meri bezbednosti [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine] Osnovnog suda, odnosno:

a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;
iii) da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;
iv) da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C

163. Sud, takođe, podseća na obrazloženje koje je dao Apelacioni sud u svojoj drugoj odluci, a koje glasi:

„Apelacioni sud prihvata pravno stanovište prvostepenog suda kao pravilno i zakonito, iz razloga što pobijano rešenje [I.C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine, odnosno druga odluka o meri bezbednosti Osnovnog suda], nije zahvaćeno bitnim povredama odredaba parničnog postupka [...] takođe, pravilno je primenjeno i materijalno pravo, na koje žalbene razloge drugostepeni sud pazi po služenoj dužnosti na osnovu člana 194. ZPP-a, osim pod tačkom I st. 2.
[...]
Shodno tome, Apelacioni sud smatra da su ispunjeni uslovi propisani članom 297.1 pod tačkom a) i b) ZPP-a da se odredi mera obezbeđenja jer je u konkretnom slučaju [podnosilac zahteva] *učinio verovatnim postojanje potraživanja ili svog subjektivnog prava i da postoji opasnost da bi bez određivanja*

takve mere [podnosiocu zahteva] *bila prouzrokovana znatna šteta koja bi se teško mogla popraviti.*
Pobijeno rešenje je moralo biti ukinuto pod [tačkom] *izreke u kojoj su komercijalne banke na Kosovu obavezane da blokiraju bankovne račune protivnika obezbeđenja „Compact Group" LL.C. i njegovih akcionara S.Sh., F.Sh. i F.Sh. do iznosa od 1.364.527,00 € jer je ovaj stav nerazumljiv i neizvršiv pošto nisu navedeni razlozi da li vlasnici treba da odgovaraju za dugove ili obaveze društva samo zbog toga što su vlasnici. […]*"

164. Drugim rečima, Apelacioni sud je utvrdio da je Osnovni sud pravilno primenio relevantan zakon, da glavna tužba podnosioca nije bila neprihvatljiva i da je uvođenje mere bezbednosti bilo opravdano zbog potencijalne štete koja bi se nanela podnosiocu zahteva.

165. Pored toga, Sud primećuje da je Apelacioni sud vratio na ponovno suđenje samo jednu tačku, naime (ii) blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa akcionara Compact Group LL.C.

166. U ovim okolnostima, Sud smatra da je podnosilac zahteva imao legitimno očekivanje da se njegov slučaj, u odnosu na specifičnu meru bezbednosti utvrđenu od strane Apelacionog suda, kao u skladu sa zakonom, konačno odluči od strane Apelacionog suda i da ga sam Apelacioni sud ne može ponovo otvoriti. Dakle, podnosilac zahteva je trebao biti u mogućnosti da ima koristi od tih odluka i da one budu izvršene.

167. Štaviše, Sud primećuje da je Apelacioni sud u svojoj trećoj odluci o meri bezbednosti odlučio da je Osnovni sud u svojoj trećoj odluci o meri bezbednosti izvršio bitnu povredu odredaba parničnog postupka i odbio slučaj u celosti, iako je izričito izjavio u svojoj drugoj odluci o meri bezbednosti da *"[…] Apelacioni sud prihvata pravno stanovište prvostepenog suda kao pravilno i zakonito [i] nije zahvaćeno bitnim povredama odredaba parničnog postupka […] takođe, pravilno je primenjeno i materijalno pravo."*

168. Sud takođe primećuje da je u svojim podnescima Apelacionom sudu u trećoj i četvrtoj žalbi o meri bezbednosti, podnosilac izričito pokrenuo pitanje konačnosti tačaka potvrđenih od strane Apelacionog suda u svojoj drugoj odluci o meri bezbednosti, odnosno da je Osnovni sud u svojoj drugoj odluci o meri bezbednosti odlučio na zahtev podnosioca za meru bezbednosti u potpunoj saglasnosti sa zakonom i da se naredne mere trebaju primeniti:
    a. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;

iii) da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;
iv) da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.

169. Sud primećuje da se u svojoj trećoj i četvrtoj odluci meri bezbednosti, Apelacioni sud nije bavio argumentima podnosioca o konačnosti druge odluke Apelacionog suda o meri bezbednosti. Umesto da se bavi argumentima podnosioca, Apelacioni sud je doneo svoju treću i četvrtu odluku o meri bezbednosti na osnovu novih argumenata koji uopšte nemaju veze sa argumentima podnosioca ili argumenata Compact Group LL.C..

170. U stvari, Compact Group LL.C. nije osporila konačnost mera utvrđenih od strane Apelacionog suda u drugoj odluci o meri bezbednosti, već je jednostavno osporila pitanje odgovornosti i obaveze akcionara Compact Group LL.C. Tačnije, pitanje odgovornosti akcionara je i jedina tačka koju je vratio Apelacioni sud u drugoj odluci o meri bezbednosti.

171. Na osnovu ovih razmatranja i svoje prethodne sudske prakse, kao i prakse ESLjP-a, Sud zaključuje da je druga odluka o meri bezbednosti [I. C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine) Osnovnog suda i druga odluka o meri bezbednosti [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine] Apelacionog suda postala *res judicata* na tačkama koje je potvrdio i usvojio sam Apelacioni sud.

172. Korišćenjem žalbenog postupka za poništenje ovih odluka po sopstvenom nahođenju, a da nije traženo od Compact Group LL.C., Apelacioni sud je povredio princip pravne sigurnosti i uskratio podnosiocu zahteva pravično i nepristrasno suđenje o njegovim pravima i obavezama u okviru značenje člana 31, stav 2. Ustava i člana 6, stav 1. EKLjP-a.

173. Sud zaključuje da je došlo do povrede prava podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje, koje je zaštićeno članom 31, stav 2. Ustava u vezi sa članom 6, stav 1. EKLjP-a.

174. Pored toga, Sud je zabrinut što je podnosilac zahteva prinuđen da preduzme ove dodatne postupke protiv dobrovoljnog raspuštanja tužene kompanije radi izvršenja pravosnažne i obavezujuće sudske odluke u vezi sa svojom arbitražnom odlukom. Izvršenje konačnih i obavezujućih sudskih odluka je sastavni deo garancije pravičnog

suđenja zaštićeno članom 31. Ustava i članom 6.1 EKLjP-a, što je ponovio ovaj Sud u svojoj sudskoj praksi (vidi takođe, *inter alia*, slučaj ESLjP-a: *Hornsby protiv Grčke*, predstavka br. 18357/91, presuda od 19. marta 1997. godine). Ekonomski razvoj Kosova zavisi od efikasne zaštite vladavine prava i izvršavanja sudskih odluka, kao što je slučaj sa podnosiocem zahteva koji je ovde predstavljen.

Zaključci

175. U zaključku, Sud utvrđuje da je, ne poštujući princip pravne sigurnosti i poštovanje konačne sudske odluke, pored toga što nije razmatrao navode podnosioca zahteva u vezi sa *res judicata* pitanjima, Apelacioni sud povredio pravo podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. stav 1. EKLjP-a. Kao rezultat tih povreda, podnosiocu zahteva je uskraćeno da ima koristi od konačne i obavezujuće sudske odluke, kao i od njegovog prava na obrazloženu odluku.

176. Što se tiče postupka u celini, Sud je zabrinut da je podnosilac zahteva primoran da preduzme ove dodatne postupke protiv dobrovoljnog raspuštanja tužene kompanije kako bi ostvario izvršenje konačne i obavezujuće sudske odluke u vezi sa svojom Arbitražnom odlukom.

177. U skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, sledeće odluke se proglašavaju ništavim;

(i) odluka Apelacionog suda [Ae. br. 185/2017 od 11. avgusta 2017. godine]
(ii) odluka Osnovnog suda [IV. EK. C. br. 273/2016 od 14. juna 2017. godine]

178. U skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, odluka Apelacionog suda [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine] se proglašava konačnom i obavezujućem i to što tiče sledećih tačaka koje treba izvršiti:

a. blokiranje/zamrzavanje bankovnih računa Compact Group LL.C.;
iii) zabranu otuđenja, prikrivanja, opterećenja i/ili raspodele nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C. i njenih akcionara;
iv) zabranu zakonske promene izvršene od strane akcionara Compact Group LL.C..

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud Republike Kosovo, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 20. Zakona i pravilom 56 (1) Poslovnika, na sednici održanoj 18. aprila 2018. godine, većinom glasova

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI da je došlo do povrede člana 31. Ustava Republike Kosovo u vezi sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA UTVRDI da nije neophodno da se ispituje da li je došlo do povrede člana 32. Ustava Republike Kosovo u vezi sa članom 13. Evropske konvencije o ljudskim pravima;

IV. DA UTVRDI da su sledeće odluke nevažeće, prema tome ništave:

a. odluka Apelacionog suda Ae. br. 185/2017 od 11. avgusta 2017. godine;
b. odluka Osnovnog suda u Prištini–IV. EK. C. br. 273/2016 od 14. juna 2017. godine;

V. DA većinom glasova UTVRDI da je odluka Apelacionog suda [Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine], konačna i obavezujuća i kao takva *res judicata* što se tiče sledećih tačaka koje treba da se izvrše:

i. da blokira/zamrzne bankovne račune Compact Group LL.C.;
ii. da zabrani otuđenje, prikrivanje, opterećenje i/ili raspodelu nepokretne i pokretne imovine Compact Group LL.C i njenih akcionara;
iii. da zabrani bilo koju zakonsku promenu izvršenu od strane Compact Group LL.C.;

VI. DA NALOŽI Apelacionom sudu da obavesti Ustavni sud, što pre moguće, ali ne kasnije od 6 (šest) meseci, o preduzetim merama za sprovođenje presude Suda, shodno pravilu 63 Poslovnika o radu;

VII. DA OSTANE posvećen ovom pitanju, očekujući izvršenje tog naloga;

VIII. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

IX. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20 (4) Zakona;

X. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Snezhana Botusharova	Arta Rama-Hajrizi

U skladu sa članom 112. [Osnovna načela] Ustava Republike Kosovo, članom 11.1.4 Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo i pravilom 61. [Ispravka presuda i odluka] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo, Ustavni sud Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud), donosi sledeći nalog o ispravci kako bi se ispravila greška u pisanju u objavljenoj presudi u slučaju KI122/17 od 18. aprila 2018. godine.

NALOG O ISPRAVCI

greške u pisanju u presudi u slučaju KI 122/17 od 18. aprila 2018. godine

1. Dana 18. aprila 2018. godine, Sud je većinom proglasio zahtev prihvatljivim i većinom odlučio da utvrdi da je došlo do povrede.

2. Dana 02. maja 2018. godine, presuda KI122/17 je uručena zainteresovanoj strani, Compact Group LL.C., preko pošte.

3. Dana 08. maja 2018. godine, zainteresovana strana, Compact Group LL.C., koju zastupa "Sejdiu & Qerkini" sa sedištem u Prištini, je podnela zahtev za ispravku greške u pisanju u presudi KI 122/17 od 18. aprila 2018. godine.

4. Zainteresovana strana je podnela zahtev za ispravku greške u pisanju u roku od dve nedelje od uručivanja presude KI122, kao što je propisano u pravilu 61 (1) Poslovnika o radu.

5. Zainteresovana strana je navela da izreka presude Suda sadrži grešku u pisanju u tački V. pod (b). Konkretno, zainteresovana strana je tvrdila da je došlo do neslaganja između presude Ustavnog suda i izreke odluke Osnovnog suda u Prištini – Odeljenje za privredne sporove (I.C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine), kao što je potvrdio Apelacioni sud (Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine), koju je Ustavni sud proglasio konačnom i obavezujućom.

6. Zainteresovana strana je tražila da Sud ispravi tačku b, pod stavom V, izreke presude u KI 122/17, kako bi bila identična sa izrekom potvrđene odluke Osnovnog suda.

7. Izreka odluke Apelacionog suda (Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine), glasi:

"I. Delimičnim usvajanjem žalbe UKIDA SE rešenje Osnovnog suda u Prištini - Odeljenje za privredne sporove I. C. br. 273/2016 od 29.09.2016. godine, pod tačkom I st. 2 izreke i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno razmatranje i odlučivanje u odnosu na ovu tačku.

II. ODBIJA SE kao neosnovana žalba protivnika predloga za meru obezbeđenja u odnosu na preostali izreke, a rešenje Osnovnog suda u Prištini - Odeljenje za privredne sporove I. C. br. 273/2016 od 29.09.2016. godine, pod tačkom I st. 1, 3 i 4 izreke POTVRĐUJE.

III. Preostali deo pobijanog rešenja ostaje neispitan."

8. Izreka odluke Osnovnog suda u Prištini – Odeljenje za privredne sporove (I.C. br. 273/2016 od 29. septembra 2016. godine), kao što je navedeno u gore navedenoj izreci Apelacionog suda, glasi:

„I. Usvaja se delimično kao osnovan predlog predlagača obezbeđenja Česká exportní banka A.S., sa registarskim brojem poslovnog subjekta 63078333, sa sedištem u Pragu, Vodičkova 34/701, Republika Češka, u odnosu na protivnike obezbeđenja: „Compact Group" d.o.o. i njegove vlasnike S. Sh., F. Sh. i F. Sh., tako da se odlučuje sledeće:

- *Obavezuju se komercijalne banke na Kosovu: ProCredit Bank; Raiffeisen Bank; Privredna banka; TEB Banka; Nacionalna komercijalna banka; NLB Priština i Poslovna banka da blokiraju bankovne račune protivnika obezbeđenja „Compact Group" d.o.o. i njegovih vlasnika S. Sh., F.Sh. i F. Sh., do iznosa od 1.364.527,00 €;*

- *Zabranjuje se protivniku obezbeđenja „Compact Group" d.o.o., njegovim upravnim organima i njegovim vlasnicima da izvrše: otuđenje, prikrivanje, opterečenje i raspolaganje imovinom poslovnog društva „Compact Group" d.o.o.; i*

- *Zabranjuju se sve radnje koje mogu dovesti do promene statusa kod protivnika obezbeđenja „Compact Group" d.o.o.*

II. Odbija se predlog za određivanje mere obezbeđenja u delu u kome je traženo da se proglasi ništavim postupak dobrovoljnog raspuštanja poslovnog društva „Compact Group" d.o.o.; da se ponište odluke, radnje i drugi pravni poslovi. „Compact Group" d.o.o. i njegovih akcionara, a posebno pravne radnje koje su se odnosile na otuđenje, prodaju, prenos, opterećenje i davanje na korišćenje njegove imovine, i da se izvrši blokiranje bankovnih

računa poslovnog društva ,"Adea Group" d.o.o., zabrani otuđenje njegove imovine i zabrani njegova statusna promena.

III. Utvrđuje se da je na osnovu rešenja ovog suda od 20.09.2016. godine, predlagač obezbeđenja, dana 29.09.2016. godine, deponovao na bankovni račun ovog suda iznos od 50.000,00 €, koji iznos može služiti kao pokriće za eventualnu štetu koja se može prouzrokovati protivnicima obezbeđenja usled određivanja i sprovođenja mera obezbeđenja, određenih ovim rešenjem.

IV. Po jedan primerak ovog rešenja dostaviti: KARB i Javnobeležničkoj komori Republike Kosovo.

V. Ovo rešenje o određivanju mera obezbeđenja ostaje na snazi do sledeće sudske odluke kojom će se izmeniti ili ukinuti ove mere obezbeđenja".

9. Shodno tome, Sud utvrđuje da je došlo do greške u pisanju u presudi Suda u slučaju KI 122/17 od 18. aprila 2018. godine i donosi sledeći:

NALOG

I. Izreka presude KI 122/17 od 18. aprila 2018. godine se menja, tako da u tački V., glasi:

V. DA UTVRDI da je odluka Apelacionog suda Ae. br. 241/2016 od 16. decembra 2016. godine konačna i obavezujuća i kao takva, *res judicata*, što se tiče sledećih tačaka koje treba da se izvrše:

a. Obavezuju se Komercijalne banke na Kosovu: Pro Credit Banka; Raiffeisen Banka: Privredna banka; TEB Banka; Nacionalna komercijalna banka; NLB Priština i Poslovna banka za biznis da blokiraju bankovne račune protivnika obezbeđenja „Compact Group" L.C.C. [...] do iznosa od 1.364.527,00 EVRA;
b. Protivniku obezbeđenja „Compact Group" LL.C., njegovim upravnim organima ili njegovim akcionarima" se zabranjuje otuđenje, prikrivanje, promena i posedovanje imovine poslovnog društva „Compact Group" L.C.C.; i
c. Sve radnje koje mogu dovesti do promene statusa kod protivnika obezbeđenja „Compact Group" L.C.C. su zabranjene.

II. Stavovi 39, 42, 49, 58, 71, 92, 160, 162, 168 i 178 presude KI 122/17 od 18. aprila 2018. godine, pod odgovarajućim tačkama (iii) se menjaju, tako da se fraza „[...] i njegovim akcionarima“ zamenjuje frazom „od strane njegovih upravnih organa ili njegovih akcionara”;

III. Ovaj nalog će se priložiti originalnoj presudi Suda u skladu sa pravilom 61 (2) Poslovnika;

IV. Ovaj nalog će se dostaviti stranama i objaviće se u Službenom listu u skladu sa članom 20 (4) Zakona o Ustavnom sudu;

V. Ovaj nalog stupa na snagu odmah.

Predsednica Ustavnog suda

Arta Rama-Hajrizi

KI97/16, podnosilac zahteva: "IKK Classic", ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova E. Rev. 15/2016 od 16. marta 2016. godine.

KI97/16, presuda usvojena 4. decembra 2017. godine i objavljena 11. januara 2018. godine

Ključne reči*: individualni zahtev, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, povreda člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima*

Podnosilac zahteva osporava presudu [E. Rev. 15/2016] Vrhovnog suda Kosova od 16. marta 2016. godine.
Dana 16. marta 2016. godine, nakon presude Suda u slučaju br. KI135/14, Vrhovni sud je doneo novu presudu, odnosno drugu za slučaj [presuda E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine, kojom je osporio zaključke prve presude [E. Rev. br. 21/2014] od 8. aprila 2014. godine, odlučujući da je zahtev za reviziju SIGME osnovan; i da odluke nižestepenih sudova, kojima je utvrđeno da je SIGMA obavezna da nadoknadi podnosiocu zahteva iznos od 18.985,36 evra, treba da se odbiju, kao neosnovane.
Podnosilac zahteva tvrdi povredu članova 24. [Jednakost pred zakonom] i 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP-a.
Podnosilac zahteva je navodio da presuda Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine nastavlja da bude karakterizovana odsustvom obrazloženja u vezi sa njegovim osnovnim navodima; i da Vrhovni sud nije uspeo da pruži obrazloženje za glavne zaključke i pitanja pokrenuta u prvoj presudi Suda u slučaju br. KI134/15, posebno o tome kako ispunjavanje obaveze od strane SIGME prema osiguraniku D.H., preko vansudskog poravnanja, onemogućava podnosiocu zahteva ostvarivanje prava na naknadu. Stoga, podnosilac zahteva je navodio da njegove bitne tvrdnje nisu rešene od strane Vrhovnog suda niti su obrazloženi u gore navedenoj presudi.
Sud je utvrdio da druga presuda Vrhovnog suda, odnosno [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine, nije ispravila povrede utvrđene prvom presudom Suda u slučaju br. KI135/14 i nije dala dovoljne razloge podnosiocu zahteva o tome zašto mu se uskraćuje pravo na naknadu u okolnostima ovog posebnog slučaja. Sud je smatrao da neuspeh Vrhovnog suda da pruži jasne i pune odgovore predstavlja ustavnu povredu.

PRESUDA

u

slučaju br. KI97/16

Podnosilac

"IKK Classic"

Ocena ustavnosti
presude E. Rev. 15/2016 Vrhovnog suda Kosova
od 16. marta 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podnelo Osiguravajuće društvo IKK Classic (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), koje zastupaju advokati Besnik Nikqi i Visar Morina iz Prištine.

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava presudu [E. Rev. 15/2016] Vrhovnog suda Kosova od 16. marta 2016. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude, kojom su navodno povređena prava podnosioca zahteva garantovana članom 24. [Jednakost pred zakonom], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu:

Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavu 4 člana 21. [Opšta načela] i stavovima 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava i članovima 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi] i 48. [Tačnost podneska] Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 9. februara 2016. godine, Ustavni sud je doneo presudu u slučaju KI135/14, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, ocena ustavnosti presude [E. Rev. br. 21/2014] Vrhovnog suda Kosova od 8. aprila 2014. godine (u daljem tekstu: presuda Suda u slučaju br. KI135/14). Sud je proglasio ništavom presudu Vrhovnog suda [E. Rev. br. 21/2014] od 8. aprila 2014. godine, jer je utvrdio da je ova presuda doneta uz povredu prava na obrazloženu odluku koje je garantovano članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP.

6. Dana 7. aprila 2016. godine, Vrhovni sud je obavestio Sud o svojoj novoj i drugoj presudi [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016 godine, donetoj u vezi sa presudom Suda u slučaju br. KI135/14.

7. Dana 25. aprila 2016. godine, podnosilac zahteva je obavestio i Sud o gore navedenoj presudi Vrhovnog suda, tvrdeći da: a) ponovo predstavlja povredu njegovog prava na obrazloženu odluku i b) nije sprovela presudu Suda u slučaju br. KI135/14.

8. Dana 29. aprila 2016. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva da na osnovu Ustava, on odlučuje samo o stvarima koje su mu podnele na zakonit način ovlašćene strane i da podnosilac zahteva ima pravo na podnese novi zahtev Sudu.

9. Dana 22. juna 2016. godine, podnosilac je podneo novi zahtev Sudu, registrovan kao zahtev br. KI97/16, tvrdeći da nova, odnosno druga presuda Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine, doneta u vezi sa presudom Suda u slučaju br. KI135/14 nastavlja da vrši povredu njegovog prava na obrazloženu odluku.

10. Dana 12. jula 2016. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Roberta Carolana za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Bekim Sejdiu.

11. Dana 29. avgusta 2016. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i poslao kopiju zahteva Vrhovnom sudu Kosova.

12. Dana 2. novembra 2016. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caku-Nimani za sudiju izvestioca umesto Roberta Carolana, koji je podneo ostavku na poziciju sudije Suda 9. septembra 2016. godine. Sastav Veća za razmatranje je ostao nepromenjen.

13. Dana 4. decembra 2017. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o prihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

14. Dana 24. novembra 2008. godine, D.H., osiguranik podnosioca zahteva, je pretrpeo teške povrede u saobraćajnoj nesreći izazvanoj od strane B.L., nosioca osiguranja Osiguravajućeg društva "SIGMA" u Prištini (u daljem tekstu: SIGMA). D.H. je dobio medicinski tretman u Saveznoj Republici Nemačkoj u iznosu od 18.985,36 evra, koji je pokrio podnosilac zahteva.

15. Dana 3. februara 2009. godine, SIGMA i D.H. su postigli vansudski sporazum, gde je poslednje navedeni dobio naknadu od SIGME u iznosu od 2,729 evra. Na osnovu ovog sporazuma, SIGMA je smatrala da je ispunila sve svoje obaveze u vezi sa naknadom štete prouzrokovane u saobraćajnoj nesreći od 24. novembra 2008. godine, uključujući iznos 18.985,36 evra plaćen od strane podnosioca zahteva kao osiguravajućeg društva D.H.-a.

16. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva je tražio od SIGME da bude nadoknađen za gore navedeni iznos. Podnosilac zahteva je tražio da SIGMA nadoknadi gore navedene troškove za lečenje D.H.-a na osnovu pravila 3 Pravilnika o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti Centralne banke Kosova.

17. Podnosilac zahteva i SIGMA nisu postigli sporazum po pitanju naknade i zbog toga su podneli tužbe pred redovnim sudovima.

18. Ondašnji Okružni privredni sud u Prištini je usvojio, kao osnovan, tužbeni zahtev podnosioca i obavezao SIGMU da nadoknadi podnosiocu zahteva iznos od 18.985,36 evra. U žalbenom postupku, Apelacioni sud je potvrdio rešenje Okružnog privrednog suda, smatrajući da odgovorna strana (SIGMA) mora nadoknaditi iznos od 18.985,36 evra podnosiocu zahteva.

19. Dana 4. marta 2014. godine, SIGMA je podnela zahtev za reviziju Vrhovnom sudu, tvrdeći da je ispunila svoju obavezu za naknadu materijalne i nematerijalne štete prema osiguraniku D.H., i da će, podnosilac zahteva, kao strano osiguravajuće društvo, imati pravo naknade vis-à-vis kosovskih osiguravajućih društava samo preko bilateralnog sporazuma između Republike Kosovo i države stranog osiguravajućeg društva.

20. Vrhovni sud je presudom [E. Rev. br. 21/2014] od 8. aprila 2014. godine usvojio, kao osnovan, zahtev za reviziju SIGME i utvrdio da su nižestepeni sudovi pogrešno primenili zakon i da je SIGMA oslobođena od naknade iznosa koji je tvrdio podnosilac zahteva.

21. Dana 3. septembra 2014. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu, osporavajući gore navedenu presudu Vrhovnog suda. Taj zahtev je bio registrovan kao slučaj pod brojem KI135/14 (vidi: presudu u slučaju KI135/14, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, ocena ustavnosti presude E. Rev. br. 21/2014 Vrhovnog suda Kosova od 8. aprila 2014. godine).

22. Podnosilac zahteva je tvrdio da je ova presuda Vrhovnog suda doneta uz povredu člana 24. [Jednakost pred zakonom], člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP i člana 46. [Zaštita imovine] Ustava. Podnosilac zahteva je, između ostalog, tvrdio da se presuda Vrhovnog suda karakterisala nedostatkom obrazloženja koje se odnosi na njegove bitne tvrdnje.

23. Dana 9. februara 2016. godine, Sud je presudom u slučaju br. KI135/14 utvrdio da je došlo do povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP, jer presuda Vrhovnog suda nije bila obrazložena.

24. Presudom Suda u slučaju br. KI135/14 je zaključeno da presuda Vrhovnog suda [E. Rev. br. 121/2014] od 8. aprila 2014. godine ne ispunjava standarde obrazložene odluke i svojom presudom [KI135/14] je rezimirao tvrdnje podnosioca zahteva koje je smatrao da

su bitne i zbog toga tražio odgovor od Vrhovnog suda u cilju poštovanja prava podnosioca zahteva i ispunjavanja standarda prava na obrazloženu odluku.

25. U stvari, presudom Suda u slučaju br. KI135/14 se utvrdilo da se prvom presudom Vrhovnog suda [E. Rev. br. 121/2014] od 8. aprila 2014. godine nisu uspele da se obrade sledeće bitne tvrdnje podnosioca zahteva: *„(i) da li je vansudski sporazum, zaključen između SIGME i osiguranika D.H. uskratio pravo podnosiocu zahteva da traži nadoknadu, (ii) kako je nadoknada isplaćena osiguraniku D.H. od strane SIGME, oslobodila SIGMU da plati nadoknadu i podnosiocu zahteva, (iii) kako je vansudski sporazum, zaključen između SIGME i D.H., mogao da utiče na prava podnosioca zahteva, kada je jasno da poslednje navedeni nije bio potpisnik tog sporazuma“*. (Vidi: slučaj Ustavnog suda KI135/14, podnosilac zahteva: *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 51).

26. Dana 16. marta 2016. godine, nakon presude Suda u slučaju br. KI135/14, Vrhovni sud je doneo svoju novu i drugu presudu o pitanju [presuda E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine, kojom je ponovio nalaze iz prve presude [E. Rev. br. 21/2014] od 8. aprila 2014. godine, smatrajući da je zahtev SIGME osnovan i da rešenja nižestepenih sudova kojima je utvrđeno da je SIGMA obavezna da nadoknadi podnosiocu zahteva iznos od 18.985,36 evra moraju da se odbace, kao neosnovana.

27. U odgovoru na bitne tvrdnje podnosioca zahteva, kao što je i naglašeno presudom Suda u slučaju br. KI135/14, Vrhovni sud je svojom drugom presudom [E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine odgovorio kroz dva sledeća stava:

> *“[...] Van sudski sporazum koji je gore pomenut, a koji je gore sklopljen između KS „SIGMA“ i osiguranika tužioca, je negirao pravo tužioca na regres naknade štete, koju je isplatio njegovom osiguraniku, D.H., pošto je osiguranik tužioca, direktno od tužene ostvario naknadu štete prema ovom sporazumu, prema kojem je odustao od svih zahteva za ovu štetu, sadašnjih i budućih. Tako je pravni odnos između tužioca i njegovog osiguranika D.H. ostao pravni odnos samo između njih, a na osnovu kojeg je tužilac isplatio obeštećenje, a da nije ni znao da je njegov osiguranik ostvario naknadu od KS „SIGMA“. To znači da je osiguranik tužioca dobio naknadu sva puta, na šta nema prava.*

Da osiguranik tužioca nije direktno ostvario naknadu štete od tužene, prema tuženoj, tužilac u vezi sa regresom duga, onoliko koliko je platio njegovom osiguraniku, bez sumnje da bi imao prava, jer je mogućnost povraćaja predviđena članom 939, stavom 1, gore pomenutog zakona".

Navodi podnosioca

28. Podnosilac zahteva tvrdi povredu članova 24. [Jednakost pred zakonom] i 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP.

29. Što se tiče tvrdnje o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP, podnosilac zahteva smatra da presudi Vrhovnog suda [E. Rev 15/2016] od 16. marta 2016. godine i dalje nedostaje obrazloženje koje se odnosi na njegove bitne tvrdnje i da je Vrhovni sud propustio da obezbedi obrazloženje za ključne nalaze i pitanja koja su pokrenuta presudom Suda u slučaju br. KI135/15 pre svega, o tome kako ispunjavanje obaveza SIGME prema osiguranom D.H.-u preko vansudskog sporazuma, sprečava podnosioca zahteva na pravo na naknadu.

30. Što se tiče tvrdnji o povredi člana 24. Ustava, podnosilac zahteva smatra da u njegovom slučaju presuda Vrhovnog suda nije u skladu sa njegovom sudskom praksom u sličnim situacijama. Podnosilac zahteva je naveo da sudska praksa Vrhovnog suda u sličnim situacijama pokazuje da sudska poravnanja proizvode *'inter-partes'*, a ne *'erga omnes'* pravna dejstva, odnosno, prava i interesi trećih strana ne mogu biti pogođeni takvim poravnanjima. U prilog tim tvrdnjama, podnosilac zahteva se poziva na tri rešenja Vrhovnog suda [E. Rev. br. 62/2014; E. Rev. br. 48/2014; i E. Rev. br. 14/2015].

Prihvatljivost zahteva

31. Sud prvo ispituje da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti propisane u Ustavu, dalje predviđene u Zakonu i Poslovniku.

32. U tom smislu, Sud se prvo poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom."

33. Sud se poziva i na stav 4, člana 21. [Opšta načela] Ustava, koji propisuje:

"4. Ustavom utvrđena prava i osnovne slobode važe i za pravna lica, onoliko koliko su izvodljiva".

34. U tom smislu, Sud primećuje da u skladu sa članom 21.4 Ustava, podnosilac zahteva ima pravo da podnese ustavnu žalbu, pozivajući se na navodne povrede svojih osnovnih prava i sloboda koje važe i za pojedince i za pravna lica (slučaj Ustavnog suda br. KI41/09, podnosilac zahteva: *AAB-RIINVEST University L.L.C.,* rešenje o neprihvatljivosti od 3. februara 2010. godine, stav 14).

35. Prema tome, Sud primećuje da je podnosilac zahteva ispunio uslove utvrđene u članu 113.7 Ustava, jer je ovlašćena strana koja osporava akt javnog organa, odnosno, presudu Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine, i iscrpeo je sva pravna sredstva propisana zakonom.

36. Sud u nastavku ispituje da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti kao što je dalje navedeno u Zakonu i Poslovniku. U tom smislu, Sud se prvo poziva na članove 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji predviđaju:

Član 48
Tačnost podneska

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori.

Član
49 Rokovi

Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. U svim ostalim slučajevima, rok počinje na dan javnog objavljivanja odluke ili akta...."

37. Što se tiče ispunjenja ovih uslova, Sud primećuje da je podnosilac zahteva jasno naglasio prava garantovana Ustavom i EKLjP, koja su navodno bila povređena, u skladu sa članom 48. Zakona i podneo je zahtev u zakonskom roku od 4 (četiri) meseca koji je propisan u članu 49. Zakona.

38. Sud konačno primećuje da ovaj zahtev nije očigledno neosnovan u smislu pravila 36 (1) (d) Poslovnika. Sud dalje navodi da nije neprihvatljiv ni po kojoj drugoj osnovi. On se stoga mora proglasiti prihvatljivim (Vidi i: slučaj ESLjP *Alimuçaj protiv Albanije*, predstavka br. 20134/05, presuda od 9. jula 2012. godine, stav 144).

Meritum zahteva

39. Sud podseća da podnosilac zahteva tvrdi povredu prava garantovanih članom 24. [Jednakost pred zakonom] i članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP. Podnosilac zahteva prvenstveno tvrdi da mu se drugom, odnosno osporenom presudom Vrhovnog suda krše prava na obrazloženu odluku, jer nisu obrađeni njegovi bitni argumenti, uključujući one koji su se zahtevali presudom Suda u slučaju br. KI135/14, pored toga što je to presuda koja je u suprotnosti sa samom sudskom praksom Vrhovnog suda.

40. Sud prvo ispituje meritum zahteva u skladu sa tvrdnjama vezano za član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP.

41. U tom smislu, Sud se poziva na član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava, koji propisuje:

> *"1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih.*
>
> *2. Svako ima pravo na javno, nepristrasno i pravično razmatranje odluka o pravima i obavezama ili za bilo koje krivično gonjenje koje je pokrenuto protiv njega/nje, u razumnom roku, od strane nezavisnog i nepristrasnog, zakonom ustanovljenog, suda."*

42. Pored toga, Sud se poziva na član 6.1 (Pravo na pravično suđenje) EKLjP, koji propisuje:

"Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom."

43. Sud ponavlja da je pravo na obrazloženu odluku garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP i njegovom primenom, tumačeno od strane Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP) u skladu sa njegovom sudskom praksom. Sud je na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava obavezan da tumači ljudska prava i osnovne slobode garantovane Ustavom u skladu sa sudskom praksom ESLjP. Shodno tome, što se tiče tumačenja tvrdnji o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP, Sud će se pozvati na sudsku praksu ESLjP.

(i) Opšti principi o pravu na obrazloženu odluku koja je razvijena sudskom praksom ESLjP

44. Sud podseća da pravo na pravično suđenje uključuje pravo na obrazloženu odluku. ESLjP je ponovio da, prema ustanovljenoj sudskoj praksi koja odražava princip vezan za pravilno sprovođenje pravde, presude sudova i tribunala treba adekvatno da navedu razloge na kojima se zasnivaju (Vidi: slučajeve ESLjP *Tatishvili protiv Rusije*, predstavka br. 1509/02, presuda od 22. februara 2007. godine, stav 58; *Hiro Balani protiv Španije*, ESLjP, predstavka br. 18064/91, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27; i *Higgins i drugi protiv Francuske,* ESLjP, predstavka br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42).

45. Pored toga, dok je ESLjP takođe smatrao da vlasti uživaju značajnu slobodu u izboru odgovarajućih sredstava da obezbede da su njihovi pravosudni sistemi u skladu sa zahtevima iz člana 6. 1 EKLjP, njihovi sudovi treba „jasno da ukazu na osnove na kojima zasnivaju svoje odluke" (vidi: slučaj ESLjP *Hadjianastassiou protiv Grčke*, predstavka br. 12945/87, presuda od 16. decembra 1992. godine, stav 33).

46. Sudska praksa ESLjP naglašava da je osnovna funkcija obrazložene odluke da pokaže stranama da su saslušane. Pored toga, obrazložena odluka pruža strani mogućnost žalbe protiv nje i mogućnost da odluku razmatra apelaciono telo. Samo davanjem obrazložene odluke može postojati javni nadzor nad sprovođenjem pravde (Vidi: *mutatis mutandis*, slučaj ESLjP *Hirvisaari protiv Finske*, predstavka br.

49684/99, stav 30, 27. septembar 2001. godine, *Tatishvili protiv Rusije*, predstavka br. 1509/02, presuda od 22. februara 2007. godine, stav 58 i *Suominen protiv Finske*, ESLjP, predstavka br. 37801/97, presuda od 1. jula 2003. godine, stav 37).

47. Međutim, iako ESLjP tvrdi da član 6, stav 1 obavezuje sudove da daju razloge za svoje presude, on je takođe smatrao da se to ne može razumeti kao da zahteva detaljan odgovor na svaki argument (Vidi: slučaj ESLjP *Van de Hurk protiv Holandije*, presuda od 19. aprila 1994. godine, str. 61. *Higgins i drugi protiv Francuske*, predstavka br. 134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42).

48. Stepen u kojoj se ova dužnost za davanje razloga primenjuje može varirati u zavisnosti od prirode odluke i mora se odrediti u svetlu okolnosti slučaja (Vidi: slučajeve ESLjP *Garcia Ruiz protiv Španije*, predstavka br. 30544/96, presuda od 21. januara 1999. stav 29; *Hiro Balani protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27 i *Higgins i drugi protiv Francuske*, *Ibidem*, stav 42).

49. Na primer, u odbacivanju žalbe žalbeni sud može u principu jednostavno potvrditi razloge za donošenje odluke nižeg suda (Vidi: slučajeve ESLjP *Garcia Ruiz protiv Španije* presuda od 21. januara 1999. godine, stav 26; i *Helle protiv Finske*, presuda od 19. decembra 1997. godine, §§ 59 i 60). Niži sud ili organ zauzvrat moraju dati razloge koji omogućavaju stranama da efikasno koriste bilo koje postojeće pravo žalbe (Slučaj ESLJP-a: *Hirvisaari protiv Finske*, predstavka br. 49684/99, presuda od 27. septembra 2001. godine, stav 30).

50. Međutim, ESLjP je takođe primetio da, iako domaći sud ima određenu slobodu ocene prilikom izbora argumenata u određenom slučaju i prihvatanju dokaza u prilog podnescima strana, domaći sud je obavezan da opravda svoje aktivnosti tako što će dati razloge za svoje odluke (Slučaj ESLjP *Suominen protiv Finske*, predstavka br. 37801/97, presuda od 1. jula 2003. godine, stav 36).

51. Stoga, budući da nije neophodno da se sud bavi svakom tačkom pokrenutom u argumentu (vidi i: *Van de Hurk protiv Holandije*, *Ibidem,* stav 61), glavni argumenti podnosilaca zahteva se moraju obraditi (Slučajevi ESLjP: *Buzescu protiv Rumunije,* predstavka br. 61302/00, presuda od 24. maja 2005. godine, stav 63; *Pronina protiv Ukrajine*, predstavka br. 63566/00, presuda od 18. jula 2006. godine, stav 25). Slično tome, davanje razloga za odluku koji nije dobar razlog u zakonu neće ispuniti uslove člana 6.

52. Na kraju, Sud se poziva i na svoju sudsku praksu gde utvrđuje da obrazloženje odluke treba da navede odnos između nalaza merituma i odražavanja kada se razmatra predloženi dokaz, s jedne strane, i pravne zaključke suda, s druge strane. Presuda suda će povrediti ustavni princip zabrane proizvoljnosti u odlučivanju ako dato obrazloženje ne sadrži utvrđene činjenice, zakonske odredbe i logičan odnos medu njima (Ustavni sud, slučajevi: br. KI72/12, *Veton Berisha i Ilfete Haziri*, presuda od 17. decembra 2012. godine, stav 61; i br. KI135/14, *IKK Classic*, presuda od 9. februara 2016. godine, stav 58).

(ii) Primena gore navedenih principa na ovaj slučaj

53. Podnosilac zahteva tvrdi da i pored druge presude Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016 od 16. marta 2016. godine], on ne shvata zašto mu se negira pravo na naknadu, jer njegove bitne tvrdnje nisu obrađene niti obrazložene navedenom presudom.

54. Tokom čitavog redovnog sudskog sistema, podnosilac zahteva je tvrdio da je ispunjavanjem obaveza prema osiguraniku D.H., stekao pravo na subrogaciju od SIGME (prenos prava osiguranog lica protiv odgovornog lica osiguravajućem društvu) kao što je propisano u Zakonu o obligacionim odnosima (Zakon br. 04/L-077 o obligacionim odnosima, objavljen u Službenom listu 19. juna 2012. godine). Podnosilac zahteva je takođe tvrdio tokom čitavog redovnog sudskog sistema da vansudski sporazum postignut između SIGME i D.H.-a, ne isključuje prava podnosioca zahteva na subrogaciju, i da ovaj vansudski sporazum ne može da utiče na prava podnosioca zahteva, jer ima '*inter-partes*', a ne '*erga - omnes*' pravna dejstva.

55. Sud je svojom presudom u slučaju br. KI135/14 priznao ove tvrdnje podnosioca zahteva kao bitne i kao one koje zahtevaju rešavanje. Sud je posebno naglasio da su se na osnovu prirode i specifičnih okolnosti slučaja trebala obraditi sledeća ključna pitanja u cilju donošenja odluke koja ispunjava standarde prava na obrazloženu odluku kao što je garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP: *"(i) da li je vansudski sporazum, zaključen između SIGME i osiguranika D.H. uskratio pravo podnosiocu zahteva da traži nadoknadu, (ii) kako je nadoknada isplaćena osiguraniku D.H. od strane SIGME, oslobodila SIGMU da plati nadoknadu i podnosiocu zahteva, (iii) kako je vansudski sporazum, zaključen između SIGME i D.H., mogao da utiče na prava podnosioca zahteva, kada je jasno da poslednje navedeni nije bio potpisnik tog sporazuma" (*vidi: presudu Suda KI135/14, stav 51).

56. Sud primećuje da je Vrhovni sud u svojoj drugoj presudi [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine naveo da je „*Ustavni sud (...) vratio na ponovno razmatranje gore pomenutu presudu u Vrhovni sud Kosova (...), sa obrazloženjem da sud nije uspeo da jasno objasni neka bitna pitanja*", koje druga, odnosno osporena presuda nabraja jedno po jedno, ali ne odgovora na njih.

57. U stvari, u nastojanju da obradi tvrdnje podnosioca zahteva i presudu Suda u slučaju br. KI135/14, Vrhovni sud je primetio da je *"osiguranik D.H. dobio naknadu dva puta od podnosioca zahteva i „SIGME"* i da je "*tužilac isplatio obeštećenje, a da nije ni znao da je njegov osiguranik ostvario naknadu od KS „SIGMA"*. Stoga, osporenom presudom se smatralo da je *„osiguranik tužioca dobio naknadu dva puta, na šta nema prava"*. Vrhovni sud je tada takođe naveo *"da osiguranik podnosioca zahteva nije direktno ostvario naknadu od tužene, tužilac bi bez sumnje imao pravo na regres duga protiv tužene"*.

58. Dakle, izgleda da Vrhovni sud smatra da je nepravično da je osiguranik D.H., dva puta primio naknadu i da ako D.H. nije dobio naknadu od SIGME, tada bi podnosilac zahteva imao pravo na naknadu. Međutim, presuda Vrhovnog suda ne rešava bitne tvrdnje podnosioca zahteva i ne pruža adekvatno obrazloženje o tome zašto su mu uskraćena prava na naknadu.

59. Preciznije, dok se presudom Vrhovnog suda tvrdi da podnosilac zahteva nema pravo na bilo kakvu naknadu, uprkos činjenici da je nadoknadio osiguranika D.H., što sam Vrhovni sud tvrdi da nije pravično, ipak se nije odgovorilo podnosiocu zahteva na njegove bitne tvrdnje i obrazloženje svoje odluke, posebno u svetlu svoje sudske prakse.

60. U stvari, presudom Vrhovnog suda se nije objasnilo pitanje zašto podnosilac zahteva nije dobio pravo na subrogaciju niti se odgovorilo na tvrdnje koje je presuda Suda u slučaju br. KI135/14 odredila kao neophodne, odnosno kako je naknada koju je SIGMA isplatila osiguraniku D.H., oslobodila poslednje navedenog da isplati naknadu i podnosiocu zahteva i kako vansudski sporazum zaključen između SIGME i D.H. može uticati na prava podnosioca zahteva, kada je jasno da poslednje navedeni nije strana u tom sporazumu.

61. Sud ponavlja da, kao što je uradio u svojoj presudi u slučaju br. KI135/14 (stav 47), nije njegov zadatak da razmatra da li je Vrhovni

sud pravilno tumačio primenjiv zakon (zakonitost), već da razmatra da li je osporena presuda Vrhovnog suda povredila individualna prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost) (Vidi, takođe: slučaj Ustavnog suda br. KI72/14, podnosilac zahteva: *Besa Qirezi*, presuda od 4. februara 2015. godine, stav 65 i slučaj ESLjP-a *Garcia Ruiz protiv Španije*, predstavka br. 30544/96, stav 28).

62. Pored toga, Sud ponavlja da su (vidi: takođe presudu Suda u slučaju KI135/14, stav 48) kao opšte pravilo, utvrđivanje činjenica slučaja i tumačenje zakona isključivo pitanja za redovne sudove, čiji su nalazi i zaključci u tom pogledu obavezujući za Sud. Međutim, kada je odluka redovnog suda očigledno proizvoljna, Sud može i mora da je razmatra (Vidi: ESLjP *Sisojeva i drugi protiv Letonije*, predstavka br. 60654/00, presuda od 15. januara 2007. godine, stav 89).

63. Štaviše, nije zadatak Suda da odlučuje koji bi bio najprikladniji način za redovne sudove da se bave ovim argumentima. Međutim, Sud smatra da Vrhovni sud zanemarujući pitanje u potpunosti, iako je bilo specifično, relevantno i važno, nije ispunio svoje obaveze iz člana 6, stav 1 EKLjP (Vidi: slučaj ESLjP-a *Pronina protiv Ukrajine,* predstavka br. 63566/00, presuda od 18. jula 2006. godine, stav 25).

64. Prema tome, u svetlu gore navedenih zapažanja i uzimajući u obzir postupak u celini, Sud smatra da druga presuda Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine nije uspela da ispravi povrede utvrđene presudom Suda u slučaju br. KI135/14 i da dâ dovoljno razloga podnosiocu zahteva o tome zašto se njegova prava na naknadu negiraju u okolnostima ovog slučaja. Stoga, nije ispunio uslove pravičnosti kao što je propisano u članu 6. EKLjP (Vidi: slučaj ESLjP-a, *Grădinar protiv Moldavije*, predstavka br. 7170/02, presuda od 8. aprila 2008. godine, stav 115).

65. Sud smatra da neuspeh Vrhovnog suda da pruži jasne i potpune odgovore u vezi sa pitanjima koja se odnose na pravo podnosioca zahteva na naknadu utvrđenu od strane nižestepenih sudova predstavlja povredu prava podnosioca zahteva da se sasluša i pravo na obrazloženu odluku, kao komponentu prava na pravično i nepristrasno suđenje (Vidi: presudu Suda, stav 59).

66. Sud primećuje da je ESLjP utvrdio i povredu člana 6. 1 EKLjP (u *Hiro Balani protiv Španije),* gde je podnosilac zahteva podneo podnesak, tražeći precizan i brz odgovor. Sud nije dao taj odgovor što je onemogućilo da se utvrdi da li je on jednostavno zanemario to pitanje ili je nameravao da odbaci podnesak, i ako je tako, koji su bili razlozi

za odbacivanje (Vidi, takođe: presudu Suda u slučaju KI135/14, stav 56).

67. Shodno tome, mora se zaključiti da se presudom Vrhovnog suda [E. Rev. 15/2016] od 16. marta 2016. godine nije ispunio uslov za „pravično suđenje“ u skladu sa članom 31. Ustava u vezi sa članom 6, stav 1 EKLjP jer nedostaje obrazložena odluka.

68. S tim u vezi, Sud ponavlja da se ovaj zaključak odnosi isključivo na osporenu presudu Vrhovnog suda iz perspektive njenog nivoa obrazloženja koje se odnosi na bitne tvrdnje podnosioca zahteva i ni na jedan način ne prejudicira ishod merituma slučaja.

69. Konačno, Sud smatra da nije potrebno da ispituje tvrdnje podnosioca zahteva prema članu 24. [Jednakost pred zakonom] Ustava, jer je utvrdio povredu člana 31. Ustava u vezi sa stavom 1, člana 6. EKLjP.

Zaključak

70. U zaključku Sud utvrđuje da time što nije uzeo u obzir i obrazložio navodno pravo podnosioca zahteva na naknadu, pored toga što nije obradio nalaze presude Suda u slučaju br. KI135/14, drugom presudom Vrhovnog suda [E. Rev. br. 15/2016] od 16 marta 2016. godine je povređeno pravo podnosioca zahteva na pravično i nepristrasno suđenje koje je garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6, stav 1 EKLjP. Kao posledica ove povrede, podnosiocu zahteva je uskraćeno pravo na obrazloženu odluku.

71. Kao rezime, u skladu sa pravilom 74 (1) Poslovnika, presuda Vrhovnog suda [E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine se proglašava ništavom i slučaj se vraća Vrhovnom sudu na ponovo razmatranje.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članovima 113 (7) i 116 (1) Ustava, članovima 47. i 48. Zakona i pravilima 56 (1), 63 (1) (5) i 74 (1) Poslovnika, 4. decembra 2017. godine jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev prihvatljivim;

II. DA UTVRDI da je došlo do povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1,

člana 6 (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima;

III. DA PROGLASI ništavom presudu Vrhovnog suda [E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine;

IV. DA VRATI presudu Vrhovnog suda [E. Rev. br. 15/2016] od 16. marta 2016. godine na ponovno razmatranje u skladu sa ovom presudom Ustavnog suda;

V. DA OSTANE u potpunosti posvećen pitanju, očekujući izvršenje tog naloga;

VI. DA NALOŽI Vrhovnom sudu da obavesti Sud u skladu sa pravilom 63 (5) Poslovnika o merama preduzetim za sprovođenje presude Suda;

VII. DA NALOŽI da se ova presuda dostavi strankama;

VIII. DA OBJAVI ovu presudu u Službenom listu u skladu sa članom 20 (4) Zakona;

IX. Ova presuda stupa na snagu odmah

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka-Nimani	Arta Rama-Hajrizi

KO79/18, podnosilac zahteva: *predsednik Republike Kosovo*, zahtev za tumačenje člana 139, stav 4 Ustava Republike Kosovo

KO79/18, rešenje, usvojeno 21. novembra 2018. godine, objavljeno 03.12.2018.

Ključne reči: institucionalni zahtev, Centralna izborna komisija, parlamentarne grupe, ustavno pitanje, jurisdikcija Suda

Podnosilac zahteva je tražio od Ustavnog suda tumačenje člana 139. [Centralna izborna komisija], stav 4 Ustava Republike Kosovo, postavljajući sledeća pitanja: iz kojih parlamentarnih grupa treba da se imenuju članovi CIK-a: *a)* iz parlamentarnih grupa koje su proizašle iz političkih subjekata koji su pobedili na izborima za Skupštinu Kosova?; ili *b)* iz parlamentarnih grupa koje se stvaraju nakon konstituisanja Skupštine Republike Kosovo?".

Sud je prvo ocenio da li podnet zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, propisane u Ustavu i dalje utvrđene u Zakonu i Poslovniku o radu Suda.

Podnosilac je svoj zahtev za tumačenje člana 139 (4) Ustava zasnovao na članu 84 (9) i članu 112, stav 1 Ustava. S tim u vezi, Sud je pojasnio da Ustavni sud, u skladu sa članom 113, stav 1 Ustava ima jurisdikciju da odlučuje samo za slučajeve koje je podnela ovlašćena strana na zakonit način. U tom smislu, Sud je konačna vlast za tumačenje Ustava u skladu sa članom 112, stav 1 Ustava u vezi sa slučajevima podnetim na osnovu člana 113. Sud je naglasio da se ne bavi tumačenjem pitanja koja se odnose na pravne postupke ili propuste ustavnih institucija za koje nije ovlašćen prema članu 113. Ustava. Stoga, član 112, stav 1 Ustava ne može da se tumači van konteksta člana 113. Ustava. Što se tiče smisla i granica člana 84 (9) Ustava, Sud je istakao da zahtevi podneti pod ovim osnovama mogu biti prihvatljivi samo unutar redovne jurisdikcije Suda, izričito i jasno propisane u članu 113, stavovi 2 i 3.

Sud je dalje pojasnio da je u svojoj ranijoj sudskoj praksi, primenjujući prošireni smisao pojma "ustavna stvar", razmatrao zahteve koji se izričito ne uključuju u granicama njegove jurisdikcije propisane u članu 113, stavovi 2 i 3 Ustava. Pored toga, u svojoj praksi, Sud je istakao da je u njegovoj diskreciji da odlučuje da li je pokrenuta stvar "ustavna stvar" i o tome odlučuje u zavisnosti od slučaja do slučaja. Sud je, u stvari, ocenio da ne može svaka stvar za koju podnosilac zahteva navodi da pokreće ustavno pitanje da bude *per se* takva stvar.

Sud je dalje pojasnio da se ranija praksa Suda, u vezi sa razmatranjem zahteva podnetih u proširenom smislu pojma "ustavna stvar", treba shvatiti

u duhu procesa odlučivanja osnova ustavnog sudstva i društvene potrebe da se Sud u svojim počecima uključi u tumačenje posebnih članova Ustava, posebno kada se podnete stvari odnose na vršenje nadležnosti predsednika propisanim Ustavom; kada podnete stvari utiču na podelu vlasti; očuvanje ustavnog poretka i kada su podnete stvari imale osnovne implikacije u funkcionisanju ustavnog sistema zemlje.

Međutim, Sud je ponovo istakao da je sadržaj odredbe člana 113. Ustava, u celosti, jasan i konkretan u pogledu nadležnosti predsednika koje proizilaze iz konteksta ovlašćene strane pred Ustavnim sudom. Shodno tome, proizilazi da član 113 predstavlja osnovnu osnov jurisdikcije Suda u vezi sa ovlašćenjima predsednika kao ovlašćene strane pred Ustavnim sudom.

Stoga, Sud je utvrdio da pitanja koje je pokrenuo predsednik pred Sudom ne ulaze u delokrug jurisdikcije Ustavnog suda, kao što je propisano u članu 113. Shodno tome, u skladu sa članom 113, stav 1 Ustava, Sud zaključuje da je zahtev neprihvatljiv.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KO79/18

Podnosilac

Predsednik Republike Kosovo

Zahtev za tumačenje člana 139, stav 4 Ustava Republike Kosovo

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija, i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo predsednik Republike Kosovo, Njegova ekselencija, g. Hashim Thaçi (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Predmetna stvar

2. Podnosilac zahteva traži tumačenje člana 139. [Centralna izborna komisija], stav 4 Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

3. Podnosilac zahteva je postavio sledeće pitanje Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud):

> *"Iz kojih parlamentarnih grupa treba da se imenuju članovi CIK-a:*
>
> > *1.1. Iz parlamentarnih grupa koje su proizašle iz političkih subjekata kaji su pobedili na izborima za Skupštinu?; ili*
> >
> > *1.2. Iz parlamentarnih grupa kaje se stvaraju nakon konstituisanja Skupštine Republike Kosovo?"*

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na članu 84 (9) u vezi sa članom 113 Ustava.

5. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmenu-dopunu Poslovnika o radu Suda (u daljem tekstu: Poslovnik), koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 dana nakon njegovog objavljivanja. Shodno tome, pri razmatranju zahteva, Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika koji je na snazi.

Postupak pred Sudom

6. Dana 7. juna 2018. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu.

7. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajram Ljatifi, Safet Hoxha, Radomir Laban, Remzije Istrefi-Peci i Nexhmi Rexhepi.

8. Dana 17. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Nexhmi Rexhepi za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, u sastavu sudija: Selvete Gërxhaliu – Krasniqi (predsedavajuća), Bajram Ljatifi i Radomir Laban.

9. Dana 24. avgusta 2018. godine, Sud je o registraciji zahteva obavestio podnosioca, predsednika Skupštine Republike Kosovo (u daljem tekstu: predsednik Skupštine) i premijera Republike Kosovo (u daljem tekstu: premijer).

10. Od predsednika Skupštine je zatraženo da kopiju zahteva dostavi svim poslanicima Skupštine i pozvao poslanike da podnesu komentare u vezi sa zahtevom, ako imaju, do 20. septembra 2018. godine.

11. Dana 11. septembra 2018. godine, Sud je tražio od Kancelarije predsednika da podnesu kopije dekreta predsednika Republike Kosovo za imenovanje članova poslednjeg sastava Centralne izborne komisije.

12. Dana 13. septembra 2018. godine, Kancelarija predsednika je podnela Sudu kopije traženih dekreta.

13. Dana 19. septembra i 20. septembra 2018. godine, Ismet Beqiri, poslanik Skupštine, Albulena Haxhiu, u ime parlamentarne grupe Pokret SAMOOPREDELJENJE!, Visar Ymeri, u ime parlamentarne grupe Socijaldemokratska partija, i Bilall Sherifi, u ime parlamentarne grupe Socijaldemokratska inicijativa, podneli su komentare u vezi sa zahtevom.

14. Dana 24. septembra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva u vezi sa komentarima i pozvao ga da podnese komentare, ako ima, do 28. septembra 2018. godine. Podnosilac zahteva nije podneo odgovor u vezi sa gore navedenim komentarima poslanika i parlamentarnih grupa.

15. Istog datuma, Sud je obavestio i predsednika Skupštine i premijera u vezi sa komentarima. Od predsednika Skupštine je zatraženo da kopije svih komentara dostavi svim poslanicima Skupštine.

16. Dana 25. septembra 2018. godine, Sud je postavio pitanje Forumu Venecijanske komisije.

17. Dana 26. septembra do 29. oktobra 2018 godine, Sud je primio odgovore od Ustavnih/Vrhovnih sudova Austrije, Holandije, Slovačke,

Hrvatske, Luksemburga, Irske, Litvanije, Bugarske, Južne Afrike, Norveške, Češke, Nemačke i Letonije.

18. Dana 21. novembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i većinom glasova iznelo Sudu preporuku o neprihvatljivosti zahteva.

19. Istog dana, Sud je, većinom glasova, glasao za neprihvatljivost zahteva.

Pregled činjenica

20. Dana 16. decembra 2014. godine, predsednica Republike Kosovo, na osnovu nominiranja od strane parlamentarnih grupa i političkih stranaka nevećinskih zajednica zastupljenih u Skupštini Republike Kosovo (u daljem tekstu: Skupština), imenovala je članove Centralne izborne Komisije (u daljem tekstu: CIK).

21. Dana 11. juna 2017. godine, održani su prevremeni izbori za Skupštinu.

22. Dana 21. juna 2017. godine, predsednik je objavio izbore za skupštine opština i predsednike opština u Republici Kosovo.

23. Dana 8. jula 2017. godine, Centralna izborna komisija (u daljem tekstu: CIK) je potvrdila rezultate izbora za Skupštinu.

24. Dana 3. avgusta 2017. godine, Skupština je održala konstitutivnu sednicu i između ostalog, formirala Komisiju *ad hoc* za verifikaciju kvoruma i mandata (u daljem tekstu: Komisija *ad hoc*).

25. Istog datuma, Komisija *ad hoc* je podnela izveštaj na osnovu liste potvrđenih rezultata izbora i utvrdila sledeće mandate:

    a. Demokratska partija Kosova, Alijansa za budućnost Kosova, Inicijativa za Kosovo, Partija pravde, Pokret za jedinstvo, Albanska demohrišćanska stranka Kosova, Konzervativna stranka Kosova, Demokratska alternativa Kosova, Republikanci Kosova, Stranka Balli, Socijaldemokratska stranka Kosova i Balli Kombëtar i Kosovës (u daljem tekstu: DPK, ABK i Inicijativa), 39 poslanika;
    b. Pokret Samoopredeljenje!" (u daljem tekstu: PS), 32 poslanika;
    c. Demokratski savez Kosova i Alijansa novo Kosovo (u daljem tekstu: DSK i ANK), 29 poslanika;
    d. Građanska Iniciativa Srpska lista, 9 poslanika;

e. Kosova Demokratik TyrkPartisi, 2 poslanika;
f. Koalicija "Vakat", 2 poslanika;
g. Nova Demokratska Stranka, 1 poslanik;
h. Samostalna Liberalna Stranka, 1 poslanik;
i. Partia Demokratike e Ashkalinjëve të Kosovës, 1 poslanik;
j. Partia Liberale Egjiptiane, 1 poslanik;
k. Jedinstvena Goranska Partija, 1 poslanik;
l. Partia e Ashkalinjve për Integrim, 1 poslanik; i
m. Partia Rome e Bashkuar e Kosovës, 1 poslanik.

26. Dana 7. septembra 2017. godine, izborom predsednika i potpredsednika je konstituisana Skupština.

27. U septembru 2017. godine, jedan broj poslanika je obavestio predsednika Skupštine o osnivanju nove parlamentarne grupe, Socijaldemokratska inicijativa.

28. U septembru 2017. godine, jedan broj poslanika je obavestio predsednika Skupštine o osnivanju nove parlamentarne grupe, Alijansa za budućnost Kosova (u daljem tekstu: ABK).

29. Dana 22. oktobra 2017. godine, održani su lokalni izbori u Republici Kosovo.

30. Dana 27. decembra 2017. godine, CIK je potvrdio rezultate lokalnih izbora.

31. Dana 14. marta 2018. godine, 12 (dvanaest) poslanika je obavestilo predsednika Skupštine o osnovanju nove parlamentarne grupe, Grupa nezavisnih poslanika.

32. Dana 27. aprila 2018. godine, predsednik Republike je imenovao gđu Valdete Daka kao predsedavajuću CIK-a.

Zahtev podnosioca

33. Sud podseća da podnosilac zahteva traži tumačenje člana 139. [Centralna izborna komisija] stav 4 Ustava.

34. U svetlu svog zahteva, predsednik traži od Suda da odgovori na sledeća pitanja:

"Iz kojih parlamentarnih grupa treba da se imenuju članovi CIK-a:

1.1 Iz parlamentarnih grupa kaje su proizišle iz političkih subjekata kaji su pobedili na izborima za Skupštinu?; ili
1.2 Iz parlamentarnih grupa kaje se stvaraju nakon konstituisanja Skupštine Republike Kosovo?"

35. Što se tiče gore navedenog pitanja, podnosilac pojašnjava svoj zahtev na sledeći način:

"U skladu sa Ustavom i Zakonom Br. 03/L-073 o opštim izborima u Republici Kosovo (Službeni list, Br. 31, 15. jun 2008. godine), predsednik je u fazi imenovanja članova CIK-a sa novim mandatom.

Kako bi izbegli svaku dilemu o imenovanju članova CIK-a, tražim od Ustavnog suda, da u ustavnom duhu tumači član 139, stav 4 Ustava [...]."

36. Što se tiče prihvatljivosti zahteva, podnosilac argumentuje:

"Zahtev se podnosi u skladu sa članom 84 (9) Ustava, jer ova odredba daje predsedniku nadležnost da pokrene ustavna pitanja u Ustavnom sudu, kada mu je ustavno pitanje nejasno, a na koja naiđe tokom vršenja nadležnosti zajemčenih Ustavom i u cilju ostvarivanja prirnerne uloge predsednika, kao predstavnika ustavno - pravnog jedinstva građana Kosova kao i garanta demokratskog funkcionisanja institucija i ustavnog sistema Republike Kosovo."

37. Prema podnosiocu zahteva: *"Nadležnost Ustavnog suda za tumačenje Ustava je određena članom 112.1 Ustava:*

"Ustavni sud je konačna vlast u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i saglasnosti zakona sa Ustavom.

Član 84 (9) Ustava izričito daje predsedniku nadležnost da pokrene pitanja u Ustavnom sudu. Ova nadležnost, prema ovoj ustavnoj odredbi je široka nadležnost i ne podleže nikakvom ograničavanju, obuhvatajući, ali ne ograničavajući se na specifične slučajeve koji su navedeni u članu 113. Ustava.

Predsednik prenosi odgovornost sprovođenja Ustava i garantovanja demokratskog i ustavnom funkcionisanja institucija Republike Kosovo. U sprovođenju jedne takve

odgovornosti, predsednik može slati pitanja Ustavnom sudu, u slučaju kada mu je potrebno pojašnjenje u vezi sa situacijom, kada je ustavna odredba nejasna i kada se traži da se donese odluka koja proizvodi pravni efekat.

U tom kontekstu, nejasno je koje su parlamentarne grupe, koje imaju pravo nominacija/ predlaganja za člana (članove) za imenovanje člana/članova u Centralnoj izbornoj komisiji (U daljem tekstu: CIK), od strane predsednika. U tom pravcu, predsednik koristi njegovu ustavnu nadležnost za pokretanje ovog ustavnog pitanja, kako bi pojasnio iz kojih parlamentarnih grupa treba da se imenuju članovi CIK-a."

38. Podnosilac zahteva, dalje, obrazlaže: „*Ustavni sud u skladu sa članom 112. Ustava, jeste konačna vlast u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i saglasnosti zakona sa Ustavom, a u skladu sa članom 113. Ustava ima jurisdikciju da odlučuje samo u slučajevima koji su pokrenuti pred Sudom, zakonito i od strane ovlašćene stranke. Bez sumnje, da su u ovom slučaju oba uslova ispunjenja i shodno tome Ustavni sud treba da tumači ustavne odredbe kad god mu se neko pitanje uputi od strane institucija koje imaju mandat da ih pokreću. U konkretnom slučaju, traži se tumačenje člana 139. stava 4 Ustava, tako da se pojasni ova ustavna odredba i da se omogući predsedniku da konsoliduje CIK, imenujući njegove članove.*"

39. Podnosilac zahteva na kraju ističe: *"[s]odno ovome što je gore istaknuto, prihvatljivost ovog zahteva od strane Ustavnog suda je sama po sebi jasna."*

Pitanja postavljena Forumu Venecijanske komisije i rezime odgovora

Pitanja

1. Da li postoji ustavna definicija za parlamentarnu grupu (parlamentarne grupe)?
2. Da li postoji ustavni (zakonski) rok od formalnog uspostavljanja parlamentarne grupe? U kojoj fazi parlamentarne grupe (imaju pravo) imaju ovlašćenja da predlažu ili imenuju kandidate za imenovanje u raznim organima (npr. u parlamentarnim komisijama, ad hoc parlamentarnim komisijama, nezavisnim institucijama)?

3. Ako je primenjivo u vašoj zemlji, koja je relevantna praksa za imenovanje članova CIK-a, konkretnije, da li se biraju članovi CIK-a:

(a) iz redova parlamentarnih grupa koje proizilaze iz političkih entiteta koji su proizašli direktno sa izbora i kao takvi dobili mesta u Skupštini/Parlamentu; ili

(b) *iz redova parlamentarnih grupa koje su stvorene nakon konstituisanja Skupštine/Parlamenta (i koje mogu ili ne mogu odgovarati parlamentarnim grupama koje su automatski proizašle iz političkih entiteta (koalicija) koji su učestvovali u izbornom procesu?*

Da li postoji relevantna sudska praksa u vezi sa predmetom stvari koja se pokriva prethodnim pitanjima ili bilo kojom drugom situacijom koja može biti relevantna za svrhu ove predmetne stvari?

Odgovori Ustavnih/Vrhovnih sudova, podneti preko Foruma Venecijanske komisije

40. Na osnovu odgovora Ustavnih/Vrhovnih sudova, podnetih preko Foruma Venecijanske komisije, primećuje se da odredbe Ustava ovih država ne predviđaju definiciju za parlamentarne grupe.

41. Takođe, na osnovu odgovora Ustavnih/Vrhovnih sudova, podnetih preko Foruma Venecijanske komisije, rezultira da u većini ovih država, Centralne izborne komisije su Stalne i profesionalne komisije sačinjene od predstavnika različitih institucija, vladinih i pravosuđa. Međutim, u nekoliko slučajeva, one su sačinjene od članova koji se predlažu direktno od strane političkih partija ili parlamentarnih grupa predstavljenih u Parlamentu.

Komentari podneti od strane poslanika Ismet Beqiri i predstavnika parlamentarnih grupa

Komentari poslanika Ismet Beqiri

42. Poslanik Ismet Beqiri, u komentarima podnetih 19. septembra 2018. godine, između ostalog je argumentovao *"[...] Ova odredba je jasna i zbog činjenice da se njena primena u praksi ne dešava po prvi put u našoj državi. Svi sastavi Centralne izborne komisije od stupanja na snagu ovog Ustava i osnivanja CIK, izgrađeni su uzimajući u obzir*

broj parlamentarnih grupa kako su proizašle iz izbornog procesa, na osnovu njihovih rezultata i procesa verifikacije grupa i mandata svakog poslanika pojedinačno na konstitutivnim sednicama svih prethodnih saziva. Kao takva, ova formula raspodele mesta je uvek bila prihvaćena od strane svih aktera i kao rezultat toga nikada nismo imali bilo kakvo osporavanje, pa čak ni najmanju dilemu u duhu pitanja koje je vašoj instituciji uputio predsednik Kosova."

43. G. Beqiri, dalje, obrazlaže da *"[...] se u odredbi za koju je traženo tumačenje radi samo o parlamentarnim grupama koje su kao takve proizašle iz izbornog procesa, a ne o grupama koje se mogu osnivati, gasiti, osnivati i gasiti... neograničeno puta u toku jednog saziva [...]."*

44. Prema g. Beqiriju *" [...] u članu 61.4 Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima gornji vremenski limit iznosi šezdeset (60) dana i da se proces imenovanja članova CIK može sprovesti odmah nakon sertifikacije izbornih rezultata, čak i pre konstituisanja Skupštine (jer prema članu 66.1 Ustava, konstitutivna sednica Skupštine Kosova mora biti održana u roku od 30 dana od dana objavljivanja izbornih rezultata)".*

45. G. Beqiri zaključuje: *"Prema tome, drugačije tumačenje od onog koje jasno nalazimo u sadržaju člana 139.4 Ustava i koje se kontinuirano praktikovalo do danas, da mesta u CIK raspodeljuju grupe koje su kao takve proizašle iz izbora, nema nikakve pravne niti institucionalne logike i izuzetno bi naštetilo CIK-u i radu ove tako osetljive institucije."*

Komentari parlamentarne grupe Pokret Samoopredeljenje!

46. U komentarima koje je podnela gđa Albulena Haxhiu, u ime parlamentarne grupe Pokret Samoopredeljenje! 20. septembra 2018. godine, između ostalog je istaknuto: "*Stav 4 člana 61. Zakona o opštim izborima utvrđuje da „Mandat članova CIK počinje najkasnije šezdeset (60) dana nakon certifikacije rezultata izbora za Skupštinu". Ovaj stav, osim roka do kada najkasnije treba da počne mandat članova CIK, razjašnjava, takođe, i zakonski kriterijum za legitimne subjekte da podnesu nominacije za članove CIK, isto kao što garantuje i mehanizam koji je neophodan za institucionalni kontinuitet jedne stalne ustavne institucije. Ističemo da je ovaj rok povezan sa danom sertifikacije (potvrde) izbornih rezultata, a ne sa danom ili datumom konstituisanja Skupštine. Iz ovoga se vidi da funkcionalizacija CIK nema nikakve veze sa konstituisanjem*

Skupštine. Čak konstituisanje Skupštine može da prekorači ovaj period od 60 dana od sertifikacije (potvrde) izbornih rezultata, kao što bi i neuspeh Skupštine posle konstituisanja da izabere premijera odveo zemlju na prevremene izbore za koje bi CIK već morala da bude funkcionalna."

47. U nastavku, gđa Haxhiu opravdava da *"Polazeći od duha Ustava Republike, u skladu sa presudom Ustavnog suda br. KO119/14, zasnovano na Zakonu o opštim izborima i na osnovu odluke CIK o sertifikaciji (potvrdi) konačnih rezultata opštih izbora od 11. juna 2017. godine, Centralna izborna komisija mora se sastojati od članova koji predstavljaju parlamentarne grupe koje su proizašle kao politički subjekti iz rezultata izbora za Skupštinu Kosova i koje su prešle izborni prag [...]."*

Komentari parlamentarne grupe Socijaldemokratska partija

48. U komentarima koje je podneo g. Visar Ymeri, u ime parlamentarne grupe SDP 20. septembra 2018. godine, naglašeno je sledeće:

> *"Ustavni tekst u ovoj odredbi je koristio izraz „zastupljene". Ovakav izraz koji je korišćen u ovoj odredbi ima post festum karakter. To znači da ne mora nužno politički subjekat koji je osvojio određene mandate u Skupštini biti zastupljen na nivou parlamentarne grupe sa isto toliko poslanika pod mandatom. I pošto je osnov za sticanje prava na nominovanje predstavnika za imenovanje u svojstvu člana CIK usko povezan sa ustavnim ovlašćenjima koja se odnose na morfologiju ustavnog mandata poslanika, kao članova najvišeg ustavnog organa zakonodavnog karaktera. Odredba člana 70. stav 1 je ta koja daje slobodu vršenja funkcije poslanika u okviru njegovog mandata ne podležući nijednom drugom obavezujućem mandatu. Jačanje slobode političkog opredeljenja unutar političke strukture poslanika kao članova Skupštine, povezano je sa samom prirodom zastupanja. Zastupanje je dinamičan pojam. Dakle, ono je pokretno. Njegov dinamizam se izražava i definicijom mandata u vremenskom smislu. Ovo se čak nalazi među osnovnim prerogativima zastupničke demokratije jer se vremenskim ograničavanjem mandata stimuliše dinamizam zastupanja."*

49. Na kraju, g. Ymeri je ocenio: *"Sva ova pitanja se eliminišu takvim tumačenjem da će Predsednik imenovati članove CIK iz redova parlamentarnih grupa - onih koje su osnovane i funkcionišu u okviru*

unutrašnje političke strukture Skupštine. [...] Na osnovu svega navedenog smatramo da se na alternativna pitanja koja su sadržana u zahtevu KO79/18 od strane predsednika Kosova, odgovor za tumačenje odredbe člana 139. stav 4 Ustava Kosova mora naći u modalitetu drugog pitanja, odnosno da se: „Članovi CIK moraju birati iz redova parlamentarnih grupa sa pravom nominovanja predstavnika u CIK, koje su osnovane nakon konstituisanja Skupštine Kosova, odnosno prema stanju u kojem se odražava sastav parlamentarnih grupa kada treba obaviti nominovanje predstavnika za imenovanje u CIK.“

Komentari parlamentarne grupe Socijaldemokratska inicijativa

50. Dana 20. septembra 2018. godine, g. Bilall Sherifi, u ime parlamentarne grupe Socijaldemokratska inicijativa, je u suštini istakao sledeće:

> *“Pitanje predsednika Republike Kosovo za Ustavni sud nije ustavno-pravno relevantno za imenovanje članova CIK što se tiče vremena osnivanja parlamentarnih grupa jer prema tumačenju Suda, KO119/14, postoji samo jedno vreme, a to je nakon konstituisanja Skupštine.*
> *1. Ne postoje parlamentarne grupe proizašle iz izbora i nakon konstituisanja Skupštine kako je predsednik postavio pitanje, već postoje parlamentarne grupe samo nakon konstituisanja Skupštine.*
> *2. Ne postoji nikakva pravna dilema da parlamentarne grupe osnovane nakon konstituisanja Skupštine moraju biti zastupljene sa članovima prema snazi glasa u CIK, vidi član 139. Ustava Republike Kosovo i član 61. Zakona br. 03/L-073/2008.*
>
> *Parlamentarna grupa Socijaldemokratska inicijativa, na osnovu argumenata navedenih u ovim komentarima, ubeđena je da će Ustavni sud zadržati kontinuitet svog tumačenja u presudi KO119/14, u vezi sa vremenskom relevantnošću osnivanja parlamentarnih grupa, kao što je prethodno opisano, tako da Parlamentarna Grupa Inicijative koja sada ima 8 poslanika ima pravo da bude zastupljena u Centralnoj izbornoj komisiji u skladu sa članom 139. Ustava Republike Kosovo i članom 61. Zakona o opštim izborima u Republici Kosovo.”*

Relevantne ustavne i zakonske odredbe

Ustav Republike Kosovo

Član 84
[Nadležnosti predsednika]

[...]

(26) imenuje Predsednika Centralne izborne komisije;

[...]

Član 112
[Osnovna načela]

1. Ustavni sud je konačna vlast u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i saglasnosti zakona sa Ustavom.

[...]

Član 139
[Centralna izborna komisija]

[...]

3. Predsednika Centralne izborne komisije imenuje Predsednik Republike Kosovo, iz redova sudija Vrhovnog suda i apelacionih sudova.

4. Šest (6) ĉlanova imenuje šest najvećih parlamentarnih grupa koje su zastupljene u Skupštini, koje nemaju pravo da uĉestvuju u raspodeli rezervisanih mesta.Ukoliko je u Skupštini zastupljeno manje grupa, najveća grupa ili grupe mogu da imenuju dodatnog ĉlana. Jednog (1) ĉlana imenuju poslanici Skkupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za zajednicu kosovskih Srba i tri (3) ĉlana poslanici Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za druge zajednice koje ne ĉine većinu na Kosovu.

Zakon br. 03/L-073 o opštim izborima u Republici Kosovo (objavljen u Službenom listu 15. juna 2008. godine)

Član 61
Mandat i imenovanje članova CIK

61.1 Predsedavajući CIK se imenuje u saglasnosti sa članom 139.3 Ustava Kosova.

61.2 Mandat Predsedavajućeg CIK traje sedam (7) godina, počevši od dana koji je naveden u obaveštenju o imenovanju izdatom od strane Predsednika Kosova.

61.3 Imenovanje članova CIK, kao što je i određeno članom 139(4) Ustava Kosova, se sprovodi u saglasnostii sa sledećim procedurama:

a) U roku od 10 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, parlamentarne grupe ovlašćenje za imenovanje člana(ova) CIK su dužne da o tome obaveste Predsednika Kosova. Pod uslovom da pojedinci koji su imenovani od strane parlamentarnih grupa ispunjavaju uslove ovog zakona, Predsednik Kosova je dužan da u roku od pet (5) dana potvrdi imenovanje pismenim putem. Imenovanje je efikasno od dana službenog imenovanja od strane Predsednika Kosova;

b) Predsedavajući CIK ne može služiti duže od 2 uzastopna mandata;
c) Članovi CIK ne mogu služiti više od 3 uzastopna mandata;

d) Mandat se prekida poslednjeg kalendarskog dana istog meseca kada je i počeo;

e) Bez obzira na stav 61.3(d) mandate koji ističe 90 dana ili malo pre izbora ili, 90 dana nakon potvrđivanja izbornih rezultata, se odmah produžuje na još 90 dana nakon certifikacije rezultata izbora.

61.4 Mandat članova CIK počinje najkasnije šezdeset (60) dana nakon certifikacije rezultata izbora za Skupštinu.

Prihvatljivost zahteva

51. Sud prvo ocenjuje da li je zahtev ispunio uslove prihvatljivosti, propisane u Ustavu i dalje utvrđene u Zakonu o Ustavnom sudu (u daljem tekstu: Zakon) i Poslovniku.

52. Član 113, stav 1 Ustava propisuje: "*Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način*".

53. Sud ističe da je predsednik Republike Kosovo ovlašćena strana prema članu 113. [*Jurisdikcija i ovlašćene strane*], stavovi 2 i 3 Ustava.

54. Na osnovu člana 113, stav 2 Ustava „*[...] Predsednik Republike Kosovo [...] [je] ovlašćen za podnošenje sledećih pitanja*:

> *(1) saglasnost zakona, dekreta [...] Premijera i uredbi Vlade, sa Ustavom;*
> *(2) saglasnosti Statuta opština sa Ustavom*

55. Pored toga, član 113, stav 3 Ustava propisuje da *[...]Predsednik Republike Kosovo [...] [je] ovlašćen da podnosi sledeća pitanja*:

> *(1) sukob ustavnih nadležnosti između Skupštine Kosova, Predsednika Republike Kosovo i Vlade Kosova;*
> *(2) saglasnosti predloženog referenduma sa Ustavom;*
> *(3) saglasnosti objavljivanja vanrednog stanja i mera preduzetih tokom istog sa Ustavom;*
> *(4) saglasnost predloženih ustavnih amandmana sa obaveznim međunarodnim sporazumima, ratifikovanih ovim Ustavom i razmatranje ustavnosti procedure sprovođenja;*
> *(5) ako je Ustav prekršen tokom izbora Skupštine.*

56. U tom smislu, član 113, stavovi 2 i 3 Ustava, izričito propisuju slučajeve koje predsednik Republike može uputiti Ustavnom sudu.

57. Shodno tome, Sud ističe da pravo ovlašćenih strana prema Ustavu da podnose zahteve Sudu proizilazi iz člana 113 Ustava. Izuzetak od ovoga je situacija vezana za član 62. [Zastupljenost u javne lokalne organe], stav 4 Ustava i slučajevi koji mogu proizaći iz dodatne nadležnosti koja može biti regulisana zakonom, kako je to predviđeno u članu 113, stav 10, Ustava.

58. Član 62, stav 4 Ustava propisuje:

> „*U slučaju da Skupština opštine odluči da ne razmotri ponovo svoj akt ili odluku, ili ukoliko potpredsednik smatra da rezultat, posle ponovnog razmatranja i dalje predstavlja povredu Ustavom zagarantovanih prava, onda on/ona može da podnese to pitanje direktno Ustavnom sudu, koji može da donese odluku da li će da prihvati taj predmet radi preispitivanja*".

59. Međutim, čak i u vezi sa ovim izuzetkom, kada se slučaj po ovoj osnovi podnese direktno Ustavnom sudu, diskreciono pravo je Suda da odluči da li će prihvatiti da razmotri konkretni slučaj (vidi: presudu Ustavnog suda u slučaju KO01/09, *podnosilac zahteva: Ćemailj Kurtiši, zamenik predsedavajućeg u opštini Prizrena*, od 18. marta 2010. godine).

60. Sud podseća da podnosilac zahteva traži tumačenje člana 139. [Centralna izborna komisija] , stav 4 Ustava i svoj zahtev za tumačenje je zasnovao na članu 84 (9) i članu 112, stav 1 Ustava.

61. S tim u vezi, Sud primećuje da pitanje koje pokreće podnosilac zahteva pred Sudom ne spada u delokrug jurisdikcije Ustavnog suda kao što je propisano u stavovima 2 i 3, člana 113. Ustava. Štaviše, tako nešto nije ni tražio niti naveo podnosilac u svom zahtevu.

62. U nastavku, Sud podseća da podnosilac zahteva ističe da „*član 84 (9) Ustava izričito daje predsedniku nadležnost da pokrene pitanja u Ustavnom sudu. Ova nadležnost, prema ovoj ustavnoj odredbi je široka nadležnost i ne podleže nikakvom ograničavanju, obuhvatajući, ali ne ograničavajući se na specifične slučajeve koji su navedeni u članu 113 Ustava*“.

63. Podnosilac zahteva dalje izjavljuje da, prema članu 84 (9) Ustava, predsednik ima nadležnost da uputi ustavno pitanje Ustavnom sudu *„[...] jer ova odredba daje predsedniku nadležnost da pokrene ustavna pitanja u Ustavnom sudu, kada mu je ustavno pitanje nejasno, a na koja naiđe tokom vršenja nadležnosti zajemčenih Ustavom i u cilju ostvarivanja primerne uloge predsednika, kao predstavnika ustavno - pravnog jedinstva građana Kosova kao i garanta demokratskog funkcionisanja institucija i ustavnog sistema Republike Kosovo... predsednik može slati pitanja Ustavnom sudu, u slučaju kada mu je potrebno pojašnjenje u vezi sa situacijom, kada je ustavna odredba nejasna i kada se traži da se donese odluka koja proizvodi pravni efekat*“.

64. Podnosilac zahteva takođe izjavljuje da *„Ustavni sud u skladu sa članom 112 Ustava, jeste konačna vlast u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i saglasnosti zakona sa Ustavom, a u skladu sa članom 113 Ustava ima jurisdikciju da odlučuje samo u slučajevima koji su pokrenuti pred sudom, zakonito i od strane ovlašćene stranke ...“* i dodaje da *„[...] prihvatljivost ovog zahteva od strane Ustavnog suda je sama po sebi jasna„*.

65. S tim u vezi, Sud ponovo ističe da član 112. Ustava propisuje da je Ustavni sud konačna vlast u Republici Kosovo za tumačenje Ustava i saglasnosti zakona sa Ustavom.

66. Stoga, kao što je pravilno navedeno u sadržaju zahteva podnosioca, Ustavni sud, prema članu 113, stav 1 Ustava, ima nadležnost da odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.

67. U tom smislu, Sud je konačna vlast za tumačenje Ustava, prema članu 112, stav 1 Ustava, u vezi sa slučajevima koji su mu podneti u skladu sa članom 113. Sud se ne bavi tumačenjima o pitanjima koja se povezuju sa pravnim radnjama ili ne-radnjama ustavnih institucija za koja nije ovlašćen prema članu 113Stoga, član 112, stav 1 Ustava ne može da se tumači van konteksta člana 113. Ustava.

68. Što se tiče značenja i granica člana 84 (9) Ustava, Sud ističe da zahtevi podneti po ovoj osnovi mogu da budu prihvatljivi samo unutar redovne jurisdikcije Suda, koja je izričito i jasno propisana i u članu 113, stavovi 2 i 3.

69. Sud je, u svojoj ranijoj sudskoj praksi, primenjujući prošireno značenje pojma „ustavno pitanje“, razmotrio zahteve koji nisu izričito uključeni u granicama njegove jurisdikcije, koja je propisana u članu 113, stavovi 2 i 3 Ustava. Od Suda je tražio predsednik/predsednica Republike da tumači značaj određenih odredaba Ustava (vidi, na primer: slučaj br. KO80/10, *predsednik Republike Kosovo*; presuda od 7. oktobra 2010. godine; slučaj br. KO97/10, *vršilac dužnosti predsednika Republike Kosovo*, presuda od 28. decembra 2010. godine; slučaj br. KO57/12, *predsednica Republike Kosovo*, presuda od 22. oktobra 2012. godine; slučaj br. KO103/14, *predsednica Republike Kosovo*, presuda od 1. jula 2014. godine).

70. Takođe, u svojoj praksi, Sud je istakao da je njegovo diskreciono pravo da odluči da li je pokrenuto pitanje „*ustavno pitanje*“ i odlučuje o tome od slučaja do slučaja. Sud je, u stvari, ocenio da „*Ne znači da se svako pitanje za koje [podnosilac zahteva] tvrdi da pokreće ustavno pitanje može smatrati takvim pitanjem*“ (vidi: presudu u slučaju KO130/15, predsednica Republike Kosovo *u vezi sa ocenom saglasnosti principa sadržanih u dokumentu pod nazivom „Asocijacija/Zajednica opština sa srpskom većinom na Kosovu – opšti principi/glavni elementi“ sa duhom Ustava, članom 3. [Jednakost pred zakonom] stav 1., Poglavljem II [Prava i osnovne slobode] i Poglavljem III [Prava*

zajednica i njihovih pripadnika] Ustava Republike Kosovo, gore citiran, presuda od 23. decembra 2015. godine, stav 101).

71. Raniju praksu Suda u rešavanju zahteva podnetih u širem značenju pojma „ustavno pitanje“ treba shvatiti u duhu procesa uspostavljanja temelja ustavnog pravosuđa i društvene potrebe da Sud u svojim počecima bude uključen u tumačenja određenih članova Ustava, posebno kada se podneta pitanja odnose na vršenje nadležnosti predsednika utvrđenih Ustavom; kada su pokrenuta pitanja uticala na podelu vlasti; očuvanje pravnog poretka i kada su pokrenuta pitanja imala bitne implikacije za funkcionisanje ustavnog sistema zemlje (vidi: presudu u slučaju KO130/15, *predsednica Republike Kosovo*, gore navedena, stavovi 104, 107 i 109. Vidi, takođe: slučaj br. KO103/14, *predsednica Republike Kosovo*, gore navedena, presuda od 1. jula 2014. godine, stavovi 27, 57 i 61).

72. Međutim, Sud, u svom sadašnjem sastavu, ocenjuje da, u potpunom skladu sa jasnim, iscrpnim i restriktivnim jezikom člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, sve ostale reference u Ustavu, koje se odnose na pokretanje ustavnih pitanja Ustavnom sudu, potiču iz člana 113.

73. Na osnovu toga, Sud utvrđuje da podnet zahtev ne spada u okvir člana 113, jer na osnovu člana 113, stav 2, predsednik može da podnese pitanja koja se odnose na saglasnost zakona, dekreta predsednika i premijera i uredbi Vlade sa Ustavom, propisana u članu 113.2 (1), i Statut opština sa Ustavom, propisana u članu 113.2 (2) Ustava.

74. Dok na osnovu člana 113, stav 3, predsednik je ovlašćen da podnese pitanja koja se odnose na situacije sukoba ustavnih nadležnosti između Skupštine, predsednika i Vlade; saglasnosti predloženog referenduma sa Ustavom; saglasnosti objavljivanja vanrednog stanja i mera preduzetih tokom istog sa Ustavom; saglasnosti predloženih ustavnih amandmana sa obaveznim međunarodnim sporazumima i razmatranje ustavnosti procedure sprovođenja i ustavnosti izbornog procesa Skupštine.

75. Shodno tome, i nadležnost podnosioca zahteva, prema članu 84 (9) Ustava, treba da bude povezana sa jurisdikcijom Suda utvrđena u članu 113, stavovi 2 i 3 Ustava, koja izričito i iscrpno propisuje pitanja koja predsednik Republike može da se podnese Ustavnom sudu.

76. Polazeći od činjenice da je Ustav izričito propisano jurisdikciju Ustavnog suda, uključujući i ovlašćene strane za aktiviranje njegove

jurisdikcije, Sudu je ograničena mogućnost da preuzme konsultativnu i savetodavnu ulogu, jer bi ova uloga bila u suprotnosti sa njegovom osnovnom ulogom za odlučivanje o podnetim slučajevima. Praksa drugih zemalja priznaje slučajeve kada su Ustavni sudovi vršili savetodavnu jurisdikciju, ali kasnije, takva praksa jurisdikcije konsultativnog karaktera je ukinuta zbog njene nekompatibilnosti s prirodom odlučivanja Ustavnih sudova. Na primer, u slučaju Ustavnog suda Nemačke, Zakon o saveznom ustavnom sudu je u početku svog postojanja predviđao mogućnost davanja savetodavnih mišljenja od strane ovog Suda (Zakon o saveznom ustavnom sudu Nemačke, BVerfGG od 12. marta 1951. godine). Međutim, samo nekoliko godina kasnije, zbog obavezne prirode „savetodavnih mišljenja“, ukinuta je odredba gore navedenog Zakona kojom je bila dozvoljena takva jurisdikcija (21. jula 1956. godine).

77. Sud ističe da je sadržaj odredbe člana 113. Ustava, gledano u celosti, jasan i konkretan u pogledu nadležnosti predsednika koje proističu iz konteksta ovlašćene strane pred Ustavnim sudom.

78. Shodno tome, proizilazi da član 113 predstavlja glavnu i jedinu osnovu jurisdikcije Suda u vezi sa ovlašćenjima predsednika kao ovlašćene strane pred Ustavnim sudom.

79. Sud, pored toga, podseća da podnosilac u zahtevu traži tumačenje člana 139, stav 4 Ustava, koji propisuje:

> *„Šest (6) članova imenuje šest najvećih parlamentarnih grupa koje su zastupljene u Skupštini, koje nemaju pravo da učestvuju u raspodeli rezervisanih mesta. Ukoliko je u Skupštini zastupljeno manje grupa, najveća grupa ili grupe mogu da imenuju dodatnog člana. Jednog (1) člana imenuju poslanici Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za zajednicu kosovskih Srba i tri (3) člana poslanici Skupštine koji zauzimaju rezervisana ili zagarantovana mesta za druge zajednice koje ne čine većinu na Kosovu“.*

80. Stoga, podnet zahtev nema nikakve veze sa pitanjima koja se izričito odnose na vršenje ustavnih odgovornosti predsednika, jer u članu 84. [Nadležnosti predsednika], a ni u članu 139. [Centralna izborna komisija] Ustava, nije propisana nadležnost predsednika za imenovanje članova Centralne izborne komisije, odnosno:

Član 84
[Nadležnosti predsednika]

[...]
(26) imenuje Predsednika Centralne izborne komisije;
[...]

Član 139
[Centralna izborna komisija]
[...]

(3) Predsednika Centralne izborne komisije imenuje Predsednik Republike Kosovo, iz redova sudija Vrhovnog suda i apelacionih sudova.

[...]

81. Za razliku od članova 84 (26) i 139 (3) Ustava, koji izričito propisuju nadležnost predsednika za imenovanje predsednika Centralne izborne komisije, nadležnost predsednika za imenovanje članova CIK-a je izričito propisana samo u odredbama Zakona o opštim izborima u Republici Kosovo, odnosno u članu 61, stav 3 (a).

82. Na kraju, Sud utvrđuje da kako bi Sud ocenio zahtev podnosioca, zahtev treba da je zasnovan na članu 113. Ustava.

83. Stoga, na osnovu napred navedenog, Sud utvrđuje da pitanja podneta od strane podnosioca zahteva pred Sudom ne spadaju u delokrug jurisdikcije Ustavnog suda, kao što je propisano u članu 113. Shodno tome, u skladu sa članom 113, stav 1 Ustava, Sud zaključuje da je zahtev neprihvatljiv.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113, stav 1 Ustava i na osnovu pravila 59 (2) Poslovnika o radu, dana 21. novembra 2018. godine, većinom glasova

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Nexhmi Rexhepi	Arta Rama-Hajrizi

KI102/17, podnosilac zahteva: Meleq Ymeri, ocena ustavnosti Administrativnog uputstva br. 09/2015 Ministarstva rada i socijalne zaštite za kategorizaciju korisnika penzije platiša doprinosa prema kvalifikacionoj strukturi i dužini vremena uplata doprinosa-penzijskog staža.

KI102/17, rešenje usvojeno 10. januara 2018. godine i objavljeno 22. februara 2018. godine

Ključne reči: *Član 47. [Pravo na obrazovanje] i 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] Ustava, neovlašćena osoba, penzija, neprihvatljiv zahtev*

Podnosilac zahteva osporava Administrativno uputstvo br. 09/2015 za kategorizaciju korisnika penzije platiša doprinosa prema kvalifikacionoj strukturi i dužini vremena uplata doprinosa-penzijskog staža Ministarstva rada i socijalne zaštite.
Podnosilac zahteva traži od Ustavnog suda da oceni zakonitost i ustavnost Administrativnog uputstva, odnosno poslednju odredbu člana 5, koja je prema njemu diskriminantna.
Sud je utvrdio da podnosilac zahteva ni na jedan način nije dokazao kako je osporeni akt povredio njegova osnovna prava i slobode. Sud je ponovo istakao da mu ustavni tekst i jurisprudencija ovog Suda ne priznaju pravo pojedinca da ospori in abstrakto akte opšteg karaktera. Shodno tome, zahtev je proglašen neprihvatljiv od strane Ustavnog suda, jer nije podnet na zakonit način od strane ovlašćene strane.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI102/17

Podnosilac

Meleq Ymeri

Ocena ustavnosti Administrativnog uputstva br. 09/2015 Ministarstva rada i socijalne zaštite za kategorizaciju korisnika penzije platiša doprinosa prema kvalifikacionoj strukturi i dužini vremena uplata doprinosa-penzijskog staža

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Meleq Ymeri (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), diplomirani pravnik iz sela Kukovce, opština Dragaš.

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava Administrativno uputstvo br. 09/2015 za kategorizaciju korisnika penzije platiša doprinosa prema kvalifikacionoj strukturi i dužini vremena uplata doprinosa-penzijskog staža (u daljem tekstu: Administrativno uputstvo br. 09/2015) Ministarstva rada i socijalne zaštite (u daljem tekstu: MRSZ).

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti Administrativnog uputstva br. 09/2015 MRSZ-a.

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na članu 113 (1) (7) Ustava, članovima 47. i 48. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 21. avgusta 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

6. Dana 22. avgusta 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Ivana Čukalovića za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Bekim Sejdiu (predsedavajući), Selvete Gërxhaliu-Krasniqi i Gresa Caka-Nimani.

7. Dana 12. oktobra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva.

8. Dana 16. oktobra 2017. godine, Sud je poslao kopiju zahteva MRSZ-u.

9. Dana 10. januara 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i preporučilo Sudu neprihvatljivost zahteva.

Pregled činjenica

10. Dana 31. decembra 2015. godine, MRSZ je objavilo Administrativno uputstvo br. 09/2015 u Službenom listu.

11. Dana 21. avgusta 2017. godine, podnosilac zahteva je osporio ustavnost Administrativnog uputstva br. 09/2015.

Navodi podnosioca

12. Podnosilac zahteva tvrdi da je odredba člana 5 Administrativnog uputstva br. 09/2015 *"diskriminišuća, jer nema pravni oslonac, nema obrazloženje niti činjenice i argumente ... ograničavajući nam prava jednim pretpostavljenim datumom 01.01.1991. godine ..."*.

13. Podnosilac zahteva, dalje, tvrdi povredu članova 47. [Pravo na obrazovanje] i 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] Ustava.

14. Što se tiče obaveze iscrpljivanja pravnih sredstava, u smislu člana 113.7 Ustava, podnosilac zahteva je naveo: *"Ovo je akt javnog organa i samo Ustavni sud može da oceni zakonitost i ustavnost"*.

15. Podnosilac zahteva traži od Ustavnog suda da utvrdi: *"... da je moj zahtev pravičan i zakonit, a od Ustavnog suda tražim da oceni zakonitost i ustavnost Administrativnog uputstva br. 09/2015, odnosno poslednju odredbu člana 5 koja je super diskriminišuća "*.

Prihvatljivosti zahteva

16. Sud prvo razmatra da li je zahtev ispunio uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom, utvrđene Zakonom i dalje predviđene Poslovnikom.

17. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način;*
>
> *[...]*
>
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom ".*

18. Sud uzima u obzir pravilo 36 (1) (a) Poslovnika, koje propisuje:

> *"(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*
>
> *(a) ako je zahtev podnela ovlašćena stranka".*

19. Što se tiče zahteva za ocenu ustavnosti Administrativnog uputstva br. 09/2015, Sud primećuje da podnosilac nije ni na koji način dokazao kako je osporeni akt povredio njegova osnovna prava i slobode. Sud ponavlja da ustavni tekst i sudska praksa ovog Suda ne priznaju pravo pojedinaca da osporavaju *in abstracto* akte opšteg karaktera (Vidi, za ovu svrhu, između ostalih referencija, Ustavni sud Republike Kosovo: rešenje o neprihvatljivosti u slučajevima br. KI92/12 podnosilac zahteva: *Sali Hajdari*, KI62/12 podnosilac zahteva: *Liridon Aliu*, KI40/11 podnosilac zahteva: *Zef Prenaj*, KI51/10 podnosilac zahteva: *Ljubiša Živić*).

20. Sud ponavlja da Ustav Kosova ne predviđa *actio popularis*, što znači da pojedinci ne mogu da se žale u apstraktu ili direktno ospore radnje ili propuste javnih organa. Ustav Kosova predviđa podršku pojedincima u vezi sa radnjama ili propustima javnih organa samo u okviru delokruga propisanim u članovima 113.1 i 113.7 Ustava, koji zahtevaju da podnosioci zahteva pokažu da su (1) ovlašćene strane, (2) da su direktno pogođeni konkretnim aktom ili propustom javnih organa, i (3) da su iscrpeli sva pravna sredstva predviđena zakonom.

(Ustavni sud Republike Kosovo, slučaj br. KI39/11, podnosilac zahteva: *Tomë Krasniqi*, ocena ustavnosti obaveštenja br. 311/07 od 13. aprila 2007. godine, i potvrde br. 322/07 od 30. aprila 2007. godine, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, rešenje o neprihvatljivosti od 30. januara 2013. godine, stav 40 i reference su ovde citirane).

21. S tim u vezi, Sud naglašava da se njegova proceduralna i materijalna nadležnost za ocenu akata opšteg karaktera pokreće samo od strane ustavnih institucija, u skladu s postupkom utvrđenim u članu 113. Ustava; dok pojedinci imaju pravo da ospore samo pojedinačne akte javnih organa koja povređuju njihova individualna prava i tek nakon što iscrpe sva pravna sredstva predviđena stavom 7, člana 113. Ustava.

22. Shodno tome, zahtev na ustavnim osnovana treba da se proglasi neprihvatljivim, jer nije podnet na zakonski način od strane ovlašćene strane, kao što je propisano u stavovima 1 i 7, člana 113. Ustava.

IZ TIH RAZLOGA

U skladu sa članom 113.1 i 113.7 Ustava, članom 49. Zakona i pravilom 36 (1) (b) Poslovnika, dana xx januara 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona i

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Ivan Čukalović	Arta Rama-Hajrizi

KI152/17, Podnosilac, Shaqir Totaj, zahtev za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda Republike Kosovo A. A. U. ZH. br. 63/2017 od 7. decembra 2017. godine

KI152/17 Rešenje o neprihvatljivosti usvojeno od 17. januara 2018. godine i objavljeno 8. februara 2018. godine.

Ključne reči: *izborni spor, lokalni izbori, predsednik opštine, pravo na izbor i učešće*

Zahtev KI152/17 je podneo g. Shaqir Totaj, koji je bio kandidat Demokratske partije Kosova (u daljem tekstu: DPK) za predsednika opštine Prizren na lokalnim izborima iz 2017. godine.
Glavna tvrdnja podnosioca zahteva je bila ta da Vrhovni sud nije uspeo da *"dokaže i utvrdi činjenice i dokaze žalioca"* i da su mu kao rezultat toga povređena prava zagarantovana članom 45. [Pravo na izbor i učešće] Ustava. Podnosilac zahteva takođe traži od Suda da uvede privremenu meru na taj način što će se rad izabranog predsednika opštine Prizren obustaviti dok Ustavni sud ne odluči o slučaju koji je pokrenuo.
Sud je primetio da je zahtev g. Shaqira Totaja podnet kao individualni zahtev, da je isti podneo u svojstvu fizičkog lica i da je njime tražio ocenu ustavnosti gore navedene presude Vrhovnog suda, a da je predmetnu presudu doneo Vrhovni sud nakon žalbe koju je DPK, u svojstvu političkog subjekta, a samim tim i u svojstvu pravnog lica, izjavio protiv odluke Izbornog panela za žalbe i predstavke (IPŽP).
Nakon pojašnjenja koja je podnosilac zahteva dostavio Sudu, ovaj poslednje spomenuti je utvrdio da podnosilac zahteva nije iscrpeo bilo koje pravno sredstvo u svoje lične ime, odnosno kao fizičko lice ili kao *"lice koje ima pravni interes"*, pred IPŽP-om ili Vrhovnim sudom, pre nego što je podneo zahtev Ustavnom sudu. Pored toga, Sud je primetio da podnosilac zahteva nije nikada pomenut u odlukama koje su bile predmet ustavne ocene.
S tim u vezi, Sud je ocenio da je podnosilac zahteva imao zakonsku mogućnost da kao fizičko lice ili *"lice koje ima pravni interes"* podnosi odgovarajuće žalbe i pritužbe u vezi sa svojim tvrdnjama o *"povredi pasivnog biračkog prava (prava da se bude biran)"*. On je tvrdnje o povredi svojih ustavnih prava mogao predočiti pred IPŽP-om i Vrhovnim sudom, u skladu sa važećim zakonodavstvom. Tek nakon što bi iscrpeo takva pravna sredstva, mogao je da podnese Ustavnom sudu individualni zahtev za ocenu ustavnosti predmetnih odluka IPŽP-a i Vrhovnog suda u skladu sa članom 113.7 Ustava i članom 47. Zakona.
U svetlu gore navedenih činjenica, Sud je zaključio da podnosilac zahteva nije iscrpeo raspoloživa pravna sredstva, predviđena važećim zakonodavstvom u Republici Kosovo. Kao rezultat toga, zahtev podnosioca je proglašen

neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja svih raspoloživih pravnih sredstava, a kao rezultat neprihvatljivosti, odbijen je, kao neosnovan, i zahtev za uvođenje privremene mere.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI152/17

Podnosilac

Shaqir Totaj

Ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Republike Kosovo A.A. U.ZH. br. 63/2017 od 7. decembra 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac

1. Zahtev je podneo g. Shaqir Totaj iz Prizrena (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosilac osporava presudu Vrhovnog suda Republike Kosovo A.A. U.ZH. br. 63/2017 od 7. decembra 2017. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti gorenavedene presude, koja je navodno povredila prava podnosioca garantovana članom 45. [Pravo na izbor i učešće] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav),

kao i članom 3. [Osnovna načela] Zakona br. 03/L-072 o lokalnim izborima u Republici Kosovo (u daljem tekstu: Zakon o lokalnim izborima).

4. Podnosilac zahteva od Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud) *"da uvede kao privremenu meru obustave rada izabranog gradonačelnika Opštine Prizren, u iščekivanju konačne odluke Ustavnog suda"*.

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na članu 113.7 Ustava, članovima 27. i 47. Zakona br. 03/L-121 o Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Zakon), kao i pravilima 29 i 56 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 15. decembra 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu.

7. Istog dana, predsednica Suda je imenovala sudiju Bekima Sejdiua za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje u sastavu sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

8. Dana 19. decembra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i zahtevao od njega da u roku od sedam (7) dana od dana prijema obaveštenja razjasni da li je podnet pojedinačni zahtev u njegovo ime. Takođe, Sud je poslao kopiju zahteva Vrhovnom sudu.

9. Istog dana, Sud je obavestio i Demokratsku partiju Kosova (u daljem tekstu: DPK), kao i g. Mytahera Haskuku, kandidata Pokreta VETËVENDOSJE! za gradonačelnika Opštine Prizren na lokalnim izborima 2017. godine (u svojstvu zainteresovane strane) o registraciji zahteva. Sud im je poslao kopije zahteva i zahtevao od njih da u roku od sedam (7) dana od dana prijema ovog obaveštenja dostave svoje komentare u vezi sa zahtevom.

10. Dana 26. decembra 2017. godine, u predviđenom roku, podnosilac je podneo Sudu zatraženo razjašnjenje.

11. Istog dana, g. Mytaher Haskuka je podneo komentare putem elektronske pošte. Dok, DPK nije podneo nikakve komentare u predviđenom roku.

12. Dana 29. decembra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva, g. Mytahera Haskuku i DPK o primljenom razjašnjenju i odgovarajućim komentarima (i poslao im kopije razjašnjenja i komentara).

13. Dana 17. januara 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i preporučilo Sudu neprihvatljivost zahteva.

Pregled činjenica

14. Dana 22. oktobra 2017. godine je održan prvi krug lokalnih izbora u Republici Kosovo. Podnosilac je bio kandidat DPK-a za gradonačelnika Opštine Prizren.

15. Konačni rezultati prvog kruga izbora utvrdili su da će trka za gradonačelnika Opštine Prizren biti odlučena rezultatom drugog kruga izbora (balotažom), koji će se održati između dva najglasanija kandidata u prvom krugu, odnosno podnosioca g. Shaqira Totaja iz DPK i g. Mytahera Haskuke iz Pokreta VETËVENDOSJE!.

16. Dana 19. novembra 2017. godine, održan je drugi krug lokalnih izbora, gde su se za gradonačelnika Opštine Prizren takmičila dva gorenavedena kandidata.

17. Centralna izborna komisija je 29. novembra 2017. godine objavila konačne rezultate izbora za gradonačelnika Prizrena u drugom krugu. Prema ovim nalazima, podnosilac zahteva, Shaqir Totaj, je dobio 49,64% glasova, dok, je g. Mytaher Haskuka dobio 50,36% glasova.

18. Dana 30. novembra 2017. godine DPK se, preko svog predstavnika Ganija Kocija, žalio Izbornom panelu za žalbe i predstavke (u daljem tekstu: *IPŽP*), tražeći "*istraživanje, prebrojavanje, glasački listići i drugi izborni materijal i nakon utvrđivanja činjenica o kršenju izbornog procesa na dan glasanje, da poništi izborni rezultat i naloži Centralnoj izbornoj komisiji da ponovi glasanje u opštini Prizren*".

19. Dana 1. decembra 2017. godine, *IPŽP* je odlukom ZL. ANR-. 1124/2017 odbio žalbu DPK-a kao nedozvoljenu, sa sledećim obrazloženjem:

„Apel koji je podnet od političkog subjekta Demokratske partije Kosova, [...] panel je obradio i postupio u ovoj fazi izbornog postupka kao apel, u smislu zakonske odredbe člana 3 stav 8 Pravila br. 02/ 2015, Pravila i procedura IPŽP-a. [...]
IPŽP nakon razmatranja dozvoljenosti apela, u smislu člana 117. ZOI-a, našao je da su navodi podnosioca apela u ovoj fazi izbornog postupka nedozvoljeni, iz ovih razloga:
Kao što je određeno ZOI-om i Izbornim pravilima, svaka faza izbornog procesa ima zakonski određene rokove, da bi se podnosile žalbe i apeli u IPŽP, koji se nadovežu sa fazom izbornog procesa, koji je u razvoju. U ovom konkretnom slučaju, sada smo u fazi izbornog procesa, nakon objavljivanja konačnog rezultata lokalnih izbora za drugi krug, održanih 19.11.2017. god. za predsednika opštine.
Panel ocenjuje da se u ovoj fazi izbornog procesa može podneti žalba samo što se tiče odluke CIK-a nakon proglašenja konačnog rezultata za predsednika opštine i to za nepravilnosti prouzrokovanih tokom izvođenja podataka u CPR, neusklađenosti OUR-a sa ORK-ma, i dokaza koje eventualno donosi stranka koja ima zakonski interes, a koji se dokazi ne usklađuju sa konačnim rezultatom izbora, ili nepravilnosti koji su bili javno znani i koji su smatrani od panela da su mogli da imaju neposredan uticaj na konačan rezultat a što podriva izborni proces, ali se nisu ispravili, odnosno nisu eliminisani od CIK-a [...].
žalbeni navodi podnosioca apela, [...] za drugi krug lokalnih izbora održanih dana 19.11.2017. god., [...] u ovoj fazi izbornog procesa su nedozvoljeni, jer za sve nepravilnosti koji su u vezi sa danom glasanja, rok da se podnese žalba u IPŽP je bio 24 časa nakon zatvaranja Biračkih centara, u ovom slučaju rok da se podnese žalba IPŽP-u je bio do 20.11.2017. god. u 19:00 časova“.

20. Dana 5. decembra 2017. godine, DPK je podneo žalbu Vrhovnom sudu, kojom osporava zakonitost navedene odluke IPŽP-a, predlažući da se: žalba prihvati, da se poništi odluka IPŽP A. ZL br. 1124/ 2017 od 01. decembra 2017. godine, da se zahteva od IPŽP-a da ponovno razmotri odluku ili da se ponište izborni rezultati i da se naloži CIK-u da se ponove izbori u SO Prizren.

21. Dana 7. decembra 2017. godine, Vrhovni sud je presudom A.A. U.ZH. nr.63/2017 odbio kao nedozvoljenu žalbu političkog subjekta DPK sa obrazloženjem:

„Je odbačena kao nedozvoljena žalba političkog subjekta Demokratska partija Kosova (skraćeno: DPK), ogranak u Prizrenu [...].

Sud je ocenio da su neosnovani navodi političkog subjekta DPK, podneti u žalbi prema osporenoj odluci IPŽP-a [...]. Podnosilac žalbe [DPK] nije argumentovao nijednim dokazom svoje navode, dok one dokaze na koje se poziva, nisu sa uticajem da bi se donosila neka druga odluka u ovoj pravnoj stvari. [...].

Ovaj sud, takođe ocenjuje da sve nepravilnosti koje su u vezi sa danom izbora, dakle pre datuma 19.11.2017. god., rok za podnošenje žalbe u IPŽP je bio 24 časova od zatvaranja Biračkih centara, a u ovom smislu, prema članu 119. 1 ZOI br. 03/ L- 073 izmenjen i dopunjen Zakonom br. 03/ L- 256 predviđa se da lice koje ima pravni interes u stvari iz jurisdikcije IPŽP, ili čija prava koja se tiču izbornog procesa ustanovljenih ovim zakonom, uredbom ili izbornim pravilom su prekršena, može podneti žalbu IPŽP u roku od dvadeset i četiri (24) časa nakon zatvaranja izbornih mesta i IPŽP će odlučiti u podnetoj žalbi u roku od sedamdeset i dva (72) časa nakon dobijanja žalbe.

IPŽP je pravično utvrdio da nepravilnosti tokom izbornog procesa, dana izbora za drugi krug lokalnih izbora od 19.11.2017. god. neposredno u vezi sa danom izbora, a da je rok za podnošenje žalbe bio 24 časa od zatvaranja biračkih centara, u ovom slučaju rok je bio do 20.11.2017. god. u 19:00 časova.

Prema tome ovaj Sud ocenjuje da je IPŽP pravično odlučio u slučaju odbacivanja žalbe političkog subjekta DPK – kao nedozvoljenu, pošto je rok žalbe bio 20.11.2017 do 19:00 časova, dok je žalba bila podnošena dana 30.11.2017. god.
Prema oceni suda, osporena odluka je jasna i razumljiva i sadrži dovoljne razloge za odlučujuće činjenice, koje prihvata i ovaj sud, koji zaključuje da je i materijalno pravo takođe pravično primenjeno. Polazeći iz utvrđenog činjeničnog stanja, ovaj sud je ustanovio da je u ovoj pravnoj stvari činjenično stanje pravično utvrđeno i nije se povredio zakon na štetu podnosioca zahteva, zato i ne prihvata njegove žalbene navode, jer su bez uticaja na utvrđivanje jednog drugog činjeničnog stanja od onog koje je utvrdio IPŽP.“

22. Dana 11. decembra 2017. godine, Centralna izborna komisija je certifikovala konačne rezultate za drugi krug izbora za gradonačelnika Prizrena, kao i nekim drugim opštinama.

Razjašnjenje koje je dostavio podnosilac zahteva

23. Nakon obaveštenja o registraciji zahteva, Sud je zatražio od podnosioca sledeće razjašnjenje:

> *„Putem zahteva vi osporavate presudu Vrhovnog suda Republike Kosovo A.A. U.ZH. br. 63/2017 od 7. decembra 2017. godine, koja je doneta nakon uložene žalbe od strane Demokratske partije Kosova. [...] Molimo Vas da razjasnite da li ste podneli zahtev Ustavnom sudu kao individualni zahtev u svoje ime [...]"*

24. U svom odgovoru Sudu, podnosilac zahteva je razjasnio sledeće:

> *"Nakon vašeg obaveštenja o registraciji zahteva KI152/17, i zahtevu za razjašnjenje, ja se razjašnjavam da Ustavni sud treba da smatra moj zahtev kao individualni zahtev u moje ime."*

Dostavljeni komentari od zainteresovane strane, g. Mytahera Haskuke

25. U svojstvu zainteresovane stranke g. Mytaher Haskuka je dostavio komentare u vezi prihvatljivosti zahteva, prihvatljivosti zahteva za privremenom merom i o meritumu zahteva.

26. Što se tiče prihvatljivosti zahteva u proceduralnom aspektu, g. Mytaher Haskuka, navodi da: „*podnosilac zahteva pred Ustavnim sudom nije iscrpeo sva pravna sredstva zbog toga što je "DPK, u svojstvu pravnog lica" iskoristio žalbe pred IKŽP i Vrhovnim sudom"*. Dalje, g. Mytaher Haskuka navodi da „ *DPK u svojstvu pravnog lica, koje je zastupalo imenovano lice, nije podneo ili potpisao žalbu ili predstavku u ime podnosioca (Shaqir Totaj) u žalbenim postupcima utvrđenim članom 118.4 i 119.1 ZOI-a, ali ni pred Ustavnim sudom*".

27. Što se tiče prihvatljivosti zahteva za privremenom merom, g. Mytaher Haskuka navodi: „*Podnosilac nijednog jedinog trenutka nije mogao da zahtev za privremenu meru potkrepi dokazima ili da predoči činjenice koje bi stvorile poverenje i ubeđenje u Ustavnom sudu za preduzimanje takve mere*".

28. Što se tiče merituma zahteva, g. Mytaher Haskuka navodi : „ *[...] IKŽP i Vrhovni sud su pravilno odlučili kada su žalbu političkog subjekta DPK odbacili kao nedozvoljenu i neosnovanu“*. Dalje, on navodi da“ *[...] nepoštovanje roka i nepotkrepljivanje tvrdnji određenim dokazima, ne predstavlja povredu člana 45. Ustava, konkretnije pasivnog biračkog prava“*.

Navodi podnosioca

29. Podnosilac zahteva navodi da je povređen član 45. [Pravo izbor i učešće] Ustava i član 3. [Osnovna načela] Zakona o lokalnim izborima.

30. U tom smislu podnosilac zahteva navodi da Vrhovni sud nije uspeo „*da dokaže i da proveri činjenice i dokaze žalioca, a koji se nadovežu i neposredno impliciraju zakonskim interesom njenog podnosioca, a takođe su odlučujuće u karakterisanju ili ne povrede ustavnog prava, pasivnog biračkog prava (pravo na izbor i na učešće) [...].*“

31. Dalje, podnosilac navodi da *IPŽP,* ne razmatrajući žalbu, *“[...] je zaobilazio odlučujuće činjenice i dokaze“*. Prema podnosiocu *„uprkos što je DPK podnela žalbu, zasnovanu na činjenice i dokaze koje su se nadovezale sa izbornim postupkom i prebrojavanjem glasova [...] IPŽP je svojom odlukom odbacio kao nedozvoljenu žalbu DPK-a koju je zasnovao na činjenicu ne podnošenja žalbe u roku od 24 sata nakon zatvaranja biračkih centara, ne razmatrajući na meritoran način ovu žalbu, iako se jedan njen znatan deo dokaza i činjenica bio i vezi ekskluzivno sa postupkom prebrojavanja uslovnih glasova, glasove poslate poštom i glasova lica sa posebnim potrebama, a koji se postupak desio nakon proglašenja preliminarnih rezultata od strane CIK-a.“*

32. Štaviše, podnosilac navodi da *„IPŽP je pogrešno primenio član 119. 1 Zakona br. 03/ L- 073 o Opštim izborima u Republici Kosovo, izmenjenog i dopunjenog Zakonom br. 03/ L- 256“,* pošto je *„smatrajući ne efikasnom i ne relevantnom bilo koju činjenicu ili dokaz koji utvrđuje povredu prema ovom zakonu, i nakon dana glasanja [...]“*. Prema podnosiocu takve povrede *„proizilaze ili mogu da proizilaze ugrožavanjem osnovnih izbornih načela kao i ustavnog i zakonskog prava, pasivnog biračkog prava (pravo na izbor i na učešće).“*

33. Podnosilac zahteva traži od Suda *„Ocenu ustavnosti i zakonitosti presude A.A. U.ZH br. 63/2017 od 07.12.2017. godine, Vrhovnog suda Kosova za odbijanje kao neosnovanu žalbu A. ZL br. 1124/ 2017 od*

01.12.2017. godine, podnete od političkog subjekta Demokratske partije Kosova „DPK“ protiv odluke Izbornog panela za žalbe i predstavke „IPŽP“ zbog zloupotreba tokom izbornog procesa, na dan izbora za drugi krug lokalnih izbora“.

34. Podnosilac zahteva, takođe, traži od Suda *„da uvede kao privremenu meru obustavu rada izabranog gradonačelnika Opštine Prizren, u iščekivanju konačne odluke Ustavnog suda“.*

Relevantne zakonske odredbe Zakona Br. 03/L-073 o opštim izborima u Republici Kosovo izmenjen Zakonom Br. 03/L-256 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-073 o opštim izborima u Republici Kosovo

Član 118 [Odluke]

118.1 IKMŽ će primiti žalbu koja je osnovana i odbiti žalbu koja ne ispunjava uslove [...]
118.4 Protiv odluke IPŽP može se podneti žalba ali I IKMŽ može preispitati bilo koju svoju odluku nakon podnošenja novih dokaza od strane zainteresovane strane. Žalba Vrhovnom sudu Kosova može se podneti u roku od dvadeset i četiri (24) časa od momenta donošenja odluke IPŽP, i biće prihvaćena ukoliko izrečena kazna prelazi iznos od pet hiljade (5,000) evra ili ukoliko pitanje utiče na osnovna prava. Vrhovni sud donosi odluku u roku od sedamdeset i dva (72) časa od predaje žalbe.

Član 119 [Žalbe]

119.1 Lice koje ima pravni interes u pitanju unutar jurisdikcije IPŽP, ili čija prava koja se tiču izbornog procesa ustanovljenih ovom zakonskom uredbom ili izbornim pravilom su prekršena, može podneti žalbu IPŽPu roku od dvadeset i četiri (24) časa nakon zatvaranja izbornih mesta i IPŽP će odlučiti u podnetoj žalbi u roku od sedamdeset i dva (72) časa nakon dobijanja žalbe[...].

Prihvatljivosti zahteva

35. Sud prvo treba da razmotri da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti propisane u Ustavu, dalje utvrđene u Zakonu i predviđene u Poslovniku.

36. U tom smislu, Sud se poziva na član 113, stavovi 1 i 7 [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuje:

> *„1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *(...)*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom.“*

37. Dalje, Sud se poziva na član 47. [Individualni zahtevi] Zakona, koji propisuje:

> *“1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagarantovana prava i slobode krši neki javni organ*”.
>
> *2.Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva.”*

38. Pored toga, Sud se poziva i na pravilo 36 (1) (b) [Uslovi prihvatljivosti] Poslovnika, koje propisuje:

> *“(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*
> *[...]*
> *b) samo ako su iscrpljena sva delotvorna pravna sredstva, koja su na raspolaganju po zakonu, protiv pobijene presude ili odluke”.*

39. Sud podseća da je zahtev podneo g. Shaqir Totaj, kao pojedinačan zahtev, koji traži ocenu ustavnosti presude A.A. U.ZH. br. 63/2017 Vrhovnog suda od 7. decembra 2017. godine. Ovu presudu je doneo Vrhovni sud po žalbi podnetoj od strane DPK, u svojstvu političkog subjekta i samim tim kao pravno lice, protiv odluke Anr. 1124/2017 IPŽP-a od 1. decembra 2017. godine.

40. Činjenica da je podnosilac zahteva podneo svoj ustavni zahtev u svojstvu fizičkog lica i u njegovo lično ime potvrđuje se samim njegovim objašnjenjem podnetim Sudu. Ovo objašnjenje je podneo podnosilac na zahtev koji mu je uputio Sud. U svom odgovoru, podnosilac zahteva navodi da "*Ustavni sud treba da smatra moj zahtev, kao individualni zahtev u moje ime*“.

41. Sud, takođe, naglašava da u svom zahtevu koji je podneo Sudu, podnosilac zahteva navodi da "*nije bilo drugih redovnih pravnih sredstava koje nismo koristili*", nagoveštavajući na pravna sredstva koja su iscrpljena od strane DPK-a, kao jedine procesne stranke pred IPŽP-om i Vrhovnim sudom.

42. Međutim, iz spisa predmeta Ustavni sud utvrđuje da podnosilac zahteva nije iscrpeo nijedno pravno sredstvo, u svoje ime, to jest kao fizičko lice, ili kao *"lice koje ima pravni interes"*, pred IPŽP-om ili Vrhovnim sudom, pre nego što je podneo ovaj zahtev Ustavnom sudu. Štaviše, Sud primećuje da podnosilac zahteva nijednom nije naveden u osporenoj presudi niti u gorenavedenoj odluci IPŽP-a.

43. S tim u vezi, Sud podseća da je podnosilac zahteva mogao da kao fizičko lice ili kao *"*lice *koje ima pravni interes"* podnese žalbe u vezi sa njegovim navodima o *"povredi ustavnog prava, pasivnog biračkog prava (pravo na izbor i na učešće)"*. On je mogao da svoje tvrdnje o povredi ustavnih prava podnese pred IPŽP i Vrhovnim sudom, u skladu sa važećim zakonima. Samo nakon iscrpljenja takvih pravnih sredstava on bi mogao da podnese Ustavnom sudu individualan zahtev za ocenu ustavnosti odgovarajućih odluka IPŽP-a i Vrhovnog suda, shodno članu 113.7 Ustava i članu 47. Zakona.

44. U svetlu gorenavedenih činjenica, Sud dolazi do zaključka da podnosilac zahteva nije iscrpeo pravna sredstva na raspolaganju, predviđena zakonima na snazi u Republici Kosovo (vidi slučaj Ustavnog suda br. KI73/09, *Mimoza Kusari-Lila protiv Centralne Izborne Komisije*, rešenje o neprihvatljivosti od 24. marta 2010. godine, §§ 28-36).

45. Sud podseća da pravilo iscrpljenosti pravnih sredstava je odražavanje načela subsidijarnosti kao glavnog načela ustavnog sudstva koje ima za cilj da priušti redovnim sudovima ili nadležnim vlastima mogućnost da spreče ili da isprave navodno ustavno kršenje (vidi slučaj Ustavnog suda br. KI-41/09, *Univerzitet AAB RIINVEST D.O.O., Priština protiv Vlade Republike Kosovo*, od 21. januara 2010. god., i vidi *mutatis mutandis,* slučaj ESLJP, *Selmouni protiv Francuske*, *Ibidem*, § 74).

46. U zaključku, Sud utvrđuje da je zahtev podnet pre nego što je podnosilac iscrpeo sva pravna sredstva i kao takav, treba da se proglasi neprihvatljivim u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 47. Zakona i pravilom 36 (1) b) Poslovnika.

Zahtev za privremenom merom

47. Sud podseća da podnosilac zahteva, takođe, traži od Suda „*da odluči kao privremenu meru obustavu rada izabranog predsednika Opštine Prizren, u iščekivanju konačne odluke Ustavnog suda*.“

48. U potkrepljenju ovog zahteva, podnosilac navodi da je „*Privremena mera od javnog interesa, jer njena odsutnost može da prouzrokuje jednu nepovratnu štetu u funkcionisanju institucije – Opštine Prizren, kao i demokratije u Republici Kosovo*”.

49. Sud ponavlja svoj nalaz da je zahtev podnosioca neprihvatljiv, jer nije iscrpeo sva pravna sredstva.

50. Prema tome, u skladu sa gorenavedenim nalazima i članom 116 (2) Ustava, članom 27 (1) Zakona i pravilom 55 (4) Poslovnika, zahtev za privremenom merom se odbija kao neosnovan.

IZ TIH RAZLOGA

U skladu sa članom 113.1 i 113.7 Ustava, članom 49. Zakona i pravilom 36 (1) (b) Poslovnika, dana 17 januara 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA ODBACI zahtev za privremenom merom;

II. DA DOSTAVI odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona i

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Bekim Sejdiu	Arta Rama-Hajrizi

KI53/18, podnosilac zahteva: Hajri Ramadani, zahtev za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine

KI53/18, rešenje o neprihvatljivosti od 5. novembra 2018. godine, objavljeno 6. decembra 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, jednakost pred zakonom, van roka*

Vrhovni sud Kosova je svojom presudom odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti, koji je podneo podnosilac zahteva na rešenje Apelacionog suda Kosova.

Podnosilac zahteva je pred Ustavnim sudom u suštini naveo da su nižestepeni sudovi koji su postupali u ovoj stvari bili pristrasni, pod političkim uticajem i nisu odlučili o osnovi činjenica utvrđenih na osnovu pretpostavki. Podnosilac zahteva je navodio da je osporenu odluku primio 8. decembra 2017. godine, ali nije potkrepio ovaj navod nijednim dokazom, povratnicom ili nekim pismenim dokumentom.

Osnovni sud je obavestio Ustavni sud da je nakon dva neuspela pokušaja da dostavi preko pošte presudu PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine, istu objavio na oglasnoj tabli Osnovnog suda i ona je bila objavljena na oglasnoj tabli Osnovnog suda do 19. marta 2017. godine.

Sud je utvrdio da je podnosilac zahteva primio osporenu odluku 19. marta 2017. godine.

Sud je utvrdio da je zahtev neprihvatljiv, jer nije ispunio uslove prihvatljivosti, propisane u članu 113.7 Ustava, članu 49. Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika o radu. Zahtev je proglašen neprihvatljiv, kao van roka.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI53/18

Podnosilac

Hajri Ramadani

Ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Hajri Ramadani, sa prebivalištem u selu Brod, opština Dragaš (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava presudu Vrhovnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vrhovni sud), PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine. Podnosilac zahteva je primio osporenu odluku 19. marta 2017. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene odluke, kojom podnosilac zahteva tvrdi da su mu povređena prava garantovana članom 24. [Jednakost pred zakonom], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], članom 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije], članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] i članom 55. [Ograničenje prava i osnovnih sloboda] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustava); podnosilac zahteva takođe tvrdi povredu člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članu 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

5. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmenu-dopunu Poslovnika o radu, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 dana nakon njegovog objavljivanja. Shodno tome, tokom razmatranja zahteva, Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika na snazi.

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 5. aprila 2018. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 11. aprila 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Ivana Čukalovića za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Almiro Rodrigues (predsedavajući), Arta Rama-Hajrizi i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

8. Dana 18. aprila 2018. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i dostavio kopiju zahteva Vrhovnom sudu.

9. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

10. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike je imenovao sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziju Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

11. Dana 22. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je donela odluku o zameni sudije izvestioca, gde je umesto sudije Ivana Čukalovića imenovala sudiju Radomira Labana.

12. Dana 25. septembra 2018. godine, predsednica Suda je imenovala novo Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Arta Rama-Hajrizi (predsedavajuća), Selvete Gërxhaliu- Krasniqi i Bajram Ljatifi.

13. Dana 28. septembra 2018. godine, Sud je tražio od Osnovnog suda u Prizrenu da podnese Sudu povratnicu koja dokazuje kada je podnosilac zahteva primio presudu PML. br. 181/2016 Vrhovnog suda od 13. februara 2017. godine.

14. Dana 4. oktobra 2018. godine, Osnovni sud u Prizrenu je obavestio Suda da je pokušao dva puta da uruči podnosiocu zahteva presudu PML. br. 181/2016 od 13. februara 2017. godine, naime pošiljku su pokušali da uruče 25. februara 2017. godine i 2. marta 2017. godine, ali nisu uspeli, jer se podnosilac zahteva nije nalazio na adresi koju je prijavio Sudu. Osnovni sud dalje pojašnjava da nakon dva pokušaja da uruče gore navedenu odluku, istu su objavili na oglasnoj tabli do 19. marta 2017. godine.

15. Dana 5. novembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrio izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

16. Dana 1. decembra 2014. godine, Osnovno tužilaštvo u Prizrenu-Departman za teška krivična dela je podiglo optužnicu sa brojem PP. br. 244/2014 protiv podnosioca zahteva pod osnovanom sumnjom da je izvršio krivično delo *"Zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja"* iz člana 422 stav 1 i 2, podstav 2.1 i 2.2 Krivičnog zakonika Republike Kosovo (u daljem tekstu: KZRK).

17. Podnosilac zahteva je, između ostalog, optužen da je povredio Zakon o instituciji obrazovanja, jer nije sproveo odluku ref. 10/14, prot. 96 od 28. aprila 2014. godine Inspektorata za obrazovanje u Prizrenu i nije postupao prema uputstvima datim iz ovog uputstva.

18. Dana 24. decembra 2015. godine, Osnovni sud u Prizrenu-Departman za teška krivična dela je (u daljem tekstu: Osnovni sud), presudom P.br. 275/14 oglasio krivim podnosioca zahteva i osudio na kaznu zatvora u vremenskom trajanju od 1 (jedne) godine, koja se neće izvršiti ako podnosilac ne izvrši neko drugo krivično delo u roku od 2 (dve) godine, podnosiocu zahteva je izrečena i kazna zabranu vršenja funkcija u javnoj administraciji u vremenskom trajanju od 2 (dve) godine.

19. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva je izjavio žalbu Apelacionom sudu Kosova na presudu P.br. 275/14 Osnovnog suda od

24. decembra 2015. godine, tvrdeći bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno utvrđivanje činjeničnog stanja i povredu krivičnog zakonika. S druge strane, Osnovno tužilaštvo u Prizrenu je izjavilo žalbu, tražeći efektivnu kaznu zatvora za podnosioca zahteva.

20. Dana 3. maja 2016. godine, Apelacioni sud Kosova je presudom PAKR.br. 184/2016 odbio, kao neosnovanu, žalbu podnosioca zahteva i potvrdio presudu prvostepenog suda. Apelacioni sud Kosova je u svojoj presudi ocenio da je ista jasna, konkretna i razumljiva i da su u obrazloženju dati potrebni razlozi u vezi sa odlučnim činjenicama, pružajući detaljne odgovore na sve navode podnosioca zahteva.

21. Neodređenog datuma, podnosilac je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu Kosova na presudu Osnovnog suda P.br. 275/14 od 24. decembra 2015. godine i presudu Apelacionog suda PAKR.br. 184/2016 od 19. maja 2016. godine, tvrdeći da su ove presude donete uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka i povrede krivičnog zakonika.

22. Dana 13. februara 2017. godine, Vrhovni sud Kosova je presudom PML.br. 181/2016 odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti podnet od strane podnosioca zahteva.

Navodi podnosioca

23. Sud podseća da podnosilac zahteva tvrdi da mu je presudom PML.br. 181/2016 Vrhovnog suda od 13. februara 2017. godine povređeno pravo garantovano članom 24. [Jednakost pred zakonom], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], članom 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije], članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] i članom 55. [Ograničenje prava i osnovnih sloboda] Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

24. Podnosilac zahteva navodi da je osporenu odluka primio 8. decembra 2017. godine i dalje izjavljuje da su *"Vrhovni sud i Sudovi nižih instanci prilikom odlučivanja za proglašenje krivim podnosioca zahteva, primenili dvostruki standard u slučaju kada nisu prihvatili kao pravični zahtev podnosioca da se utvrdi da li je on imao nadležnosti da primeni odluku izdatu od Inspektorata obrazovanja za poništenje odluke koju je izdao predsednik opštine. Takođe jednakost pred zakonom je ugrožena samom činjenicom da je proglašen krivim na osnovu postupaka drugog optuženog Sh. N.. Ovo iz činjenice da ne postoji krivično delo ako se nije utvrdilo falsifikovanje"*.

25. Podnosilac zahteva dalje navodi da su "*sudovi tri instanci koji su delovali u ovoj stvari bili pristrasni, politički uticajni i nisu odlučili na osnovu utvrđenih činjenica nego na osnovu pretpostavki, i kada predmet optužbe nije postojao [...] Podnosiocu nije omogućeno pravično suđenje i iz činjenice da nezavisno od dokaza koji su bili u njegovu korist, svi su tumačeni na štetu podnosioca zahteva*". Podnosilac zahteva navodi da mu je zbog odluka redovnih sudova prekinut radni odnos.

26. Podnosilac zahteva traži od Suda da proglasi ništavom presudu PML.br. 181/16 Vrhovnog suda Kosova od 13. februara 2017. godine i vrati presudu na ponovono odlučivanje Vrhovnom sudu.

Prihvatljivost zahteva

27. Sud prvo razmatra da li su ispunjeni uslovi prihvatljivosti, propisani Ustavom i dalje navedeni Zakonom i Poslovnikom.

28. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
>
> *[...]*
>
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".*

29. S tim u vezi, Sud smatra da je podnosilac zahteva ovlašćena strana i da je iscrpeo sva pravna sredstva na raspolaganju.

30. Sud se takođe poziva na član 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuje:

Član 49
[Rokovi]

> *"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. U svim ostalim slučajevima, rok počinje na dan javnog objavljivanja odluke ili akta...".*

31. Sud se poziva i na pravilo 39 [Kriterijum o prihvatljivosti] (1) (c) Poslovnika, koje propisuje:

> *1) Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:*
> *(...)*
> *(c) ako je zahtev podnet u roku od četiri meseca od dana kada je odluka o poslednjem delotvornom pravnom sredstvu dostavljena podnosiocu zahteva [...]"*

32. Sud se na početku poziva na datum uručivanja poslednje odluke i datum podnošenja zahteva Sudu da bi ocenio da li je podnosilac podneo zahtev u propisanom roku od 4 (četiri) meseca.

33. S tim u vezi, Sud podseća da je poslednja odluka u slučaju podnosioca zahteva presuda PML. br. 181/2016 Vrhovnog suda od 13. februara 2017. godine.

34. Sud primećuje da podnosilac zahteva navodi da je osporenu odluku primio 8. decembra 2017. godine, ali podnosilac zahteva nije potkrepio taj navod nijednim dokazom, povratnicom ili pismenim dokumentom.

35. Međutim, Sud je uvidom u dodatna dokumenta podneta od strane Osnovnog suda u Prizrenu, u vezi sa datumom prijema osporene odluke, utvrdio da je Osnovni sud u Prizrenu dva puta pokušao da dostavi podnosiocu zahteva osporenu presudu preko pošte.

36. Osnovni sud u Prizrenu je prvo 25. februara 2017. godine pokušao da dostavi osporenu presudu na adresu podnosioca zahteva preko pošte, povratnica je vraćena Osnovnom sudu u Prizrenu sa obrazloženjem da se podnosilac zahteva preselio zajedno sa porodicom u Prizren.

37. Osnovni sud u Prizrenu je zatim 2. marta 2017. godine pokušao po drugi put da dostavi osporenu odluku na adresu podnosioca zahteva preko pošte, povratnica je vraćena Osnovnom sudu u Prizrenu sa pojašnjenjm da se podnosilac zahteva preselio zajedno sa porodicom u Prištinu.

38. Na osnovu spisa slučaja se jasno primećuje da nije bilo moguće da se podnosilac zahteva nađe na navedenoj adresi, koju je sam podneo Sudu.

39. U skladu sa zakonskim odredbama, Osnovni sud je nakon dva neuspešna pokušaja da dostavi preko pošte presudu PML.br.181/2016 od 13. februara 2017. godine istu objavio na oglasnoj tabli Osnovnog suda i ista je bila objavljena na oglasnoj tabli Osnovnog suda do 19. marta 2017. godine.

40. S tim u vezi, Sud se poziva na odredbe stava 4 člana 478. [Spisi koje lično treba dostaviti] Zakonika o krivičnom postupku br. 04/L-123, koji propisuje:

Član 478

"4. Ako se odluka odnosno žalba ne može uručiti okrivljenom licu zato što je njegova odnosno njena adresa nepoznata, odluka, odnosno žalba će se istaći na oglasnoj tabli suda i po proteku roka od osam (8) dana od dana isticanja smatra se da je dostavljeno izvršeno".

41. Na osnovu svega napred navedenog, Sud ocenjuje da je Osnovni sud postupao u skladu sa relevantnim zakonskim odredbama.

42. Shodno tome, Sud smatra da je podnosilac zahteva osporenu odluku primio 19. marta 2017. godine, dok je zahtev Sudu podneo 5. aprila 2018. godine, što znači da je zahtev podnosioca podnet van roka koji je propisan zakonom.

43. Sud ponavlja da je svrha zakonskog roka od 4 (četiri) meseca, prema članu 49. Zakona i pravilu 36 (1) (c) Poslovnika, da promoviše pravnu sigurnost, obezbeđujući da se slučajevi koji pokreću ustavna pitanja razmatraju u razumnom periodu i da spreči organe i druge zainteresovane strane da budu u stanju nesigurnosti u dužem vremenskom periodu (vidi: odluka ESLJP-a, *P.M. protiv Ujedinjenog kraljevstva* br. 6638/03, 24. avgust 2004. godine, vidi: odluku ESLJP-a *Olivier Gaillard protiv Francuske*, br. 47337/99, od 11. jula 2000. godine, vidi: odluku ESLJP-a-*FranzHofstädter protiv Austrije* br. 25407/94, 12. septembra 2000. godine).

44. Ovaj rok takođe omogućava potencijalnom podnosiocu zahteva da razmotri da li želi podneti zahtev i, ukoliko želi, da odluči o konkretnim žalbama i argumentima koji se trebaju pokrenuti (vidi: odluku ESLJP-a, *O'Loughlin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* predstavka br. 23274/04), a istovremeno olakšava verifikaciju činjenica u ovom slučaju, s obzirom na to da tokom vremena bilo koje pravilno razmatranja pokrenutih pitanja postaje problematično (Vidi:

odluku ESLJP-a, *Nee protiv Irske*, br. 52787/99 i 30. januara 2003. godine).

45. Ovo pravilo određuje vremenski rok za kontrolu koju sprovodi Sud i upozorava pojedince i državne organe o roku nakon kojeg takva kontrola više nije moguća (vidi: odluku ESLJP-a *Walker protiv Ujedinjenog kraljevstva*, br. 34979/97, 25. januara 2000. godine, vidi: presudu ESLJP-a *Sabri Güneş protiv Turske*, od 29. juna 2012. godine, stav 40).

46. Stoga, Sud smatra da zahtev podnosioca nije podnet u zakonskom roku koji je propisan u članu 49. Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika. Shodno tome, Sud utvrđuje da je zahtev podnosioca neprihvatljiv, jer je zahtev podnosioca podnet van roka koji je propisan zakonom.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 49. Zakona i u skladu sa pravilom 39(1) (c) Poslovnika, 5. novembra 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Radomir Laban	Arta Rama-Hajrizi

KI112/17, podnosilac zahteva: Deno Denović, ocena ustavnosti presude ARJ. br. 7/2017 Vrhovnog suda Kosova od 16. maja 2017. godine

KI112/17, rešenje o neprihvatljivosti od 26. septembra 2018. godine, objavljeno 22. oktobra 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, rasprava, upravni postupak, očigledno neosnovan zahtev*

Regionalna direkcija Carine Kosova u Mitrovici je rešenjem [08.05.2/394], proglasilo podnosioca zahteva odgovornim za carinski prekršaj i osudio novčanom kaznom, pošto ga je uhvatila Policija Kosova da prenosi 4 (četiri) boce nafte, sa obrazloženjem da faktura kojom je podnosilac opravdavao robu, nije utvrđena kao valjana. Nakon žalbe podnosioca zahteva, Carina Kosova je rešenjem [07.03/497] odbila, kao neosnovan, zahtev za preispitivanje rešenja Regionalne direkcije i ostavila na snazi rešenje Regionalne direkcije.

Podnosilac zahteva je podneo tužbu Osnovnom sudu u Prištini – Departman za upravna pitanja protiv Carine Kosova, tražeći poništenje rešenja [07.03/497] ili vraćanje njegove stvari na preispitivanje Carini Kosova. Osnovni sud je presudom [A. br. 1247/14], odbio tužbeni zahtev podnosioca, kao neosnovan. Presudu Osnovnog suda je potvrdio Apelacioni sud i Vrhovni sud.

Podnosilac zahteva je tvrdio pred Ustavnim sudom povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje prema članu 31. Ustava, preko dva sledeća argumenta: a) odbijanje zahteva za održavane rasprave od strane sektora za preispitivanje Carine Kosova; i b) da su rešenja Carine Kosova i presude redovnih sudova proizvoljne, jer oni smatraju da faktura kojom obrazlaže osporenu robu nije valjana i nijedan upravni i sudski stepen nije utvrdio elemente dela za koje je proglašen odgovorim i osuđen.

Sud primećuje da argumenti podnosioca zahteva o povredi člana 31. Ustava, jer nije održana rasprava na nivou upravnih organa, ne potkrepljuju dovoljno njegovu tvrdnju od ustavnoj povredi, jer su relevantne odluke upravnih organa bile predmet kasnije kontrole od strane *"sudskog organa koji ima potpunu nadležnost",* sa ovlaštenjem za poništi takve odluke kako po pitanju činjenica, tako i po pitanju zakona. Što se tiče navoda u vezi sa sudskim organima, Sud je smatrao da podnosilac zahteva nije dokazao da su postupci pred Vrhovnim sudom bili nepravični ili proizvoljni, ili da su mu osnovna

prava i slobode zaštićene Ustavom povređena usled pogrešnog tumačenja zakona i ocene dokaza i činjenica u njegovom slučaju.

Shodno tome, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 48. Zakona i pravilom 39 (2) Poslovnika, zahtev je očigledno neosnovan na ustavnim osnovama i trebao je da se proglasi neprihvatljivim.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI112/17

Podnosilac

Deno Denović

Ocena ustavnosti presude ARJ.br. 7/2017 Vrhovnog suda Kosova od 16. maja 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu- Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzie Istrefi-Peci, sudija, i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Deno Denović, sa prebivalištem u Mitrovici (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), koga zastupa Zyhdi Axhemi, advokat iz Prištine.

Osporena odluka

2. Osporena odluka je presuda [ARJ. br. 7/2017] od 16. maja 2017. godine Vrhovnog suda Republike Kosovo, koju je podnosilac zahteva primio 5. juna 2017. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude, kojom se tvrdi da su podnosiocu zahteva povređena prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

5. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmenu-dopunu Poslovnika o radu, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 dana nakon objavljivanja. Sledstveno, pri razmatranju zahteva Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika koji je na snazi.

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 18. septembra 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

7. Dana 19. septembra 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Gresu Caka-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Bekim Sejdiu i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

8. Dana 23. oktobra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva i Vrhovni sud o registraciji zahteva.

9. Dana 14. februara 2018. godine, Sud je tražio od zastupnika podnosioca zahteva da podnese punomoćje koje dokazuje da je opunomoćen da zastupa podnosioca zahteva pred Sudom. Sud je takođe tražio od podnosioca zahteva i Osnovnog suda u Prištini (u daljem tekstu: Osnovni sud), da podnesu povratnicu koja dokazuje kada je podnosilac zahteva primio osporenu odluku.

10. Dana 22. februara 2018. godine, zastupnik podnosioca zahteva je podneo punomoćje koje je tražio Sud.

11. Dana 24. aprila 2018. godine, Osnovni sud je podneo povratnicu, koja dokazuje da je podnosilac zahtev primio osporenu odluku 5. juna 2017. godine.

12. Dana 2. jula 2018. godine, podnosilac zahteva je tražio od Suda da se njegov slučaj reši urgentno.

13. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sledećim sudijama: Snezhani Botusharovi i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sledećim sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

14. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajrama Ljatifija, Safeta Hoxhu, Radomira Labana, Remziu Istrefi-Peci dhe Nexhmija Rexhepija.

15. Dana 12. septembra 2018. godine, predsednica Suda je imenovala novo Veće za razmatranje sastavljeno od sudija: Arta Rama-Hajrizi (predsedavajuće), Bekim Sejdiu dhe Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

16. Dana 26. septembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

17. Dana 25. februara 2014. godine, podnosioca zahteva je zaustavila Policija Kosova u selu Krajkovo, opština Leposavić, dok je prenosio 4 (četiri) boce nafte u iznosu od 3999.00 evra (u daljem tekstu: osporena roba). S tim u vezi, Policija Kosova je pokrenula slučaj zbog sumnje o nedozvoljenoj trgovini protiv podnosioca zahteva i naložila da se osporena roba pošalje carinskom terminalu u Mitrovici za skladištenje.

18. Dana 15. aprila 2014. godine, Regionalna direkcija u Mitrovici (u daljem tekstu: Regionalna direkcija) Carine Republike Kosova (u daljem tekstu: Carina Kosova) je rešenjem [08.05.2/394] proglasila podnosioca zahteva odgovornim za carinski prekršaj propisan u članu 8. Zakona br. 04/L-099 o izmenama i dopunama Carinskog i akciznog Kodeksa br. 03/L-109 na Kosovu; osudila novčanom kaznom u iznosu od 3822,00 evra i naložila oduzimanje osporene robe. Regionalna direkcija je obrazložila navedeno rešenje, između ostalog, činjenicom da faktura kojom je podnosilac zahteva opravdao robu nije valjana.

19. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva je tražio od Carine Kosova preispitivanje rešenja [08.05.2/394] Regionalne direkcije, tvrdeći "*bitne povrede odredaba Carinskog kodeksa, povrede materijalnih odredaba i osnovnih prava zagarantovanih Ustavom*".

20. Dana 19. juna 2014. godine, Carina Kosova je rešenjem [07.03/497], odbila, kao neosnovan, zahtev za preispitivanje rešenja [08.05.2/394] Regionalne direkcije.

21. Dana 22. jula 2014. godine, podnosilac zahteva je podneo tužbu Osnovnom sudu u Prištini- Departman za administrativna pitanja (u daljem tekstu: Osnovni sud) protiv Carine Kosova, tražeći poništenje rešenja [07.03/497] ili vraćanje njegove stvari na preispitivanje Carini Kosova. Podnosilac zahteva u žalbi navodi da Carina Kosova nije utvrdila činjenice, a posebno one u pogledu valjanosti fakture kojom se navodi da je kupljena roba, i osporava svojstvo prekršaja, navodeći da isto ne može da se smatra kao „krijumčarenje robe".

22. Dana 13. aprila 2016. godine, Osnovni sud je presudom [A.br.1247/14], odbio tužbeni zahtev podnosioca, kao neosnovan, i ostavio na snazi rešenje [07.03/497] Carine Kosova.

23. Neodređenog datuma, podnosilac zahteva je na presudu Osnovnog suda izjavio žalbu Apelacionom sudu, tvrdeći "*povredu načela nejednakosti strana u postupku*" i "*neobjektivno razmatranje dokaza*". Podnosilac zahteva je tražio poništenje presude Osnovnog suda ili vraćanje stvari na ponovno suđenje i vraćanje osporene robe.

24. Dana 14. oktobra 2016. godine, Apelacioni sud je presudom [AA.br.226/2016], rešavajući navode podnosioca zahteva, odbio, kao neosnovanu, njegovu žalbu i potvrdio presudu Osnovnog suda.

25. Protiv presude Apelacionog suda, podnosilac zahteva je podneo Vrhovnom sudu zahtev za vanredno preispitivanje sudske odluke zbog

pogrešnog utvrđivanja činjenica i povrede materijalnih i proceduralnih odredbi, navodeći ponovo da nisu utvrđene činjenice koje se odnose na valjanost fakture za osporenu robu i tražeći da se relevantne presude Osnovnog suda i Apelacionog suda ponište i stvar vrati na ponovno suđenje.

26. Dana 16. maja 2017. godine, Vrhovni sud je presudom [ARJ.br.7/2017], odbio, kao neosnovan, zahtev podnosioca za vanredno preispitivanje presude Apelacionog suda.

Navodi podnosioca

27. Podnosilac zahteva tvrdi da mu je presudom [ARJ.br.7/2017] od 16. maja 2017. godine Vrhovnog suda povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, garantovano članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava.

28. Tvrdnje o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje, podnosilac zahteva gradi na dva sledeća argumenta: a) odbijanje zahteva za održavanje rasprave od strane sektora za preispitivanje Carine Kosova; i b) da su rešenja Carine Kosova i presude redovnih sudova proizvoljne, jer oni smatraju da faktura kojom obrazlaže osporenu robu nije valjana i nijedan upravni i sudski stepen nije utvrdio elemente dela za koje je proglašen odgovorim i osuđen.

29. Na kraju, podnosilac zahteva traži od Suda da proglasi njegov zahtev prihvatljivim; da utvrdi povredu člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i proglasi presudu [ARJ. br. 7/2017] od 16. maja 2017. godine Vrhovnog suda u vezi sa presudom [AA. br. 226/2016] od 14. oktobra 2016. godine Apelacionog suda i presudom [A. br. 1247/14] od 13. aprila 2016. godine Osnovnog suda ništavom, vraćajući stvar na preispitivanje.

Prihvatljivost zahteva

30. Sud prvo razmatra da li su ispunjeni uslovi prihvatljivosti, propisani Ustavom i dalje utvrđeni Zakonom i Poslovnikom.

31. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".

32. Sud u nastavku takođe razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti, propisane u Zakonu. S tim u vezi, Sud se prvo poziva na član 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 48
[Tačnost podneska]

"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori".

Član 49
[Rokovi]

"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku...".

33. Što se tiče ispunjavanja ovih uslova, Sud utvrđuje da je podnosilac zahteva ovlašćena strana, koja osporava akt javnog organa, odnosno presudu [ARJ.br.7/2017] od 16. maja 2017. godine Vrhovnog suda, nakon što je iscrpeo sva pravna sredstva propisana zakonom. Podnosilac zahteva je takođe naveo prava i slobode za koje tvrdi da su povređene u skladu sa uslovima iz člana 48. Zakona i podneo je zahtev u skladu sa rokovima utvrđenim u članu 49. Zakona.

34. Pored toga, Sud razmatra da li je podnosilac zahteva ispunio uslove prihvatljivosti propisane pravilom 39 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika. Pravilo 39 (2) Poslovnika propisuje uslove na osnovu kojih Sud može da razmotri zahtev, uključujući i uslov da zahtev ne bude očigledno neosnovan. Pravilo 39 (2) Poslovnika posebno propisuje:

"(2) Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim, ako je zahtev očigledno neosnovan, jer podnosilac nije dovoljno dokazao i potkrepio tvrdnju".

35. U tom smislu, Sud prvo podseća da je rešenjem [08.05.2/394] Regionalne direkcije, podnosilac zahteva proglašen odgovornim za izvršenje carinskog prekršaja i izrečena mu je odgovarajuća kazna. Navedeno rešenje je potvrđeno od strane Carine Kosova rešenjem [07.3/497] i presudama tri pravosudna stepena u Republici Kosovo. Podnosilac zahteva tvrdi da mu je odlukama u upravnom postupku povređeno pravo na pravično i nepristrasno suđenje, jer mu nisu omogućili održavanje rasprave pred upravnim organima i jer nisu utvrdili činjenice, posebno one u vezi sa valjanosti fakture, a koja se odnose na delo za koje je proglašen odgovornim.

36. Sud prvo naglašava da glavni navodi podnosilaca zahteva koji se odnose na navodne povrede proceduralnih garancija garantovane članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a su detaljno tumačeni u sudskoj praksi ESLJP-au skladu sa kojom je Sud, na osnovu člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, obavezan da tumači prava i osnovne slobode garantovane Ustavom. Shodno tome, prilikom tumačenja tvrdnji o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, Sud će se pozvati na sudsku praksu ESLJP-a.

37. Sud takođe primećuje da praksa ESLJP-a ističe da se pravičnost postupka ocenjuje na osnovu postupka kao celine. (Vidi: presudu ESLJP-a od 6. decembra 1988. godine, *Barbera, Messeque i Jabardo protiv Španije,* br. 10590/83, stav 68). Shodno tome, tokom ocene navoda podnosioca zahteva, Sud će se takođe pridržavati ovog načela. (Vidi: takođe slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 38; i slučaj KI143/16, podnosilac zahteva: *Muharrem Blaku i drugi*, rešenje o neprihvatljivosti od 13. juna 2018. godine, stav 31).

38. U tom smislu, Sud će prvo razmotriti tvrdnje podnosioca zahteva u pogledu navodne povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a vezano sa navodnom povredom proceduralnih garancija za raspravu pred upravnim organima na osnovu sudske prakse ESLJP-a.

Što se tiče tvrdnje o povredi prava na raspravu pred upravnim organima

39. Na početku, pozivajući se na praksu ESLJP-a i svoju sudsku praksu, Sud naglašava da pravo na pravično suđenje u principu podrazumeva pravo strana da budu lično prisutni na suđenju i da je to pravo usko povezano sa pravom na raspravu i pravom da lično prati postupak. (Vidi: presudu ESLJP-a od 23. februara 1994. godine, *Fredin protiv Švedske*, predstavka br. 18928/91, strana 10 i 11; *Ekbatani protiv*

Švedske, br. 10563/83, ESLJP, presuda od 26. maja 1988. godine, stav 25; i slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 40; i KI143/16, podnosilac zahteva: *Muharrem Blaku i drugi*, rešenje o neprihvatljivosti od 13. juna 2018. godine, stav 37).

40. Sud podseća da iako se u tekstu člana 6. EKLJP-a izričito ne pominje, rasprava predstavlja jedan od osnovnih načela propisanom u članu 6. (Vidi: *Jussila protiv Finske*, presuda ESLJP-a od 23. novembra 2006. godine i slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 42).

41. Međutim, ESLJP je preko svoje sudske prakse utvrdio i granice primene ovog pravila i relevantne izuzetke. Isto je utvrđeno i sudskom praksom Suda, između ostalog, u slučajevima KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine i KI143/16, podnosilac zahteva: *Muharrem Blaku i drugi*, rešenje o neprihvatljivosti od 13. juna 2018. godine.

42. Pored toga, u primeni ovih načela i relevantnih ograničenja u okolnostima ovog slučaja, Sud primećuje da podnosilac zahteva tvrdi povredu prava garantovana članom 31. Ustava kao rezultat odbijanja održavanja rasprave pred upravnim organima, odnosno Carinom Kosova, a ne pred pravosudnim organima. Granice primene proceduralnih garancija sadržanih u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a pred upravnim organima su takođe dobro definisane u sudskoj praksi EKLJP-a i Suda. (Vidi: KO12/17, podnosilac zahteva: *Ombudsman*, presuda od 30. maja 2017. godine).

43. U svojoj presudi KO12/17, Sud je, na osnovu sudske prakse ESLJP-a, utvrdio da odluke donete od strane upravnih organa treba da budu predmet naknadne kontrole od strane „*sudskog organa koji ima potpunu nadležnost*“, uključujući i ovlašćenje ovih poslednje navedenih da ponište u svakom pogledu, po pitanjima činjenica i zakona, odluke upravnih organa. (Vidi: slučaj Ustavnog suda, KO12/17, *Ombudsman*, presuda od 30. maja 2017. godine, stav 77 i 101. Vidi, i: *mutatis mutandis*, dole navedene odluke ESLJP-a:*Albert i Le Compte protiv Belgije*, predstavke br. 7299/75, 7496/76, stav 29, i presudu ESLJP-a od 26. aprila 1995. godine, *Fischer protiv Austrije*, predstavka br. 16922/90, stav 28).

44. Shodno tome, sudska praksa EKLJP-a i Suda predviđa da će za pravičnost postupka u celosti odluke upravnih organa ispuniti proceduralne garancije iz člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-

a, sve dok odluke takvih upravnih organa podležu naknadnoj kontroli od strane „*sudskog organa koji ima potpunu nadležnost*“, uključujući i ovlašćenje da poništi te odluke u svakom pogledu– i u pogledu činjenica i zakona. (Vidi: presudu ESLJP-a od 10. februara 1983. godine, *Albert i Le Compte protiv Belgije,* predstavke br. 7299/75, 7496/76, stav 29, i presudu ESLJP-a od 23. oktobra 1995. godine, *Gradinger protiv Austrije*, predstavka br. 15963/90, stav 42; vidi: i slučaj Suda KO12/17, podnosilac zahteva: *Ombudsman*, presuda od 30. maja 2017. godine).

45. Shodno tome, Ustav i EKLJP, na osnovu relevantne sudske prakse, u sebi uključuju sledeće alternative: ili da sami upravni organi ispune uslove iz člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a, ili da ako oni sami ne ispune ove uslove moraju biti podložni sudskoj kontroli koja ima potpunu nadležnost i koja sadrži garancije iz člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a. (Vidi: *mutatis mutandis*, slučaj *Albert i Le Compte protiv Belgije*, gore naveden, stav 29.)

46. Prilikom primene ovih načela u okolnostima ovog slučaja, Sud primećuje da argumenti podnosioca zahteva o povredi člana 31. Ustava zbog nedostatka rasprave na nivou upravnih organa ne potkrepljuju dovoljno njegovu tvrdnju o ustavnoj povredi, jer su relevantne odluke upravnih organa bile predmet naknadne kontrole od strane „*sudskog organa koji ima potpunu nadležnost*“ sa ovlaštenjem za poništi takve odluke kako po pitanju činjenica, tako i po pitanju zakonu. S tim u vezi, Sud podseća da su oba rešenja Carine Kosova potvrđena od strane tri sudska stepena, odnosno od strane Osnovnog suda, Apelacionog suda i Vrhovnog suda. U tri sudska stepena su razmotrene činjenice i dokazi, a u Osnovnom sudu je održana glavna javna rasprava.

47. Shodno tome, i uzimajući u obzir specifičnosti slučaja, navode podnosioca zahteva i činjenice koje je izneo, Sud, zasnovan i na standardima iz njegove sudske prakse u sličnim slučajevima i sudskoj praksi EKLJP-a, ne nalazi da je povređeno pravo na raspravu kao sastavni element prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

48. Sud će u nastavku razmotriti navode podnosioca zahteva o nepravilnom utvrđivanju činjenica od strane upravnih i sudskih organa, a posebno u vezi sa valjanošću fakture za osporenu robu.

Što se tiče tvrdnje o nepravilnom utvrđivanju činjenica

49. Podnosilac zahteva navodi da su ga upravni organi i redovni sudovi proglasili odgovornim bez utvrđivanja relevantnih dokaza i činjenica, odnosno nepravilno ocenjujući valjanost fakture u vezi sa osporenom robom i optužujući ga teretom dokazivanja da bi dokazao da je osporena roba podvrgnuta redovnim postupcima carinjenja.

50. Sud smatra da ovaj navod podnosioca zahteva pokreće pitanje zakonitosti u vezi sa primenom zakonskih odredbi i ocenjivanjem dokaza na osnovu kojih je podnosilac zahteva proglašen odgovornim za carinski prekršaj koji se odnosi na osporenu robu. Sud podseća da se ovi navodi odnose na oblast zakonitosti i kao takvi ne spadaju u nadležnost Suda, te stoga, u principu, Sud ih ne može razmatrati.

51. U tom smislu, Sud naglašava da nije njegov zadatak da se bravi greškama u zakonu za koje se navodi da su izvršili redovni sudovi (zakonitost), osim i u meri u kojoj su mogle povrediti prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost). Ustavni sud ne može sam da oceni zakon koji je doveo dotle da redovni sud usvoji jednu umesto neke druge odluke. U suprotnom, Sud bi postupao kao sud „*četvrtog stepena*“, što bi rezultiralo prevazilaženjem granica postavljenim u njegovoj nadležnosti. U stvari, uloga je redovnih sudova da tumače i primenjuju relevantna pravila procesnog i materijalnog prava. (Vidi: slučaj *García Ruiz protiv Španije*, ESLJP-a, br. 30544/96,od 21. januara 1999. godine, stav 28 i vidi: slučaj: KI70/11, podnosioci zahteva: *Faik Hima, Magbule Hima i Bestar Hima,* rešenje o neprihvatljivosti od 16. decembra 2011. godine).

52. Pored toga, Sud primećuje da je, nakon zahteva za vanredno preispitivanje sudske odluke, Vrhovni sud odbacio navode podnosioca zahteva o povredi materijalnih i proceduralnih odredbi od strane Osnovnog suda i Apelacionog suda. Vrhovni sud je odgovorio na sve navode o zakonskoj povredi koje je pokrenuo podnosilac zahteva.

53. U tom smislu, Sud podseća da je Vrhovni sud pri rešavanju navoda podnosioca zahteva obrazložio da se faktura koju je predstavio podnosilac zahteva ne može prihvatiti kao valjana, jer valuta izražena u fakturi nije u upotrebi na teritoriji Kosova i ne može se izvesti ekonomska transakcija. S druge strane, podnosilac zahteva nije pružio dokaze koji dokazuju da je osporena roba bila predmet postupka carinjenja kao što e propisano u članu 81.F Zakona br. 03/L-222 o poreskoj upravi i poreskom postupku, izmenjen i dopunjen Zakonom 04/L-102.

54. U tom smislu, Vrhovni sud je, između ostalog, obrazložio:

> *"[Faktura koju je podneo [podnosilac zahteva] br. 107/014 od 25.02.2014. godine i prema oceni ovog veća ne može da se prihvati kao valjana, jer monetarna valuta izražena na fakturi (dinar) nije u upotrebi na teritoriji Kosova i ne može se vršiti ekonomske transakcije, dok, sa druge strane, tužilac nije pružio dokaze da dokaže da je roba bila predmet postupka carinjenja. Na osnovu odredbe člana 81. F Zakona 04/L-102,propisuje se da će poreski obveznik snositi obavezu o utvrđivanju činjenica koje potkrepljuju njegov zahtev, da bi se osporena roba tretirala kao domaća roba, kako tvrdi tužilac u zahtevu, treba da poseduje relevantnu dokumentaciju da bi se uskladila faktura robe sa brojem registracije biznisa - prodavcem u ovom slučaju koji je izdao fakturu, zatim fiskalni račun ili uplata koja će dokazati, unutrašnju kupoprodaju robe.*
>
> *Na osnovu gore navedenog, Vrhovni sud je utvrdio da su prvostepeni i drugostepeni sud u ovom upravno-pravnom slučaju pravilno primenili odredbe materijalnog prava, tako da su navodi tužioca u zahtevu za vanredno preispitivanje sudske odluke neosnovani, jer nemaju uticaja na drugačije utvrđivanje činjeničnog stanja od onoga koje su utvrdili nižestepeni sudovi".*

55. Sud u nastavku smatra da podnosilac zahteva nije dokazao da su postupci pred Vrhovnim sudom bili nepravični ili proizvoljni, ili da su mu osnovna prava i slobode zaštićene Ustavom povređena usled pogrešnog tumačenja zakona i ocene dokaza i činjenica u njegovom slučaju. Sud podseća da je tumačenje zakona zadatak redovnih sudova i da je pitanje zakonitosti. Podnosilac zahteva nije dokazao nijedno ustavno pitanje. (Vidi: slučaj KI63/16, podnosilac zahteva: *Astrit Pira*, rešenje o neprihvatljivosti od 8. avgusta 2016. godine, stav 44 i, vidi: slučaj KI150/15; KI161/15; KI162/15; KI14/16; KI19/16; KI60/16 i KI64/16, podnosioci zahteva: *Arben Gjukaj, Hysni Hoxha, Driton Pruthi, Milazim Lushtaku, Esat Tahiri, Azem Duraku i Sami Lushtaku*, rešenje o neprihvatljivosti od 15. novembra 2016. godine, stav 62.).

56. Sud dalje primećuje da se podnosilac zahteva ne slaže sa ishodom postupka pred redovnim sudovima. Međutim, nezadovoljstvo podnosioca zahteva sa ishodom postupka od strane redovnih sudova ne daje mu pravo da podigne argumentovanu tvrdnju o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje. (Vidi: *mutatis mutandis,* slučaj

Mezotur – Tiszazugi Tarsulat protiv Mađarske, ESLJP, presuda od 26. jula 2005. godine, stav 21,; i, vidi:, slučaj KI56/17, podnositeljka zahteva: *Lumturije Murtezaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 18. decembra 2017. godine, stav 42).

57. Shodno tome, Sud smatra da podnosilac zahteva nije potkrepio navode da su postupci na bilo koji način bili nepravični ili proizvoljni i da su osporenom odlukom povređena prava i slobode garantovane Ustavom i EKLJP-om. (Vidi: *mutatis mutandis, Shub protiv Litvanije,* br. 17064/06, ESLJP, odluka od 30. juna 2009. godine).

58. U zaključku, u skladu sa članom 48. Zakona i pravilom 39 (2) Poslovnika, zahtev je očigledno neosnovan, na ustavnim osnovama, i shodno tome, neprihvatljiv.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 48. Zakona i u skladu sa pravilom 39 (2) Poslovnika, 26. septembra 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka-Nimani	Arta Rama-Hajrizi

Slučaj br. KI34/18, podnosilac zahteva: Albert Berisha, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda PML.br. 225/2017, od 18. decembra 2017. godine

KI34/18, rešenje o neprihvatljivosti od 23. maja 2018. godine, objavljeno 18. juna 2018. godine

Ključne reči: individualni zahtev, krivični postupak, pravo na pravično suđenje, Sud četvrte instance

Podnosioca zahteva je Osnovni sud u Prištini proglasio krivim za krivično delo *"Organizacija i učešće u terorističkoj grupi"*. Podnosilac zahteva je podneo žalbu Apelacionom sudu na presudu Osnovnog suda. U žalbi pred Apelacionim sudom podnosilac zahteva je tvrdio da mu je uskraćeno pravo na pravično suđenje zato što je njegova osuda bila zasnovana na pogrešnom tumačenju činjenica. Apelacioni sud je doneo presudu kojom je odbio žalbene navode podnosioca zahteva. Podnosilac je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu protiv presude Apelacionog suda, tvrdeći povredu prava na pravično suđenje zbog povrede principa jednakost oružja.

Zahtev za zaštitu zakonitosti podnosioca zahteva, Vrhovni sud je odbio kao neosnovan, uz obrazloženje, da su svedoci koje je podnosilac zahteva tražio, službena lica čiji su dokazi uključeni u spis predmeta.

U zahtevu pred Ustavnim sudom, podnosilac zahteva je uglavnom tvrdio da su mu povređena prava na pravično suđenje. Podnosilac zahteva je tvrdio da je njegovo pravo na ćutanje prekršeno jer su njegovi iskazi dati tokom istrage korišteni u dokazima protiv njega. Štaviše, on je tvrdio da je povređeno njegovo pravo na ravnopravnost oružja jer mu nije dozvoljeno da pozove određene svedoke. Takođe on je naveo da odluke redovnih sudova nisu obrazložene i da, pošto nije imao koristi od pravičnog suđenja, stoga njegov pritvor nije zakonski zasnovan na presudi nadležnog suda.

Sud je ocenio da su presude redovnih sudova bile dobro obrazložene, da su izjave podnosioca zahteva date tokom pre-pretresne istrage bile zakonito pribavljene i važeći dokazi i da je podnosilac zahteva imao koristi od prisustva branioca tokom ispitivanja od strane policijskih službenika.

Takođe, što se tiše navoda podnosioca u vezi sa povredom člana 5 (Pravo na slobodu i sigurnost), EKLjP, Sud je našao da je podnosilac osuđen od strane *"nadležnog suda"* koji je sproveo *„sveobuhvatni postupak"* što je, kao rezultat imalo utvrđivanje krivične odgovornosti.

Shodno tome, Sud je zaključio da ništa u slučaju predstavljenom od strane podnosioca ne ukazuje da su postupci pred redovnim sudovima bili nepravični ili proizvoljni da bi Ustavni sud bio uveren da je srž prava na pravično i nepristrasno suđenje bila povređena ili da su podnosiocu zahteva uskraćene bilo kakve procesne garancije, što bi dovelo do povrede tog prava na prema članu 31. Ustava ili stavu 1. člana 6 EKLjP . Takođe, Sud je dalje smatrao da on ne može da deluje kao „sud četvrtog stepena“, odnosno da on ne može da ponovo pregleda sve dokaze o postojanju krivice ili nevinosti podnosioca zahteva.

S tim u vezi, Sud je zahtev podnosioca proglasio očigledno neosnovan na ustavnim osnovama i proglasio ga je neprihvatljivim u skladu sa pravilom 36 (1) d) i (2) (d) Poslovnika o radu.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI34/18

Podnosilac

Albert Berisha

Zahtev za ocenu ustavnosti presude PML. br. 225/2017 Vrhovnog suda od 18. decembra 2017. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Albert Berisha iz Prištine (u daljem tekstu: podnosilac).

Osporena odluka

2. Podnosilac osporava presudu Vrhovnog suda PML. br. 225/2017 od 18. decembra 2017. godine, u vezi sa presudom Apelacionog suda PAKR. br. 518/2016 od 4. maja 2017. godine, i presudom Osnovnog suda PKR. br. 263/15 od 29. aprila 2016. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti gore navedenih sudskih odluka kojima se, navodno, podnosiocu povređuju prava i slobode garantovane članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), kao i članom 6 (Pravo na pravično suđenje) i članom 5 (Pravo na slobodu i sigurnost) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP).

4. Podnosilac, takođe, traži od Ustavnog suda (u daljem tekstu: Sud) "*da uvede privremenu meru, jer smatra da je nepravično lišen slobode kao rezultat donošenja protivustavnih sudskih odluka.*"

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na članu 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članu 27. [Privremene mere] i članu 47. [Individualni zahtevi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo, br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilima 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] i 54 [Zahtev za uvođenje privremenih mera] Poslovnika o radu Suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Sudom

6. Dana 8. marta 2018. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu.

7. Dana 9. marta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Selvete Gerxhaliu-Krasniqi za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Snezhana Botusharova (predsedavajuća), Bekim Sejdiu i Gresa Caka-Nimani.

8. Dana 13. marta 2018. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i poslao kopiju zahteva Vrhovnom sudu.

9. Dana 13. marta 2018. godine, u skladu sa pravilom 37 (1) Poslovnika, predsednica je naložila spajanje zahteva, koji je registrovan pod brojem KI37/18, sa zahtevom podnosioca, koji je registrovan pod brojem KI34/18.

10. Dana 19. marta 2018. godine, podnosilac zahteva je dostavio dopis Sudu, tražeći da se njegov zahtev ne spoji sa zahtevom koji je registrovan pod brojem KI37/18.

11. Dana 22. marta 2018. godine, u skladu sa pravilom 37 (3) Poslovnika, predsednica je naložila odvajanje zahteva podnosioca, koji je registrovan pod brojem KI34/18, od zahteva koji je registrovan pod brojem KI37/18.

12. Dana 17. maja 2018. godine, podnosilac zahteva je podneo Sudu dodatne argumente u prilog svom zahtevu.

13. Sud, u skladu sa pravilom 30 (3) (Registracija podnesaka i rokovi podnošenja) Poslovnika, nije uzeo u obzir dodatne argumente koje je podnosilac zahteva podneo 17. maja 2018. godine.

14. Dana 23. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

15. Dana 11. avgusta 2014. godine, Kosovska policijska služba (u daljem tekstu: KPS), lišila je slobode podnosioca zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo *"Organizacija i učešće u terorističkoj grupi"*, iz člana 143. stav 2. Krivičnog zakonika Kosova (u daljem tekstu: KZK).

16. Dana 26. avgusta 2014. godine, podnosilac je u prisustvu branioca, koji mu je dodeljen po službenoj dužnosti, saslušan u policiji. Podnosilac zahteva je dao sledeću izjavu: *„[...] Dana 6. oktobra 2013. godine, krenuo sam iz Prištine u pravcu Istanbula, odatle sam otišao u grad Hataj, u kojem sam boravio jedan dan, a zatim sam otputovao u Kilis, u blizini granice Turska- Sirija. Sutradan sam uz pomoć jednog turskog državljanina ilegalno prešao granicu i otišao u Siriju, tačnije u grad Tal Rivat, gde sam se smestio u bazu u blizini Halepa, zatim su me pitali o razlogu mog odlaska tamo, rekao sam im da sam*

došao da pomognem sirijskom narodu i da ne želim da budem deo Al Kaide...“.

17. Dana 7. maja 2015. godine, specijalni tužilac Kosova (u daljem tekstu: tužilac) podneo je Osnovnom sudu u Prištini-Odeljenju za teška krivična dela (u daljem tekstu: Osnovni sud), optužnicu PPS. br. 26/2015, protiv podnosioca zbog izvršenja krivičnog dela „Organizacija i učešće u terorističkoj grupi“, iz člana 143. stav 2. KZK-a.

18. Tokom pretresa pred Osnovnim sudom, podnosilac je tvrdio nevinost i izjavio da je: *„Cilj njegovog odlaska u Siriju bio da pomogne sirijskom narodu protiv Asadovog režima i da nije imao nameru da se pridruži terorističkim grupama, svesno je učestvovao u grupi Ahra al Šam, koja je bila opoziciona grupa koja nije bila deo terorističkih organizacija, a nije bila ni na crnoj listi Američkog Stejt departmenta“*.

19. U svojoj završnoj reči pred Osnovnim sudom, branilac podnosioca je izjavio da *„Specijalni tužilac nije uspeo da potvrdi svoje navode da je optuženi Albert Berisha izvršio krivično delo organizacija i učešće u terorističkoj grupi iz člana 143. stav 2 KZRK-a“*.

20. Tužilac je u završnoj reči pred Osnovnim sudom, izjavio da su *„[...] neki od optuženih priznali krivicu za krivična dela za koja su optuženi, te se stoga, za ove optužene nije upustio u ocenjivanje dokaza nego je izvršio ocenjivanje dokaza samo za optužene koji nisu priznali krivicu“*.

21. Dana 29. aprila 2015. godine, Osnovni sud je doneo presudu PKR. br. 263/15, kojom je podnosioca proglasio krivim za izvršenje krivičnog dela, i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine i 6 (šest) meseci.

22. U obrazloženju presude Osnovnog suda PKR. br. 263/15 stoji da *„Sud nije poklonio veru optuženom Albertu Berishi, a ni odbrambenoj tezi njegove advokatice da navodno optuženi Albert Berisha nije imao saznanja o stanju u Siriji, da je tamo otišao da bi pomogao civilnom stanovništvu. [...] Boravak optuženog Alberta Berishe u Siriji na kratko vreme ne oslobađa istog krivične odgovornosti, njegove izjave date tokom istrage i na glavnoj raspravi su protivrečne jedne drugoj. [...]*

Tokom odmeravanja kazne optuženom, sud je uzeo u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, koje utiču na vrstu i visinu kazne, shodno članu 73. KZRK-a.“

23. Podnosilac je podneo žalbu Apelacionom sudu na presudu Osnovnog suda PKR. br. 263/15, navodeći:

a) „Da je presuda zahvaćena bitnom povredom odredbi krivičnog postupka jer je izreka presude nerazumljiva i protivrečna, i da je osuđen na osnovu svoje izjave.

b) Da je u presudama pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje,

c) Da je izreka o kazni nepravična, jer je on nepravično osuđen na osnovu činjenica koje nisu utvrđene.“

24. Dana 4. maja 2016. godine, Apelacioni sud je doneo presudu PAKR. br. 518/2016, kojom je žalbene navode podnosioca odbio kao neosnovane.

25. U presudi Apelacionog suda PAKR. br. 518/2016, stoji:

a) „Što se tiče žalbenih navoda podnosioca o povredi odredbi krivičnog postupka da je prvostepeni sud proglasio optuženog (podnosioca) krivim na osnovu njegove date izjave u policiji, Sud navodi da je prema zakonskim odredbama određeno da se odbrana okrivljenog može koristiti kao dokaz (član 125. stav 2. ZKP) u krivičnom postupku.”

b) “Optuženi (podnosilac) je kako u policiji tako i na sudskom pretresu, potvrdio činjenicu da je bio u Siriji, ali je kategorično negirao da je imao nameru da se pridruži terorističkim organizacijama. U stvari, ovaj optuženi je na sudskom pretresu naveo da je sa različitih portala i društvenih mreža čuo za predstavljanje Lavdrima Muhaxherija i da je znao da je on bio deo organizacije Islamska Država i organizacije „ISIS“, i da je iz tog razloga odlučio da se pridruži grupi „Ahra Al Sham“.”

c) “Što se tiče visine kazne, Sud ocenjuje da je odmeravanje izrečenih kazni optuženima učinjeno u skladu sa opštim pravilima za odmeravanje kazne, u skladu sa članom 73. KZRK-a, tako da su kazne koje su im izrečene srazmerne društvenoj opasnosti počinjenog krivičnog dela.”

26. Podnosilac je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu protiv presude Apelacionog suda PAKR. br. 518/2016, *zbog „povrede principa jednakosti među strankama tokom postupka „equality of arms“, jer sud nije usvojio njegov predlog za saslušanje svedoka, čime se njemu povređuje princip pravičnog i nepristrasnog suđenja iz člana 31. Ustava i člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.”*

27. Dana 18. decembra 2017. godine, Vrhovni sud je doneo presudu PML. br. 225/2017, kojom je zahtev podnosioca za zaštitu zakonitosti odbio kao neosnovan. U obrazloženju presude stoji:

> *“Sud ocenjuje da je izreka presude prvostepenog suda u odnosu na osuđenog jasna i sadrži sve podatke o vremenu, mestu, načinu izvršenja krivičnog dela kao i druge podatke koji predstavljaju bitne elemente počinjenog krivičnog dela. U ovom krivičnom predmetu nije bilo sporno da je u kritičnom periodu, kao što je opisano u izreci prvostepenog suda, podnosilac bio u Siriji, kao ni činjenica da je tamo bio kako bi se pridružio terorističkoj formaciji.”*

28. Što se tiče navoda o povredi principa *„equality of arms“* zbog toga što Osnovni sud nije usvojio predlog podnosioca za saslušanje policajaca koji su sproveli početnu istragu, Vrhovni sud je naveo, *“ovaj sud ocenjuje, da je prvostepeni sud pravilno zaključio da nije potrebno ispitivanje predloženih svedoka, jer su kao službena lica (policajci) ispitali osuđenog o okolnostima krivičnog dela, a što se tiče njegove tvrdnje da su mu isti obećali da neće biti obuhvaćen u optužnici, to ne stoji, jer, kao što proizilazi iz spisa predmeta, ovaj osuđenik u ovom krivičnom predmetu nije proglašen za svedoka saradnika, kao što se traži odredbom člana 236. ZKPK-a, stoga nije povređen princip jednakosti stranaka u postupku.”*

Navodi podnosioca

29. Podnosilac navodi da je celokupni postupak pred redovnim sudovima, uključujući i fazu ispitivanja pred policijom, bio u suprotnosti sa ustavnim pravima koja su garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP, *„jer je i nacionalnim zakonom (ZKPK), ali i EKLJP, predviđeno da je tretiranje osumnjičenog da da neku izjavu „obećavajući mu“ ili „vršeći bilo koji pritisak“ smatrati nevažećom.“*

30. Podnosilac zahteva smatra da su mu sudovi povredili principe pretpostavke nevinosti i jednakosti snaga, jer su u svim fazama postupka prejudicirali njegovu krivicu za navodno krivično delo. Sudovi su izuzeli ustavne principe da optužnica mora da bude zasnovana na opravdanim i dovoljnim dokazima i da teret dokazivanja pada na tužilaštvo. Shodno tome, oni su lišili podnosioca prava da se pretpostavlja da je nevin dok se ne dokaže krivica, a odbijanjem da saslušaju jedine svedoke koje je on predložio, stavili su ga u nejednak položaj u poređenju sa organima koji ga optužuju.

31. Podnosilac, takođe, smatra da mu je povređeno pravo na obrazloženu sudsku odluku, jer sudske odluke nisu logične, nisu u propisanoj formi, nisu jasne u sadržini i sadrže protivrečnosti.

32. Podnosilac, takođe, smatra da zatvor nije bio zasnovan na kazni od strane nadležnog suda kršeći član 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) EKLJP, kao posledica povreda njegovog prava na pravično suđenje, kao što je zaštićeno članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP.

33. Podnosilac traži od Suda da zahtev proglasi prihvatljivim, da uvede privremenu meru, da konstatuje da je došlo do povrede člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava kao i člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP, a kao uzročna posledica i povredu člana 5. (Pravo na slobodu i sigurnost) EKLJP.

Prihvatljivost zahteva

34. Sud prvo ispituje da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje obrazloženi Zakonom i propisani Poslovnikom o radu.

35. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom.*

36. Sud se poziva i na član 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuje:

Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku.

37. U tom smislu, Sud smatra da je podnosilac zahteva ovlašćena strana, da je iscrpeo sva pravna sredstva i da je podneo zahtev u propisanom roku.

38. Međutim, Sud se dalje poziva na član 48. [Tačnost podneska] Zakona, koji propisuje:

Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori.

39. Pored toga, Sud uzima u obzir pravilo 36 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika o radu, koje propisuje:

(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:

(d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan.

(2) Sud proglašava zahtev kao očigledno neosnovan kada zaključi:

(d) da podnosilac zahteva nije u dovoljnoj meri potkrepio svoju tvrdnju.

40. Sud primećuje da podnosilac pre svega tvrdi, da su mu osporenim presudama povređena prava i slobode garantovane članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i članom 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLJP, a kao posledica tih povreda došlo je i do povreda člana 5 (Pravo na slobodu i sigurnost) EKLJP.

41. Sud pre svega podseća da se u skladu sa članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava „*Osnovna prava i slobode zagarantovane ovim Ustavom tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava*."

42. S tim u vezi, Sud podseća na član 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava, koji kaže:

"1. Svakom se garantuje jednaka zaštita prava pred sudom, ostalim državnim organima i nosiocima javnih
[...]"

43. Takođe i član 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLJP kaže:

"Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.
[...]"

44. Sud ukazuje da se glavno pitanje odnosi na utvrđivanje osnovanosti krivične optužbe protiv podnosioca, te stoga, podnosilac u predmetnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje iz člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava i člana 6 (Pravo na pravično suđenje) EKLJP.

45. Podnosilac u suštini tvrdi da su mu povređena prava na pravično suđenje. On svoje tvrdnje zasniva i) na činjenici da je njegova izjava koju je dao u pretkrivičnom postupku, korišćena kao dokaz tokom glavnog pretresa. U tom smislu, ii) podnosilac zahteva tvrdi da je njegovo pravo da predstavi odbranu povređeno, jer je pravo da ćuti i da ne doprinosi njegovoj inkriminaciji povređeno, iii) jer mu sudovi nisu dozvolili da pozove svedoke u svoju odbranu i, iv) jer osporene presude ne sadrže dovoljno razloga i obrazloženja o odlučnim činjenicama. Sve navedeno, po mišljenju podnosioca, upućuje na zaključak da mu nisu bile osigurane garancije pravičnog postupka. Štaviše, (v) Podnosilac zahteva navodi da on služi kaznu na osnovu ovih sudskih presuda što nije zakonito, jer je sud prekršio njegova prava na pravično suđenje, a samim tim i njegov zatvor nije zasnovan na presudi nadležnog suda, članom 5 (1) EKLJP.

46. Sud, rukovodeći se iznetim navodima podnosioca, uzimajući u obzir da on smatra da postupak kao celina nije bio pravičan, podseća, pre svega, na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP), po kojoj se *„pitanje da li je optuženi imao pravičan postupak mora sagledati na osnovu postupka kao celine"* (vidi: presudu ESLJP-a, *Monnel i Morris protiv Velike Britanije*, predstavka br. 9562/81; 9818/82 od 2. marta 1987. godine, serija A, broj 115, str. 21, stav 54).

i) Što se tiče korišćenja izjava podnosioca kao dokaza

47. U vezi sa prvim navodom podnosioca, *"[...] da su osporene presude zasnovane na dokazima, odnosno na njegovoj izjavi [policiji], a da je izostala brižljiva i sveobuhvatna ocena drugih dokaza"*, Sud pre svega podseća na svoju praksu i praksu ESLJP-a, po kojoj nije njegov zadatak da preispituje kako su redovni sudovi utvrdili činjenično stanje ili primenili materijalno pravo ukoliko to ne dovodi u pitanje prava i slobode koje su zaštićene Ustavom i EKLJP. Stoga, on ne može da deluje kao *„sud četvrtog stepena"* (vidi: slučaj *Akdivar protiv Turske*, br. 21893/93, ESLJP, presuda od 16. septembra 1996. godine, st. 65. Vidi, takođe: *mutatis mutandis*, slučaj KI86/11, podnosilac zahteva: *Milaim Berisha*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. aprila 2012. godine).

48. Sud napominje da član 6 EKLJP garantuje pravo na pravično suđenje, ali ne postavlja bilo kakva pravila o korišćenju dokaza, to je prevashodno pitanje koje se reguliše domaćim zakonodavstvom (vidi: presudu ESLJP-a, *Schenk protiv Švajcarske*, serija A. br. 140 od 12. jula 1988. godine, stav 45-46, i presudu ESLJP, *Teixeira de Castro protiv Portugala,* izveštaj 1998-IV, stav 34, od 9. juna 1998. godine).

49. Zbog toga, kao stvar principa, Sud smatra da njegova uloga nije da utvrđuje da li određena vrsta dokaza na sudu može biti prihvatljiva ili ne, odnosno da li je podnosilac kriv ili ne. U tom smislu, pitanje na koje treba odgovoriti je da li je postupak kao celina, uključujući i način na koji su dokazi pribavljeni bio pravičan. Ovo uključuje i ispitivanje „nezakonitosti" u pitanju, i tamo gde je u pitanju povreda i drugih prava iz EKLJP (vidi: presudu ESLJP-a, *Bykov protiv Rusije*, predstavka br. 4378/02, stav 89, od 10. marta 2009. godine, i presudu ESLJP, *Lee Davies protiv Belgije*, predstavka 18704/05, stav 41, od 28. juna 2009. godine).

50. Nadalje, Sud podseća da se neće mešati u to kojim dokazima stranama u postupku sudovi poklanjaju više poverenja na osnovu slobodne sudske procene (vidi: presudu ESLJP-a, *Doorson protiv Holandije*, predstavka 1996/II, stav 78, od 6. marta 1996. godine).

51. Takođe, ESLJP je u svojoj praksi ukazao na to da domaći sudovi imaju određenu diskrecionu ocenu u vezi s tim, koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu, ali istovremeno imaju obavezu da obrazlože svoju odluku, tako što će navesti jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku zasnovali (vidi: presudu ESLJP-a, *Suominen*

protiv Finske, predstavka br. 37801/97, stav 36, od 1. jula 2003. godine).

52. Sud zapaža da je u obrazloženju prvostepene presude, između ostalog, navedeno da su neki od ključnih dokaza na kojima je zasnovan zaključak o postojanju krivičnog dela i krivične odgovornosti podnosioca upravo iskaz koji je on dao policiji. U toj izjavi, podnosilac zahteva je detaljno opisao radnje koje je preduzeo u Siriji, koji su regulisani sudovi procenili kao esencijalne elemente koji bez ikakve sumnje pokazuju na postojanje bića krivičnog dela, i njegove krivične odgovornosti.

53. S tim u vezi, Sud primećuje, da je podnosilac svoju izjavu koju je dao pred policijom, dao u prisustvu svog branioca koji mu je dodeljen po službenoj dužnosti. To vodi zaključku, da je tokom celog postupka imao pristup pravnoj pomoći od koje je mogao da ima korist, kao i da bude upoznat sa posledicama koje proizilaze ili mogu da proizađu iz njegove izjave u daljem toku krivičnog postupka.

54. Sud dalje primećuje da član 261. ZKPK-a, predviđa mogućnost da se izjave koje su date u prethodnom postupku mogu koristiti kao dokaz tokom glavnog pretresa.

55. Član 261. [Korišćenje ranijih izjava na glavnom pretresu] ZKPK-a, kaže:

> *"[...]*
>
> *2. Ispitivanja u prethodnom postupku mogu da se upotrebe kao dokaz u skladu sa članom 123. stava 2. ovog zakonika.*
> *3. Davanje iskaza u prethodnom postupku može da se upotrebi kao dokaz u skladu sa članom 123. stava 3. ovog zakonika."*

56. S tim u vezi, Sud zapaža da su redovni sudovi dali opširne zaključke, pružajući razloge i ukazujući na relevantne zakonske odredbe u vezi sa time zašto je izjava podnosioca data u pretkrivičnom postupku korišćena kao dokaz. Sud ne smatra da je obrazloženje dato od strane redovnih sudova bilo proizvoljno.

ii) Što se tiče zabrane protiv samookrivljenja

57. Podnosilac zahteva tvrdi da je njegovo pravo da se oslobodi od samookrivljenja povređeno, jer je njegova izjava data policiji tokom istrage korišćena protiv njega u sudu tokom krivičnog suđenja.

58. Sud podseća na član 10. [Obaveštenje o razlozima optužbe, neprimoravanje na samookrivljenje i zabrana iznuđivanja priznanja krivice] ZKPK-a, koji propisuje:

> *„1. Po hapšenju, a tokom prvog ispitivanja, okrivljeno lice mora brzo i podrobno i na jeziku koji razume da bude obavešten o delu koje mu se stavlja na teret i o prirodi i razlozima optužbe.*
> *2. Okrivljeno lice nije dužno da se izjasni o svom slučaju i da odgovara na postavljena pitanja, a ako se izjasni o svom slučaju, nije obavezno da okrivi sebe ili svoju najbližu rodbinu, niti da prizna krivicu. Ovo pravo se ne odnosi kada je okrivljeno lice zaključilo sporazum da sarađuje sa državnim tužiocem.*
> *3. Zabranjena je i kažnjiva svaka primena mučenja, sile, pretnje, opojnih droga i drugih sličnih načina kojima se iznuđuje priznanje ili kakva druga izjava okrivljenog lica ili drugog učesnika u postupku".*

59. Sud podseća da pravo na pravično suđenje, garantovano članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP, propisuje određeni minimum garancija za svaku osobu koja je optužena za krivično delo, koje uključuje pravo da se oslobodi od samookrivljenja u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a (vidi: presudu ESLJP-a, *Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 19187/91, stav 68 i 69, od 17. decembra 1996. godine i slučaj ESLJP-a, *John Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* predstavka 19731/91, stav 45, od 8. februara 1996. godine).

60. S tim u vezi, pravo lica da samo sebe ne inkriminiše, pretpostavlja, da se u krivičnom postupku traži od tužioca da dokaže svoj slučaj protiv optuženog bez pribegavanja dokazima koji su pribavljeni putem metode prinude i represije, u suprotnosti sa voljom optuženog. Pravo da ne inkriminiše samog sebe prvenstveno se tiče volje optužene strane da se ne izjašnjava, odnosno pravo na ćutnju koje se primenjuje već kod prvog ispitivanja osumnjičenog (vidi: presudu ESLJP-a, *Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* predstavka 19187/91, stav 68 i 69, od 17.decembra 1996. godine, kao i presudu ESLJP-a, J*ohn Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka 18731/91, stav 45, od 8. februara 1996. godine).

61. Najzad, pravo na ćutanje nije apsolutno, i u proceni da li je postupak doveo samu suštinu garancija od samo inkriminacije, ESLJP ceni, na osnovu a*) prirode i stepena prisile*, *b) postojanja bilo koje relevantne zaštitne mere*, i c*) upotrebu tako dobijenog dokaza (*vidi: ESLJP, *John*

Murrey protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka 18731/91, stav 45, od 8. februara 1996. godine).

62. Sud primećuje navod podnosioca da mu je "*povređeno pravo na odbranu i garancije u pogledu zaštite od samo inkriminacije, jer je njegova izjava korišćena kao dokaz*".

63. Pored toga, Sud pre svega navodi, da pri oceni da li je postupak bio pravičan kao celina mora se imati u vidu da li su poštovana i prava odbrane, s tim u vezi, da li je podnosilac imao mogućnost da ospori zakonitost dokaza i da se protivi njihovom korišćenju (vidi: presudu ESLJP-a, *Szilagyi protiv Rumunije*, predstavka 30164/04, od 17. decembra 2013. godine).

64. Pored toga, mora se uzeti u obzir i kvalitet dokaza, uključujući i da li okolnosti u kojima je on pribavljen ukazuju na sumnju u njegovu pouzdanosti ili tačnost (vidi: presudu ESLJP-a, *Lisica protiv Hrvatske*, predstavka 20100/06, stav 49, od 25. februara 2010. godine).

65. Štaviše, problem pravičnosti se neće nužno pojaviti tamo gde pribavljeni dokaz nije podržan drugim materijalom. Štaviše, treba imati u vidu da kada je dokaz veoma jak i nema rizika da je nepouzdan, analogno tome, potreba za drugim dokazima koji ga podržavaju je slabija (vidi: presudu ESLJP-a, *Lee Davies protiv Belgije*, predstavka 18704/05, stav 42, od 28. juna 2009. godine, kao i presudu ESLJP-a, *Bykov protiv Rusije,* predstavka br. 4378/02, stav 90, od 10. marta 2009. godine).

66. U konkretnom slučaju, Sud primećuje da su u slučaju podnosioca redovni sudovi zaključili, dajući dovoljno obrazloženje koje i ovaj Sud ne smatra proizvoljnim, da je izjava podnosioca koju je dao policiji pribavljena na zakonit način. Takođe, podnosilac se pre davanja svog iskaza dobrovoljno i svesno u prisustvu svog branioca odrekao prava da ne mora da odgovara na pitanja nadležnih službenika zaduženih za sprovođenje istrage, i da ne iznosi svoju odbranu.

67. Štaviše, podnosilac ni u jednoj fazi postupka pred Osnovnim, Apelacionim ili Vrhovnim sudom nije uspeo da dokaže da je u policiji bio izložen bilo kojoj vrsti pritisaka zbog činjenice da je bio u policijskom pritvoru. Takođe, podnosilac nije imao primedbe ni na imenovanje branioca koji mu je dodeljen po službenoj dužnosti, pa su u tom smislu "*postojale mere zaštite*" u smislu gore navedenih principa.

68. Takođe, iz činjenica predmeta proizilazi, da je podnosilac pre davanja izjave u policiji, konsultovao svog branioca bez prisustva drugih lica, štaviše, podnosilac je i tokom davanja iskaza pred Osnovnim sudom imao dovoljno vremena da u konsultaciji sa svojim braniocem, pripremi odbranu kojom bi opovrgao svoju ranije datu izjavu policiji, što vodi zaključku da podnosiocu nije bila uskraćena mogućnost da se protivi korišćenju svoje izjave kao dokaza.

69. Najzad, kako je to ukazao Osnovni sud, pažljivom analizom izjave koju je podnosilac dao pred policijom, i izjave koju je dao u svojoj odbrani pred Osnovnim sudom, utvrđeno je da se one razlikuju dovoljno da sud utvrdi da se one razlikuju u meri dovoljnoj da one potvrde činjenicu da je podnosilac svestan krivičnog dela i da je on odlučio da se brani, ali da *„[...] sud nije poklonio veru optuženom Albert Berisha a ni odbrambenoj tezi njegove advokatici iznete pred Osnovnim sudom...“*.

70. Na osnovu svega iznetog, Sud nalazi neosnovanim navode podnosioca o navodnim povredama prava na odbranu i garancija u pogledu zaštite od samookrivljavanja.

iii) Što se tiče negiranja da se saslušaju svedoci odbrane

71. Dalje, u vezi sa navodima podnosioca, “*da mu je povređen princip ravnopravnosti stranaka u sudskom postupku, jer sudovi nisu hteli da prihvate svedoke koje je on predložio [...]“*, Sud nalazi neosnovanim, jer te iste argumente podnosilac je iznosio i pred Apelacionim i Vrhovnim sudom, na koje je dobio i detaljne odgovore na svoje navode, za koji su sudovi pružili zakonsko utemeljenje.

72. Sud ne može a da ne primeti, da je Vrhovni sud u presudi PML.br.225/2017, konkretno odgovorio podnosiocu i zašto je Osnovni sud u presudi PKR.br.263/15, odbio zahtev da se saslušaju dva službenika KP, koji su tokom istražnog postupka saslušavali podnosioca u prisustvu branioca, navodeći *„[...] da nije potrebno ispitivanje predloženih svedoka, jer su kao službena lica (policajci) ispitali osuđenog o okolnostima krivičnog dela, a što se tiče njegove tvrdnje da su mu isti obećali da neće biti obuhvaćen u optužnici, to ne stoji ...“*

iv) Što se tiče pravo na obrazloženu odluku

73. Što se tiče navoda podnosioca o povredi prava na pravično suđenje *„[...] jer presude sudova nisu logične, u propisanoj formi, nisu jasne u sadržini i da imaju protivrečnosti i kontradiktornosti“*, Sud ukazuje da, prema ustaljenoj praksi ESLJP-a, član 6 stav 1. EKLJP obavezuje sudove da, *inter alia, obrazlože svoje presude*. Ova obaveza, međutim, ne može biti shvaćena kao obaveza da se u presudi iznesu svi detalji i daju odgovori na sva postavljena pitanja i iznete argumente (vidi: presudu ESLJP-a, *Ruiz Torija protiv Španije*, od 9. decembra 1994. godine, Serija A, broj 303-A, stav 29, vidi i odluku ESLJP-a, *Harutyunyan protiv Armenije*, od 5. jula 2005. godine, predstavka broj 36549/03).

74. Isto tako, Sud primećuje da shodno stavu koji je zauzela Evropska komisija za ljudska prava, *konačne odluke žalbenih sudova ne moraju imati iscrpna obrazloženja, već ona koja sud smatra relevantnim i utemeljenim* (vidi: odluku *Evropske komisije za ljudska prava*, 8769/07 od 16. jula 1981. godine, OI 25).

75. U suštini, Sud primećuje da podnosilac navodnu povredu pokušava da opravda stavom da *„[...] sud nije logički povezao zakonski okvir i činjenično stanje. Sudovi umesto da obrazlože srž njihove odluke, oni postavljaju hipotetička pitanja – koja su irelevantna za sudsku odluku.“*

76. Sud takođe primećuje, da je podnosilac i pred Vrhovnim sudom, uglavnom, ponovio iste žalbene navode, na koje mu je sud u presudi PML. br. 225/2017, i odgovorio, navodeći: *„Sud ocenjuje da su izreke presuda prvog stepena u odnosu na osuđenog jasne i sadrže sve podatke o vremenu, mestu, načinu izvršenja krivičnog dela kao i druge podatke koje predstavljaju bitne elemente počinjenog krivičnog dela. U obrazloženju obeju presuda, data su zakonska obrazloženja za sve tačke presude.“*

77. Sud ove navode podnosioca nalazi kao neosnovane i pravno neutemeljene. To iz razloga što su Osnovni i Apelacioni sud u presudama dali jasna obrazloženja svojih odluka, kako u pogledu utvrđenog činjeničnog stanja, tako i u pogledu primene materijalnog prava, a koja ovaj Sud ne smatra proizvoljnim.

78. Na osnovu gore navedenih razloga, Sud zaključuje da je navod podnosioca o povredi prava na pravično suđenje, garantovano članom

31. Ustava i članom 6. EKLJP, očigledno neosnovan na ustavnim osnovama.

v) Što se tiče prava na slobodu i sigurnost

79. Što se tiše navoda podnosioca u vezi sa povredom člana 5 (Pravo na slobodu i sigurnost) EKLJP, Sud primećuje da navodi podnosioca da zato što nije dobio pravično suđenje, njegov zatvor nije zasnovan na „kazni od strane nadležnog suda“, kao što je propisano u članu 5. EKLJP. Podnosilac zahteva navodi da je osuđen presudama koje su protivustavne. Iz čega proizilazi da je i njegova zatvorska kazna protivustavna.

80. Prije svega, Sud podseća da ESLJP navodi da član 5. stav (1) tačka (a) EKLJP dozvoljava lišenje slobode *"nakon presude nadležnog suda"*. ESLJP navodi da reč 'nakon' ne znači samo da "pritvor" mora u istom momentu slediti 'osuđujuću presudu'; osim toga, ' pritvor' mora biti rezultat, 'pratiti i zavisiti' ili pojaviti na osnovu 'presude'" (vidi Presudu ECtHR, B. protiv Austrije, aplikacija br. 11968/86 od 28. marta 1990., tačka 38).

81. Sud utvrđuje da prema zakonskom okviru Kosova, postupci koji vode ka krivičnoj osudi protiv podnosioca su održani zakonito od strane sudova koji su pravilno osnovani na Kosovu. Pored toga, nema ničega u postupcima koji su primenjeni od strane redovnih sudova koji dovode u pitanje „nadležnost“ prema zakonu ili Ustavu.

82. Stoga, Sud utvrđuje da je podnosilac zahteva bio osuđen od strane *„nadležnog suda*“, koji je sproveo sveobuhvatni postupak koji je rezultirao utvrđivanjem krivične odgovornosti i *„donošenjem konačne presude*“, kojom je osuđen podnosilac na kaznu zatvora (vidi: presuda ESLJP-a, *B protiv Austrije*, predstavka br. 11968/86 od 28. marta 1990. godine).

83. Sud zaključuje da je kazna podnosioca od strane nadležnog suda bila potpuno dovoljna da opravda njegov zatvor u skladu sa uslovima iz člana 5. EKLJP, a navodi podnosioca o povredi člana 5. EKLJP treba da se odbiju kao očigledno neosnovani na ustavnim osnovama.

Zaključak

84. Imajući u vidu gore navedeno, uključujući okolnosti predmeta i obrazloženje u osporenim odlukama, Sud ne vidi bilo kakvu proizvoljnost u primeni materijalnog prava u krivičnom suđenju

podnosioca. Sud, takođe, ne može naći nikakve elemente koji bi ukazivali na nepravilnost ili arbitrarnost u donošenju osporenih odluka na štetu podnosioca.

85. Shodno tome, Sud smatra da ništa u slučaju predstavljenom od strane podnosioca ne ukazuje da su postupci pred redovnim sudovima bili nepravični ili proizvoljni da bi Ustavni sud bio uveren da je srž prava na pravično i nepristrasno suđenje bila povređena ili da su podnosiocu zahteva uskraćene bilo kakve procesne garancije, što bi dovelo do povrede prava na pravično suđenje prema članu 31. Ustava ili stavu 1. člana 6 EKLJP.

86. Sud smatra da je obaveza podnosioca zahteva da potkrepi svoje ustavne tvrdnje i podnese *prima facie* dokaz koji ukazuje na povredu prava garantovanih Ustavom i EKLJP. Ta ocena je u skladu sa nadležnošću Suda (vidi: slučaj Ustavnog suda br. KI19/14 i KI21/14, podnosioci zahteva: *Tafil Qorri i Mehdi Syla*, od 5. decembra 2013. godine).

87. Međutim, Sud nalazi da podnosilac zahteva nije potkrepio svoju tvrdnju niti je pokazao da je došlo od povrede njegovih prava.

88. Sud dalje smatra da ne može da deluje kao „sud četvrtog stepena".

89. U zaključku, Sud utvrđuje da su navodi podnosioca zahteva o povredi prava na pravično suđenje, garantovanog članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP, i prava na slobodu i sigurnost kao što je garantovano članom 5. EKLJP, očigledno neosnovani na ustavnim osnovama.

90. Dakle, zahtev podnosioca je u celosti očigledno neosnovan na ustavnim osnovama i treba da se proglasi neprihvatljivim u skladu sa pravilom 36 (1) d) i (2) (d) Poslovnika o radu.

Zahtev za privremenu meru

91. Sud podseća da je podnosilac zahteva takođe tražio od Suda uvođenje privremene mere "*jer smatra da je nepravično lišen slobode kao rezultat donošenja protivustavnih sudskih odluka.*"

92. U tom smislu, Sud se poziva na član 27. [Privremene mere] Zakona, koji propisuje:

> *1." Ustavni sud po službenoj dužnosti ili na zahtev stranke može doneti odluku o primeni privremenim merama u odnosu na neko*

pitanje koje je predmet postupka, ukoliko su te mere neophodne za otklanjanje rizika ili nepopravljive štete, ili je preuzimanje ovakvih privremenih mera u javnom interesu."

93. Sud se poziva i na pravilo 55 (4) Poslovnika, koje propisuje:

"Veće za razmatranje pre davanja preporuke za odobrenje zahteva za uvođenje privremenih mera utvrđuje da:

"(a) je strana koja zahteva uvođenje privremenih mera pokazala prima facie slučaj o merodavnosti predmeta i, ukoliko prihvatljivost još uvek nije utvrđena, prima facie slučaj o prihvatljivosti predmeta;
(...)
Ukoliko strana koja zahteva privremene mere nije pokazala potrebne prikaze, Veće za razmatranje treba da preporuči odbijanje zahteva."

94. Sud ponavlja zaključak da je zahtev podnosioca proglašen neprihvatljivim, kao očigledno neosnovan jer podnosilac nije podneo nikakav *prima facie* dokaz o prihvatljivosti zahteva.

95. Dakle, u skladu sa članom 116.2 Ustava, članom 27.1 Zakona i pravilom 55 (4) Poslovnika, zahtev za privremenu meru se odbija, kao neosnovan.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud Kosova, u skladu sa članom 113 (1 i 7) Ustava, članom 27.1 i 47.2 Zakona i pravilom 36 (1) (d) i (2) (a) (d), 55 (4) i 56 (2) Poslovnika, na sednici održanoj 23. maja 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA ODBIJE zahtev za privremenu meru;

III. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;

IV. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

V. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac

Selvete Gërxhaliu-Krasniqi

Predsednica Ustavnog suda

Arta Rama-Hajrizi

KI143/16, Podnosilac: Muharrem Blaku i drugi, zahtev za ocenu ustavnosti presude Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova za pitanja koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju ASC-11-0012 od 22. septembra 2016. godine

KI143/16, Rešenje o neprihvatljivosti od 17. maja 2018. godine, objavljeno 13. juna 2018. godine

Ključne reči: *individualni zahtev, građanski postupak, pravično i nepristrasno suđenje, očigledno neosnovan*

Podnosioci zahteva su tražili od Suda ocenu ustavnosti rešenja Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova za pitanja koja se odnose na KAP, kojim su potvrđena rešenja Specijalizovanog veća istog suda i Opštinskog suda u Podujevu, kojima je odlučeno o naknadi za određenu zemljišnu površinu nacionalizovanu 1960. godine.

Podnosioci su tvrdili povredu člana 31. Ustava, odnosno prava na pravično i nepristrasno suđenje u nekoliko ključnih elemenata ovog prava, kao što su: jednakost oružja, pravo na prisustvovanje suđenju i pravo na obrazloženu sudsku odluku.

Sud je razmotrio navode podnosioca i opširno razradio opšta načela prava na pravično i nepristrasno suđenje da je u okolnostima konkretnog slučaja održana rasprava pred prvostepenim sudom. Opštinski sud u Podujevu je održao glavnu raspravu na kojoj su razmotrene činjenice slučaja, uz učešće svih stranaka koje su bile deo spora. Podnosioci zahteva su imali mogućnost da na glavnoj raspravi iznesu svoje argumente i dokaze koje je nadležni sud ocenio nedovoljnim za usvajanje tužbe. Iz presude se takođe vidi da su na glavnoj raspravi razmotrene i ekspertize nezavisnih veštaka.
Sud je odgovorio i na ostala dve navoda koja se odnose na povrede ovog prava, opširno citirajući prethodne slučajeve ovog suda koji su primenljivi i u ovom slučaju, kao i slučajeve ESLJP-a.
U zaključku, Sud je utvrdio da podnosioci nisu uspeli da ubedljivim dokazima u dovoljnoj meri potkrepe svoje tvrdnje, pa je stoga našao da njihov zahtev treba proglasiti neprihvatljivim kao očigledno neosnovan na ustavnim osnovama.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI143/16

Podnosilac

Muharrem Blaku i drugi

Zahtev za ocenu ustavnosti presude ASC -11-0012 Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda Kosova za pitanja koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju od 22. septembra 2016. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

U sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija i
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Podnosioci zahteva su Muharrem Blaku, Imer Blaku, Murat Blaku i Rifat Blaku iz Podujeva (u daljem tekstu: podnosioci zahteva), koje pred Sudom zastupa Muhamet Shala, advokat iz Prištine.

Osporena odluka

2. Podnosioci zahteva osporavaju presudu [ASC-11-0012] Žalbenog veća Posebne komore Vrhovnog suda za pitanja koja se odnose na Kosovsku agenciju za privatizaciju (u daljem tekstu: Žalbeno veće PKVS-a), od 22. septembra 2016. godine, koju su primili 7. oktobra 2016. godine.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti osporene presude, kojom podnosioci zahteva tvrde da su im povređena prava garantovana članom 21. [Opšta načela], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP) i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava.

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka], 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 29 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

5. Dana 9. decembra 2016. godine, podnosioci su podneli zahtev Ustavnom sudu (u daljem tekstu: Sud).

6. Dana 16. januara 2017. godine, predsednica Suda je odlukom imenovala sudiju Gresu Caka-Nimani za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Snezhana Botusharova i Ivan Čukalović.

7. Dana 27. januara 2017. godine, Sud je obavestio podnosioce o registraciji zahteva i kopiju zahteva dostavio Žalbenom veću PKVS-a.

8. Dana 17. maja 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

Pregled činjenica

9. Dana 6. januara 1960. godine, Nacionalno veće opštine Podujevo je na osnovu zakona u ono vreme za nacionalizaciju (na snazi od 26. decembra 1958. godine), rešenjem [br. 7732/59], prema podnosiocima zahteva, nacionalizovao deo nepokretnosti pretka podnosilaca zahteva i ist registrovao kao društvenu imovinu.

10. Iz spisa predmeta proizilazi da su podnosioci zahteva podneli zahtev za vraćanje osporene imovine 1993. godine Komisiji za vraćanje zemljišta u opštini Podujevo i 2002. godine Direkciji za pravna i imovinu pitanja opštine Podujevo.

11. Dana 30. marta 2006. godine, podnosioci zahteva su podneli tužbu, uključujući zahtev za privremenu meru Specijalizovanom veću Posebne komore Vrhovnog suda (u daljem tekstu: Specijalizovano veće PKVS-a) protiv tuženih opštine Podujevo i Poljoprivredne zadruge "Përparimi" u Podujevu, tražeći utvrđivanje imovinskog prava nad navedenim katastarskim parcelama, navodeći da im je tu imovinu uzela vlast 1960. godine političkom odlukom i bez odgovarajuće naknade.

12. Dana 18. maja 2006. godine, Specijalizovano veće PKVS-a je rešenjem [SCC-06-0139], prosledilo predmet Opštinskom sudu u u Podujevu da odluči u vezi sa tužbom podnosilaca zahteva. U navedenom rešenju se naglašava da strane nezadovoljene odlukom Opštinskog suda mogu uložiti žalbu PKVS-u.

13. Dana 18. juna 2008. godine, Opštinski sud u Podujevu je presudom [C. br. 214/2006], odbio tužbeni zahtev, kao neosnovan. Opštinski sud je svojom presudom navedeno rešenje, između ostalog, odbio jer tužioci, odnosno podnosioci zahteva, nisu uspeli da potvrde da je sporna nepokretnost bila u vlasništvu njihovih predaka ili da je prešla u društvenu imovinu bez pravne osnove i da je u stvari, prema presudi, ova nepokretnost bila registrovana u vlasništvo tužene, odnosno Poljoprivredne zadruge "Përparimi" još od 1952. godine. Pored toga, Opštinski sud je obrazložio da u ovom slučaju nisu ispunjeni zakonski uslovi za sticanje prava svojine koje je propisano u članu 20. Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima.

14. Dana 15. septembra 2008. godine, podnosioci zahteva su uložili žalbu Specijalizovanom veću PKVS-a, tvrdeći povredu odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja i pogrešnu primenu materijalnog prava, tražeći da se ožalbena presuda poništi i predmet vrati na ponovno suđenje. Tužioci, odnosno podnosioci zahteva, su uglavnom osporavali profesionalizam i tačnost izveštaja veštaka u pogledu objašnjavanja stanja pre 1952. godine.

15. Dana 2. juna 2009. godine, PKVS-a je uključila u postupak i Povereničku agenciju Kosova (u daljem tekstu: PAK) i Kosovsku agenciju za privatizaciju (u daljem tekstu: KAP), kao tužene. Poslednje navedena je, 8. novembra 2011. godine, podnela odgovor na žalbu

tužilaca, odnosno podnosilaca zahteva, argumentujući da nisu imali nijednu činjenicu ili dokaz da su posedovali osporenu nepokretnosti barem od 1952. godine.

16. Dana 13. januara 2011. godine, Specijalizovano veće PKVS-a je donelo presudu [SCA-08-0085], kojom je žalbu podnosilaca zahteva odbilo, kao neprihvatljivu, dok je potvrdilo presudu [C.br.214/2006] Opštinskog suda u Podujevu od 18. juna 2008. godine.

17. Dana 21. februara 2011. godine, podnosioci zahteva su uložili žalbu Žalbenom veću PKVS-a, tvrdeći povredu odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđivanje činjeničnog stanja i pogrešnu primenu materijalnog prava, tražeći da se ožalbena presuda poništi i stvar vreti na ponovno suđenje.

18. Dana 8. aprila 2014. godine, podnosioci zahteva su podneli i zahtev za privremenu meru Žalbenom veću PKVS-a kako bi se zabranilo KAP-u davanje ponude za osporenu nepokretnost do konačnog suđenja stvari.

19. Dana 22. septembra 2016. godine, žalbeno veće PKVS-a je presudom ASC-11-0012] odlučio da se žalba i zahtev za privremenu meru, koje su podneli podnosioci zahteva odbiju, kao neosnovane, i potvrdi presuda [SCA-08-0085] Specijalizovanog veća PKVS-a od 13. januara 2011. godine uz detaljno obrazloženje.

Navodi podnosioca

20. Podnosioci zahteva tvrde da je osporena presuda, kojom se potvrđuju presude PKVS-a i Osnovnog suda u Podujevu, u vezi sa imovinskim zahtevima podnosilaca zahteva o nepokretnostima za koje tvrde da su nacionalizovane političkom odlukom i bez naknade 1960. godine, doneta uz povredu njihovih ustavnih prava, garantovana članom 21. [Opšta načela], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLjP-a i članom 53. Ustava.

21. Podnosioci zahteva grade svoj slučaj na tvrdnjama o povredi proceduralnih garancija garantovana u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, tvrdeći povredu načela jednakosti oružja, jer nisu bili obavešteni o sudskoj sednici održanoj u Žalbenom veću PKVS-a, i povredu prava na obrazloženu odluku, s obzirom da osporenom presudom nisu uspeli da se obrazlože bitni navodi u vezi sa vlasništvom i nedostatkom naknade osporene imovine.

22. Podnosioci zahteva takođe naglašavaju da se garancije EKLjP-a i sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLjP) direktno primenjuju u pravnom poretku Republike Kosovo na osnovu članova 2.2 i 53. Ustava. U tom smislu, u prilog tvrdnjama o povredi načela jednakosti oružja, podnosioci zahteva su se zasnovali na nalazima slučaja *Grozdanoski protiv BRJ Makedonije* [vidi: presudu ESLjP-a, *Grozdanoski protiv BRJ Makedonije*, od 31. maja 2007. godine] i *Gusak protiv Rusije* [vidi: presudu ESLjP-a od 7. juna 2011. godine, slučaj: *Gusak protiv Rusije*, stav 27) i slučaj Suda br. KI108/10 (podnosilac zahteva: *Fadil Selmanaj,* presuda Suda od 5. decembra 2011. godine), dok su se u prilog tvrdnji o povredi prava na obrazloženu odluku zasnovali na nalazima slučajeva: *Garcia Ruiz protiv Španije* [vidi: presudu ESLjP-a, 21 januar 1999. godine], *Pronina protiv Ukrajine* [vidi: presudu ESLjP-a, 18. jula 2006. godine), *Nechiporuk i Ukrajina Tonkalo protiv Ukrajine* [vidi: presudu ESLjP-a, od 21. jula 2011. godine) *Mala protiv Ukrajine* (vidi: presudu ESLjP-a od 7. jula 2014. godine), *Hirvisaari protiv Finske* [vid:i presudu ESLjP-a od 25 decembra 2001. godine] i *Hadjianastassiu protiv Grčke* [vidi: presudu ESLjP-a od 16. decembra 1992. godine) i slučaj Suda KI22/16 (podnosilac zahteva: *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine).

23. Na kraju, podnosioci zahteva traže od Suda da se njihov zahtev proglasi prihvatljivim; da se proglasi ništavom osporena presuda Žalbenog veća PKVS-a i da se naloži da se stvar vrati na ponovno suđenje.

Ocena prihvatljivosti zahteva

24. Sud prvo razmatra da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, propisane u Ustavu, utvrđene u Zakonu i navedene u Poslovniku.

25. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
>
> *[...]*
>
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane*

javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom..”

26. Sud takođe razmatra da li su podnosioci zahteva ispunili uslove prihvatljivosti, kao što je propisano u Zakonu. S tim u vezi, Sud se poziva na članove 47. [Individualni zahtevi], 48. [Tačnost podneska] i 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuju:

Član 47
[Individualni zahtevi]

“1. Svaka osoba ima pravo da od Ustavnog suda zatraži pravnu zaštitu ukoliko smatra da njena Ustavom zagarantovana prava i slobode krši neki javni organ.”

2. Osoba može da podnese pomenuti podnesak samo nakon što su iscrpljena sva ostala zakonom određena pravna sredstva.”

Član 48
[Tačnost podneska]

“Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori.”

Član 49
[Rokovi]

“Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku ...”.

27. Što se tiče ispunjavanja ovih uslova, Sud primećuje da su podnosioci zahteva ovlašćene strane, da osporavaju akt javnog organa, odnosno presudu [ASC-11-0012] Žalbenog veća PKVS-a od 22. septembra 2016. godine, nakon što su iscrpeli sva pravna sredstva koja su propisana zakonom. U tom smislu, zahtev podnosilaca je u skladu sa uslovima propisanim u stavovima 1 i 7, člana 113. Ustava i uslovima u članu 47. Zakona. Podnosioci zahteva su takođe tačno naveli prava garantovana Ustavom i EKLjP-om za koja tvrde da su povređena u skladu sa članom 48. Zakona i podneli su zahtev u roku od 4 (četiri) meseca koji je propisan u članu 49. Zakona.

28. Pored toga, Sud treba da razmotri da li su podnosioci zahteva ispunili uslove prihvatljivosti koji su propisani u pravilu 36 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika. Pravilo 36 (1) Poslovnika navodi uslove

prema kojima Sud može da razmatra zahtev, uključujući uslov da zahtev ne bude očigledno neosnovan. Prema pravilu 36 (2), zahtev je očigledno neosnovan kada Sud zaključi:

> *"(1) Sudu je dozvoljeno da rešava zahtev:*
>
> *[...]*
>
> *(d) ako je zahtev prima facie opravdan ili nije očigledno neosnovan.*
>
> *(2) Gjykata do të deklarojë një kërkesë si qartazi të pabazuar, nëse bindet se:*
>
> *[...]*
>
> *(b) Sud proglašava zahtev kao očigledno neosnovan kada zaključi.*
>
> *[...]*
>
> *(d) da podnosilac zahteva nije u dovoljnoj meri potkrepeo svoju tvrdnju".*

29. U tom smislu, Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde da je presuda [ASC -11-0012] od 22. septembra 2016. godine Žalbenog veća PKVS-a doneta uz povredu njihovih prava garantovana članom 21. [[Opšta načela], članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa članom 6. [Pravo na pravično suđenje] EKLjP-a i članom 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, jer je, prema tvrdnjama, osporena presuda doneta uz a) povredu njihovih prava na jednakost oružja, jer nisu bili obavešteni o sudskoj sednici održanoj u Žalbenom veću PKVS-a, i b) povredu njihovih prava na obrazloženu sudsku odluku.

30. Sud prvo ističe da su bitne tvrdnje podnosilaca zahteva, koje se odnose na navodne povrede proceduralnih garancija garantovanih članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, jednakost oružja i pravo na obrazloženu odluku, detaljno tumačene preko sudske prakse ESLjP-a u skladu sa kojom je Sud na osnovu člana 53. [tumačenju odredbi o ljudskim pravima] Ustava obavezan da tumači osnovna prava i slobode garantovane Ustavom. Shodno tome, u tumačenju tvrdnji o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, Sud će se pozvati na sudsku praksu ESLjP-a.

31. Sud takođe primećuje da konzistentna praksa EKLjP-a ističe da se pravičnost postupka ocenjuje na osnovu postupka u celini. [Vidi: presudu ESLjP-a od 6. decembra 1988. godine, *Barbera, Messeque i Jabardo protiv Španije*, br. 10590/83, stav 68]. Shodno tome, prilikom ocenjivanja merituma navoda podnosilaca zahteva, Sud će se pridržavati ovog principa, (Slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 38).

32. U tom smislu, Sud će prvo da razmatra tvrdnje podnosilaca zahteva u pogledu navodne povrede člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, i prvo u pogledu tvrdnji u vezi sa povredom načela jednakosti oružja, da bi nastavio sa tvrdnjama u vezi sa povredom prava na obrazloženu sudsku odluku.

Osnovna načela o jednakosti oružja i pravu na javnu raspravu prema sudskoj praksi

33. U svojoj sudskoj praksi, ESLjP je utvrdio da je princip „jednakosti oružja“ jedan od ključnih elemenata prava na pravično suđenje, prema kome „*svaka strana u postupku ima razumnu mogućnost da podnese svoj predmet - uključujući dokaze - pod uslovima u kojima ga ne postavljaju u značajno nejednak položaj u odnosu na suprotnu stranu*“. [Vidi: presudu ESLjP-a, *Nideröst-Huber protiv Švajcarske*, od 18. februara 1997. godine, stav 23]; [vidi: presudu ESLjP-a, slučaj *Kress protiv Francuske*, od 7. juna 2001. godine, stav 72], [vidi: presudu ESLjP-a u slučaju *Yvon protiv Frnacuske* od 24. aprila 2003. godine] i [presuda ESLjP-a u slučaju *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, od 27. aprila 2004. godine, stav 56).

34. Načelo jednakosti oružja dalje podrazumeva da svako ko je strana u postupku treba da ima jednake mogućnosti da predstavi svoj slučaj i treba da se postavi “pravilna ravnoteža” između strana. (Vidi: *Dombo Beheer B. protiv Holandije*, ESLjP, od 27. oktobra 1993. godine, Serija A. br. 274, stav 33).

35. S tim u vezi, pravo na učešće na suđenju ne treba smatrati formalnim pravom, gde se strankama jednostavno garantuje fizičko prisustvo tokom građanskog procesa, naprotiv, proceduralno zakonodavstvo mora prvo, a zatim sudija tokom suđenja, dati jednake mogućnosti stranama da iznose argumente i dokaze u zaštiti njihovih interesa.

36. Nepoštovanje ovog načela ne zavisi od utvrđivanja nepravde u ocenjivanju činjenica. Proceduralna povreda sama po sebi dovodi do

povrede prava na pravično suđenje. (Vidi: *Bulut protiv Austrije*, ESLjP, 22. februar 1996. godine, stav 84). Na primer, u slučajevima koji uključuju „građanska prava i obaveze“, doći će do povrede načela jednakosti oružja ako jedna strana prisustvuje sednici, a druge ne. (Vidi: *Komanicky protiv Slovačke*, ESLjP, 4. jun 2002. godine, stav 45).

37. S tim u vezi, Sud podseća da pravo na pravično suđenje u principu podrazumeva pravo strana da budu lično prisutni na suđenju i ovo pravo je usko povezano sa pravom na saslušanje i pravom na lično praćenje postupka. (Vidi: presudu ESLjP-a od 23. februara 1994. godine, *Fredin protiv Švedske*, predstavka br. 18928/91, str. 10 i 11, i *Ekbatani protiv Švedske*, br. 10563/83, presuda ESLjP–a od 26. maja 1988. godine, stav 25; i slučaj KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 40).

38. Sud ponavlja da iako se ne pominje izričito u tekstu člana 6. EKLjP-a, saslušanje predstavlja jedno od osnovnih načela propisanim u članu 6 (1). (Vidi: *Jussila protiv Finske*, presuda ESLjP-a od 23. novembra 2006. godine i slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 42).

39. Međutim, ESLjP svojom sudskom praksom takođe utvrđuje granice primene ovog pravila i relevantnih izuzetaka. ESLjP utvrđuje da pravo na saslušanje nije apsolutno u procesu žalbe. S tim u vezi, ESLjP tvrdi da *„u slučajevima kada je održano prvostepeno saslušanje ili za koje se odustalo na tom nivou, nema apsolutnog prava na saslušanje u svakom žalbenom postupku*“. [Vidi: presudu ESLjP-a od 12. novembra 2002. godine, *Dory protiv Švedske*, br. 28394/95, stav 37 i slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 43].

40. Pored toga, ESLjP dalje tvrdi da, kada postupak uključuje žalbu samo po tačkama zakona, saslušanje uopšteno nije potrebno. (Vidi: presudu ESLjP-a od 8. decembra 1983. godine, *Axen protiv Nemačke,* predstavka br. 8273/78, stav 28 i slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 44.). Ako je Apelacioni sud pozvan da odlučuje i po tačkama činjenica, saslušanje može, a i ne mora, biti potrebna u zavisnosti od toga da li je neophodno pravično suđenje. (Vidi: slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić*, presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 45).

41. U tom smislu, Sud primecuje da, da li se traži saslušanje na žalbenom nivou, prema sudskoj praksi ESLjP-a “*to zavisi od posebnih*

karakteristika postupka o kojem se radilo. Treba se voditi računa o celini postupka u domaćem pravnom poretku i ulozi žalbenog suda u njemu". (Vidi: presudu ESLjP-a od 26. maja 1988. godine, *Ekbatani protiv Švedske*, br. 10563/83, stav 27, i presudu ESLjP-a od 2. marta 1987. godine, *Monnell i Morris protiv Ujedinjenog kraljevstva*, predstavka br. 9562/81 i 9818/82, stav 56; vidi, i: slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 46).

42. Shodno tome, Sud rezimira da pravo na saslušanje u žalbenom postupku nije apsolutno prema sudskoj praksi ESLjP-a. Uopšteno, saslušanje se ne traži kada žalbeni postupci uključuju samo razmatranje po zakonskim pitanjima. Da li se saslušanje traži kada postupci uključuju razmatranje pitanja zakona i činjenica, to zavisi od toga da li je neophodno osigurati pravično suđenje. (Vidi: slučaj Suda KI104/16, podnosilac zahteva: *Miodrag Pavić,* presuda od 4. avgusta 2017. godine, stav 49).

Primena gore navedenih principa u okolnostima ovog slučaja

43. Sud podseća da su u ovom slučaju, podnosioci zahteva bili strana u građanskom slučaju gde su tvrdili da nisu učestvovali na sednici pred Žalbenim većem PKVS-a na kojoj se razmatralo o njihovoj žalbi.

44. U tom smislu, Sud primećuje da saslušanje nije održano pred Žalbenim većem, jer je to Veće odlučilo na osnovu ovlašćenja koja su propisana u Zakonu o PKVS-a da ne održi saslušanje. To Veće je odlučilo na osnovu žalbe i odgovora na žalbu, gde se potvrđuje presuda [SCA-08-0085] od 13. januara 2011. godine PKVS-a.

45. Pored navoda da nisu učestvovali na sednici Žalbenog veća PKVS-a, podnosioci zahteva nisu podneli nikakav dodatni argument koji se razlikuje od onog koji su podneli u drugim sudskim stepenima i nisu izneli nikakve činjenice da su prilikom razmatranja od strane Žalbenog veća tretirali neki dokaz ili činjenicu koji nisu posedovali ili koji ih postavlja u „*suštinski nejednak*" položaj sa drugim stranama u postupku.

46. Shodno tome, što se tiče načela jednakosti oružja za koje podnosioci zahteva tvrde da je povređeno, Sud primećuje da podnosioci zahteva ne iznose nijednu činjenicu da su mogli biti stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na suprotnu stranu. Nijedna strana nije učestvovala na sednici razmatranja pred Žalbenim većem, jer saslušanje uopšte

nije održano. S tim u vezi, Sud primećuje da se slučaj podnosilaca zahteva razlikuje od slučaja KI108/10 na koji se oni pozivaju. To jer, u drugom slučaju, podnosioci zahteva uopšte nisu bili svesni postupka pred Vrhovnim sudom, nisu imali pristup tužbi dotične opštine upućene Vrhovnom sudu, nisu imali priliku da odgovore na tužbu, a osim toga, nisu bili obavešteni o presudi Vrhovnog suda.

47. Stoga, slučaj KI108/10 se značajno razlikuje od okolnosti ovog slučaja, jer, osim toga što nije održano saslušanje, što je glavni navod podnosilaca zahteva, oni ni na jedan način ne argumentuju o tome da su postavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na suprotnu stranu u vezi sa spisima predmeta na osnovu kojih je Žalbeno veće odlučilo.

48. Pored toga, Sud će razmatrati da li odsustvo saslušanja u okolnostima ovog slučaja rezultira povredom prava podnosilaca zahteva, garantovana članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a.

49. U tom smislu, Sud se poziva nagore navedenu sudsku praksu ESLjP-a da bi još jednom naglasio da pravo na saslušanje u žalbenom postupku nije apsolutno. U principu, ako se saslušanje održalo u prvostepenom sudu, u žalbenom postupku to nije obavezno.

50. Sud primećuje da je u okolnostima ovog slučaja održano saslušanje u prvostepenom sudu. Opštinski sud u Podujevu je održao sednicu glavnog razmatranja gde su razmatrane činjenice slučaja uz učešće svih strana koje su bile deo spora. Podnosioci zahteva su imali priliku da na sednici glavnog razmatranja iznesu svoje tvrdnje i dokaze koje je relevantni sud smatrao nedovoljnim da usvoji tužbu. Iz presude se takođe vidi da je na sednici glavnog razmatranja razmotrena i stručnost nezavisnih stručnjaka.

51. Pored toga, okolnosti ovog slučaja se takođe razlikuju u suštini od okolnosti slučajeva *Grozdanoski protiv BJR Makedonije* i *Gusaka protiv Rusije* ESLjP-a, na koje se podnosioci zahteva pozivaju. U prvom slučaju, zahtev za reviziju je podnela suprotna strana, dok je zahtev za zaštitu zakonitosti podneo državni tužilac, dok Vrhovni sud ni o jednoj nije obavestio podnosioca zahteva i time mu nije dao priliku da komentariše ili ospori činjenice i predstavljene argumente. Ovo se razlikuje od slučaja podnosilaca zahteva, gde su oni sami uložili žalbu Žalbenom veću PKVS-a, a odluka ovog veća je doneta na osnovu njihove žalbe i dokaza datih u spisu predmeta. Dok je u drugom slučaju, ESLjP utvrdio povredu i obrazložio činjenicom da relevantnom podnosiocu zahteva sud nije ostavio dovoljno vremena da pripremi svoju odbranu.

52. Na osnovu gore navedenog i uzimajući u obzir specifične karakteristike slučaja, navode koje su izneli podnosioci zahteva i činjenice koje su predstavili, Sud i na osnovu standarda utvrđenim u svojoj sudskoj praksi u sličnim slučajevima i sudskoj praksi EKLjP-a, ne nalazi da je povređeno načelo jednakosti oružja ili pravo na saslušanje kao sastavni elementi prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a.

Osnovna načela o pravu na obrazloženu sudsku odluku prema sudskoj praksi ESLjP-a

53. Sud naglašava da pravo na redovan sudski postupak uključuje pravo na obrazloženu odluku. ESLjP-a je ponovio da prema njenoj jurisprudenciji, koja održava načelo u vezi sa pravilnom administracijom pravde, suđenja sudova i tribunala treba adekvatno da pokažu razloge na kojima su zasnovana. (Vidi: *Tatishvili protiv Rusije*, presuda ESLjP-a od 22. februara 2007. godine, stav 58).

54. ESLjP je isto tako naglasio da iako organi imaju značajnu slobodu u izboru odgovarajućih sredstava da osiguraju da su njihovi pravni sistemi u skladu sa uslovima iz člana 6 (1) Konvencije, njihovi sudovi treba "*dovoljno jasno da pokažu razloge na kojima su zasnovali svoje odluke*". (Vidi: *Hadjianastassiou protiv Grčke*, presuda ESLjP-a od 16. decembra 1992. godine, stav 33; vidi, i: slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: "*IKK Classic",* presuda od 9. januara 2018. godine, stav 45).

55. Funkcija obrazložene odluke, prema ESLjP-u, je da obavesti strane da su saslušane. Pored toga, obrazložena odluka daje strani priliku da se žali protiv nje i mogućnost razmatranja odluke od strane žalbenog organa. Samo davanjem obrazložene odluke može postojati javni nadzor nad sprovođenjem pravde. [Vidi: *Hirvisaari protiv Finske*, br. 49684/99, 27. septembar 2001. godine, stav 30]; [*Tatishvili protiv Rusije*, presuda ESLjP-a od 22. februara 2007. godine, stav 58.); slučaj Suda [KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*", presuda od 9. januara 2018. godine, stav 46; i KI22/16, podnosilac zahteva: *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine, stav 40].

56. Međutim, iako ESLjP tvrdi da član 6. EKLjP-a obavezuje sudove da daju razloge za svoje odluke, on je takođe utvrdio da se to ne može shvatiti kao zahtev za detaljan odgovor na bilo koji argument. [Vidi: slučaj ESLjP-a, *Van de Hurk protiv Holandije*, presuda od 19. aprila 1994. godine, stav 61]; [*Higgins i drugi protiv Francuske,* br.

134/1996/753/952, presuda od 19. februara 1998. godine, stav 42]; slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 47).

57. Stepen primene obaveze podnošenja razloga se može razlikovati u zavisnosti od prirode odluke i mora se odrediti u svetlu okolnosti slučaja. [Vidi: slučaj ESLjP-a, *Garcia Ruiz protiv Španije,* predstavka br. 30544/96, presuda od 21. januara 1999. godine, stav 29]; [*Hiro Balani protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, stav 27]; [*Higgins i drugi protiv Francuske*, *Ibidem*, stav 42]; slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 48. i KI22/16, podnosilac zahteva: *Naser Husaj*, presuda od 9. juna 2017. godine, stav 44).

58. Na primer, u odbijanju žalbe, žalbeni sud može u principu jednostavno usvojiti razloge za donošenje odluke nižestepenog suda. (Vidi: slučaj ESLjP-a *Garcia Ruiz protiv Španije*, presuda od 21. januara 1999. godine, stav 26 i *Helle protiv Finske*, presuda od 19. decembra 1997. godine, stavovi 59 i 60). Nižestepeni organ ili sud bi trebalo da pruže takve razloge kako bi omogućili stranama efikasno iskorišćavanje bilo kojeg postojećeg prava na žalbu. [Vidi: slučaj ESLjP-a *Hirvisaari protiv Finske*, predstavka 49684/99, presuda od 27. septembra 2001. godine, stav 30]; slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 49).

59. Međutim, ESLjP je takođe primetio da iako sudovi imaju određenu slobodu ocene prilikom izbora argumenata u određenom slučaju i prihvatanja dokaza u prilog podnescima stranaka, domaći sud je obavezan da opravda svoje aktivnosti dajući razloge za svoje odluke. [Slučaj ESLjP-a, vidi: *Suominen protiv Finske*, predstavka br. 37007/97 od 1. jula 2003. godine, stav 36]; i slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 50).

60. Prema tome, sve dok nije neophodno da se sud bavi sa bilo kojim pitanjem iznetim u argumentu (vidi: takođe *Van de Hurk protiv Holandije*, *Ibidem*, stav 61), suštinski argumenti podnosilaca zahteva moraju da se reše. [Vidi: slučajeve ESLjP-a *Buzescu protiv Rumunije*, predstavka br. 61302/00, presuda od 24. maja 2005. godine, stav 63]; [vidi: *Pronina protiv Ukrajine*, presuda od 18. jula 2006. godine, stav 25]. Isto tako, davanje razloga za odluku koja nije dobro zasnovana na zakonu neće ispuniti uslove iz člana 6. [Vidi: slučaj Suda KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 51].

61. Na kraju, Sud se takođe poziva na svoju sudsku praksu u kojoj smatra da bi obrazloženje odluke trebalo da naglasi odnos između utvrđivanja merituma i odražavanja kada se uzimaju u obzir predloženi dokazi, s jedne strane, i pravni zaključci suda, s druge strane. Obrazloženje Suda će povrediti ustavni princip zabrane arbitrarnosti u donošenju odluka ukoliko dato obrazloženje ne sadrži utvrđene činjenice, relevantne zakonske odredbe i logičan odnos između njih. (Vidi: slučajeve KI72/12, *Veton Berisha i Ilfete Haziri*, presuda od 17. decembra 2012. godine, stav 61 i KI97/16, podnosilac zahteva: „*IKK Classic*“, presuda od 9. januara 2018. godine, stav 52).

Primena gore navedenih načela u okolnostima ovog slučaja

62. Sud podseća da podnosioci zahteva navode da presuda [ASC -11-0012] od 22. septembra 2016. godine Žalbenog veća PKVS-a nije obrazložena, jer nije uspela da utvrdi glavne činjenice u vezi sa vlasništvom podnosilaca zahteva nad spornom nepokretnošću i odsustvom naknade u skladu sa cenom tržišta ili odgovarajućom protivvrednošću.

63. U tom smislu, Sud prvo primećuje da odluke redovnih sudova u stvari odbijaju navode podnosilaca zahteva o odsustvu činjenica za utvrđivanje prava vlasništva, od čega će zavisiti pitanje razmatranja činjenica o nedostatku odgovarajuće naknade.

64. U rešavanju navoda u vezi sa utvrđivanjem vlasništva, Žalbeno veće je u relevantnoj presudi, između ostalog, obrazložilo:

> *“Jedini dokument na koji se odnose žalioci u njihovoj žalbu, jeste takozvana „posedovna prijava” (izveštaj/ posedovna prijava), koja imenuje Bajramović Sherifa Latifa kao posednika nekoliko katastarskih parcela. Ovaj dokument je predat sudu zajedno sa tužbom. Međutim, sporna parcela nije navedena u ovom dokumentu i žaliocu nisu specifikovali neku od parcela iz te „posedovne prijave“ koja bi se podudarala sa spornom parcelom”.*

65. Žalbeno veće je, u nastavku, obrazložilo:

> “*Zasnivajući se na samo ovom dokumentu, tužioci nisu bili u stanju da svedoče o imovinskom pravu njihovog prethodnika i o protivzakonitoj eksproprijaciji, kako je naveo i Opštinski sud u*

Podujevu i kako je utvrdio sudski organ PKVS-a. Dokument koji su predali 8. aprila 2014. godine zajedno sa zahtevom o privremenoj meri (odluka Narodne komisije opštine Podujevo, broj 7322/59 od 25. januara 1960. godine nije povezana sa strankama i spornom nepokretnošću za slučaj o kojem je reč. Dakle, nije na mestu da se tužba podrži."

66. Pored toga, Sud primećuje da, pored tvrdnji o pogrešnoj oceni činjenica, podnosioci zahteva u ovom slučaju ne preciziraju dalje u svom zahtevu koji su glavni argumenti koje su izneli u svojoj žalbi, a koje Žalbeno veće nije rešilo osporenom presudom.

67. Sud ponavlja, pozivajući se na principe ESLjP-a o pravu na obrazloženu odluku, kao što je gore navedeno, da se u principu stepen u kojem se primenjuje obaveza davanja razloga može razlikovati u zavisnosti od prirode odluke i mora se odrediti u svetlu okolnosti slučaja. Prema tome, sve dok nije neophodno da se sud bavi svakom tačkom iznetom u argumentu, one bitne tačke podnosilaca zahteva treba da se reše.

68. Međutim, Sud u ovom slučaju smatra da su bitni argumenti podnosilaca zahteva rešeni i obrazloženi od strane Žalbenog veća PKVS-a. Relevantna presuda je detaljno pojasnila zašto je žalba neosnovana i koje su činjenice bile važne, a koje ne, da bi se došlo od zaključka kao u osporenoj presudi, očigledno utvrđujući pravnu osnov i zakon na snazi na kojem potkrepljuje konačni zaključak.

69. Pored toga, u vezi sa navodima o pogrešnoj oceni činjenica, Sud ponavlja da nije njegov zadatak da se bavi greškama u činjenicama ili zakona navodno počinjenim od strane redovnih sudova prilikom ocene dokaza ili primene zakona (zakonitosti), osim i u meri u kojoj su mogle povrediti prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost). On sam ne može da oceni zakon koji je doveo dotle redovni sud da usvoji jednu umesto neke druge odluke. Da je drugačije, Sud bi delovao kao sud „četvrtog stepena", što bi rezultirato prevazilaženjem granica postavljenim pod njegovom jurisdikcijom. U stvari, uloga je redovnih sudova da tumače i primenjuju odgovarajuća pravila procesnog i materijalnog prava. (Vidi: slučaj *Garcia Ruiz protiv Španije*, ESLjP, br. 30544/96, 21. januara 1999. godine, stav 28, vidi. i: slučajeve KI70/11, podnosioci zahteva: *Faika Hima Magbule Hima i Bestar Hima*, rešenje o neprihvatljivosti od 16 decembra 2011. godine i KI56 /17, podnositeljka zahteva: *Lumturije Murtezaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 18. decembra 2017. godine, stav 41).

70. Na kraju, podnosioci zahteva se pozivaju na nekoliko slučajeva sudske prakse Suda i ESLjP-a u izradi argumenata koji podržavaju tvrdnje o povredi prava na obrazloženu odluku. Između ostalog, podnosioci zahteva se pozivaju na slučaj KI22/16, koji u stvari nije primenjiv u ovom slučaju, jer su razlike i u pokrenutim navodima i u oceni redovnih sudova u oba slučaja različite, i to jer Vrhovni sud nije uopšte razmatrao bitni argument u slučaju na koji su se pozvali podnosioci zahteva.

71. Pored toga, Sud primećuje du su svi navodi podnosilaca zahteva za primenu posebnih slučajeva ESLjPa, uključujući *Garcia Ruiz protiv Španije*, *Pronina protiv Ukrajine*, *Nechiporuk i Tonkalo protiv Ukrajine*, *Mala protiv Ukrajine*, *Hirvisaari protiv Finske i Hadjianastassiu protiv Grčke*, uključeni u reference koje objašnjavaju osnovna načela ESLjP-a u pogledu prava na obrazloženu odluku, ali se nijedan od navedenih slučajeva ne poklapa sa okolnostima ovog slučaja, te da samo njihovo pominjanje od strane podnosilac zahteva, bez navođenja bitnih elemenata sličnih njihovom slučaju, ne čini ih automatski primenjivim u ovom slučaju.

72. Na osnovu gore navedenog i uzimajući u obzir posebne karakteristike slučaja, navode koje su pokrenuli podnosioci zahteva i činjenice koje su izneli, Sud, zasnivajući se i na standardima utvrđenim u svojoj sudskoj praksi u sličnim slučajevima i sudsku praksu ESLjP-a, ne nalazi da je povređeno pravo na obrazloženu sudsku odluku kao jedan od sastavnih elemenata prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a.

73. Štaviše, prilikom razmatranja tvrdnji o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje, Sud ocenjuje da je sudski postupak u celini bio pravičan i nepristrasan, kao što je propisano u članu 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a.

74. Na kraju, podnosioci zahteva takođe tvrde povredu člana 21. [Opšta načela], a posebno stava 4 ovog člana Ustava i 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava], člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLjP) i člana 53. Ustava.

75. Što se tiče prve tvrdnje, Sud primećuje da su podnosioci zahteva član 21.4 Ustava samo pomenuli i citirali njegov sadržaj bez davanja obrazloženja kako i pod kojim okolnostima je ova odredba povređena. Pored toga, ova ustavna odredba se po svojoj sadržini konkretno

poziva na „pravna lica, navodeći da osnovna prava važe i za njih onoliko koliko su izvodljiva, što podrazumeva mogućnost da se čak i pravnim licima mogu povrediti prava i osnovne slobode kada nađu primenu u tom konkretnom slučaju. U ovom slučaju, podnosioci zahteva su podneli individualni zahtev i u tom smislu, Sud ne nalazi da ima veze između njihovog zahteva i relevantne ustavne odredbe.

76. Što se tiče druge tvrdnje, Sud primećuje da član 53. Ustava izričito navodi da se osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom tumače u saglasnosti sa sudskom praksom ESLjP-a. Ova ustavna obaveza se pre svega odnosi na institucije koje odlučuju o pravima i osnovnim slobodama, uključujući i Sud koji ovu obavezu u potpunosti ispunjava u svakom slučaju kada odlučuje o individualnim zahtevima koji su bili predmet eventualne povrede osnovnih prava (Vidi: slučaj 74/17, podnosilac zahteva: *Lorenc Kolgjeraj*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. decembra 2017. godine, stav 28). Dok, slučajeve citirane iz ESLjP-a na koje su se pozvali podnosioci zahteva da su primenjivi u njihovom slučaju, Sud je posebno obradio u odnosu sa njihove tvrdnje o povredi člana 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLjP-a, u celini ove odluke.

77. Kao rezultat toga, i na osnovu gore navedene razrade, Sud smatra da podnosioci zahteva nisu potkrepili navode da su relevantni postupci koje su sproveli redovni sudovi na bilo koji način bili nepravični ili proizvoljni i da su osporenom odlukom povređena prava i slobode garantovane Ustavom i EKLjP-om. (Vidi: *mutatis mutandis*, *Shub protiv Litvanije*, br. 17064/06, ESLjP, odluka od 30. juna 2009. godine).

78. Prema tome, Sud nalazi da zahtev podnosilaca ne ispunjava uslove prihvatljivosti utvrđene Poslovnikom, jer je zahtev očigledno neosnovan na ustavnoj osnovi, s obzirom da iznete činjenice ni na koji način ne opravdavaju tvrdnju o povredi ustavnog prava i da podnosioci zahteva nisu dovoljno potkrepili svoje tvrdnje o ustavnim povredama.

79. Kao zaključak, Sud zaključuje da je zahtev očigledno neosnovan na ustavnim osnovama i u skladu sa pravilom 36 (1) (d) i 2 (d) Poslovnika, treba da se proglasi neprihvatljivim.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni Sud Kosova, na osnovu člana 49. Zakona i pravila 36 (1) (d) i 2(d)Pravilnika o radu, na sednici održanoj dana 17 maja 2018. godine većinom glasova :

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI OVU odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Gresa Caka - Nimani	Arta Rama-Hajrizi

KI76/18, podnosilac zahteva: Pjetër Boçi, ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 279/2017 od 26. marta 2018. godine i rešenja Apelacionog suda Kosova PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine

KI76/18, rešenje o neprihvatljivosti od 22. novembra 2018. godine, objavljeno 19. decembra 2018

Ključne reči: *individualni zahtev, službeno lice, neiscrpljenje pravnih sredstava, zahtev očigledno neosnovan, ratione materiae*

Osnovni sud u Prizrenu je, presudom P. br. 206/2015, oglasio krivim podnosioca zahteva za krivično delo prama članu 343. [Primanje mita] Krivičnog zakonika i osudio kaznom zatvora u vremenskom trajanju od 7 (sedam) meseci, dok ga je oslobodio od optužbe za krivično delo propisano u članu 345. [Razmena usluga] Krivičnog zakonika Kosova. Podnosilac zahteva je izjavio žalbu na presudu Osnovnog suda, koja je odbijena, kao neosnovana, od strane Apelacionog suda. Podnosilac je podneo zahtev za zaštitu zakonitosti Vrhovnom sudu na presudu suda i presudu Apelacionog suda. Vrhovni sud je, presudom (P. br. 279/2015), odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti podnosioca na presudu Osnovnog suda (PKR. br. 540/2011) i presudu Apelacionog suda (PAKR. br. 70/17).

Podnosilac je podneo zahtev za preispitivanje krivičnog postupka Osnovnom sudu u vezi sa svojim slučajem, podnoseći dodatne dokaze. Osnovni sud je, rešenjem PKRS. br. 157/2017, odbio, kao neosnovan, zahtev podnosioca za preispitivanje krivičnog postupka. To rešenje je potvrdio i Apelacioni sud.

Podnosilac zahteva je pred Ustavnim sudom tvrdio povredu prava garantovana članovima 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i 102. [Opšta načela sudskog sistema] Ustava i članom 6. EKLJP-a.

Sud je pojasnio da se navodi podnosioca zahteva odnose na tri različita postupka koji su sprovedeni u vezi sa njegovim slučajem: a) postupak za odbacivanje optužnice; b) krivični postupak kojim je podnosilac zahteva oglašen krivim za krivično delo primanje mita, i c) postupak za preispitivanje krivičnog postupka.

Nakon razmatranja zahteva podnosioca, Sud je, u skladu sa članom 48. Zakona o Ustavnom sudu i pravilom 39 (1) (b), (2) i (3) (b) Poslovnika o radu utvrdio da zahtev podnosioca:

(i) što se tiče navoda da je u njegovom slučaju okončana istraga i shodno tome, podignuta optužnica bez pravne osnove, nisu iscrpljena pravna sredstva propisana zakonom;

(ii) što se tiče navoda podnosioca zahteva da u krivičnom postupku nisu pravilno primenjene odredbe u vezi sa definicijom "službeno lice", podnosilac zahteva nije dovoljno potkrepio svoju tvrdnju o povredi prava na pravično suđenje; i

(iii) što se tiče navoda podnosioca zahteva u vezi sa preispitivanjem krivičnog postupka, zahtev nije *ratione materiae* u skladu sa Ustavom.

REŠENJE O NEPRIHVATLJIVOSTI

u

slučaju br. KI76/18

Podnosilac

Pjetër Boçi

Ocena ustavnosti presude Vrhovnog suda Kosova PML. br. 279/2017 od 26. marta 2018. godine i rešenja Apelacionog suda Kosova PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija, i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Podnosilac zahteva je Pjetër Boçi iz Šenđina, Republika Albanija, sa prebivalištem u Prištini (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva osporava:

a) Presudu Vrhovnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vrhovni sud) PML. br. 279/2017 od 26. marta 2018. godine, kojom je odbijen, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti podnet protiv presude Apelacionog suda Kosova (u daljem tekstu: Apelacioni sud) PAKR. br. 70/17 i presude Osnovnog suda u Prizrenu (u daljem tekstu: Osnovni sud) P. br. 206/2015, i

b) Rešenje Apelacionog suda PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine, kojim je odbijena žalba na rešenje Osnovnog suda PKRS. br. 157/2017 o odbijanju zahteva za preispitivanje krivičnog postupka.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar zahteva je ocena ustavnosti osporenih odluka, kojima su podnosiocu zahteva navodno povređena prava garantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP), kao i članom 102. [Opšta načela sudskog sistema] Ustava.

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na članu 113.7 Ustava, članovima 22. [Procesuiranje podnesaka] i 47. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

5. Dana 31. maja 2018. godine, Sud je na administrativnoj sednici usvojio izmene i dopune Poslovnika, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo dana 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 (petnaest) dana nakon njegovog objavljivanja. Sledstveno, pri razmatranju zahteva Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika koji je na snazi.

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 4. juna 2018. godine, Sud je primio zahtev podnosioca zahteva.

7. Dana 8. juna 2018. godine, podnosilac zahteva je dopunio zahtev dodatnim dokumentima.

8. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Snezhani Botusharova i Almiru Rodriguesu. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

9. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosovo je imenovao nove sudije: Bajram Ljatifi, Safet Hoxha, Radomir Laban, Remzije Istrefi-Peci i Nexhmi Rexhepi.

10. Dana 10. avgusta 2018. godine, podnosilac je dopunio zahtev dodatnim dokumentima.

11. Dana 16. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Safeta Hoxhu za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Radomir Laban (predsedavajući), Remzije Istrefi-Peci i Nexhmi Rexhepi.

12. Dana 14. septembra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i tražio od njega da dostavi Sudu punomoćje kojim se dokazuje da je zastupnik koji je naveden u zahtevu ovlašćen da zastupa podnosioca pred Sudom i sudske odluke koje se odnose na njegov zahtev za odbacivanje optužnice podnet Osnovnom sudu.

13. Istog dana, Sud je obavestio Vrhovni sud i Apelacioni sud o registraciji zahteva.

14. Dana 20. septembra 2018. godine, podnosilac zahteva je dostavio Sudu dokumenta koja je tražio i obavestio Sud *"sada u ovom procesu nemam advokata"*. Podnosilac je takođe obavestio Sud o svojoj novoj adresi.

15. Dana 22. novembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno iznelo preporuku Sudu o neprihvatljivosti zahteva.

16. Istog datuma, podnosilac zahteva je obavestio Sud da se više ne nalazi na prethodnoj adresi i u vezi s tim, naveo novu adresu.

Pregled činjenica

17. Dana 21. maja 2011. godine, Okružno tužilaštvo u Prizrenu (u daljem tekstu: Okružno tužilaštvo) je rešenjem HP. br. 119/2011, pokrenulo

istragu protiv podnosioca zahteva i nekoliko drugih lica, pod osnovanom sumnjom da je podnosilac za vreme dok je radio kao instruktor u auto-školi "Geni" u Prizrenu, izvršio krivična dela iz članova 343. [Primanje mita], 332. [Falsifikovanje isprava], 274. [Organizovani kriminal] i 23. [Zajedničko izvršenje] Privremenog krivičnog zakona Kosova (u daljem tekstu: KZK).

18. Dana 12. septembra 2011. godine, okružni tužilac je rešenjem HP. br. 119/2011, obustavio istragu protiv podnosioca u vezi sa krivičnim delima iz člana 274. [Organizovani kriminal] i 23. [Zajedničko izvršenje], uz obrazloženje da ne postoji razumna sumnja da je podnosilac zahteva izvršio ta krivična dela.

19. Dana 17. marta 2014. godine, Osnovno tužilaštvo u Prizrenu-Odeljenje za teška krivična dela (u daljem tekstu: Osnovno tužilaštvo) je optužnicom PP. br. 3409/11-II, optužilo podnosioca zahteva zbog osnovane sumnje da je izvršio krivična dela iz članova 343. [Primanje mita] i 345. [Razmena usluga] KZK-a. Naime, Osnovno tužilaštvo je optužilo podnosioca da je u svojstvu instruktora u auto-školi "Geni" primao novac od kandidata za vozačku dozvolu, obećavajući im da će položiti testove uz pomoć ispitivača iz Ministarstva transporta i telekomunikacija.

20. Dana 27. maja 2014. godine, podnosilac zahteva je podneo Osnovnom sudu zahtev za odbacivanje optužnice Osnovnog tužilaštva PP. br. 3409/11-II, obrazlažući, između ostalog, da je u vezi sa istim krivičnim delima, dana 12. septembra 2011. godine, rešenjem HP. br. 119/2011, obustavljena istraga protiv podnosioca zahteva. Iz tog razloga se po njegovim rečima ova istraga ne može ponovo otvoriti.

21. Dana 16. jula 2014. godine, Osnovni sud u Prizrenu (u daljem tekstu: Osnovni sud) je rešenjem P. br. 66/2014 odbio zahtev podnosioca za odbacivanje optužnice, utvrđujući da se ne radi o presuđenoj stvari u odnosu na podnosioca jer je istraga obustavljena samo za krivično delo organizovani kriminal izvršeno u saizvršilaštvu, a ne i za krivična dela primanje mita i vršenje uticaja.

22. Dana 7. decembra 2016. godine, Osnovni sud je presudom P. br. 206/2015, oglasio podnosioca zahteva krivim za izvršenje krivičnog dela iz člana 343. [Primanje mita] KZK-a i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 7 (sedam) meseci, a oslobodio ga od optužbe za krivično delo predviđeno članom 345. [Razmena usluga] KZK-a.

23. Podnosilac zahteva je izjavio žalbu protiv presude Osnovnog suda (P. br. 206/2015), zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnoj sankciji.

24. Žalbu je izjavilo i Osnovno tužilaštvo zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i u vezi sa krivičnom sankcijom za krivično delo za koje je podnosilac oglašen krivim.

25. Dana 15. septembra 2017. godine, Apelacioni sud je presudom (PAKR. br. 70/17), odbio žalbe Osnovnog tužilaštva i podnosioca zahteva i potvrdio gore navedenu presudu Osnovnog suda (P. br. 206/2015).

26. Apelacioni sud je po službenoj dužnosti preinačio presudu Osnovnog suda u odnosu na krivično delo - vršenje uticaja, tako što je odbio optužnicu jer je nastupila apsolutna zastarelost.

27. Podnosilac zahteva je podneo Vrhovnom sudu zahtev za zaštitu zakonitosti protiv presude Osnovnog suda (P. br. 206/2015) i presude Apelacionog suda (PAKR. br. 70/17), zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i povrede krivičnog zakona, navodeći, između ostalog, da on na osnovu odredaba Krivičnog zakona nije imao status "službenog lica" kao što su odlučili Osnovni i Apelacioni sud. Državni tužilac je podneskom KMLP. II. br. 194/2017, podneo odgovor na zahtev podnosioca i predložio da se isti odbije kao neosnovan.

28. Dana 26. marta 2018. godine, Vrhovni sud je presudom (P. br. 279/2015) odbio, kao neosnovan, zahtev za zaštitu zakonitosti podnosioca zahteva podnet protiv presude Osnovnog suda (PKR. br. 540/2011) i presude Apelacionog suda (PAKR. br. 70/17).

29. Neutvrđenog datuma, podnosilac zahteva je podneo Osnovnom sudu zahtev za preispitivanje krivičnog postupka u vezi sa njegovim slučajem i predočio dodatne dokaze.

30. Dana 10. maja 2018. godine, Osnovni sud je rešenjem PKRS. br. 157/2017 odbio kao neosnovan zahtev podnosioca za preispitivanje krivičnog postupka.

31. Podnosilac zahteva je izjavio žalbu na rešenje Osnovnog suda (PKRS. br. 157/2017), zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona i odredaba člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

32. Dana 28. maja 2018. godine, Apelacioni sud je rešenjem (PN. br. 462/2018) odbio, kao neosnovanu, žalbu podnosioca protiv rešenja Osnovnog suda (PKRS. br. 157/2017), jer je smatrao da nisu ispunjeni zakonski uslovi za prepisivanje krivičnog postupka.

Navodi podnosioca zahteva

33. Podnosilac zahteva tvrdi povredu svojih prava garantovanih članovima 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] i 102. [Opšta načela sudskog sistema] Ustava i člana 6. EKLJP-a, kao i povredu odredaba KZK-a.

34. Podnosilac zahteva navodi da je tužilaštvo, nakon što je obustavilo istragu pravosnažnim rešenjem (PP. br. 119/2011 od 12. septembra 2011. godine), dana 17. marta 2014. godine podiglo optužnicu *"za ista dela, zbog istih činjenica, bez ijedne nove činjenice ili dokaza, odnosno bez ikakvog zakonskog osnova"*.

35. Podnosilac zahteva navodi da Osnovni sud *"u postupku [protiv njega] krši član 102. Ustava"* citirajući ovaj član Ustava u svom zahtevu.

36. Podnosilac dalje navodi da su ga redovni sudovi bez zakonskog osnova okarakterisali kao "službeno lice", dodajući *"Vrhovni sud je sud koji je imao još jedan službeni dokument koji je izdat [...] kojim se čisto utvrđuje da je pravosnažna odluka [koja se odnosi na njegovu osudu] protivzakonita i da je Vrhovni sud dužan da komentariše i tumači zakonske institute, na osnovu kojih sam nepravedno tretiran kao službeno lice"*.

37. Što se tiče postupka za preispitivanje krivičnog postupka, podnosilac navodi *"Osnovni sud nije razmotrio dokument koji je Ministarstvo infrastrukture izdalo na moj zahtev i ne pristupa realno osnovu i pravu da se dozvoli ponavljanje krivičnog postupka da bi se dala prilika pravičnom i zakonitom utvrđivanju ove stvari"*.

38. Podnosilac, takođe, tvrdi da je jedan od sudija koji je učestvovao u veću Apelacionog suda povodom zahteva za preispitivanje postupka, učestvovao i u veću Apelacionog suda u postupku za oglašavanje podnosioca zahteva krivim, zbog čega postavlja pitanje *"kako mogu da očekujem da ovaj sudija prihvati novi dokaz?"*

39. Podnosilac na kraju traži od Suda da utvrdi da su redovni sudovi prekršili krivični zakonik i zakonik o krivičnom postupku, kao i

njegova prava predviđena Ustavom, a traži i da se njegov predmet vrati na ponovno suđenje.

Prihvatljivost zahteva

40. Sud prvo razmatra da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje obrazloženi Zakonom i Poslovnikom.

41. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> "*1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".*

42. Sud se poziva i na član 49. [Rokovi] Zakona, koji propisuje:

> *"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnosilac primio sudsku odluku. [...]"*

43. Sud se poziva i na član 48. [Tačnost podneska] Zakona, koji propisuje:

> *"Podnosilac podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnosilac želi da ospori".*

44. Sud se takođe poziva i na stavove (1) (b), (2) i 3 (b) pravila 39 [Kriterijum o prihvatljivosti] Poslovnika, koji propisuju:

> *"(1) Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:*
> *[...]*
> *(b) ako su iscrpljena sva delotvorna pravna sredstva, koja su na raspolaganju po zakonu, protiv pobijene presude ili odluke,*
> *[...]*
>
> *(2) Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim, ako je zahtev očigledno neosnovan, jer podnosilac nije dovoljno dokazao i potkrepio tvrdnju".*

(3) Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim pod sledećim uslovima:
[...]
(b) kada zahtev nije ratione materiae u skladu sa Ustavom;
[...]".

45. Sud podseća da su u vezi sa slučajem podnosioca zahteva vođena tri postupka:

a) postupak za odbacivanje optužnice;

b) krivični postupak u kojem je podnosilac zahteva oglašen krivim za krivično delo primanje mita, i

c) postupak za preispitivanje krivičnog postupka.

46. Iz tog razloga, Sud će prilikom ocene prihvatljivosti tretirati ova tri postupka odvojeno.

a) Postupak za odbacivanje optužnice

47. U vezi sa ovim postupkom, podnosilac zahteva navodi da je protiv njega podignuta optužnica za ista krivična dela za koja je istraga obustavljena pravosnažnim rešenjem tužilaštva PP. br. 119/2011 od 12. septembra 2011. godine.

48. Sud primećuje da je ovaj navod podnosioca bio predmet razmatranja od strane Osnovnog suda nakon zahteva podnosioca za odbacivanje optužnice. Ovaj zahtev je Osnovni sud odbio rešenjem P. br. 66/2014, uz obrazloženje da optužnica nije podignuta u vezi sa krivičnim delima za koja je istraga obustavljena, već za druga krivična dela.

49. S tim u vezi, nakon zahteva Suda da dostavi odluke redovnih sudova koje se odnose na odbacivanje optužnice, podnosilac zahteva nije dostavio činjenice i dokaze koje je predočio u žalbi na rešenje P. br. 66/2014 pred Apelacionim sudom, kao što je poučen rešenjem Osnovnog suda P. br. 66/2014. Sud smatra da podnosilac nije iskoristio delotvorna pravna sredstva koja su na raspolaganju po važećim zakonima, u ovom slučaju žalbu, kako bi Apelacioni sud ocenio njegove navode o povredi zakona prilikom podizanja optužnice.

50. Shodno tome, Ustavni sud, u skladu sa načelom supsidijarnosti, ne može da oceni ovo pitanje kada nema dokaze da je ono prethodno pokrenuto i ocenjeno u redovnom postupku.

51. Princip supsidijarnosti zahteva da podnosilac iscrpi sve proceduralne mogućnosti u redovnom postupku, kako bi se sprečila povreda Ustava ili ako je do nje došlo, da se takva povreda ustavnih prava ispravi. Inače, podnosilac zahteva je odgovoran kada se njegov slučaj proglasi neprihvatljivim od strane Ustavnog suda, ako propusti da iskoristi redovne postupke ili propusti da prijavi povredu Ustava u redovnom postupku. Nekorišćenje ove mogućnosti će se shvatiti kao odricanje od prava da dalje osporava povredu i da se žali (vidi: rešenje u slučaju KI139/12, *Besnik Asllani*, ocena presude Vrhovnog suda, PKL. br. 111/2012 od 30. novembra 2012. godine, stav 45; vidi, takođe, *Selmouni protiv Francuske [VV] § 74; Kudla protiv Poljske [VV] § 152; Andrashik i drugi protiv Slovačke [rešenje]).*

b) Krivični postupak za oglašavanje podnosioca zahteva krivim

52. U vezi sa ovim postupkom, Sud utvrđuje da je podnosilac podneo zahtev kao ovlašćena strana, koja osporava akt javnog organa, odnosno presudu Vrhovnog suda Kosova PML. br. 279/2017 od 26. marta 2018. godine, nakon što je iscrpeo sva pravna sredstva propisana zakonom. Podnosilac zahteva je takođe naveo prava i slobode za koje tvrdi da su povređene, u skladu sa uslovima iz člana 48. Zakona i podneo je zahtev u skladu sa rokovima propisanim u članu 49. Zakona.

53. Međutim, Sud primećuje da se navodi podnosioca o povredi prava na pravično suđenje odnose na način na koji su redovni sudovi primenili KZK i ZKPK, konkretno kako su redovni sudovi tretirali podnosioca zahteva kao "službeno lice" u suprotnosti sa zakonskim odredbama.

54. S tim u vezi, Sud podseća da je Vrhovni sud presudom PML. br. 279/2017 obrazložio svoju odluku, utvrđujući da podnosilac zahteva: *"osim što je bio zaposlen u auto-školi "Geni" kao službeno lice - instruktor - ovlašćen za pripremu kandidata za ispit, i to za praktični i teorijski deo, on je bio ovlašćen i za održavanje predavanja, kako teorijskih, tako i praktičnih. Prema odredbi člana 120. stav 2 KZRK-a, pod službenim licem se podrazumeva:*
[...] 2.2 ovlašćeno lice u državnom organu, poslovnom udruženju ili drugom pravnom licu, kome je po zakonu ili po drugim odredbama izdatim u skladu sa zakonom, vrši javno ovlašćenje;
Iz ove odredbe se može razumeti da je [podnosilac zahteva] imao svojstvo službenog lica, zato su i u ovom pravcu ispunjeni svi elementi krivičnog dela koji se zahtevaju odredbama člana 343. stav 1 KZK-a".

55. Shodno tome, Sud primećuje da je nakon zahteva podnosioca za zaštitu zakonitosti, Vrhovni sud odbacio njegove navode o povredi KZK-a i ZKPK-a i podržao u potpunosti presudu Osnovnog, odnosno Apelacionog suda. Vrhovni sud je odgovorio na navode o povredama KZK-a i ZKPK-a pokrenute od strane podnosioca zahteva.

56. Sud podseća da Ustavni sud nema nadležnost da odlučuje o tome da li je podnosilac zahteva bio kriv za izvršenje krivičnog dela ili ne. Nema ni nadležnost da oceni da li je činjenično stanje pravilno utvrđeno ili da oceni da li su sudije redovnih sudova imale dovoljno dokaza da utvrde krivicu podnosioca zahteva (vidi, slučaj KI68/17, podnosilac: *Fadil Rashiti*, Ustavni sud, rešenje o neprihvatljivosti od 2. juna 2017. godine, st. 50).

57. U tom smislu, Sud naglašava da nije zadatak Ustavnog suda da se bavi greškama u činjenicama ili zakonu (zakonitost), navodno počinjenim od strane Vrhovnog suda ili bilo kog drugog suda nižeg stepena, osim i u meri u kojoj su takve greške mogle povrediti prava i slobode zaštićene Ustavom (ustavnost). Sud, dalje naglašava da nije njegov zadatak prema Ustavu da deluje kao sud "četvrtog stepena" u pogledu odluka donetih od strane redovnih sudova. Uloga redovnih sudova je da tumače i primenjuju relevantna pravila procesnog i materijalnog prava (vidi: *mutatis mutandis*, slučaj *Akdivar protiv Turske*, br. 21893/93, presuda ESLJP-a od 16. septembra 1996. godine, stav 65, slučaj *Khan protiv Ujedinjenog kraljevstva* br. 35394/97, ESLJP, presuda od 4. oktobra 2000. godine, stav 34; vidi, takođe, slučaj KI70/11, podnosilac: *Faik Hima, Magbule Hima* i *Besart Hima*, Ustavni sud, rešenje o neprihvatljivosti od 16. decembra 2011. godine).

58. Sud primećuje da obrazloženje Vrhovnog suda koje se odnosi na navod podnosioca zahteva o povredi krivičnog zakona i zakona o krivičnom postupku predstavlja jasno obrazloženje, te nakon razmatranja svih postupaka, Sud, takođe, utvrđuje da postupci pred redovnim sudovima nisu bili nepravični ili proizvoljni (vidi: *mutatis mutandis*, slučaj *Shub protiv Litvanije*, br. 17064/06, ESLJP, odluka od 30. juna 2009. godine).

59. Sud podseća da sama činjenica da podnosilac zahteva nije zadovoljan ishodom odluka redovnih sudova ili pominjanje članova Ustava nije dovoljno da se izgradi tvrdnja o povredi Ustava. Kada se navode takve povrede Ustava, podnosilac zahteva treba da obezbedi obrazložene tvrdnje i uverljive argumente (vidi: rešenje o neprihvatljivosti od 10. februara 2015. godine, *Abdullah Bajqinca*, KI136/14, stav 33).

60. Što se tiče navoda podnosioca zahteva o povredi člana 102. [Opšta načela] Ustava, Sud podseća da je opšti princip da članovi Ustava koji direktno ne regulišu ljudska nemaju nezavisno dejstvo, pošto njihovo dejstvo važi isključivo za *"uživanje prava i sloboda"* garantovanih odredbama Poglavlja II i III Ustava. Shodno tome, ovaj član se ne može samostalno primeniti ukoliko činjenice u predmetu ne spadaju u delokrug najmanje jedne ili više odredaba Ustava koje se odnose na *"uživanje ljudskih prava i sloboda"* (vidi: *inter alia*, *E.B. protiv Francuske [VV],* st. 47*,* presuda od 22. januara 2008. godine; *Vallianatos i drugi protiv Grčke,* st. 72, presuda ESLJP-a od 7. septembra 2013. godine; takođe, slučaj KI67/16, podnosilac zahteva *Lumturije Voca,* rešenje o neprihvatljivosti od 23. januara 2017. godine, st. 128).

61. Shodno tome, Sud utvrđuje da podnosilac zahteva nije potkrepio svoju tvrdnju o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje garantovano članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP, kao i članom 102. Ustava u postupku u kojem je oglašen krivim za krivično delo - primanje mita.

c) Zahtev za preispitivanje krivičnog postupka

62. Što se tiče zahteva za preispitivanje krivičnog postupka, podnosilac je podneo zahtev kao ovlašćena strana, koja osporava akt javnog organa, odnosno rešenje Apelacionog suda Kosova PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine, nakon što je iscrpeo sva pravna sredstva propisana zakonom. Podnosilac zahteva je takođe naveo prava i slobode za koje tvrdi da su povređene, u skladu sa uslovima iz člana 48. Zakona i podneo je zahtev u skladu sa rokovima propisanim u članu 49. Zakona.

63. U vezi sa ovim postupkom, podnosilac navodi da redovni sudovi nisu razmotrili dokument koji je izdalo Ministarstvo infrastrukture i nisu dozvolili preispitivanje postupka u slučaju podnosioca iako su za to bili ispunjeni zakonski uslovi. Takođe, on osporava i sastav veća Apelacionog suda koje je odlučilo za preispitivanje krivičnog postupka protiv podnosioca zahteva, pošto je prema njemu, jedan od sudija koji je učestvovao u veću Apelacionog suda tokom krivičnog postupka bio član i u veću Apelacionog suda u vezi sa zahtevom za preispitivanje postupka.

64. S tim u vezi, Sud primećuje da je poslednja odluka koja se odnosi na zahtev podnosioca za preispitivanje krivičnog postupka zapravo rešenje Apelacionog suda PN. br. 462/2018 od 28. maja 2018. godine,

kojim je odbijen zahtev podnosioca za preispitivanje krivičnog postupka protiv rešenja Osnovnog suda PKR. br. 157/2017 od 10. maja 2018. godine.

65. Sud primećuje da redovni sudovi u ovom postupku odlučuju samo o ispunjenju proceduralnih zahteva za preispitivanje krivičnog postupka, a ne o meritumu predmeta.

66. Sud takođe ponavlja da se u skladu sa članom 53 [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava *"Osnovna prava i slobode zagarantovana ovim Ustavom se tumače u saglasnosti sa sudskom odlukom Evropskog suda za ljudska prava"*.

67. Što se tiče tvrdnji podnosioca zahteva o povredi prava na pravično i nepristrasno suđenje, Sud, pozivajući se na sudsku praksu ESLJP-a i svoju sudsku praksu, ponavlja da se član 31. Ustava i član 6. EKLJP ne primenjuju na zahteve za ponovno pokretanje ili ponavljanje postupka (vidi: po analogiji, slučajeve Ustavnog suda: KI07/17/15, *Pashk Mirashi*, rešenje o neprihvatljivosti od 12. juna 2017. godine, stav 64; KI80/15, 81/15 i 82/15, *Rrahim Hoxha,* rešenje o neprihvatljivosti od 27. decembra 2016. godine, stav 31; vidi, takođe, slučajeve ESLJP-a, *inter alia, Dowsett protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* br. 8559/08, rešenje o neprihvatljivosti od 4. januara 2011. godine, *Sablon protiv Belgije,* br. 36445/97, presuda od 10. aprila 2001. godine, stav 86).

68. Pored toga, Sud podseća na sudsku praksu ESLJP-a koja utvrđuje da se član 6. ne primenjuje na postupke preispitivanja slučaja jer osoba čija je kazna postala pravosnažna i koja podnese zahtev da se ponovo pokrene njen slučaj nije „optužena za krivično delo" u smislu tog člana (vidi: slučaj ESLJP-a, *Franz Fischer protiv Austrije,* br. 27569/02, rešenje o neprihvatljivosti od 6. maja 2003. godine).

69. Sud naglašava da usklađenost *ratione materiae* zahteva sa Ustavom potiče iz materijalne nadležnosti Suda. Pravo na koje se poziva podnosilac zahteva mora biti zaštićeno Ustavom kako bi ustavna žalba bila *ratione materiae* u skladu sa Ustavom. Međutim, Ustav ne garantuje podnosiocu zahteva pravo na ponovno pokretanje ili ponavljanje postupka (vidi, po analogiji, slučajeve Ustavnog suda: KI07/17/15, *Pashk Mirashi*, rešenje o neprihvatljivosti od 12. juna 2017. godine, stav 66; KI80/15, 81/15 i 82/15, *Rrahim Hoxha,* rešenje o neprihvatljivosti od 27. decembra 2016. godine, stav 33).

70. Shodno tome, Sud smatra da žalbe podnosioca u pogledu odbijanja redovnih sudova da preispitaju krivični postupak nisu *ratione materiae* u skladu sa članom 31. Ustava u vezi sa članom 6. EKLJP-a.

Zaključak

71. Sud u skladu sa članom 47. i 48. Zakona i pravilom 39 (1) (b), (2) i (3) (b) Poslovnika, utvrđuje da zahtev podnosioca:

(i) što se tiče navoda da je u njegovom slučaju obustavljena istraga i sledstveno podignuta optužnica bez zakonskog osnova, nisu iscrpljena pravna sredstva predviđena zakonom;

(ii) što se tiče navoda podnosioca da u krivičnom postupku nisu pravilno primenjene odredbe koje se odnose na odrednicu *"službeno lice"*, podnosilac zahteva nije dovoljno potkrepio svoju tvrdnju o povredi prava na pravično suđenje, *i*

(iii) što se tiče navoda podnosioca zahteva koji se odnosi na preispitivanje krivičnog postupka, zahtev nije *ratione materiae* u skladu sa Ustavom.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članovima 47. i 48. Zakona i u skladu sa pravilom 39 (1) (b), (2) i (3) (b) Poslovnika, 22. novembra 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;

II. DA DOSTAVI ovu odluku stranama:

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Safet Hoxha	Arta Rama-Hajrizi

KI110/17 Podnosilac zahteva: Sekule Stanković, koji traži povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti presude Rev.br. 233/2014 Vrhovnog suda Kosova od 3. septembra 2014. godine

KI110/17, rešenje o neprihvatljivosti od 24. maja 2018. godine, objavljeno 13. juna 2018. godine.

Ključne reči; individualni zahtev, povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda, odobren zahtev podnosioca za povlačenje zahteva

Podnosilac zahteva je podneo zahtev na osnovu člana 113.7 Ustava, članovima 22. i 23. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 i pravilima 32 i 56 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo.

Podnosilac je podneo zahtev Sudu tražeći ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda.

Nakon toga, podnosilac je podneo zahtev za povlačenje svog zahteva za ocenu ustavnosti kao i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za održavanje javne sednice.

Shodno tome, Sud je odlučio da odobri zahtev podnosioca za povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti presude Vrhovnog suda, uključujući i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za javnu raspravu.

ODLUKA O POVLAČENJU ZAHTEVA

u

slučaju br. KI110/17

Podnosilac

Sekule Stanković

Ocena zahteva podnosioca za povlačenje zahteva za ocenom ustavnosti presude Rev. br. 233/2014 Vrhovnog suda Kosova od 3. septembra 2014. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Ivan Čukalović, zamenik predsednika
Altay Suroy, sudija
Almiro Rodrigues, sudija
Snezhana Botusharova, sudija
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Sekule Stanković iz Medveđe, Republika Srbija (u daljem tekstu: podnosilac zahteva), koga zastupa Žarko Gajić, advokat iz Gračanice.

Predmetna stvar

2. Predmetna stvar je ocena zahteva podnosioca za povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti kao i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za održavanje javne sednice.

Pravni osnov

3. Zahtev je zasnovan na članu 113. stav 7 Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), članovima 22. i 23. Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilima 32 i 56 Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim sudom

4. Dana 13. septembra 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Ustavnom Sudu Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud).

5. Dana 18. septembra 2017. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Bekim Sejdiu za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Altay Suroy (predsedavajući), Ivan Čukalović i Arta Rama-Hajrizi.

6. Dana 17. oktobra 2017. godine, Sud je obavestio podnosioca zahteva i Vrhovni sud Kosova o registraciji zahteva. Ovim obaveštenjem Sud je od podnosioca tražio da dostavi kopiju dostavnice sa datumom prijema osporene odluke.

7. Dana 7. novembra 2017. godine, podnosilac zahteva je priložio kopiju dostavnice sa datumom prijema osporene odluke od 17. maja 2017. godine. Ovim dopisom podnosilac je, takođe, podneo zahtev Sudu za uvođenje privremene mere.

8. Dana 4. decembra 2017. godine, podnosilac zahteva je priložio dodatna dokumenta. Ovim dopisom podnosilac je takođe zatražio od Suda održavanje javne rasprave prilikom odlučivanja po ovom predmetu.

9. Dana 23. aprila 2018. godine, podnosilac zahteva odnosno njegov ovlašćeni pravni zastupnik (Žarko Gajić) se dopisom obratio Sudu sa zahtevom da se zahtev povuče.

10. Dana 24. maja 2018. godine, nakon razmatranja izveštaja sudije izvestioca, Veće za razmatranje je iznelo preporuku Sudu da odobri zahtev podnosioca za povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti kao i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za održavanje javne sednice.

Pregled činjenica

11. Dana 13. septembra 2017. godine, podnosilac je podneo zahtev Sudu tražeći ocenu ustavnosti presude (Rev.br. 233/2014) Vrhovnog suda od 3. septembra 2014. godine.

12. Dana 24. aprila 2018. godine, podnosilac je podneo zahtev za povlačenje svog zahteva za ocenu ustavnosti kao i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za održavanje javne sednice. Podnosilac zahteva je u svom dopisu, između ostalog, naveo:

> *"[...] Nakon podnošenja zahteva, uvidom na sajt Ustavog suda u Prištini, utvrđeno je da je u ovoj pravnoj stvari već odlučeno odlukom Ustavog suda u slučaju KI176/14.*
>
> *Na ovaj način, punomoćnik, advokat Žarko Gajić obaveštava sud o povlačenju podnetog zahteva za ocenu ustavnosti sudske odluke po reviziji i predlaže sudu da ga o obustavi postupka obevesti na adresu kancelarije u Gračanici."*

Ocena zahteva za povlačenje zahteva

13. Kako bi mogao da odluči u vezi sa zahtevom podnosioca o povlačenju zahteva, Sud prvo treba da razmotri da li je podnosilac zahteva ispunio uslove propisane Zakonom i Poslovnikom.

14. Sud podseća da je podnosilac zahteva nakon prijema presude Rev.br. 233/2014 Vrhovnog suda, podneo sudu zahtev za ocenu ustavnosti gore pomenute presude.

15. Dana 24. aprila 2018. godine, podnosilac je podneo zahtev za povlačenje svog zahteva za ocenu ustavnosti presude Rev.br. 233/2014 Vrhovnog suda od 3. septembra 2014. godine.

16. Sud se poziva na član 23. [Povlačenje stranke] Zakona, koji predviđa da:

> *"Ustavni sud će doneti odluku o pitanjima koja su mu podnešena na zakonit način od strane ovlašćenih stranaka, bez obzira na povlačenje stranke iz postupka."*

17. Sud se, takođe, poziva na pravilo 32 [Povlačenje, odbijanje i odbacivanje podnesaka] Poslovnika, koje propisuje:

> *"(1) Strana može povući podneti podnesak ili odgovor u bilo koje vreme, ali ne više od nedelju dana pre početka rasprave ili u bilo koje vreme pre nego što Sud donese odluku bez održavanja rasprave.*
>
> *(2) Bez obzira na povlačenje podneska, Sud može odrediti donošenje odluke o podnesku. [...]."*

18. Uzimajući u obzir zahtev podnosioca i okolnosti slučaja, Sud ocenjuje da nema razloga da nastavi sa razmatranjem zahteva za ocenu ustavnosti napred navedene presude Vrhovnog suda kao i zahteva za uvođenje privremene mere i zahteva za održavanje javne rasprave.

19. Shodno tome, Sud, na osnovu pravila 32 (1) odlučuje da odobri zahtev podnosioca za povlačenje zahteva.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud na osnovu člana 113.7 Ustava, člana 20. Zakona i pravila 32 (1) Poslovnika, dana 24. maja 2018. godine,

ODLUČUJE

I. DA ODOBRI zahtev za povlačenje zahteva za ocenu ustavnosti uključujući i povlačenje zahteva za uvođenje privremene mere i povlačenje zahteva za javnu raspravu;

II. DA DOSTAVI stranama ovu odluku;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona;

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Bekim Sejdiu	Arta Rama-Hajrizi

KI74/18, podnosilac zahteva: Gëzim Murati, ocena ustavnosti neodređenih odluka ili akata javnih organa

KI74/18, odluka od 5. novembra 2018. godine, objavljena 6. decembra 2018. godine

Ključne reči: Individualni zahtev, odluka o odbijanju

Podnosilac je podneo zahtev Ustavnom sudu, tvrdeći da su mu različiti javni organi povredili brojna prava koja su garantovana Ustavom. Što se tiče povrede tih prava, i kao naknadu štete, podnosilac je u podnetom zahtevu tražio iznos od 100.000 evra.

Uzimajući u obzir činjenicu da podnosilac zahteva nije podneo relevantne dokumente, Sud je od njega tražio da pojasni čiju odluku javnog organa osporava pred Sudom i da priloži relevantna dokumenta.

Podnosilac zahteva je shodno tome dostavio samo dopis preko elektronske pošte, nije priložio relevantna dokumenta i nije pojasnio svoj zahtev.

Kao zaključak, Sud je odbio zahtev podnosioca po kratkom postupku, jer on nije ispunio uslove koji su propisanu u odredbama Ustava, Zakona i Poslovnika.

ODLUKA O ODBIJANJU ZAHTEVA

u

slučaju br. KI74/18

Podnosilac

Gëzim Murati

Ocena ustavnosti neodređenih odluka ili akata javnih organa

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica

Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnosilac zahteva

1. Zahtev je podneo Gëzim Murati sa prebivalištem u Mitrovici (u daljem tekstu: podnosilac zahteva).

Osporena odluka

2. Podnosilac zahteva ne osporava nijednu određenu odluku ili akt javnog organa.

Predmetna stvar

3. Predmetna stvar je ocena ustavnosti neodređenih odluka ili akata javnih organa kojima je podnosiocu zahteva navodno povređeno pravo garantovano članovima 23. [Ljudsko dostojanstvo], 25. [Pravo na život], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], 32. [Pravo na pravno sredstvo], 44. [Sloboda udruživanja], 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] i 51. [Pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav).

Pravni osnov

4. Zahtev je zasnovan na stavovima 1 i7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, članu 47. [Individualni zahtevi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Suda (u daljem tekstu: Poslovnik).

5. Dana 31. maja 2018. godine, Ustavni sud (u daljem tekstu: Sud) je na administrativnoj sednici usvojio izmene i dopune Poslovnika, koji je objavljen u Službenom listu Republike Kosovo 21. juna 2018. godine i stupio na snagu 15 dana nakon njegovog objavljivanja. Shodno tome, pri razmatranju zahteva, Sud se poziva na pravne odredbe novog Poslovnika koji je na snazi.

Postupak pred Ustavnim sudom

6. Dana 29. maja 2018. godine, Sud je primio zahtev podnosioca, koji je predao u Pošti Kosova 24. maja 2018. godine.

7. Dana 16. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Almiru Rodriguesu i Snezhani Botusharova. Dana 26. juna 2018. godine, okončan je mandat sudijama: Altayu Suroyu i Ivanu Čukaloviću.

8. Dana 9. avgusta 2018. godine, predsednik Republike Kosova je imenovao nove sudije: Bajrama Ljatifija, Radomira Labana, Remziju Istrefi-Peci i Nexhmija Rexhepija.

9. Dana 16. avgusta 2018. godine, predsednica Suda je imenovala sudiju Nexhmija Rexhepija za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljeno od sudija: Arta Rama-Hajrizi (predsedavajuća), Bekim Sejdiu i Selvete Gërxhaliu-Krasniqi.

10. Dana 3. septembra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioca o registraciji zahteva i tražio od njega da navede i razjasni koji akt kojeg javnog organa osporava pred Sudom i da priloži isti.

11. Dana 6. septembra 2018. godine, podnosilac zahteva je poslao dopis pod naslovom *"Obaveštenje o članovima, zakonskim pravilima za materijalnu naknadu"* na elektronsku adresu Suda.

12. Dana 5. novembra 2018. godine, Veće za razmatranje je razmotrilo izveštaj sudije izvestioca i jednoglasno preporučilo Sudu da odbije zahtev po kratkom postupku.

Pregled činjenica

13. Podnosilac zahteva nije dostavio Sudu nijednu odluku javnog organa, osim nekoliko sertifikata o oblukama, diplome srednje škole i fakultetske diplome.

14. Podnosilac zahteva je takođe priložio i nekoliko medicinskih izveštaja.

Navodi podnosioca

15. Podnosilac zahteva navodi da mu je postupcima Ministarstva rada i socijalne zaštite, odnosno Agencije za zapošljavanje Republike Kosovo, opštine Mitrovica i Ministarstva zdravlja povređeno pravo garantovano članovima 23. [Ljudsko dostojanstvo], 25. [Pravo na

život], 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje], 32. [Pravo na pravno sredstvo], 44. [Sloboda udruživanja], 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije] i 51. [Pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu] Ustava.

16. Podnosilac zahteva navodi "*završio sam [...] ekonomski fakultet [...] smer menadžment i 11 obuka [...] i imam 13 sertifikata[...]*".

17. Podnosilac zahteva na početku navodi da je od 2009. godine prijavljen pri Agenciji za zapošljavanje Kosova. Dalje, žali se da se opština Mitrovica nikada nije bavila njegovim problemom oko zapošljavanja koji traje već 10 godina i on ovaj postupak naziva *"institucionalnim nemarom"*.

18. Po rečima podnosioca zahteva, ovim gore navedenim postupcima institucija prouzrokovani su mu zdravstveni problemi. Shodno tome, podnosilac zahteva naglašava *"[...] tražim odštetu do 100.000 evra"*.

19. Podnosilac zahteva u svom dopisu od 6. septembra 2018. godine navodi i: "*[...] molim vas da Ustavni sud zaštiti moje pravo garantovano zakonom."*

Prihvatljivost zahteva

20. Sud prvo ispituje da li zahtev ispunjava uslove prihvatljivosti, propisane Ustavom i dalje obrazložene Zakonom i Poslovnikom.

21. U tom smislu, Sud se poziva na stavove 1 i 7, člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

> *"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnele sudu na zakonit način.*
> *[...]*
> *7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".*

22. Sud se takođe poziva i na stav 4, člana 22. [Procesuiranje podnesaka] Zakona, koji propisuje:

> *"Ukoliko podnesak [...] nije [...] kompletan, sudija izvestilac o tom informiše stranku i određuje rok od najviše petnaest (15) dana za [...] dopunu zahteva [...]."*

23. Sud se dalje poziva i na pravilo 32 (2) (h) [Podnošenje podnesaka i odgovora] i pravilo 35 (5) [Povlačenje, odbijanje i odbacivanje zahteva] Poslovnika, koja propisuju:

> *"32 (2) Podnesak takođe uključuje sledeće:*
>
> *[...]*
> *(h) Dodatna dokumenta i informacije.*
> *[...]*
>
> *35(5)Sud može odlučiti po kratkom postupku, odbiti podnesak ako je nepotpun ili nejasan, uprkos zahtevima Suda prema stranci da dopuni ili razjasni podnesak, ukoliko je zahtev ponavljanje prethodnog podneska odlučen od strane Suda, ili ako je podnesak neozbiljan."*

24. Sud podseća da je 3. septembra 2018. godine, u skladu sa članom 22.4 Zakona, tražio od podnosioca da razjasni svoj zahtev i da priloži osporene akte ili odluke javnih organa.

25. Međutim, podnosilac zahteva nije dostavio nijedan akt ili odluku javnih organa čija ustavnost bi mogla biti podvrgnuta ustavnoj oceni od strane Suda, kako je to od njega tražio Sud dopisom od 3. septembra 2018. godine.

26. Stoga, Sud ne može uzeti u obzir navode podnosioca zahteva zbog toga što je zahtev nepotpun, jer nisu navedene i priložene osporene odluke javnih organa (vidi: *mutatis mutandis*, slučaj Ustavnog suda KI03/15, *podnosilac: Hasan Beqiri*, od 13. maja 2015. godine, stav 19, kao i slučaj Ustavnog suda KI07/16, podnosilac*: Rifat Abdullahi*, od 14. jula 2016. godine, stav 22).

27. U tom smislu, Sud naglašava da nije njegova dužnost i odgovornost da istražuje i gradi slučaj podnosioca zahteva. Odgovornost za ispunjenje formalno-proceduralnih uslova, kao što je propisano u Ustavu, Zakonu i Poslovniku, pada na podnosioca zahteva (vidi: slučaj Ustavnog suda, u slučaju KI130/17, podnosilac: *Ndue i Simon Palushaj*, odluka o odbijanju zahteva od 14. marta 2018. godine, stav 26*)*.

28. Shodno tome, Sud zaključuje da zahtev podnosioca ne ispunjava uslove utvrđene Poslovnikom iz gore navedenih razloga.

29. Kao rezime, Sud smatra da zahtev podnosioca ne ispunjava proceduralne uslove za dalje razmatranje zbog toga što zahtev nije kompletiran odgovarajućom dokumentacijom, kao što je propisano članom 22.4 Zakona i pravilima 32 (2) (h) i 35 (5) Poslovnika.

30. Shodno tome, Sud zaključuje da se zahtev mora odbiti po kratkom postupku.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud, u skladu sa članom 113.7 Ustava, članom 22.4 Zakona i pravilom 35 (5) Poslovnika, 5. novembra 2018. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

I. DA ODBIJE zahtev;

II. DA DOSTAVI odluku stranama;

III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu u skladu sa članom 20.4 Zakona; i

IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac	**Predsednica Ustavnog suda**
Nexhmi Rexhepi	Arta Rama-Hajrizi

INDEKS PRAVNIH TERMINA

TERM	BROJ STRANE
A	
Advokat	12, 43, 45, 46, 55, 99, 113, 129, 132, 133, 137, 145, 206, 215, 264, 308, 371, 387, 397, 404, 425, 437, 438,
Apelacionog suda Kosova	12, 41, 42, 43, 150, 152, 154, 284, 285, 361, 422, 423, 424, 433.
Amandman	178, 191, 193, 195, 196, 197, 242, 245, 246, 337, 340.
D	
Državni tužilac	19, 39, 99, 109, 128, 131, 414, 427.
E	
Evropski sud za ljudska prava (ESLJP)	11, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 36, 39, 40, 41, 52, 54, 55, 57, 92, 102, 104, 105, 106, 110, 118, 120, 121, 122, 123, 125, 135, 137, 138, 139, 140, 155, 156, 157, 158, 186, 214, 215, 222, 223, 227, 263, 280, 283, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 300, 315, 316, 317, 320, 359, 368, 369, 377, 378, 379, 380, 382, 392, 393, 395, 396, 398, 399, 403, 408, 410, 411, 412, 413, 415, 418, 419, 420, 433, 434.

Ex officio (Po službenoj dužnosti) 19, 26, 36, 37, 79, 174, 386, 394, 396, 400, 427.

G

Građanski postupak 403

I

Imovinsko pravo 76, 177, 406, 417

Imunitet 165, 168, 184, 214, 216

Individualni zahtev 11, 13, 42, 94, 101, 112, 114, 119, 128, 144, 265, 307, 309, 349, 355, 358, 361, 363, 370, 372, 383, 385, 403, 405, 409, 420, 422, 436, 441

Inter alia 24, 82, 132, 147, 168, 179, 209, 211, 243, 280, 283, 288, 289, 300, 398, 433, 434

Izbor predsednika 61, 68, 69, 71, 77, 78, 79, 83, 90

J

Javni tužilac 19, 39

Jednakost pred Zakonom 114, 117, 129, 135, 145, 151, 159,161, 163, 167, 170, 177, 185, 188, 198, 311, 313, 321, 339, 362, 365

K

Komisija za imovinske zahteve Kosova (KIZK)

Kosovska agencija za privatizaciju 115, 116, 226.

Kosovska poverenička agencija

Krivični postupak 230, 383, 422, 428, 430, 431, 435.

Krivični zakon Kosova (KZK)

Krivično delo 131, 136, 364, 365, 395, 422, 426, 427, 430, 434.

Kupoprodajni ugovor

M

Ministarstvo

Finansije 165, 172, 173, 183, 196.

Za rad i socijalnu zaštitu 348.

Mutatis mutandis 52, 105, 110, 139, 154, 155, 157, 181, 186, 218, 223, 226, 227, 257, 290, 295, 316, 359, 378, 379, 382, 393, 420, 432, 445.

N

Nadležnost 31, 32, 36, 74, 155, 161, 167, 168, 170, 171, 175, 180, 191, 193, 197, 199, 201, 220, 237, 259, 260, 271, 272, 276, 281, 286, 293, 329, 330, 338, 342, 348, 379, 380, 432.

Nepokretnost 115, 117, 124, 405, 406, 407, 408.

Nepotpun zahtev 445.

Neprihvatljiv zahtev 324, 342, 348, 360, 369, 382, 401, 421, 435.

O

Ocena prihvatljivosti zahteva

Ocena ustavnosti presude 40, 112, 113, 144, 145, 204, 307, 309, 311, 350, 362, 370, 383, 422, 423.

Ocena ustavnosti rešenja 11, 12, 93.

Očigledno neosnovan 25, 72, 102, 119, 135, 153, 154, 257, 258, 315, 370, 371, 384, 391, 399, 400, 401, 403, 410, 420.

Oduzimanje 374.

Okružni sud u

Peći 16.

O

Ombudsman 179, 180, 181, 184, 378, 379.

Opština

Podujevo 405, 406, 418.

Priština 149, 150.

Opštinski sud u

Đakovici 15, 16.

Prištini 97, 115.

Ovlašćena stranka 21, 52, 81, 153, 192, 193, 287, 314, 337, 344, 347, 366, 376, 391, 431, 433.

P

Penzija	169, 344.
Podnosilac zahteva	12, 43, 63, 93, 129, 145, 163, 206, 240, 264, 308, 325, 345, 350, 362, 371, 385, 404, 423, 437, 442.
Posebna komora Vrhovnog suda	112, 113, 115, 117, 119, 122, 125, 126, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 413, 414, 417, 418.
Poslanici	63, 66, 68, 72, 75, 76, 78, 83, 88, 89, 164, 169, 171, 185, 240, 241, 242, 244, 248, 249, 253, 255, 257, 258, 326, 335, 341.
Pravni akt	124, 170, 255.
Pravni osnov	13, 44, 130, 207, 241, 265, 294, 325, 345, 363, 405.
Pravno lice	175.
Pravo na izbor i učešće	349, 350, 356, 359.
Pravo na naknadu	307, 313, 318, 319.
Pravo na Pravično i Nepristrasno Suđenje	11, 13, 15, 20, 29, 30, 41, 42, 44, 45, 53, 59, 93, 100, 104, 111, 114, 117, 126, 129, 135, 136, 143, 144, 145, 151, 154, 158, 204, 206, 212, 214, 215, 216, 218, 228, 229, 307, 308, 309, 313, 315, 321, 361, 362, 371, 375, 377, 385, 389, 390, 391, 392, 405, 407, 410, 419, 422, 424, 428, 442, 444.
Pravo na pravno sredstvo	141, 208, 264, 280, 281, 285, 291, 349, 359, 442, 444.

Pravo na Rad i Obavljanje Profesije 94, 145, 152, 159, 344, 346, 362, 365, 442, 444.

Predsednik Republike Kosovo 14, 44, 64, 67, 179, 241, 243, 244, 323, 324, 325, 335, 337, 339, 342, 373, 425, 443.

Predsednik Skupštine 65, 67, 69, 75, 78, 79, 85, 213, 241, 246.

Prekršaj 370, 374, 377, 380.

Premijer Republike Kosovo 168, 179, 241, 242, 243, 245, 249, 254, 255.

Presuda 12, 43, 63, 93, 113, 128, 145, 162, 205, 240, 263, 308.

Prihvatljiv zahtev 11, 15, 112, 144.

Prima facie 53, 135, 153, 167, 180, 218, 391, 400, 401, 410.

Princip subsidijarnosti 359.

Privremena mera 15, 18, 24, 25, 360.

R

Rasprava 50, 54, 55, 56, 201, 215, 231, 233, 243, 277, 370, 375, 377, 378, 379, 403, 438, 439

Ratione materiae 21, 22, 25, 170, 171, 174, 239, 260, 261, 422, 423, 430, 434, 435

Res Judicata 9, 11, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 40, 112, 117, 118, 121, 125, 262, 263, 270, 280, 282, 286, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 300, 301, 305

Rešenje o neprihvatljivosti 20, 30, 31, 39, 40, 104, 105, 106, 118, 157, 257, 287, 314, 324, 344, 347, 348, 349,

350, 359, 361, 370, 371, 377, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 393, 403, 404, 418, 420, 422, 423, 432, 433, 434, 436

S

Skupština Kosovo 63, 67, 68, 69, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 87, 88, 89, 161, 162, 163, 166, 167, 168, 169, 172, 177, 178, 179, 184, 186, 190, 197, 199, 240, 243, 245, 246, 247, 250, 253, 255, 256, 258, 327, 328

Službeni list SFRJ 98, 102, 243

Sudija izvestilac 41, 60, 91, 111, 127, 143, 160, 187, 207, 229, 261, 302, 322, 343, 348, 360, 369, 382, 402

Sudska zaštita prava 94, 100, 145, 146, 152

Sudski savet Kosova (SSK) 171, 182

Suprotno mišljenje 188, 230

Suspenzija 26

Svedok 204, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 218, 383, 389, 390, 392, 397

T

Treće lice 26, 45

Tužioc 11, 19, 46, 49, 50, 55, 58, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 108, 109, 110, 115, 128, 131, 149, 150, 176, 189, 199, 205, 208, 210, 220, 221, 224, 226, 231, 236,

266, 312, 313, 319, 381, 395, 406, 417

U

Ustavna žalba 434

Ustavni sud Republike Kosovo 2, 12, 13, 43, 63, 93, 113, 129, 145, 162, 181, 184, 205, 240, 264, 301, 303, 308, 324, 345, 347, 348, 350, 362, 371, 384, 404, 423, 436, 441

V

Veće za razmatranje 13, 14, 44, 45, 65, 66, 94, 95, 114, 130, 131, 146, 164, 165, 207, 209, 241, 243, 265, 310, 326, 327, 346, 351, 352, 363, 364, 372, 373, 385, 386, 401, 405, 425, 437, 438, 443

Vlada Republike Kosovo 162, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 243, 244, 249, 250, 255

Vrhovni sud 11, 12, 14, 19, 73, 92, 99, 100, 108, 109, 128, 130, 132, 133, 135, 137, 140, 141, 142, 144, 150, 151, 152, 154, 156, 156, 157, 158, 159, 204, 205, 206, 211, 213, 214, 216, 218, 222, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 307, 309, 311, 312, 313, 319, 320, 349, 353, 356, 357, 358, 361, 362, 365, 370, 372, 375, 380, 381, 383, 389, 397, 414, 419, 422, 424, 425, 427, 428, 431, 432, 437

Z

Zahtev *van roka* 17, 33, 34, 98, 100, 107, 108, 116, 117, 118, 124, 235, 361, 368, 369

za zaštitu zakonitosti 11, 19, 39, 92, 93, 94, 99, 108, 109, 128, 132, 133, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 204, 210, 211, 213, 219, 220, 233, 235, 361, 365, 383, 389, 414, 422, 424, 427, 432

Zakon

o izvršnom postupku 11, 18, 25

o obligacionim odnosima 29, 318

o parničnom postupku 17, 50, 270, 272, 274, 276, 286

Zakonika o krivičnom Postupku Kosova (ZKPK) 211

Žalbeno veće Posebne komore Vrhovnog suda 112, 113, 116, 120, 126, 403, 404

INDEKSI ČLANOVIMA USTAVA

Član	Naslov/Imenovanje	Odluka/Broj stranica
	POGLAVLJE I OSNOVNE ODREDBE	
5	Jezici	
7	Vrednosti	
21	Opšta načela	
22	Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata	
24	Jednakost pred zakonom	
27	Zabrana mučenja, surovog neljudskog ili ponižavajućeg postupanja	
29	Pravo na slobodu i sigurnost	
31	Pravo na pravično i nepristrasno suđenje	
32	Pravo na pravno sredstvo	
45	Pravo na izbor i učešće	
46	Zaštita imovine	
49	Pravo na rad i obavljanje profesije	
53	Tumačenje odredbi ljudskih prava	
54	Sudska zaštita prava	

POGLAVLJE III
PRAVA ZAJEDNICA I NJIHOVIH PRIPADNIKA

58 Odgovornosti države

60 Konsultativno veće za zajednice

PRAVOSUDNI SISTEM
POGLAVLJE III

102 Opšta načela sudskog sistema

108 Sudski savet kosova

KRŠENJE ČLANOVA 24, 31, 32, 46, I 54 USTAVA

31 Pravo na Pravično i Nepristrasno Suđenje 59, 111, 126, 143, 159, 229, 301, 321.